

A CSERNEKI ÉS TARKEŐI
DESSEWFFY CSALÁD.

Joan: Dessöffij ysa

A CSERNEKI ÉS TARKEŐI
DESSEWFFY CSALÁD

GENEALOGIAI TANULMÁNY

IRTA

ÉBLE GÁBOR

NYOLCZ LESZÁRMAZÁSI TÁBLÁVAL ÉS ÖTVEN ILLUSZTRÁCIÓVAL

BUDAPEST

1903

ELŐSZÓ.

Amikor évekkel ezelőtt a Károlyi grófok leszármazási tábláit kiadtam, magamban föltettem, hogy a velük rokon Dessewffy családját is összeállítom, s ha a körülmények engednek, a Dessewffy család történetét is megírom.

Jól tudtam, hogy nehéz s hosszú munkára vállalkozom, mert a Dessewffy család Magyarország egyik legnépesebb, legelágazóbb családja, melynek tagjai elszakadván az ősi otthontól, az ország számos részében külön ágat alapítottak, és 1705-től fogva Franciaországban is él s virágzik a család egyik ága.

Számolván a körülményekkel, nem riadtam vissza semmiféle fáradságtól és munkától. Arra azonban még sem számítottam, hogy az anyakönyvi adatok megszerzésében leküzdhetlen akadályokkal találkozom. Horvátországban a nem várt indolentia, itthon pedig sok helyen a túlságos követelések miatt nem egy adat megszerzéséről le kellett mondanom. Ha tehát imitt-amott hiányok mutatkoznak a táblákban, ezen és ezekhez hasonló körülményeknek lehet tulajdonítani.

A leszármazási táblák összeállításában fölhasználtam azt a százkilencz darab (1363-tól 1536-ig terjedő évekből) eredeti ok-

iratot, melyeknek hollétére magam bukkantam, s melyeket Dessewffy Aurél gróf bűdszentmihályi kastélyából tanulmányozás céljából rendelkezésemre bocsátott. Ez okiratok fölötté nagybecsűek ugyan, de nem annyira genealogiai, mint inkább a délvidék politikai és földrajzi viszonyai szempontjából fontosak.

Jelentős adatokat sikerült találnom a Dessewffy család margonyai oldalágának a Nemzeti Múzeumban őrzött levéltárban. A Dessewffy családnak másik levéltára, mely ez idő szerint Fintán, Sáros vármegyében van, rendezetlen s így meg kellett elégednem ama néhány hiteles másolattal, egy-két eredeti okirattal s genealogiai táblákkal, miket onnét kaptam. A Szirmay grófoknak szentmihályi levéltára, a hol a régi Dessewffyek okiratai őriztetek — értesülésem szerint — nagy részben «az idő vasfogának martaléka» lőn. A férfi ágon kihalt tarczai ágbeli báró Dessewffyek levéltára — mint Rudnyánszky József báró írja — a hatvanas években elhamvadván, abból a bárói diplomán kívül mi sem maradt meg.

Ily körülmények közt tehát, hogy a Dessewffy család őseinek, a nemes Cserneki-eknek multjára fényt deríthessek, első sorban az Országos Levéltár gazdag gyűjteményeit és hiteles genealogiai tábláit kutattam föl. E mellett Cserneki és Tarkeői *Dessewffy Sándor* püspök úr ő excellentiája, költséget és fáradságot nem kimélvén, a különféle káptalani levéltárakban lévő anyagot kutatta föl. Sok érdekes és ismeretlen adatot találtam a gróf Károlyi nemzetség budapesti levéltárában is. A XVIII. és XIX. századból már a magam fölkutatta hiteles anyakönyvi kivonatok nyomán állítottam össze a családfát.

A család multjára vonatkozólag legtöbbet a bécsi levéltárakból, a császári és királyi házi, udvari és állami, a volt udvari kamarai és a császári és királyi hadi levéltárakból merítettem.

Mivel munkám első sorban genealogiai, a család történetéből a XVII. századtól kezdve csak vázlatokat nyújthatok. Azaz *jobbára* csak azon Dessewffyekről szólok *bővebben*, a kik a politikai és irodalmi téren, vagy a harczmezőn nagyobb hírnévre tettek szert. Könyvem terjedelme mutatja, hogy a Dessewffy család bőven adta a hazának az ilyen kiváló szellemeket. Ezek között nem utolsó volt *a család második alapítója: Dessewffy Fános* magyar kamarai elnök és királyi főudvarmester, a ki a Száva partjáról Sáros vármegyébe telepítette családját. Az I. Ferdinánd idejében nagy szerepet játszott eme jeles államférfiúnak teljes életrajza e könyvben lát először napvilágot.

Az adatgyűjtés hosszú és nehéz munkájában jól esett tapasztalnom, hogy a nyilvános levéltárakban, úgy Budapesten, mint Bécsben, a legnagyobb készséggel és igazán lekötelező figyelemmel igyekeztek segítségemre lenni. E helyen is mély köszönetet mondok tehát *dr. Károlyi Árpád* államtanácsos úrnak, a bécsi császári és királyi udvari házi és állami levéltár másodigazgatójának, a ki a franciaországi Dessewffyekre vonatkozólag megbecsülhetetlen adatokat volt szíves rendelkezésemre bocsátani, valamint *dr. Takáts Sándor* tanár úrnak, a ki a volt bécsi udvari kamarai levéltár bőséges adatait volt szíves kikeresni, s velem közölni, úgyszintén *Tagányi Károly* országos levéltárnok úrnak, a ki a budapesti országos levéltárban tőle telhetőleg támogatott kutatásaimban, végül *Pettkó Béla* allevéltárnok úrnak, a ki a nemes Csernekiekre vonatkozó adatok

összegyűjtésében és a törzsöktábla összeállításában tett nagy szolgálatokat.

Hogy munkám ilyen fényes kiállításban láthat napvilágot, sőt hogy egyáltalában megjelenhetett, azt *Cserneki és Tarkeői Dessewffy Sándor csanádi püspök* úr ő excellentiájának és az ő anyagi támogatásának köszönhetem. Ha igénytelen munkám hazai történetünkhöz hasznos anyagot szolgáltat, egyedül az ő érdeme.

Kelt Budapesten, 1903 május 25-én.

Éble Gábor.

TARTALOM.

	Lap
Előszó a munka keletkezéséről, fölosztásáról, forrásairól.....	III
A Dessewffyek ősei.....	I— 32
Cserneki Dessewffy János élete	33— 74
Dessewffy János örökösei	75—158
I. A tarczai ág	80—106
II. A tarkeői ág.....	107—212
A Dessewffyek fénykora.....	159—184
A franciaországi Dessewffyek	185—212
A leszármazási táblákba be nem kapcsolható családtagok	213—216
A cserneki uradalom birtokosai a török kiűzése után	217—224
Okleveles függelék	225—282
Névmutató a leszármazási táblákhoz	283—317
Nyolcz leszármazási tábla, mellékletül.	

SZÍNES ÖNÁLLÓ KÉPEK.

Czímkép: Dessewffy János kir. főudvarmester és kamaraelnök arczképe, a magyar királyi pénzügyminiszterium képcsarnokában lévő olajfestmény után aquarellbe festette Wittich Eperjesi Károly, és ennek hű színnyomatát készítette C. Angerer & Göschl.

A Dessewffy család nemesi czimere 1525-ből; az eredeti czímerlevél színes czímerképe után készítette Ullmann József könyvnyomdája Budapesten ... 49

OKLEVELEK.

A Dessewffy-család birtokában lévő és elődeire: a nemes Csernekiekre vonatkozó legrégibb oklevél (1363-ból) facsimiléje ... 6

A Dessewffy család 1525-diki nemesi czímer- és pallosjogadományozó diplomájának facsimiléje félnagyoban ... 46

ÖNÁLLÓ KÉPEK.

	Lap		Lap
<i>Dessewffy János kir. főudvarmester és kamaraelnök arcképe; az eredeti olajfestmény után</i>	58	lévő eredeti (hiteles) miniature-olajfestmény után	130
<i>Turkeő vára romjai; Túry Gyula rajza után</i>	62	<i>Dessewffy Arisztid 1848–49. honvédtábornok, aradi vértanú arcképe; az eperjesi luther. lyceumban lévő, Than festette olajfestmény után</i>	136
<i>Dessewffy István (tarczai ág) sírképe; a héthársi templom falába befalazott kőfaragvány után</i>	80	<i>Dessewffy Dénes 1848–49. honvédtábornagy arcképe; Dessewffy Arisztid tulajdonában lévő, porcellánra festett arcképe után</i>	138
<i>Dessewffy Tamás, gróf Szirmay Istvánnak örökbefogadott fia tiz és fél éves korában; a Szirmay grófok tulajdonában lévő eredeti olajfestmény után</i>	82	<i>Dessewffy József gróf, altábornagy arcképe; a Dessewffy grófok hanusfalvi kastélyában lévő eredeti olajfestmény után</i>	142
<i>Dessewffy Antal temesi alispán, utóbb váltótörvénytörvényességi elnök arcképe; Dessewffy Sándor csanádi püspök úr ó Excellentiája tulajdonában lévő olajfestmény után</i>	96	<i>Dessewffy Sámuel báró, utóbb gróf arcképe; a Dessewffy grófok hanusfalvi kastélyában lévő eredeti olajfestmény után</i>	144
<i>Dessewffy István altábornagy arcképe; a kisszebeni kegyesrendiek tulajdonában lévő eredeti életnagyságu olajfestmény után</i>	118	<i>Dessewffy István gróf arcképe; a Dessewffy grófok hanusfalvi kastélyában lévő eredeti olajfestmény után</i>	150
<i>Dessewffy István altábornagy sírképe; a kisszebeni kegyesrendiek temploma falában levő fekete márványba vésett eredeti után</i>	120	<i>Dessewffy István grófné szül. Vecsey Anna bárónő arcképe; a Dessewffy grófok hanusfalvi kastélyában lévő eredeti olajfestmény után</i>	160
<i>Dessewffy Imre vezérőrnagy arcképe; a Dessewffy grófok hanusfalvi kastélyában lévő (egyedül hiteles) eredeti olajfestmény után</i>	122	<i>Dessewffy Gyula gróf arcképe; könyomatu arckép után</i>	162
<i>A héthársi templom, a Dessewffyek ősi temetkezési helye; fénykép-fölvétel után</i>	126	<i>Dessewffy József gróf arcképe; báró Vecsey Józsefné szül. Dessewffy Blanka grófnő tulajdonában lévő eredeti aquarell után</i>	166
<i>Dessewffy András ezredes, a margonyai ág alapítójának arcképe; a szerző tulajdonában</i>		<i>Dessewffy József grófné, szül. Sataray Eleonora grófnő arcképe; báró Vecsey Józsefné szül. Dessewffy Blanka grófnő tulajdonában lévő eredeti aquarell után</i>	168
		<i>Dessewffy Aurél gróf publicista</i>	

	Lap
<i>és szónok arczképe; Dessewffy Aurél gróf tulajdonában lévő, Barabás Miklós festette aquarell után</i>	174
<i>Dessewffy Marczel gróf arczképe; Dessewffy Aurél gróf tulajdonában lévő, Horrak F. festette aquarell után</i>	176
<i>Dessewffy Emil gróf arczképe; eredeti fénykép után</i>	178
<i>Dessewffy Emil gróf leányai: Blanka és Valéria grófnők ket-</i>	

	Lap
<i>tős arczképe; Radó-Hirsch Nelli rajza után</i>	180
<i>Dessewffy Aurél grófnak és nejének Károlyi Palma grófnőnek kettős arczképe; Radó-Hirsch Nelli rajza után</i>	182
<i>Csernek mezőváros látképe; 1902. őszén történt fényképfőlvétel után</i>	216
<i>A cserneki várkastély, Tury Gyula rajza után</i>	222

SZÖVEGBE NYOMOTT KÉPEK.

<i>Cserneki András pozsegai alispán gyűrűpecsétje, 1444. augusztus 7-én kelt eredeti oklevélről</i> ...	14
<i>Dessewffy Ferencz pozsegai alispán gyűrűpecsétje, 1509. november 16-án kelt okiratról</i> ...	26
<i>Dessewffy Miklós saági prépost névaláírása, 1546. szeptember 7-én Warda Pál esztergomi primásnak írt leveléről (Orsz. levéltár. Missilis levelek.)</i> ...	37
<i>Dessewffy Ferencz kapitány névaláírása, 1539. szeptember 14-én Polyanából Nádasdy Tamás főispán és bán-nak írt leveléről (Orsz. levélt. Történeti emlékek B.)</i> ...	39
<i>Dessewffy László budavári kapitány névaláírása, 1543. április 10-én Győrből Zabó Ferencznek írt leveléről (Orsz. levélt. Missilis levelek)</i> ...	56
<i>Dessewffy János, tokaji kapitány névaláírása, 1607. november 2-án Magochy Ferencznek írt leveléről (Orsz. levélt. Missilis levelek)</i> ...	81

<i>Dessewffy Henrik báró czimere 1763-ból; Orsz. levélt. L. R. 46. köt. 477. lapon lévő festett címer után</i>	106
<i>Báthory Gábor fejedelem névaláírása; 1608. febr. 14-én Ecsedről sógorához, Dessewffy Ferenczhez írt leveléről (Eredetije Dessewffy Ödön földbirtokos tulajdona.)</i>	108
<i>Dessewffy Ferencznek a tarkői ág alapítójának névaláírása 1624. Nagy-Szombatból feleségének «Nemzetes Palocsay Kata Asszonynak» írt leveléről (Eredetije Orsz. levélt. Missilis levelek.)</i>	110
<i>Dessewffy István altábornagy névaláírása 1734. február 11. Bécsből gr. Károlyi Sándornak írt leveléről (Eredetije a gróf Károlyiak levéltárában)</i>	121
<i>Dessewffy Imre vezérőrnagy névaláírása, 1739. január 10. Eperjesről gr. Károlyi Sándornak írt leveléről (Eredetije a gr. Károlyiak levéltárában)</i>	125

	Lap		Lap
<i>Dessewffy András ezredes névaláírása, 1742-ben kelt Standtabel-lá-ról (Eredetije a gr. Károlyiak levéltárában)</i>	132	<i>Dessewffy Gáspár bélteki ispán névaláírása, 1809-ben kelt leve-léről (Eredetijét 1. a gróf Káro-lyiak levéltárában)</i>	154
<i>Dessewffy Sámuel bárói czimere, 1756. márcz. 30-án kelt eredeti bárói diploma festett czimere után (Eredetije a Dessewffy gró-fok fintai levéltárában)</i>	147	<i>Dessewffy Bálint névaláírása, 1727-ben III. Károly királyhoz bete-rjesztett folyamodványáról (Orsz. levélt. kancelláriai osztály) ...</i>	194
<i>Dessewffy Sámuel grófi czimere, 1775. márczius 17-én kelt ere-deti grófi diploma festett czi-mere után (Eredetije a Des-sewffy grófok fintai levéltárá-ban)</i>	148	<i>A nemesi czimer grófi koronával; a franciaországi Dessewffy Ká-roly gróf által 1829-ben Páris-ban kinyomatott genealogiai mű-vecskéből</i>	205
<i>Dessewffy Sámuel báró névalá-írása, 1756 november 29-én Fin-táról gr. Károlyi Ferencznek írt leveléről (Eredetijét lásd a gróf Károlyiak levéltárában) ...</i>	149	<i>Dessewffy Szaniszló gróf névalá-írása, 1900 május 29-én Laon-ból a szerzőnek küldött arcz-képéről</i>	212
		<i>A Markovich család czimere a cser-neki várkastély kapuja fölött; fényképfölvétel után</i>	223

MELLÉKLETEK :

Törzsöktabla. A Dessewffyek ősei 1210-től.

I. tábla. I. Dessewffy István ivadékai és a tarkeői ág.

II. tábla. A tarczai ág.

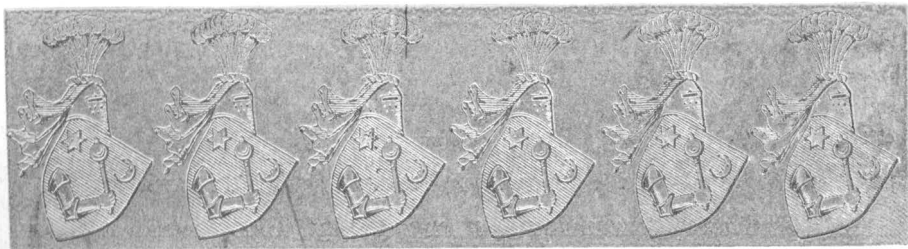
III. tábla. A tarkeői ágbeli Dessewffy Ádám ivadékai.

IV. tábla. A tarkeői ágból kisarjadt franciaországi ág.

V. tábla. A tarkeői ágbeli Dessewffy Imre tábornok ivadékai.

VI. tábla. A tarkeői ágból szakadt margonyai vagyis lutheránus ág.

VII. tábla. A tarkeői ágból fakadt ifjabb grófi ág.

A DESSEWFFYEK ÖSEI.

TT, a hol nincs biztos történeti alap, józan következtetéssel sikerül ugyan egyet-mást napfényre derítenünk, de századok hallgatását, mulasztását teljesen helyrehoznunk lehetetlenség. Ilyenformán vagyunk a Dessewffy család eredetével. Az a vidék, hol a család bölcsője ringott, a hol elődeik századokig éltek, küzdöttek és gyarapodtak, korán a török hatalma alá került. Közel kétszázados török iga alatt a régi virágzó községek, városok, egyházak s hiteles helyek majd mind elpusztultak. Irott emléket is vajmi keveset mentettek meg a más földre menekülő földesurak. S mikor ismét a magyar király fönnhatósága alá került az a vidék, az egykori magyar lakoságnak nyoma sem volt. Ráczókat telepítenek oda s az eredeti birtokos magyar családok utódai helyett idegenek közt osztják szét az uradalmakat. Azt, hogy ott a Száva mentén, a mai Szlavóniában egykor milyen erős magyar világ s milyen magyar élet volt — csak a megmentett, füstfogta régi oklevelekből láthatjuk. Ilyen földre esvén a Dessewffy család ősi

otthona, természetes, hogy nagy nehézséggel jár legrégebb multjokra fényt vetni, homályos eredetüket földeríteni.

A családi hagyományok s egyes régi följegyzések a Dessewffyek eredetét Szent István koráig viszik vissza. Vannak íróink, kik még ezzel sem elégszenek meg s Hevenessy állítása után a távol Westphaliában keresik a család bölcsőjét s a Magyarországba jött első *Desislaus*-t már Gyejcsa vezér idejében szerepeltetik. Ez a Desislaus, a ki szerintük saját kezeivel tette a koporsóba Szent István király holttestét, Gyejcsa vezértől kapta volna a cserneki uradalmat s nemzetsége azóta állandóan viseli a Cserneki előnevet.

A mondák és legendák eme szép emlékei foszlányokra szakadnak a történeti való fénye előtt. A reánk maradt oklevelek világánál az eltűnt Orbász és Pozsega vármegyékben a Száva szelid partjain találjuk a Dessewffyek ősi fészket. E vidéken századokon át birtokosok voltak Borics bán ivadékaik s mivel a Dessewffyek birtokába több oly javak kerültek, melyek egykor a Borics nemzetségé voltak s mivel a két családban több azonos névre találunk, történetíróink, jóllehet bizonyos fönntartással, de mégis fölvetették azt a nézetet, vajjon nem a Borics bán ivadékaik-e ők, vagy legalább nem az azokkal rokon családokban kell-e a Dessewffyek őseit keresnünk?

Ismerjük immár dr. Karácsonyi János derék munkájából⁽¹⁾ Borics bán ivadékaik, ismerjük azokat a becses adatokat, miket dr. Csánki Dezső páratlan szorgalommal és megbízhatósággal írott jeles műveiben közzétett.⁽²⁾ Másrészt előttünk áll ama majdnem másfélszáz eredeti s eddig jobbára ismeretlen oklevél, miket a Dessewffyek eredetére vonatkozólag hosszas fáradsággal magunk

(1) Dr. Karácsonyi János. «A magyar nemzetségek a xiv. század közepéig». I. kötet, 263—267. lap.

(2) Dr. Csánki Dezső. «Magyarország történeti földrajza a Hunyadyak korában». És: «Körömszék a xv. században» című székfoglaló értekezése a M. T. Akadémia kiadásában 1893.

gyűjtöttünk. Mi sem állja tehát annak útját, hogy Borics bán utódai s a Dessewffyek ősei között az összeköttetéseket, vagy a rokonságot, ha ugyan ilyenről szó lehet, megállapítsuk. A végeredmény azonban, a mire a rendelkezésünkre álló anyag alapján jutottunk, ellentétben áll ama nézetekkel, melyek a Dessewffyek eredetét Borics bán ivadékaival hozzák kapcsolatba. Kétségtelen dolog ugyan, hogy a két családfában találunk azonos neveket, de a rokonságot, illetőleg a leszármazást az eddig napvilágra került s általunk gyűjtött oklevelek alapján nemcsak hogy megállapítani nem lehet, hanem világosan kitűnik, hogy a Dessewffyek ősei már a tatárjárás előtt külön s önálló családot alkottak s semmi nyoma annak, hogy a Boricsokhoz vérrokonság fűzte volna.

Ismerjük a pozsegai káptalannak 1264-ben kelt cserevalló levelét.⁽¹⁾ Ez az oklevél őrizte meg a Dessewffyek eddig ismert legrégebbi ősenek emlékét. *Deziszló* (Dezyzlaus) vitéz ez, a ki az 1525-iki nemesi diploma szerint a tatárok elleni rettentő háborúban jobb kezét elveszté s azonkívül több súlyos sebet is kapott, de a reábizott országházlaját mégis megmentette. Ez a vitéz Deziszló 1210—1242 között élt. Fia Miklós, a pozsegai káptalannak 1264-iki cserevalló levele szerint, a Borics bán nemzetségéből származott Zawyda testvérével, Mátyással bizonyos birtokrészeket cserél el. Mátyás (Mathyas frater Zawyde de genere Borych bani) ugyanis átengedi Miklósnak *Podwrs*⁽²⁾ nevű földjét, viszont Miklós *Proucha*⁽³⁾ nevű földjét engedi át Mátyásnak. Később már két *Proucha* nevű helység is volt, mert mikor 1396-ban a Csernekiek maguk közt megosztják birtokaikat, *Alsó-Pro(v)cha* Cserneki Egyed fiainak jutott, kik akkor ott is laktak.

Deziszló fia Miklós még egy 1271-ben kelt oklevélben⁽⁴⁾ is említettetik. A nevezett évben a Borics bán nemzetségéből szár-

(1) Eredetije az országos levéltárban. Dl. 573. alatt. Szövegét egész terjedelmében lásd a *Függelék* I. sz. a. — (2) Ma *Podvrško* Pozsegamegyében. — (3) Ma *Prvča* Pozsegamegyében. — (4) L. o. levéltár Dl. 15,533.

mazott Beriszló fia Beriszló, Benedek fiai Marczell, Mihály, Wysen és Wydus osztozkodnak a Moruzna és Száva (Zawa) folyó közt lévő erdőn. A fogott birák között szerepel Deziszló (Descysclow) fia Miklós is. Ez oklevelek a Borics és Deziszló utódait nem zavarják össze, hanem mint két teljesen különálló családot említik, melyeknek csupán birtokaik határosak egymással.

A tatárjárásban oly hősileg kitűnt *Deziszló* tehát a Dessewffyek eddig ismert legrégebbi őse, kiről hiteles oklevél szól. Leszármazottjairól még többet tudunk s a családfát a mai napig pontosan össze is állíthatjuk.⁽¹⁾

Ezek után egy másik, nem kevésbé fontos kérdés merül föl. Vajjon szláv, vagy magyar eredetű-e a Dessewffy család? Ha a Dessewffyek nem a Borics nemzetségből származnak, akkor nem is délszláv eredetűek. Tudjuk, hogy az Árpádok korában Pozsega vármegye területe királyi vagy királynéi birtok volt és ebből a királyok és királynék jeles híveiket jutalmazták. Így kaptak ott birtokokat a *Csák*, *Rád* és *Zsadány* nemzetségek. Így adja Erzsébet királyné 1273-ban Csete fia Aladár mesternek a pozsegamegyei *Aryacha* nevű földet, mely Chelleus fiáé, Péteré volt. A királyné, László király s az országnagyok beleegyezésével e földet ugyanolyan szabadsággal adja, a milyenel a néhai Borych bán nemzetségből származott pozsegamegyei nemesek földeiket bírják.⁽²⁾

Mivel, a mint láttuk, a Dessewffyek ősei derék vitézek voltak, valószínűleg ők is ilyenformán kapták Cserneket,⁽³⁾ s oda telepedvén, idővel az ottevő családokkal összeházasodtak. De a cserneki birtok és név éppen úgy nem tette őket szlávokká,

(1) Lásd a *Törzsoktáblát*.

(2) Eredetije (kettős pecsét alatt Fülöp váci püspök főispán kezével kiadva) DL. az országos levéltárban.

(3) *A Csernek név az oklevelekben a következő változatokban fordul elő: Chernuk, Chernel, Chernyk, Csernek és Czernek.*

mint a Dabócz név a Csák-nemzetség Dabóczi ágát, a Velike-i név a Zsadány-nemzetséget, vagy a Partasowczy név a Rád-nemzetség oda költözött ágát. Másrészt, ha a Dessewffyek családfáját tekintjük, magyar eredetükre még nyomósabb bizonyítékokat találhatunk. Mindenki természetesnek fogja találni, hogy az idegen származású családok, még ha magyar vezetéknevet vettek is föl, egy ideig idegen személynéveket használtak. Tudjuk például, hogy a Divék, Hahót, Héder, Herman, Ludány, Veszkény stb. nemzetségek még a xiv. században is szél-tében használják a Jarosló, Hahót, Buzád, Héder, Henrik, Hermann, Hertnek, Szobonya, Vecsló stb. személynéveket. A Dessewffyek őseinél épp az ellenkezőjét találjuk, ők a xiv. században oly személynéveket használnak, mik akkor Magyarországnak is szél-tében divatoztak. A *Dezső*, *Bakó*, *Kormos*, *Lőkös* stb. keresztnevek biztos jelei a magyarságnak. Ehhez járul, hogy a család egyes tagjai ugyanabban a században ilyen magyar vezetékneveket vesznek föl: Desewffy, Ispánffy, Török, Fejér, Borkaffy stb. Eme bizonyítékok mellett nem csekély jelentőségű az a körülmény is, hogy Pozsega vármegye, mely Magyarországnak közvetlen részét képezte, a xiv. és xv. században teljesen magyar birtokosok kezében volt.

Mindezek a körülmények a Dessewffy család magyar eredete mellett bizonyítanak. S hogy már az Árpádok korában magyar nemesek voltak, szintén erősíti az előbbi föltevést.⁽¹⁾

Az említett okleveleken kívül az Árpádok korából nem ismerünk több olyat, mely a Dessewffy család őseivel foglalkoznék. A későbbi okiratokban ugyan említetik IV. Béla király diplomája, de ez nem maradt reánk. A későbbi oklevelek, emez

⁽¹⁾ *Dr. Csánki Dezső és dr. Karácsonyi János, mint e tekintetben a legkiválóbb szakférfiak egyértelműleg a mellett vannak, hogy a Dessewffyek magyar eredetűek.*

idők szokása szerint, jobbára csak apróbb birtokpereket, határviszálykodásokat tartalmaznak, de tárgyunkra nézve annyiban mégis fontosak, hogy adataik alapján mind a családfát, mind az ősi birtokokat majdnem teljesen megállapíthatjuk.

A már említett Deziszló fiának, Miklósnak, úgy látszik, fitestvére is volt, legalább Rajcsányi Ádám kir. kamarai levéltárnok és tanácsos, a ki eredeti oklevelek alapján dolgozott, Miklós öcscsét *Istvánt* is említi. Ennek az Istvánnak a nevét azonban egyetlen oklevélben sem sikerült föltalálnunk, de létezése nagyon valószínű, mivel a xiv. század végén szereplő *III. Cserneki Deziszló* ága⁽¹⁾ csak is tőle, illetőleg I. Miklós valamelyik fitestvérétől származhatik.⁽²⁾

Az itt említett I. Miklósnak négy fia volt, úgymint *Egyed*, *II. Miklós*, *Bakó* és *Ĵános*. Ezekről és fiaikról a rendelkezésünkre álló 1363 november 4-én kelt oklevél szerint⁽³⁾ már bizonyos, hogy Cserneken lagnak s ennélfogva mint cserneki nemesek szerepelnek (Nobiles de Chernek), vagyis a Dessewffyek ősei a xiv. század második felében mindannyian a Cserneki nevet viselték egészen a xv. század harminczas éveig. Ekkor megkülönböztetés végett, mivel már a Cserneki név nem volt elég, egyes tagok Ispánffy, Török, Fejér vezetékneveket vettek föl és a Cserneki név előnévvé (prædicatum-má) változott át. Így tett Egyed ivadéka is s a Cserneki név mellé a Desewffy nevet veszi föl 1482-ben, vagy még előbb.

A fönt említett 1363 november 4-diki oklevél fölsorolja I. Miklósnak négy fiát: *Egyedet*, *Miklóst*, *Bakót* és *Ĵánost* és ezek fiait: Kormost, Tamást, Pált és Dezsőt. I. Miklós négy fia közül mindegyik hagy maga után utódokat, a három utolsónak

(1) Ebből az oldalágból szakadnak ki az *Ispánffyak* és a *Therekek*.

(2) Lásd a *Törzsöktdblát*.

(3) Eredetije: a pozsegai káptalan kölcsönlevele, gr. Dessewffy Aurél tulajdona. Teljes szövegét lásd a *Függelék* II. sz. a.

leszármazottjai azonban már a XIV. és XV. században kihalnak.⁽¹⁾ Csupán a legidősbnek, Egyednek fiai: *Lőkös* és *Benedek* folytatják a családfát.

Cserneki Benedek bán unokájának, Dezsőnek (Desew) fia István megalapítja a jelenleg is élő Dessewffy családot, míg Lőkös ivadéakai a XVI. század második felében Tokaj környékén merülnek föl, de a következő század elején már kihalnak.

A Cserneki Bornemissza Lőkös család tagjai közül a levéltári emlékek több jeles huszártisztnek emlékét őrizték meg. Így *Cserneki Bornemissza Lőkös Imre* a XVI. század közepén a tokaji huszárok kapitánya volt, kinek részére a király 1569 márczius 3-án fizetése kiutalványozását rendeli el.⁽²⁾ Ugyanezt az Imrét a leleszi convent, Miksa királynak 1568 augusztus 10-én Budán kelt parancsára, 1569-ben beiktatja a zemplénmegyei *Veléthe* nevű birtokba, melyet Újfalui Thorma Györgytől vásárolt 1000 frtért.⁽³⁾ Miksa király az említett parancsában kiemeli Cserneki Bornemissza Lőkös Imrének hosszas hű szolgálatait, de különösen a felsőmagyarországi közelmúlt hadjáratokban tanúsított önfeláldozó vitézségét. Úgy látszik ő gondos gazda is volt, a ki javait nem csak zálogjóságokkal növelte, de új donatióval is. Így 1584-ben a leleszi convent a «Dicitur nobis» kezdetű országbirói iktató parancs folytán őt és Sövényházi Móricz Lőrinczet a Velezdi Kövér Ferencz-féle *Zombor* nevű fiskális jóságba iktatta be királyi adománylevél alapján.⁽⁴⁾

Utódai közül megemlíthetjük a tragikus véget ért *Cserneki Bornemissza, másképp Lőkös Miklóst*, a vitéz ónodi kapitányt,

(1) Lásd a *Törzsoktáblát*.

(2) Bécs. Közös pénzügyi levélt. Hungarica. Denkbuch. 396. kötet 41. lap. «*Emerico Lewkws de Cherek, certorum equitum capitaneo nostro in Tokaj.*»

(3) Orsz. levélt. N. R. A. Fasc. 855. No 33.

(4) Orsz. levélt. N. R. A. Fasc. 799. No 18.

kit 1603-ban Zékel János és felesége, Tegzes Borbála kegyetlenül meggyilkoltattak.⁽¹⁾

Az utolsó *Cserneki Bornemissza Lőkös*, Imrének fia, *Fános volt*. Valamint atyja, úgy ő is tokaji kapitány volt, a ki 1617-ben gyermektelenül halt meg.⁽²⁾ Javai a kir. fiskusra szállottak. De özvegye *Adámföldi Bornemissza Anna* jegyajándékképen férje birtokaiból jelentékeny részt kapott,⁽³⁾ s 1618 szeptember 17-én a király megígérte neki, hogy eme javakban meg fogja őt oltalmazni.⁽⁴⁾

Cserneki Bornemissza Lőkös János javaiért egész csomó magyar úr folyamodott a királyhoz, csak rokonai a Dessewffyék hallgattak. Ennek az oka az a körülmény lehet, hogy a Sáros vármegyében birtokos két Dessewffy: Ferencz és János, Bocskaynak és Bethlennek voltak a hívei s így a magyar királyhoz ügyis hiába fordultak volna jogos kérelmükkel.

*

Durazzói Károlynak, Szlavonia hercegének 1372 junius 16-án a pozsegai káptalanhoz kibocsátott vallató parancsa szerint Cserneki János fia György, Bakó fia Pál, János fia Mihály, Dezső fia Domokos s István, *Egyed* fiai: *Kormos*, *Tamás*, *Gergely*, *Lőkös*, *Demeter* és *Benedek*, Miklós fiai: Tamás, Dezsizló és Miklós, azaz a Cserneki család összes tagjai panaszkodtak a Radovanchiak ellen, hogy azok az ő *Orbász* (Wrbász) megyei birtokaikat megtámadták. Durazzói Károly az ő kérelmükre tanukihallgatást rendel.⁽⁵⁾

Mind ezen, mind más oklevelek tanusága szerint a Csernekiek ez időben már nemcsak népes, de eléggé hatalmas család

(1) Bécs. Közös pénzügyi levélt. Hungarica. 1604, 14.423. «*Nicolaum Bornemissza aliter Leőkeős de Czernek*».

(2) Bécs. Közös pénzügyi levélt. Hungarica 14455. Fasc. 1618. év.

(3) Orsz. levélt. N. R. A. Fasc. 855. No 37.

(4) Ugyanott. Ugyanaz No 38.

(5) Orsz. levélt. Dl. 6031.

is voltak, különben amaz idők bevett szokása szerint nem lehetett volna részük annyi birtokpörben és villongásban. Míg a fentebb említett 1372-iki oklevél szerint a Csernekiek lépnek föl mint panaszosok, addig 1380 július 5-én a pozsegai káptalan tiltakozó levele szerint már őket vádolják hatalmaskodással. A nevezett oklevélben ugyanis István rudinai apát tiltakozik az ellen, hogy a nevezett klostrom kegyurai: Podversai Odelya fiának, Mihálynak Miklós nevű fia, illetőleg ennek Pál deák, János és Mihály nevű fiai, továbbá Podversai Jakab fiai: Leukus és Veke; aztán *Cserneki Egyednek* fiai: Tamás, Lökös és Benedek, ugyanezen Egyed fiának Kormusnak fiai: György és mások; továbbá *Miklós* fiai: Tamás barát Desiszló és Miklós, *János* fia: György, ugyanezen János fiának Mihálynak fiai: Miklós és István, végül az imént említett János fiának Dezsőnek fiai: Domokos és István, a rudinai kolostor birtokait, t. i. Zelná-t, Koprinná-t, Felső-Podversá-t, Nyemzá-t és Hrusoth-ot, joggalanul elfoglalják.⁽¹⁾

Ugyanez időtájt néhány adásvevési és záloglevélben is szerepelnek a Csernekiek. Így 1381 október 28-án a pozsegai káptalan örökvalló levele szerint Cserneki Miklós leánya: *Sebe* (Pósamezei Péter özvegye) összes jegyajándékát a pósamezei vagyomból eladta Garai Miklós nádornak.⁽²⁾ Az 1388 július 16-án pedig, ugyancsak a pozsegai káptalan zálogvalló levele szerint, Cserneki Dezső fia Domokos a kakukvölgyi (Kakuwlgy) birtokon birt menyétségi részét nyolcz márkáért zálogba veti az ő atyai unokatestvérének, Cserneki Egyed fiának, Benedeknek, kikötvén a maga részére, hogy bármelyik évben Márton napján, a zálogösszeg lefizetése esetén, azt visszaválthatja.⁽³⁾

(1) Nemzeti Múzeum levélt. Jankovich-féle gyűjtemény.

(2) Eredetije orsz. levélt. Dl. 33524.

(3) *Eredetije gr. Dessewffy Aurél tulajdona. E fejezetben ezentúl tárgyalt mindazon oklevelek, melyekre a jegyzetben külön hivatkozás nem történik, gr. Dessewffy Aurél birtokában vannak.*

A pozsegai káptalannak 1396 márczius 23-án kelt határjáró és osztálylevele szerint az elszaporodott Csernekiek között birtokaik határait illetőleg viszálykodás támadt, a minek elintézését, az új határjárással és a határok kijelölésével együtt, Zsigmond király a pozsegai káptalanra bízta. A káptalan kiküldöttje és a királyi emberek márczius 12-én jöttek a Cserneki család birtokaira. Eme birtokok akkoron a következők voltak: *Csernek* (Chernuk), *Tarnócza* (Tarnocha), *Procha*, *Prochicha*, *Ochich*, *Haroia-teleke*, *Kukavicha*, *Kukavicha* (másik), *Deruganhege*, *Liphine*, *Váralja* (Varallia) és *Falsovicha*. A kiküldöttek eme birtokokat telkek szerint a Csernekiek három testvérága (Egyed, Miklós és János ága) részére három részre oszták. Az első két részt kapták a felperesek, t. i. *Cserneki Dezső* fiai: Domokos és István, *László* fiai: János és Miklós, *Miklós* fia: István, *György* fiai: Tamás és János és *Mihály* fia István; a harmadik részt pedig *Cserneki Egyed* fia Benedek és ugyanezen Egyed fiának *Kormosnak* fiai: György, Mihály, Máté és Domokos. Azaz a Csernekiek birtokát Cserneki Egyed, Miklós fia Dezsizló és János unokái között (e három ág leszármazottjainak) egyenlő arányban föloszták.

E rendkívül becses oklevél részletesen felsorolja a Cserneki család ősi javait s így topografiai szempontból is igen figyelemre méltó. Hártýára írt eredetije a gr. Batthyány család köpcsényi levéltárában őriztetik.⁽¹⁾

A pozsegai káptalannak 1407 január 10-én kelt záloglevele szerint *Cserneki Dezső* fia István az Obhogya hegyen fekvő és az alsó-cserneki birtokrészéhez tartozó földescskéjét, mely *Resetarowch* falva mellett fekszik, továbbá két szőlőjét, egyet a Szent András mellett levő *Hrankowch* hegyen, másikat a *Sumechycha* birtokon, zálogba adja *Cserneki Benedek* fiainak,

(1) Teljes szövegét lásd a *Függelék* III. sz. a.

úgy mint *Andrásnak, Fózsnak, Mihálynak, Györgynek, Jakabnak* és *Fánosnak* oly föltétellel, hogy ők halála napjáig bírhasák, de az ő halála után örökösei vagy utódai közül bárki visszaválthassa.

Zsigmond királynak Budán 1411 augusztus 6-án kelt iktató parancsára a pozsegai káptalan *Cserneki Domokos* leányát Klárát beiktatja atyja cserneki birtokrészeibe; a beiktatásnak, a pozsegai káptalannak 1411 szeptember 13-án kiállított iktató levele szerint senki sem mondott ellent.

Ugyanezen káptalannak 1431 márczius 2-án kelt zálogvalló levele szerint *Cserneki Dezső* a maga és néhai István deák nevű testvére fiának *Lehnek* és *Bálintnak* nevében zálogba adja az ő *Galouch* nevű birtokrészét 100 arany forintban *Cserneki Jakab* feleségének Dorottyának tíz esztendőre. Ugyanez a *Cserneki Dezső* a maga és boldogult István deák fiainak *Lehnek* és *Bálintnak* nevében 1433 május 21-én az ő *Alsoborosthyan* nevű öt és fél menyét telket magában foglaló birtokát 100 arany forintért zálogba adja Jablanychai Dach fiainak.⁽¹⁾

Ilyen és ezekhez hasonló okiratok azok, mik ez időből a Dessewffy család őseiről reánk maradtak. Magukban véve ugyan jelentéktelen dolgokat tartalmaznak, de megbecsülhetetlenek a család genealogiai táblázatának összeállítására. Azonkívül a birtokviszonyaikra nézve is több jelentős adattal szolgálnak. Ugyanezen század későbbi éveiből reánk maradt oklevelek már fontosabb adatokat nyújtanak a család belső életére és emelkedésére vonatkozólag. A Csernekiek ugyan még ekkor is a *középbirtokos nemesi osztályhoz tartoztak*, de vagyonuk s tekintélyük folyton emelkedőben van. Többen közülök a megyei szolgálatra adák magukat. Így *Cserneki Miklós* 1421-ben, *Gergely* 1451-ben

(1) Átirva Garay László nádor 1447. okt. 31. levelében.

pozsegamegyei szolgabíró, *András* pedig 1421-ben Pozsega megye alispánja volt.⁽¹⁾

A pozsegai káptalannak 1437 november 18-án kelt tanukihallgató levele egy csomó Csernekit sorol föl s a mellett érdekes esetet mond el a család életéből. Eszerint a káptalan Cserneki János fiának Dezsőnek kérelmére János mester kanonokot küldé ki Cserneki György (*Dezyszlausz* fia) özvegyének, Annának házához Csernekre és ott Cserneki Dezső fölszólította az özvegyet, hogy abban az ügyben, mely szerint Dezsőnek emberei állítólag Lyphyne-n megöltek egy jobbágy fiút, a miért az özvegy és fia János Cserneki Dezsőt a vármegyénél bepanaszolták, fogadjon el ítéletet és igazságot! Ezt azonban az özvegy megtagadta. Mire a káptalan embere tanukat hallgat ki Cserneki Dezső ártatlansága felől.

Cserneki András
pozsegamegyei alispán
gyűrűpecsétje 1444-ből.

A Csernekiek közül kihallgatta: Cserneki Búken fiait Mihály deákot és Jánost, Cserneki Csontos Istvánt, Lőkös fiát Lászlót, Benedek fiát Pált, László deák fiát Györgyöt, kik mindannyian Csernekiek voltak.

Az itt említett Cserneki Dezső 1443 május 5-én a csázmái káptalan levele szerint a maga és István s Miklós nevű fiai nevében tiltakozott az ellen, hogy *Zenchei László* fiai: Kristóf, János és László elkérték a királytól az ő birtokrészeiket *Okluka-n*, *Verbowch-on*, *Therzthencz-en*, *Raschygh-on*, *Bebrina-n* és *Muthnok-on* Orbász megyében. Ő tiltakozik eme javak eladományozása és elfoglalása ellen.

Hasonló veszedelem fenyegette a Csernekieket 1449-ben is, a mikor Scheletnai Goychýgh György és fia halastavaikat és egyik erdejüket foglalák el. De — mint a pozsegai káptalan

(1) Az orsz. levélt. Dl. 33790. sz. eredeti oklevelén az 1444 aug. 7-én kelt pozsegamegyei nemesek kiadványán látható *Cserneki András* alispán viaszba nyomott gyűrűpecsétje

jelenti május 29-én Hunyadi Jánosnak — a Csernekiek visszakapták a halastavakat és az erdőt. E — sajnos — csonka oklevél a következő Csernekieket sorolja föl: *Miklós* deákot, *Pált*, *Benedeket*, *Gergelyt*, *Jánost*, *Turuk Györgyöt*, *Pál mestert*, *Cserneki Balázs fiát Jánost.*⁽¹⁾

A föntebbi oklevelekben többször szerepeltek, már Cserneki Dezső (Desew) és fiai István és Miklós. E fiúk apjuk halála után vizályba keveredtek Cserneki László deák fiaival, Miklós deákkal és Györggyel. E vizálynak az lett a következménye, hogy Cserneki Dezső (Desew) fiai birtokaikat elvesztették s azokba Pozsega vármegyével, Hunyadi János, Cserneki László fiait iktatta. Azonban 1454 október 18-án a pörös atyafiak fogott bírák ítélete alapján a pozsegai káptalan előtt kibékültek, még pedig a következő föltételek alatt: Cserneki Dezső fiai visszakapják birtokaikat s László fiainak 40 arany forintot fizetnek, azonfölül hét menyét telket, hármat Felső Boroschyanch-on, egyet Lyphynye-n, kettőt Sumethycze-n s egyet Podgradya-n, melyek közül hatot László fiai, a hetediket pedig Cserneki Feyr Pál zálogosított volt el Cserneki Dezsőnek, visszaadnak s három menyét telket, melyeket László fiai a Dezső fiainak birtokaiból Tharnowczai Jánosnak, Cserneki Jánosnak és Resetharowchi András deáknak elzálogosítottak, azonfölül egy telket, melyet László fiai a beiktatásért az alispánnak adtak — Dezső fiai kötelesek visszaváltani. Egyúttal az egymás ellen elkövetett hatalmaskodások alól föloldják egymást és megnyugtadják.

A hatalmaskodások azon a vidéken is, úgy látszik, nagyon gyakoriak lehettek, mert maguk a Csernekiek is sűrűn szerepelnek az ilyenekben. Így 1464 június 27-én Pálóczy László országbíró meghagyja a boszniai káptalannak, hogy tanukihallgatást eszközöltessen Cserneki Dezső fiai: István és Miklós, továbbá

(1) Eredetije orsz. levélt. Dl. 14260.

Cserneki Feyr Pál és Cserneki András fia: Gergely részére, Saaghi Imre, Garai Jób várnagya és testvére Saaghi Szilveszter ellen, kik a Csernekiek Tharnowicza, Werusparth, Alsó-Borosthan és Peterhege birtokain hatalmaskodtak, továbbá a rudinai apát Márton ellen, ki az ő Sumeghicza birtokrészükön s a cserneki vámjukon hatalmaskodott. A királyi ember tisztével Cserneki György fia János bizatik meg.⁽¹⁾

Míg itt a Csernekiek a panaszlók, addig ugyanez év július 18-án már őket vádolják hatalmaskodással. A pozsegai káptalan ugyanis a nevezett napon azt írja Mátyás királyhoz, hogy Pálóczy László országbirónak Budán 1464 június 29-én kelt vallató parancsára a tanukihallgatást július 15-én Dénes pappal és Bakó királyi emberrel végrehajtatta. Ezek mindent úgy találtak igaznak, a hogy az országbíró megírta, kivévén a fölpanaszlott kárösszeget. Azaz Cserneki Dezső fia: István az apátsági javakat a királyi adóval nem úgy róttta meg, mint a hogy kellett volna, s ezzel 90 arany forintnyi kárt okozott. Azonfölül ez a Cserneki István az ő szolgálival márczius 27-én az apátság *Guchan* nevű birtokára menvén onnan 17 ökröt hajtattott el, azonfölül az ő szolgálai Szt. György napja körül letelepítették *Wyzlay Fános* seregét *Guchan*-on s ott a jobbágyoknak minden javait elvették, melylyel 100 arany forintnyi kárt okoztak.

Eközben a boszniai káptalan 1464 július 30-án jelenti Mátyás királynak, hogy Pálóczy László országbirónak 1464 június 27-én kelt vallató parancsára a királyi emberrel Szaploneczay László mester kanonokot küldi ki a vizsgálat megejtésére ama panaszokra nézve, miket Cserneki István és Miklós, Cserneki Feyr Pál és Cserneki Gergely emeltek a Saaghi testvérek ellen. E szerint Saaghi Imre Cserneki Dezső fiainak *Tharnoviczán* tartózkodó jobbágyukat Aghiná-n a nyílt piaczon elfogta; aztán

(1) Nagy Gábor gyűjteményéből a Nemzeti Múzeum levéltárában.

Tharnowczai Saaghi Miklós három év előtt egy csomó tharnowczai és werusparthi jobbágyával a panaszosoknak Pzunhegye és Kakukvölgye nevű tilos erdejüket vágatta, aztán Saaghi László a katonáival az ő Alsó-Borostyán, Tarnovicza, és Peterhegye nevű birtokukon telepedtek meg. Aztán Márton rudinai apát öt év előtt az ő Swmeghycza birtokukról egyik jobbágyukat egyszerűen áttelepítette Oriavicza nevű birtokára és az ő cserneki birtokukon tartani szokott vásár jövedelmét, a mit egyházukra kellene fordítaniok, az apát egyszerűen elvette tőlük; így tett az apátság kegyuraságával is, melyekből nekik 150 arany forintnyi kárunk van.

Mind e panaszokat a káptalan kiküldöttje és a király embere igazaknak találták.

A Csernekiek családi birtokviszályai 1466-ban újra teendőt adnak Mátyás királynak, valamint az ő 1466 április 9-én Budán kelt vallató parancsára a pozsegai káptalannak is. Ezuttal *Cserneki Benedek bán* néhai Józsa nevű fiának leánya: Ilona és ugyanezen Benedek bán Jakab nevű fiának leánya: Borbála emeltek panaszt, hogy az említett Jakab fia, néhai György őrizte a levelekkel együtt az ő összes birtokrészeiket, úgymint: Felsew-és Alsó-Czernek, Petherhegye, Perwchycza, Alsó-Somegyicza, Galócz, Okycz, Alsólypnyne, Felsew-Bersthanythacz, Hrsowacz, Kaproncza, Felsew-Tharnovicza, Pesthyenyicza, Jaksyncz és Ratiboriok pozsegavármegyei birtokrészeiket, valamint Mrathfyn, Gotholowacz, Wythkowacz, Therzthenycza, Lezkowacz és Werbowacz orbászvármegyei birtokrészeiket. Mind e javakat György halála után Dezső fiai: István és Miklós, továbbá Mihály deák leánya Elena, András fia: Gergely és Miklós fiai: János és Pál, végül György fia János, mindannyian Csernekiek, továbbá Cserneki Csontos István és Tharnowczai Olaz János elfoglalták s a levelekkel együtt megtartották. E miatt a panaszosok kérelmére a király a nevezetteket törvénybe hivatja. S miután a káptalan ki-

küldötte és a király embere a dolgot igaznak találták, a fent elősoroltakat a királyi személynök elé hivatták.⁽¹⁾

Az ezen hatalmaskodásból támadt perben Cserneki Dezső fiai letevén a birságot, új ítéletet kértek s hajlandók voltak a birtoklevelek bemutatására.⁽²⁾ Még véget sem ért Cserneki Dezső fiainak ez a pere, mikor 1468 szeptember 21-én már újra tanukihallgatást rendel el ellenük Ország Mihály nádor azon a czímen, hogy Cserneki Dezső fiai István és Miklós az atyjuktól zálogba vetett Alsó-Borosthyancz birtokot a Jablanczai Dacz-októl visszafoglalták.⁽³⁾ Azonban a zágrábi káptalannak 1468 december 20-án Mátyás királyhoz írt jelentése alapján Cserneki István és Miklós igazolták, hogy a nevezett birtokrészt azért foglalták vissza, mivel a Dacz-ok a zálogösszeget le nem tették.

A következő év január 28-án Cserneki Dezső fiai Miklós és István, Miklós leánya Márta s György fia János hatalmaskodás miatt a Boros Janóczok s mások ellen indítottak pert.⁽⁴⁾ A boszniai káptalan ez ügyről 1470 január 25-én küldi meg jelentését a nádornak az 1469 január 29-én kiadott vallató parancsára. Ebben a parancsban foglaltatik, hogy Cserneki Dezső fiai: István és Miklós, továbbá az utóbbinak felesége: Erzsébet és leánya: Mártha, valamint Miklós deák fia: Pál, Csontos István, Deziszló András nevű fiának fia: Gergely és György fia: János, *mindannyian Csernekiek*, panaszt tettek, hogy 1465 június 27-ike körül a *Boroschyancz*-iak fegyveresen Csernek-re támadtak s ott a Csernekiek egyik jobbágyát félholtra verték, továbbá hogy 1468 márczius 2-ika körül néhai János vránai perjel nem engedte meg, hogy a Csernekiek a

(1) Átirva Mátyás király 1468 június 30. levelében.

(2) 1468 július 12. Buda, Mátyás király idéző parancsa a pozsegai káptalanhoz.

(3) Nagy Gábor ker. táblai ügyvéd gyűjteményéből a Nemzeti Múzeum kéziratárában.

(4) Nagy Gábor gyűjteményéből a Nemzeti Múzeum kéziratárában, Ország Mihály nádor parancsa a boszniai káptalanhoz.

Gathalowczi várukat fölépítsék; továbbá ugyanazon időben Szentléleki László s felesége egy csomó jobbágyukat az ő cserneki makkos erdejükbe küldötték s egyik jobbágyuk disznait lenyilaztatták, egy másíknak disznait meg elhajtották, aztán a Csernekiek Breschwowcz-i birtokát elpusztítván, a jobbágyok marháit elhajták s még Cserneket is megtámadták s egy csomó jobbágyukat Procha várukba vitették s barmaikat elhajták. Végül 1468 december 24-én Borozchynowczi Péter szintén ugyanezek akaratóból, embereivel és eszéki jobbágyaival éjszaka rátámadott a Csernekiek *Gaczalewacz* nevű pozsegamegyei várára s azt megvíván, egy csomó jobbágyukat vasra verette. Az 1459. évben Thernawiczai Rahonygh Mihály és Lypyhnjei Miklós deák megtámadták a Csernekiek cserneki, dragwheghi, prowczyczi, péterheghi, swmeczei, liphnyeí birtokukat s jobbágyaikat kirabolták. Végül azt is elpanaszolták, hogy Cserneki István, Cserneki Miklós deákkal oly egyességet kötött, hogy ha valamelyikük fiutód nélkül halna el, akkor javai a másíkra szálljanak. Ennek ellenére az imént említett Cserneki Miklós özvegye: nemes Anna úrasszony a birtok egy részét magának tartá, másík részét egy idegennek elzálogosítá, a Gathalowcz nevű várát pedig Miklósnak, egy egész ismeretlen embernek ajándékozta, minek következtében Cserneki István fogságba is esett s igen nagy kárt szenvedett. Mind e dolgokat a káptalan kiküldöttje Soklosi Benedek örkanonok és a király emberei nagyrészt igaznak találtak. Csak a kár összegét és Lypyhnjei Miklós deák támadását nem tudták megállapítani.

A kölcsönös hatalmaskodások e pör elintézése után egykét évre megszűntek. Emez időközben történt, hogy *Coztelláni Porkoláb Osváth fia édes anyjának: Annának, Cserneki István feleségének* ajándékozza az ő kőrösmegyei *pekerzerdahelyi* és pozsegamegyei *visechai* birtokrészeit.⁽¹⁾

(1) A csázmai káptalan ajándékvalló levele 1473. febr. 25.

Ugyanez év (1473) február 14-én a pozsegai káptalan örökvalló levele szerint *Tharnowczai Saag Miklós* magvaszakadása esetére összes birtokát, úgymint: *Sagowyná-t, Felsőszentbenedek-et, Alsószentbenedek-et, Werhowcz-ot, Bereczkhegyé-t, Werusparth-ot* és *Nagyfalu-t* Pozsega megyében; *Ezeek-et* Orbász megyében, a *Sagowynán levő várával* együtt, néhai *Cserneki Dezső fiára Istvánra hagyja.*⁽¹⁾ Ezt az örökvalló levelet Mátyás király 1476 június 17-én Budán megerősíti s a nevezett birtokokon levő összes királyi jogokat *Cserneki Dezső fia Istvánnak adja az ő szolgálatai jutalmául.* A király parancsára a pozsegai káptalan Cserneki Dezső fiát Istvánt augusztus 10. és 17-ike között iktatja be a nevezett javakba Orbai Tamás kanonok és Radovánczi László mester által.⁽²⁾

A pozsegai káptalannak 1473 december 9-én kelt tanukihallgató és pörbehívó levele szerint Cserneki Dezső fiainak: Istvánnak és Miklósnak ismét hatalmaskodás miatt kellett pörölniök. A panaszosok szerint *Horváth Demjén*, Szlavonia és Horvátország bánja, Cserneki Dezső fiát Istvánt elfogatta s az általa Pozsega vármegyében gyűjtött 700 arany forintnyi adót elvette tőle. Ezenkívül, mikor Demjén bán Bosnyákországot megszállva tartotta, akkor a Bosniában létező *Zwechay, Konuchacz, Solmusezeek* várakat és a *Lewach* nevű váracskaát Cserneki Dezső fiának Istvánnak őrizetére bízta, *Jaycza* várát pedig *Czerkwenyki Albert* fiának *Jánosnak* adá át, mely várakat a nevezettek kellő időig meg is őrizték, de Demjén bán, Dezső fia Istvánnak a 625 s Jánosnak pedig a 150 arany forintot és a 70 kósót nem fizette meg a várak őrizéseért, sőt Istvántól 90 mérő búzát és egy «haczaga» nevű ruhát vett 42 arany forintért. A káptalan kiküldöttje és a király embere mind e

(1) Átirva Mátyás királynak 1476. június 17. megerősítő és átiró levelében.

(2) A pozsegai káptalan jelentése Mátyás királyhoz 1476. aug. 31.

dolgokat igaznak találták, de a pénzösszeget nem tudták pontosan megállapítani. Ez az oklevél azért érdemel kiváló figyelmet, mert kiolvashatni belőle, hogy a Csernekiek résztvettek Mátyás király boszniai hadjárataiban s azok dicső befejezése után több fontos várat bíztak az ő kezükre, miket szerencsésen meg is őriztek.

Mátyás királynak 1480 július 16-án Budán kelt vallató és pörbehívó parancsa szerint Cserneki Dezső fia István és Cserneki András a miatt emeltek panaszt, hogy Pesthy István deák a jaiczai vár udvarbirája embereivel megrohanta az ő *Gwchalowcz nevű, Orbász megyében fekvő várukat* s azt megostromolván, 1000 mérő búzát, 500 mérő kölest, fegyvereket és sok egyéb dolgot elvitetett a várból. 1479. Szt. Mihály napja körül megismételte a támadást s ekkor az összes marhát, 500 disznójukat és 100 kecskéjüket elhajtatta. 1480 június 24-én harmadszor is megrohanta *az ő régi várukat* Gwchalowczon és az összes leveleiket, melyek eme birtokra vonatkoznak, elvitette. A király meghallgatván eme panaszokat, beigazolás esetére a királyi személynök elé rendeli Pesthi Lászlót.

Ez időtájt találkozunk legelőször a Dessewffy névvel. A már többször említett Desew (Dezső) fia István, a pozsegai káptalannak 1482 márczius 15-én Mátyás királyhoz intézett vallólevelében már mint «*Deswfy*» *István* szerepel s később szabályosabban írva «*Desewfy*» néven említik őt az oklevelek. A cserneki családból tehát ő a legelső, a ki a *Desewfy* nevet fölvette s így ő a most *Dessewffy* néven szereplő család névalapítója. S mivel öcscsének Miklósnak, a ki István példájára szintén fölveszi a *Dessewffy* nevet, családja férfiágon kihal, eme *Dessewffy* Istvánnak és feleségének Annának (Castellani Porkoláb Ozsvát özvegyének) utódai folytatják a családfát. Ugyanígy vált ki a Cserneki családból, mint mellékág, a Cserneki Török, a Cserneki Fejér, a Cserneki Ispánffy, a Cserneki Vas és a Cserneki Borkaffy család.

Az 1483. év tavaszán Dessewffy István Zekel Miklóssal állt pörben. A pozsegai káptalannak 1483 május 10-én kelt vallató levele szerint Dessewffy István, Cserneki Thewrewk Mihály özvegye Ilkó és veje Cserneki András ellen sok tanut kihallgattak. Ezek vallomása szerint Dessewffy István embereivel megtámadta Zekel János házát s onnan Klára nemes leányt és Miklóst kivettette, aztán a házzal együtt elfoglalta a Zekel család tharnowczai, kakwkwelghi és bathyani birtokrészeit. A tharnowczai kuriát — írja a káptalan — Dessewffy István még most is bírja, de a többi részjóságot néhai Thewrewk Mihálynak és feleségének Ilkónak adta át, a ki is vejével Cserneki Andrással most is bírja.

Az 1484. év augusztus 21-én Mátyás király parancsára a pozsegai káptalan Dessewffy István feleségét Annát, továbbá gyermekeit: Jánost, Ferenczet, Katalint és Dorottyát ⁽¹⁾ a *Mezewlak*, másképp Wysechye nevű birtokrészekbe iktatja. A beiktatásnak senki sem mondott ellent.

Az 1486. év október 1-én a pozsegai káptalan nyugtató levelet adott ki, a mely szerint néhai Cserneki Dessewffy Miklós lánya Anna (Gáy Lőrinczné) megnyugtatja Dessewffy Istvánt és fiát Ferenczet, hogy ő és testvére Ilona megkapták a leánynegyedét István és Ferencz összes birtokaiból. A név szerint felsorolt birtokok ezek voltak: *Csernek, Peterhegye, Perwchycza, Swmethycza, Tharnowcza, Bersthyanythacz, Drwganhegye, Falsowacz, Kakwkwelgh, Lyphynye* és *Podgradya*, pozsega-megyei, továbbá *Podgan, Gothelowcz, Wydkowcz, Lezkowcz* és *Ezeek* nevű orbázmegyei birtokok.⁽²⁾

A pozsegai káptalannak 1486 október 1-én kelt nyugtató

(1) János, Katalin és Dorottyá az ő első férjétől Porkoláb Osváttól való gyermekek.

(2) Eredetije gr. Dessewffy Aurél tulajdona. Ugyanily nyugtató levelet adott ki 1486 szept. 30-án a boszniai káptalan is, mely Nagy Gábor gyűjteményében van a Nemzeti Múzeumban.

levele szerint nemes Ágnes asszony,⁽¹⁾ nemes Cserneki Dessewffy István felesége előadja, hogy ha ő neki férjétől Istvántól gyermeke annak halála után nem maradna, akkor az ő mostoha fiát Dessewffy Ferenczet az ő jegyajándékaról és minden illetményéről, mely őt férje javaiból megilleti, nyugtatta és nyugtatja.

1487 ápril 4-én adta ki a pozsegai káptalan egyezségvalló levelét, melylyel a Swberkowczi Merlenek megengedik Cserneki Dezső fia Istvánnak, hogy a Tharnowczai Saágh István fia a magvaszakadt Miklós után örökölt Tharnowcza, más néven Sagowyna, Kopriwno és Swmechacz nevű birtokrészeit, melyeket már Miklós Cserneki Dezső fia Istvánnak elzálogosított és az ő halála után a király pedig idegeneknek eladományozott, kiválthassa ő, vagy halála után fia Ferencz, oly föltétellel, hogy a birtok fele az övék lesz, a másik fele a Dessewffyeké, a költségeket pedig tizenkét év alatt fizetik vissza Dessewffy Istvánnak.

Dessewffy Istvánnak már Mátyás király uralkodásának utolsó éveiben sok pere volt szomszédaival s rokonaival. Szerző ember lévén, s az ország határain fekvén birtokai, ez természetes következménye volt amaz idők viszonyainak. Ám Dessewffy nem restelte a fáradságot birtokai védelmében; sűrűn forgolódott Budán, s szomszédai hatalmaskodása ellenében a magyar törvényben keresett támaszt és igazságot. S bár Mátyás király halála után a viszonyok rosszabbra fordultak, azért ő mégis többet hagyott utódaira, mint amennyit egykor apjától örökölt.

A sok pörlekedések és hatalmaskodások közül elég lesz néhányat fölemlitenünk.

Az 1488. évben a közte és Gylethynczi Mátyás nevű rokona között folyó perben fáradoztak a fogott bírák. Ezúttal bizonyos

(1) Dessewffy István második felesége, kitől gyermekei nem származtak.

birtokrészek visszaváltásáról volt szó, melynek költségeihez — állítólag Gylethynczi is hozzájárult. Dessewffy tagadta a hozzájárulást, sőt azt bizonyította, hogy ő feleségének s maradékainak birtokait a maga pénzéből váltotta ki. Ilyen birtokban túl ma is Gylethynczi, pedig az árát máig sem térítette meg neki.⁽¹⁾ Az 1491. évben Dessewffy István Pesthy István deák ellen pörlekedett, a ki az Orbász megyében fekvő Ezeek várát elfoglalta.⁽²⁾ Orbász vármegye 1491 deczember 10-én *Orbászvárt* kelt jelentését ez ügyben megküldi a királynak, megírván, hogy Ezeek vára Pesthi István kezéről Cserneki Therek János és Chekei György birtokába került, s azok most is elfoglalva tartják. A következő év április 1-én — a pozsegai káptalannak Ulászlóhoz intézett jelentése szerint — Dezső fia István a miatt emelt panaszt, hogy 1490 január 6-ika körül Cserneki Dezsizló dédunokája János bizonyos Chekei György nevű embert hozott Gothalowcz várába s annak a kezére akarja azt játszani. A káptalan kiküldöttje s a király embere mindent beigazolvva találtak, s ez okból pörbe idézték Cserneki Jánost.⁽³⁾ Ugyanez évben Dessewffy István fia Ferencz is pörlekedett Bosnyák Illés jajczai udvarbíró ellen, a ki jobbagyai közül többeket halálra vert s javait elhurczoltatta. Pozsega vármegye 1492 április 27-én Pozsega-várt kiállított tanúkihallgató levele szerint a tanúk — köztük Cserneki Feyr Imre, Cserneki Györgyfy Domokos és Cserneki Ispánffy Mihály — minden vádat beigazoltak.

Ulászló királynak 1492 augusztus 13-án Budán kelt vallató és pörbehívó levelében, melyet Cserneki Dessewffy István és fia Ferencz részére adott ki, ismét egy csomó hatalmaskodást sorol

(1) Orsz. levélt. N. R. A. Fasc. 914. No 19429. 1488. szept. 13. Budán kelt levele Báthory István országbírónak.

(2) 1491. okt. 31. I. Ulászló parancsa Orbász megyéhez. Pesthy István ellen elrendeli a tanúkihallgatást. Nagy Gábor gyűjt. Nemzeti Múzeumban.

(3) A pozsegai káptalan jelentése II. Ulászlóhoz 1492. ápr. 1.

föl, miket Cserneki Thewrek János és Chekei György követtek el. Így például a panaszosoknak 1491-ben Ezeeken 100 kepe buzájukat levágták és elvitették; máskor ismét disznóikat s gabnájukat ragadták el. Gothallowczon egy irtványföldjüket elfoglaltak. 1491-ben Márton napja körül Thewrek János és ezeeki várnagya Chekei György az ezeeki birtokból befolyt menyét jövedelmet 40 arany forintot, úgyszintén Gothallowcz, Witkowcz és Lethkowcz birtokokból befolyt 36 arany forint menyét-pénzt egyszerűen maguknak tartották. Három év előtt Thewrek cserneki jobbágysai a Dessewffyeknek erdejét, mely Thewrek János kuriájához közel volt, vágták s most is vágják. Azonkívül Thewrek János Ulászlónak koronázására Dessewffy Istvántól 6 forint értékű lovat kért kölcsön, de vissza nem adta. Mindezeket a hatalmaskodásokat a tanúk beigazolták. A királyi emberek közt említve vannak Cserneki Ispánffy András, Cserneki Domokos és Cserneki György. A káptalan Cserneki Thewrek Jánost és Chekei Györgyöt a Mihály-napi nyolczados törvényre idézte meg.⁽¹⁾

Az 1492. év augusztus 15-én Budán kelt jelentő levélből már ismét arról értesülünk, hogy Pleterniczei Szent-Miklósi Pál elfoglalta Desew fia István borostyánczi menyét-birtokait. Eme pör tanúkihallgatását már meg sem érte a sokat zaklatott Dessewffy István. Mikor a pozsegai káptalan 1492 szeptember 19-én be-terjeszti jelentését Ulászlóhoz ama menyét-földek elfoglalása ügyében, már nem élt Dessewffy István. Maga az oklevél is mint néhai-ról szól róla. A hatalmaskodó Pleterniczei Szent-Miklósi Pált különben a Szent-Mihály napi nyolczados törvényre a személynök elé idézik. Ugyanebben az ügyben Pozsega vármegye is küld jelentést a királynak. Az 1492 szeptember 28-án Pozsegavárt kelt jelentés szerint Pleterniczei Szent-Miklósi Pál

(1) A káptalan idéző levele 492. aug. 19.

Cserneki Dezső fia Istvánnak Obhogyá és Zgon nevű két földjét, melyek a cserneki határban fekszenek s melyek közül az utóbbit Cserneki Csontos István halála után örökölte, erővel elfoglalta. A vármegye kiküldvén embereit, mindent beigazolva talált.

A xv. század két utolsó évében kevesbednek a Dessewffyek ellen elkövetett hatalmaskodások. Maga Dessewffy Ferencz szintén szerző és jól gazdálkodó ember lévén, vagyonát nagyban gyarapította. A boszniai káptalannak 1498 január 13-án kelt örökvalló levele szerint⁽¹⁾ Cserneki néhai Dessewffy István fia Ferencz megveszi a magvaszakadt Csontos fia István birtokrészeit Ezeek-en Cserneki néhai Lőkös Miklós fiától Jánostól. Ugyanez évben és napon a pozsegai káptalan örökvalló levele szerint Cserneki néhai Dessewffy István fia Ferencz és Cserneki néhai Lőkös Miklós fia János megjelenvén a káptalan előtt, vallották, hogy mivel János az ő szegénysége miatt nem képes a Cserneki Csontos István után reá szálló 300 arany forintban Cserneki Dezső fia néhai Miklósnak elzálogosított birtokokat kiváltani s most azok Miklós leányainak Mártának és Annának kezein vannak, Dessewffy Ferencz váltá vissza azokat s neki a cserneki kuriát, egy jobbágytelket s a Hrankowcz hegyen lévő szőlőt minden fizetés nélkül átadott. Ennek fejében aztán ő, Lőkös Miklós fia János a többi birtokot 300 arany forint erejéig zálogban hagyja Ferencz-nél, annak élete végeig, úgy hogy halála után János vagy örökösei azért a 300 arany forintért visszaválthassák. Egy évvel később, 1499 szeptember 12-én, a pozsegai káptalan előtt Kozári Demeter mester azon sok jó szolgálatért, melyekben Dessewffy Ferencz részint pénzsegélye, részint egyéb jótéteményei által részesítette, s a melyek eddig mintegy 1000 arany forintot tesznek ki, *baranyamegyei birtokait*, úgymint: Kozár, Od, Dravabosoka,

(1) Nagy Gábor gyűjteményében a Nemzeti Múzeum kéziratárában.

Harasthy, Gywrus-Banfalva, Jakohaza, Chetertekhel, Boghka, Kerezthwr, Palotas-Bosok, Apaytha és Swmberk nevű javait Dessewffy Ferencznek 1000 arany forintban elzálogosítja.⁽¹⁾

A xvi. század első éveiben ismét akadt egynehány per, mikkel Dessewffy Ferencznek bajlódnia kellett. Így 1500 április 4-én Zelnathaczi Márton perchai várnagy és Kowachowchi Miklós egyrészt, Cserneki Dessewffy Ferencz, Cserneki Bor-kaffy András és Kowachowchi Pál másrészt megegyeztek, hogy a köztük fennforgó perben választott bíróság döntsön. 1501 május 16-án meg Ulászló király hagyja meg a vránai perjel-nek és Woykfy Miklós szlavoniai ítelő mesternek, hogy tanulmányozzák, Cserneki Therek András és János, Cserneki Dessewffy Ferencz és Chegei György panaszait Ztaklyni Petrowyth Mihály ellen, a ki az ő *podlwsya*-i birtokukat elfoglalta.

Dessewffy Ferencz és rokona Cserneki Thewrek János, néhai Cserneki Borcsig János fia, 1505 február 10-én a pozsegai káptalan előtt fontos egyességet kötöttek, mely egyesség később nagyban növelte Dessewffy Ferencz birtokait. A káptalan örök-valló levele⁽²⁾ szerint Cserneki néhai Borchych János fia: Thewrek János egyfelől, néhai Dessewffy István fia Ferencz másfelől vallották, hogy ha Thewrek Jánosnak magva szakadna, akkor az ő következő pozsegamegyei részirtokai: Felső- és Alsó-Bers-thyancz, Alsó-Lyuppynye és Zelnathacz, továbbá Orbász megyében Ezeek — Dessewffy Ferenczre és utódaira szálljanak. Viszont ha Dessewffy Ferencz *halna meg mag nélkül, akkor az ő dolyany-i* részjószága és kuriája, valamint Yzdolye, Werchowchye, Orchowcz, Banowcz és Byzthra nevű pozsegamegyei részjószágai és jogai Jánosra és utódaira szálljanak. Eme lekötött javakat egyikük sem zálogosíthatja el, sem el nem adhatja. Emez egyességet II. Ulászló

(1) Az okirat eredetije a Dessewffyek margonyai levéltárában a Nemzeti Múzeumban.

(2) Ezen oklevélben jelenik meg először Dessewffy Ferencz neve két ff-el írva így:

«Desewffy».

király 1505 május 2-án Budán átírja és jóváhagyja s egyúttal *érde-meik jutalmául* a nevezett birtokokban a királyi jogokat is nekik adományozza. A királyi megerősítő levél alapján a pozsegai káptalan 1505 június 2-án kelt iktatólevele szerint Dessewffy Ferenczet Thewrek Jánosnak fent elsorolt javaiba beiktatja.

Ugyanez időtájt, 1507 február 18-án Dessewffy Ferencz Welykei Benedek és testvére Radowanczi László mester leánya Zsófia (Orbovai Lászlóné) *brezthowczi* és *dolaczi* birtokrészeit 60 arany forintért zálogba veszi. Másrészt Dessewffy Ferencz 1508 november 21-én saját Wyseche (Mezőlak) nevű birtokát Wylaki Lőrincz herczegnek 160 arany forintért elzálogosítja.

Dessewffy Ferencz
pozsegamegyei alispán
gyűrűpecsétje 1509-ből.

Kétségtelen dolog, hogy Dessewffy Ferencz ez időben összeköttetései, rokonsága s vagyonossága révén már meglehetősen szerepet játszott Pozsega vármegyében. Ennek a jele ama körülmény is, hogy 1509-ben már mint a nevezett megye egyik alispánja szerepel. Érdeemes megemlítenünk, hogy Pozsega vármegyének 1509 november 16-án kelt levelében, mely Cserneki Jánosnak Zapolyai Dyeszfy István elleni hatalmaskodásáról szól, a megyének három főispánja és három alispánja szerepel. *Zapolyai Fános* szepesi örökös gróf és Pozsega vármegye főispánjának alispánja Dessewffy Ferencz volt!

Az eddig említett oklevelekből is világosan látszik, hogy Dessewffy Ferencznek célja volt a Csernekiek birtokait idegen kéztől megmenteni s a mennyire vagyoni körülményei engedték, magához váltani. De míg eddig csak egyes részeket szerezhette meg, addig 1514-ben egyszerre egész csomó Cserneki birtokrészt megvásárolt. A fehérvári keresztesek conventjének 1514 június 25-én kelt örökvalló levele szerint ugyanis néhai *Cserneki László deák néhai fiának Györgynek fia Was, más-*

ként Wes Miklós az ő nővéreinek: Hedvignek, Annának, Zsófiának és Magdolnának, továbbá rokonainak, *Cserneki Feyr*, más-ként *Wok Imrének* s ennek gyermekeinek: Ferencznek, Mihály-nak, Annának, Katalinnak, további *Feyr Lászlónak* s gyermekeinek: Jánosnak, Miklósnak, Istvánnak, Györgynek és Ferencz-nak, úgyszintén *Ispánffy Mihálynak* és gyermekeinek: János-nak, Katalinnak, Annának és Magdolnának, továbbá *Gyurgyevith Mihálynak* és fiainak: Jánosnak és Istvánnak, végül Thew-rek Jánosnak és leányának Márthának, mind Csernekieknek, terheit magára vállalván, az őt és nővéreit megillető Felső- és Alsó-Csernek, Swmethycze, Prewchycza, Peterhegye, Podgragya, Thernavicza, Kakukwelgye, Felső- és Alsó-Bersthyanythacz, Dolacz, Felső- és Alsó-Lywppynye, Okych, Jaksyncz, Galowcz, és Lazkowcz pozsegamegyei helységeekben, valamint Gochalowcz, Lezkowcz, Mylkowcz, Wytkowcz, Felső- és Alsó-Bebryna, Czerzthencz és Zwraowcz, Podlwsya és Ezeek, orbázmegyei helységeekben lévő részbirtokait és birtokjogait Cserneki Dessewffy Ferencznek s fiainak: Jánosnak, Istvánnak, Györgynek, Ferencz-nak, Miklósnak és Lászlónak 800 arany forintért átadta, eladta és inscribáltatta, semmi jogot nem tartván fenn s kötelezvéen magát, hogy őket ebben megoltalmazza s ha ezt ő vagy örökösei elmulasztaná, a párviadal vétségében marasztaltassanak el.⁽¹⁾

Dessewffy Ferencznek még egy hasonló szerződése maradt ránk; ezt *Héderváry Ferenczcel*, Héderváry Miklós fiával kötötte 1514-ben. Miként a föntebire, úgy ez utóbbira is királyi óváhagyást és megerősítést nyert Budán 1514 október 29-én.⁽²⁾ A Szent Péterről nevezett pozsegai káptalannak valló levele szerint az egyezés 1514 június 16-án így esett meg: ha Héderváry Ferencz fiúörökös nélkül halna meg, összes Pozsega vár-

(1) Átirva II. Lajosnak Budán, 1525. ápr. 17-én kelt megerősítő levelében.

(2) Teljes szövegét lásd a *Függelék* IV. sz. a.

megyében fekvő javai és az azokhoz kötött jogokkal együtt Dessewffy Ferenczre és utódaira szállnak. E javak a következők: *Posegawar* vára hasonló nevű várossal, aztán *Hemowtz*, *Lyppye*, *Lyppancz* és *Zelcze Werhowcz* puszták. Ezután a részjóságok következnek: *Felsew-* és *Alsó-Prybynye*, *Derskowcz* és *Ztrwmennyk* községekben a Szent Mihályról nevezett *rudinai apátság* és egyház kegyuri jogával. Majd *Podwersa* a következő falvakkal: *Prydworye*, *Podwersa*, *Thergowdol*, *Czrymothystzja*, *Zagrebacz*, *Rathyboryak*, *Podgragye*, *Werbye*, *Kwpanczy*, *Oryawa*, *Koprywna*, *Zenthystwan*, *Oryawycza*, *Bathrowyghwerh*, *Ljwpyńja*, *Geregathowcz*, *Desewalcz*, *Kowachowcz*, melyek mindannyian Pozsega vármegyéhez tartoztak.

Ha azonban Dessewffy Ferencz hal meg fiúörökös nélkül, úgy az ő összes javai Héderváry Ferenczre szállnak. Mivel az oklevél az összes Dessewffy birtokot felsorolja, világosan látjuk, mit és hol birt 1514-ben a Dessewffy-család. Az egyezséglevél először is *Drynowcz* váracsát említi, a melyhez a következő községek tartoztak: *Felsew-* és *Also-Czernek*, *Swmethycze*, *Perwthycza*, *Podgragye*, *Petherhegye*, *Czernawycza*, *Kakukwewlgye*, *Drwganowacz*, *Felsew-* és *Also Bersthyanythacz*, *Weperyak*, *Werbsthyoch*, *Felsewacz*, *Dolacz*, *Felsew-* és *Also-Ljwpyńje*, *Resetharowcz*, *Okyth*, *Faxyncz*, *Gallowcz*, *Lazkowcz*, *Wysseche* és *Ferenczewcz*. E községek egytől-egyig Pozsega vármegyében feküdtek. Ugyancsak Dessewffy-birtok az Orbász vármegyében lévő *Ezeek* és *Mrachay* váracsák, melyekhez eme községek és puszták tartoztak: *Gothalowcz*, *Lezkowcz*, *Wythkowcz*, *Mylkowcz*, *Felsew-* és *Also-Bebrynja*, *Therzthencz*, *Zwrakowcz* és *Podlwsya*.

A kölcsönös egyesség szerint a szerződő felek kötelezik magukat, hogy hasonló egyességre mással többé nem lépnek, s hogy birtokaikat sem egészben, sem részben zálogba nem vetik.

A mint már említettük, II. Ulászló király, tekintettel a

szerződő felek nagy érdemeire és törhetlen hűségére, az egyeséget 1514 október 29-én Budán szentesítette. Egyúttal november 3-án Budán kelt parancsával a pozsegai káptalannak meghagyta, hogy Dessewffy Ferenczet a Héderváry Ferencz fölsorolt birtokaiba és a rudinai apátságba iktassa be. Ugyane parancsban Ulászló a nevezett birtokokban a királyi jogokat is Dessewffy Ferencznek adományozza. A beiktatást a pozsegai káptalan Wynka György kanonokkal s a király emberével minden ellenmondás nélkül végrehajtotta. Az 1514 december 11-én kelt eredeti iktató-levelél szerint az iktatásnál megjelent szomszédok között találjuk Cserneki Thewrek Jánost, Cserneki Feyr Jánost és Cserneki Wook Imrét.

II. Lajos király 1516 május 8-án Budán átírja és megerősíti *Dessewffy Ferencz pozsegai főispánnak* az említett kölcsönös szerződésre II. Ulászló királytól 1514 október 29-én nyert megerősítő levelét, valamint a pozsegai káptalannak 1514 december 11-én kelt iktató-levelét.

Dessewffy Ferencznek még további szerzeményeiről is tudunk. Így 1519 május 25. körül, Budán, Újlaky Lőrincz bosnyák fejedelem s országbíró előtt néhai Bothfalvai Porkoláb Gál fia: György a maga és gyermekei nevében ungvármegyei némely birtokrészeit és Brezthowcz, Dolacz, Okych és Kis-Brezthowcz pozsegamegyei helységekben levő részét a brezthowczi kuriával együtt 125 jó arany forintért már előbb zálogba adván Cserneki Dessewffy Ferencznek, most újabb 140 arany forint ráfizetéssel ugyancsak Cserneki Dessewffy Ferencznek és fiainak örökösen eladja.⁽¹⁾ Ugyanez év július 18-án, a pozsegai káptalan zálogvalló levele szerint Welykei Grecus özvegye: Orsolya az ő birtokait Petnye várban birt jogaival együtt már előbb 700 arany forint-

(1) Az oklevél eredetije a gr. Károlyi nemzetség levéltárában. Miscell. I. sz. 43. Bosnyák levél.

ért Cserneki Dessewffy Ferencznek adta zálogba. Időközben azonban Kerekszállási Márkus Péter és családja, anélkül hogy a 700 forintot megfizették volna, a javakat maguknak adományoztatták. Az özvegy azonban újra érvényesíti Dessewffy jogát a birtokra, vagyis a 700 arany forintban újra neki köti le.

Ugyanez időtájt, Lajos királynak 1520 november 28-án Budán kelt adománylevelében, Cserneki Dessewffy Ferencz pozsegai főispán a Cserneken alapított *Lehowcz* nevű várának gyarapítására *vásárjogot* kap.⁽¹⁾ E szerint cserneki birtokán minden évben Ferencz napján országos vásárt, minden héten vasárnap hetivásárt tarthat.

Dessewffy Ferencz eközben Újlaki Lőrincz herczeg és országbíró bizalmát megnyervén, a herczeg a pozsegamegyei *Újvár* kormányzását és várnagyságát reá bízta. Ez az új tiszt-ség, meg az újabb birtokszerzések egy csomó viszálykodásba és pörbe keverték Dessewffyt. Így 1522-ben Újlaki Lőrincz megbízására részt kellett vennie a saját rokonai Wysechei Gylethffy Tamás és György ellen intézett hatalmaskodásban.⁽²⁾ Ennek a hatalmaskodásnak az lett a következménye, hogy Wysechei Gylethffy Tamás embereivel rátört Dessewffy Ferencz wysecebi kuriájára, s onnét még a pozsegamegyei *Parthasowcz* nevű birtokára vonatkozó leveleket is elvitte.⁽³⁾ Ugyanezen Wissechei Tamás ellen Dessewffy még négyszer emelt panaszt különféle hatalmaskodások ellen, melyek közt nem utolsó volt az, melyet Wissechei Tamás embereivel *Felaz* nevű halastó körül követett el. Ez alkalommal Dessewffy jobbágyainak először 65 hálóját elvitték, azután meg a jobbágyok rekeszeit szétszaggatták és 300

(1) Eredetije gr. Dessewffy Aurél tulajdona. Egész szövegét lásd a *Függelék V. sz. a.*

(2) A pozsegai káptalan jelentése Báthori István országbíróhoz 1522 május 14. Eredetije gr. Dessewffy Aurél tulajdona.

(3) Cserneki Dessewffy Ferencz panaszára Ujlaki országbíró a pozsegai káptalan által megidézetti Wysechei Tamást 1522 május 20. Eredetije gr. Dessewffy Aurél tulajdona.

hálójukat összevagdalták.⁽¹⁾ Mindezen elkeseredett viszálynak és hatalmaskodásnak az lett a vége, hogy a felek 1522 május 29-én megegyeztek abban, mely szerint minden vitás ügyüket, melyek közöttük nemesi kuriák megtámadása és egyéb hatalmaskodások következtében fölmerültek, s melyek miatt a királyi helytartó elé már megidézettek, békésen óhajtják elintézni, s a döntést nyolcz választott (fogott) bíróra bízzák, kiket a felek egyenlő számban fognak kijelölni, s kik Pozsegavárban, június 3-án fognak az ügyben ítéletet hozni.

Az 1523. évben István apát halálával megüresedvén a rudinai benczésapátság, II. Lajos király augusztus 14-én az apátságot Cserneki Dessewffy Miklósnak, I. Ferencz fiának adományozta, azzal a kötelezettséggel, hogy egy év alatt fölvegye a szerzetesi öltönyt.⁽²⁾ Dessewffy Miklós azonban nem ülhetett a neki adományozott apátságba, mivel bizonyos Wokodlachycz Miklós nevű pap elfoglalta. Ezért a király Dessewffy Miklós panaszára augusztus 23-án meghagyta Pozsega vármegyének, hogy Wokodlachycz Miklóst foszszak meg az apátságtól, s Dessewffy Miklóst védjék meg annak birtokában. Ugyanez ügyben Kajetan Tamás bitoros, magyar-, cseh- és lengyelországi pápai követ Cserneki Miklós panaszára a pécsi egyházmegye összes papjainak meghagyta, hogy Wokodlachycz Miklóst kényszerítsék, hogy az apátságot Dessewffynek átadja, s a bitorolt jövedelmekért kárpótlást adjon. Ha ezt nem tenné, idézzék őt eléje, az idézés-től számított 15-dik napra. Emez intézkedések dacára Dessewffy Miklós nem érezhette magát biztosítva. Ezért kérelmére II. Lajos király 1524 április 23-án Budán, újra megerősíti őt az apátság-

(1) Az utóbbi négy hatalmaskodásról szóló panasz, illetve idéző levél eredetije gr. Dessewffy Aurél tulajdonában van, 1522 május 21. Rahowcza kelettel három darab a negyedik 1527 május 22. Rahowcza kelettel.

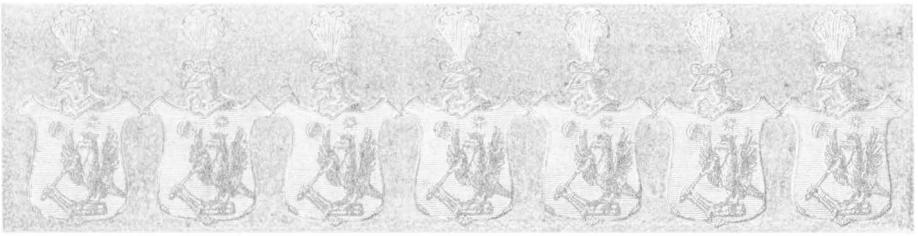
(2) Az adománylevél eredetije gr. Dessewffy Aurél tulajdona. Egész terjedelmében lásd a *Függelék* VI. sz. a.

ban s az esetleg másoknak tett adományokat érvényteleneknek nyilváníttja.⁽¹⁾ Majd ugyanazon a napon Dessewffy Miklós rudinai apátot különös kegyelmébe fogadván, Pozsega vármegyének meghagyja, hogy tartsák meg Dessewffy Miklóst és embereit a nevezett apátság birtokában s oltalmazzák meg minden támadója ellen. Ennyi királyi intézkedés után végre 1524 október 18-án Pawlowczi Kazkffy János pozsegai órkanonok, VII. Kelemen pápának ez ügyben meghatalmazottja, Cserneki Dessewffy Miklóst a Földvári István apát halálával megüresedett rudinai apátságba nyilvánosan és ellenmondás nélkül beiktatta.⁽²⁾

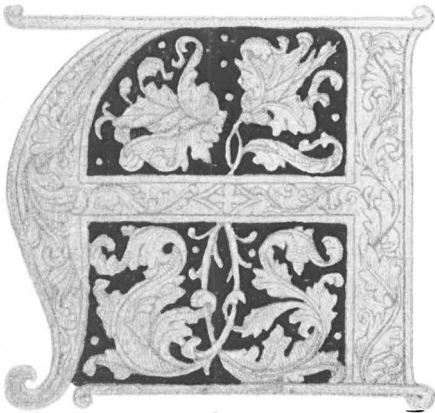
Kétségtelen dolog, hogy II. Lajos királynak a rudinai apátság ügyében tanusított jóindulatát az ifjú Dessewffy Miklós apja érdemeinek és befolyásának köszönhette. Édes apja azonban nem érte meg fia beiktatását. *Dessewffy Ferencz főispán* ugyanis már az 1523. év nyarán meghalt, mert II. Lajos királynak 1523 augusztus 24-én Budán kelt oklevelében, mely szerint Zakorenyai Anderkoffy György fia, Ferencz, a maga és testvérei nevében, Ferenczewcz, más néven Podbwchya nevű birtokát a Dessewffy fiúknak 400 arany forintért eladta, Dessewffy Ferenczről már mint néhairól van szó! Benne a Dessewffy családnak egyik tevékeny s politikailag is előkelő szerepet játszott tagja halt meg. Nem csekély küzdelmek között ő szerezte családjának azokat az értékes birtokokat, melyek révén utódai már jelentős szerepet játszhattak. A délvidék politikai ügyeiben is kiváló része volt, s mind Ulászló, mind Lajos király dicsérettel szólnak érdemeiről és tevékenységéről, de e tekintetben közelebbi adatok nem maradtak ránk.

(1) Eredetije gr. Dessewffy Aurél tulajdona. Egész szövegét lásd a *Függelék* VII. sz. a.

(2) A beiktatási jelentés teljes szövegét lásd a *Függelék* VIII. sz. a.

CSERNEKI DESSEWFFY JÁNOS ÉLETE.

TIZENHATODIK SZÁZAD első két évtizedében a Dessewffy család vagyonosodása, politikai szereplése és befolyása szinte évről-évre emelkedőben volt. Már Dessewffy Ferencz Pozsega vármegye egyik leg-hatalmasabb birtokosává tette családját s fiai közül főleg János még inkább növelte a családi vagyont és

tekintélyt. Amikor a Dessewffyek a virágzás delelőjén állottak, a török betelepülése egyszerre elsöpörte minden vagyontukat. Üres kézzel, futva menekültek Felső-Magyarországba s itt, ama nehéz időkben, újra meg kellett kezdeniök a birtokszerzést, újra meg kellett alapítaniok a család hírnevét — az új uralkodó ház előtt! E nehéz küzdelemben a hat Dessewffy testvér közül négy a csatamezőn halt hősi halált, az ötödik a papi pályán végezte be életét, a hatodik, vagyis a legidősebb fivér: *Dessewffy János* a politikai pályát választá élete földatául. *Az ő nevéhez fűződik a Dessewffy család második korszaka!* Az ő ernyedetlen munkásságának és törhetetlen küzdelmeinek

sikerült családja részére új vagyont szerezni, új otthonot teremteni. S a mi talán még fontosabb, az új hazában s az új uralkodó család előtt ő mutatta meg, hogy a Dessewffyekben a közélet ezentúl is kiváló munkaerőkre s jeles tehetségekre számíthat. E nagy és fontos szerepet játszott férfiú minden tekintetben megérdemli, hogy vele bővebben foglalkozzunk s ezt annál inkább meg kell tennünk, mivel a hazai történetírás vele eddig egyáltalán nem foglalkozott.

Dessewffy János nehéz időkben élt. Még a hatalmas és nagyvagyonú családok fiai sem igen tudták megtartani azt, a mit elődeik vagyonban és nemzeti tradíciókban reájuk hagytak. Neki, mint vagyonát vesztett menekültnek, a ki a politikai életben alig jöhetett számításba, kétszeresen kellett küzdenie, míg odáig juthatott, hogy neve újra nagyot nyomott a latban. Ha azok közé tartozott volna, kik szél módjára változtatták politikai pártállásukat s itt is, ott is megfizették magukat, vagy ha királyát karddal kezében szolgálta volna, hamarabb sikerülte volna és hírnévre szert tennie. Ő azonban nem vette igénybe a korában nagyon is divatos politikai fogásokat. Katona sem volt. Tehetsége és hajlama a politikai pályára vezették s míg vitéz testvérei egymásután vérzenek el a harcmezőn, ő a politikai téren igyekszik magát használhatóvá tenni s babérokat szerezni. Abban az időben, midőn nagyjainkat majdnem kivétel nélkül a mérhetetlen önzés és birtokvágy vezette pártállásukban és működésükben, ő az elzüllött társadalomban a *családi tradíciót* követvén, pártállását csak egyetlenegyszer változtatta s akkor sem önszántából, hanem a politikai eseményektől kényszerítve. Ettől eltekintve valamennyi testvérével együtt hű volt s hű maradt a Habsburgokhoz. S ne gondoljuk, hogy önzésből volt hű. Állítólagos rokonától, János királytól sokkal többet várhatott, mint a mennyit Ferdinándtól egy egész emberöltői szolgálataiért kapott. Három évtizednél tovább töltött be magas hivatalokat,

végett kényes föladatokat, a nélkül, hogy egy talpalattnyi földet kért vagy kapott volna a birtokadományozások ama boldog korában. Testvérei hősi halált haltak, de kifizetetlen zsoldjukon kívül semmi sem maradt utánuk.

Nem tagadhatjuk ugyan, hogy a vagyont becsülte és kereste, de ezt sem annyira magáért, mint inkább családjáért tette. Tudjuk, hogy egész életén át nőtlen maradt s a mit szerzett, nem magának, hanem családjának szerezte. Ezer jelét adta életében annak, hogy igazi s mély szeretettel vonzódik családja minden tagjához. Mikor ősi javaiból kiforgatva, mindössze néhány oklevéllel Felső-Magyarországba jött, soprony- és vasvármegyei megmaradt jószágocskáit vagyontalan nővérei között osztotta föl s ő maga szegényesen, hivatala csekély jövedelméből éldegélt. Maga Ferdinánd király írja egy alkalommal, hogy az egykor hatalmas zászlós úrnak nincs miből megélnie. Vitéz fivereit nemcsak szerette, de bámulta is; s bármit szerzett saját érdemeivel, hűségesen megosztotta velük. Még halála után is közöttük kívánt pihenni!

Mélyen érző, nemes szíve volt, mely abban az elvadult és romlott korban is *átérezte a szegénység szenvedéseit* s a menynyire körülményei engedték, segített a nyomorultakon itt is ott is. Héthárson menhelyet alapít a szegények számára s azt a tarczai birtoka jövedelméből évi segélylyel látja el. Örökösének kötelességévé teszi, hogy örök időközön át évenként tizenhárom szegényt ruházzanak föl; végrendeletében négy város szegényeiről és árváiról emlékezik meg.

Jó magyar volt, a ki mint kir. tanácsos és kamaraelnök nem egyszer élesen kikelt a bécsi kamara túlkapásai ellen, védvén a magyar korona jogait. Ez eljárását az udvari kamara soha sem bocsátotta meg s a mi visszaélés a magyar kamaránál Dessewffy három előde alatt történt, azt mind neki róttá föl bűnül. Még azzal is vádolta, hogy fölveszi udvarmesteri fizetését

is, meg a kamara-elnököt is. Dessewffy kimutatja, hogy a kamara-elnökségért soha egy fillért sem vett föl! Megváltik ez állásától s bár Ferdinánd összes eddigi fizetését biztosítja neki, sem Ferdinánd, sem Miksa alatt hivatala után járó fizetését többé föl nem vette.

Mint politikus, s mint az uralkodó bizalmas embere részt vett amaz idők minden fontosabb ügyeiben és eseményeiben. Egyenességével és megnyerő modorával igen sok barátot szerzett magának. Miksa királynak belső tanácsosa és szinte elválatlan társa volt, s még külföldi útjaiban is kísérte őt. Őszinte barátság fűzte őt Mérey Mihályhoz, Draskovics Györgyhez, az esztergomi érsekhez, Trautson grófhhoz, Listhius Jánoshoz, Bornemissza Györgyhez s Ferdinánd nagy hírű követéhez, Herbersteinhez, a kivel levelezésben állott.

A Dessewffy családnak e kiváló alakja, a ki a család leszármazottainak nevet, vagyont szerzett s jövőt biztosított, a ki derék nemzetségét Felső-Magyarországba hozá, méltán mondható a *Dessewffyek második alapítójának s érdemtelen ősnak!* Mint ilyen, de meg mint politikai közéletünk kimagasló alakja, valóban megérdemli, hogy életével bővebben foglalkozunk. Amennyire a tizenhatodik század kútfői s hiányos emlékei megengedték, igyekeztünk minden reá vonatkozó fontosabb adatot összegyűjteni. A kép, a mit róla adunk, így is hiányos ugyan, de arra mégis elegendő, hogy közelebbről megismerjük személyiségét.

★

Dessewffy Ferencznek nejétől: Dorottya «nemes úr-asszonytól» hat fia és három leánya született. A fiúkat Dessewffy *Fános* mint legidősebb, 1527-ben ily rendben sorolja föl Ferdinánd királynak: *István, György, Ferencz, Miklós és László.*⁽¹⁾

(1) Bécsben a csász. és kir. házi, udvari és állami levéltárban, Ferdinándhoz 1527 május 31. kelt levelében.

Ezek közül Miklós — a mint fõntebb már elõadtuk — a papi pályára lépven, rudinai apáttá lesz, majd, miután a rudinai apátság a török hatalom alá került, sághi prépostnak nevezik ki.⁽¹⁾ Valószínûleg 1549 vagy 1550-ben halt meg. Dessewffy János ugyanis 1550 szeptember 15-én arra kéri a királyt, hogy meghalt fivérének, Miklósnak, ama 175 forintnyi tartozását, melyet a boldogult prépost a sághi gyalogosok fizetésére vett kölcsön fizessék ki az esztergomi érsekség jövedelmébõl. Ezt — úgymond — annál inkább megtehetik, mivel Miklós sok bort és gabonát hagyott a sághi õrség részére.⁽²⁾

István, György, Ferencz és László a katonai pályára léptek, s mint vitéz harcosok tüntették magukat ki. Nagy Iván szerint

Dessewffy Miklós sághi prépost névaldírása 1546-ból.

e testvérek jobbára a mohácsi mezõn véreztek el. Ez az állítás azonban nagyon messze esik az igazságtól; mert a nevezett testvérek a mohácsi vész után is jó egészségben éltek és harcoltak. Istvánt 1550-ben Sághon találjuk, mint az ottani õrség kapitányát. Dessewffy Ferencz meg Gyõr várában volt 1551-ben kapitány, s kiváló érdemeiért Ferdinánd megkészszerzi fizetését.⁽³⁾ Mivel a gyõri hadakban elsõ rangú szerepet vitt, tekintélye nõttön-nõtt. Akkori idõk szokása szerint pártfogását többen

(1) 1546 szept. 27. a saaghi klastromban kelt és Wardai Pál esztergomi érsekhez intézett eredeti levelét lásd az orsz. levélt. missilis levelei közt.

(2) Közös pénzügyi levéltár Bécs Oesterreich Denkbuch 1550. 128. l.

(3) Bécs. Közös pénzügyi levélt. Oester. Denkbuch. 1551. 67. lap.

A fizetését (20 frt) havi 30 frttal javította a király, mivel »gedachter Franz Desewffy das ganze Kriegswesen daselbst verrichten thuet». (An die Verordneten under der Enns.)

keresték. Így Óbudai János deák és fia: Sarandi László «a leg-erősebb bizalommal és hittel lévén Cserneki Dessewffy Ferencz személye iránt», 1549-ben egész családjukat sopronyi és vas-megyei jószágaikkal együtt Dessewffy Ferencz oltalma alá helyezik.⁽¹⁾

A szép jövő elé néző Dessewffy Ferencz azonban korán befejezte vitézi pályáját. Az 1552. évi augusztus hó 10-én a palásti (Plessovič) mezőkön esett el. Egy ágyúgolyó lovát s vele együtt az ő lábát is szétszaggatta s iszonyú sebében még az nap meghalt.⁽²⁾ Holttestét Pozsonyba vitték s ott temették el.⁽³⁾ Tinódi Sebestyén teljes történeti hűséggel írja le az «*Ördög Mátyas veszödelme*» című költői elbeszélésében Dessewffy halálát. Ime néhány sor belőle:

.... «Az szent Lőrincz napján reggel az terekek
Elöl eljutának, nagy harczot tevének,
Németők taraczkból igen lövöldözének,
De azzal magoknak ők hasznót sem tevének.
Nám ellövék Dezsőfi Ferencz bal lábát,
Lova ott meghala, két ló közt ő magát
Elvivék, utában láták ő halálát,
Sok jámbor megbáná ez vitéznek halálát.»

A másik testvér, *László*, Buda várában kapitánykodott, s utóbb Várad mellett esett el.⁽⁴⁾ *Györgyről* csak annyit tudunk, hogy 1527-ben még szintén vitézi életet folytatott. A legidősebb fiú János, írja 1560-ban Ferdinándnak, hogy eddig három fivére halt hősi halált a király szolgálatában a törökök és a János-pár-

(1) A győri székeskáptalan levéltárában. Index fassionum Liber 1. pag. 103.

(2) Istvánffy, Historiarum libri XVIII. 204—206.

(3) *Schon am 13. August 1552 schrieb der Erzherzog Maximilian an Königsberg, dass «der Desewffy umgekommen, als Todter nach Presburg gebracht und alda begraben wurde.»*

Bécsi hadi levéltár F. A. 1552—7/140 und 8/5.

(4) Dessewffy László 1556. még élt, 1558. ápr. 23-án már mint néhait említik az oklevelek.

tiak ellenében. Nevüket és az időt nem említi. Mivel azonban István 1560-ban még Kaposvárnál harczolt, világos, hogy az elesettek alatt Györgyöt, Ferenczet és Lászlót érti.

A legidősebb fiút Jánost, okleveleink csak jó későn kezdik emlegetni. Mikor először esik róla szó (1524-ben), már mint II. Lajos király udvarának bizalmas és kedvelt embere, továbbá mint pozsegai főispán szerepel. Egyik 1525-diki oklevél teljes címét is felsorolja; eszerint a főispáni tiszten kívül kamarás, főajtónálló és *rhodusi lovag* is volt. Mivel a király évről-évre bőkezű adományokkal gazdagította őt, el kell hinnünk, hogy az udvarnak s megyéjének nagy szolgálatokat tett. Legidősebb és legbefolyásosabb lévén testvérei között, a családi birtokok

Dessewffy Ferencz kapitány névaláírása 1539-ből.

megvédelmezésének terhe az ő vállára nehezedett. Akkor már a török is erősen terjeszkedett, s az általános zavart egyes hatalmasabb birtokosok erőszakos foglalásokra használták. Ilyen erőszakosságtól még a nagy befolyású Dessewffy János sem maradt menten. Szomszédai s rokonai nem egyszer okoztak neki és testvéreinek kellemetlenséget. Szinte szerencse volt reá nézve, hogy a király támogatására mindenkor számíthatott.

Az 1524. év tavaszán (április 21-én) II. Lajos király Pozsega vármegyének meghagyta, hogy a Zawaerdeye és az Ezeekrew (Szávaerdeje és Eszékrév) nevű közös birtokokban a cserneki közbirtokosok között osztályt tegyen. E birtokosok a következők voltak: Cserneki Dessewffy Ferencz fiai: János, István, György, Ferencz, Miklós és László, továbbá Cserneki Feyr János és Ferencz, aztán Was Miklós fiai: Lewkes János, Gyewrgyffy Mihály, Ispánffy János; Cserneki Dezsizló László leánya: Kata-

lina s végül Plethernyczei Mihály. Mindezeknek Cserneki Therek János leányával Mártával kellett osztozkodniok.⁽¹⁾

Hogy az osztály csakugyan megtörtént köztük, arról egy későbbi okiratból értesülünk. 1525 augusztus 6-án Cserneki Dessewffy János és társai ugyanis a királynak jelentik, hogy a vármegye kiküldöttei a Zawaerdew nevű erdőt s a Zawa folyó révje melletti Alsó- és Felsew-Ezeekrew nevű irtványaikat, Csernek közelében, néhai Cserneki Therek János leányával Mártával megosztották s magukat a megosztott részekbe beiktattatták. Ám a nevezett Márta asszony (Skaricza Máté özvegye) húshagyó kedden eszékrévi tisztjét Hamzát 35 emberrel a megosztott erdőbe küldé, ezek ott sok gyümölcsfát kivágtak s az irtványokat fölszántották, mi által a panaszosoknak több mint 500 arany forintnyi kárt okoztak. A király 1525 július 16-án a pozsegai káptalannak meghagyta, hogy Márta asszonyt idézze a királyi kuriába. A káptalan György nevű papot küldött az özvegy megidőzésére. Miután a pap elvégezte dolgát, lóra ült s távozni akart. Azonban Márta asszony emberei észrevették őt s halált kiáltván rá, üldözőbe vették. A pap és kísérői csak nagy nehezen tudtak megmenekülni.⁽²⁾

1524-ben október 21-én Lajos király elismerésének újabb jelét adta. Ez időben történt, hogy Cserneki Was avagy Wes Miklósnak és nővérének Hedvignek javai paráznaság bűne miatt a kincstárra szállottak. Lajos király eme részbirtokokat (Swmethyce, Podgragya, Lywpygne és Bresztyancz helységekben) Dessewffy Jánosnak s általa testvéreinek adományozza.⁽³⁾ Ugyanez év december 6-án a király a hűtlenségbe esett Swberkowczi Merlen Benedeknek javait szintén Dessewffy Jánosnak adja.⁽⁴⁾

(1) Eredetije gr. Dessewffy Aurél tulajdonában.

(2) Eredetije gr. Dessewffy Aurél tulajdonában.

(3) Eredetije gr. Dessewffy Aurél tulajdonában.

(4) Eredetije gr. Dessewffy Aurél tulajdonában.

II. Lajos király az 1525. év április 1-én *új adomány czímen* Dessewffy Jánosnak és fivéreinek adományozza *Lehowacz* más néven *Waskapu* várát Csernek határában a hozzátartozó Felsew- és Alsó-Csernek, Lehowycze, Swmeghycze, Podgragya, Perwthycza, Petrowyghwerh, Thernawicza, Kukowychdol, Felsew és Alsó-Bersthyanythacz, Werbsthyak, Weperyak *Jelsewacz*, *Dolacz*, *Felsew és Alsó-Lwppynye*, *Resetharowcz*, *Jaksyncz*, *Galowcz*, *Lazkowcz*, *Swberkowcz*, és *Belgrad Mezewlak*, más néven *Wyseche Okych*, valamint *Drwghanowcz és Ferenchewcz*, más néven *Podbwchye* részbirtokokkal *Pozsega vármegyében*; úgy szintén *Gochalowcz*, *Lazkowcz*, *Wythkowcz*, *Mylkowcz*, *Felsew és Alsó-Bebryna*, *Therzthencz*, *Zwrachkowcz*, *Podlwsya*, *Rachycze*, *Kamenyalacz*, *Oklywycz*, *Azzonfalwa*, *Bakyth*, *Czernye és Ezeek* részbirtokokkal *Orbász vármegyében*; úgy szintén *Jaromna*, *Fwngyancz*, *Boryncz*, *Zwynarfalwa*, *Gaater*, *Thernowcz* részbirtokokkal és tartozandóságaikkal együtt *Walkó vármegyében*; nemkülönben *Brewsthowcz*, más néven *Elewskew* várát a hozzátartozó *Zlobothczyna*, *Bresthowacz*, *Bresthowchacz*, *Ozrech*, *Thergowysthye* vagy *Zenthmarthon*, *Petrowche*, *Kanyncz* más néven *Pawkocz*, *Dolacz*, *Orehowacz*, *Izdolye*, *Dolany*, *Werhowachye*, *Banowcz és Byzthra* birtokokkal *Pozsega vármegyében*; valamint *Sarkan*, *Nemethy*, *Farrad*, *Zepalak*, *Sarro sopronymegyei* és *Azzonfalwa*, *Semmyen*, *Myndzenth*, *Chehy vasvármegyei birtokokkal.*⁽¹⁾

Ez oklevél nem csupán azért érdemel figyelmet, mert kiemeli a Dessewffy család érdemeit és hűségét az ország és korona körül, hanem fontos azért is, mivel *helyrajzi* szempontból sok homályos kérdésre világot vet. Láthatjuk az oklevélben a Dessewffyek ősi családi birtokait; fontos adatokat találunk a rejtélyes *Orbász* vármegyére, melynek sokáig még fekvésével

(1) Ez adománylevél teljes szövegét lásd a *Függelék* IX. sz. a.

sem voltak tisztában történetiróink s melynek határait még ma sem sikerült megállapítaniok.

Három héttel később, április 23-án, a király *vámjogot* enged Cserneki Desseffy János pozsegai főispánnak és kamarásának a Csernek körüli falvakban, úgymint a Szűz-Máriáról nevezett cserneki templom mellett, Hodolowa birtokán, és egyebütt is a hidakon és kompokon. A király azonban kiköti, hogy az atyjától megkezdett, a Csernekhez tartozó és a Szávától nem messze fekvő várat köteleles teljesen kiépíteni és jó karban tartani.⁽¹⁾

Ugyanez év július 21-én II. Lajos király kiadja örökvalló levelét. Eszerint Héderváry Ferencz személyesen megjelenvén a király előtt, előadta, hogy magvaszakadása esetére összes pozsegavármegyei birtokait, úgyszintén a rudinai benzés apátság és kolostor kegyúri jogát (a pozsegai káptalan valló levele szerint) néhai Desseffy Ferenczre és utódaira hagyta, ugyan így tévén Desseffy Ferencz is az ő javára. Most azonban Desseffy Ferencz fia *János* neki 6000 arany forintot adván sürgős szükségeire, a rudinai apátság kegyúri jogát s az apátsághoz tartozó javakat Desseffy Jánosnak eladta s a pozsegai káptalan iktató levele és a királyi megerősítő levél értelmében azokba be is vezettette. Ezenfölül Héderváry újra kijelenti, hogy magvaszakadása esetén összes birtokait örökjoggal Desseffy Jánosra és testvéreire ruházza, kötelezvéen magát és örököseit, hogy a kegyuraságra vonatkozó birtokokban a Desseffyeket megoltalmazza. Ha pedig ezt nem tenné, akkor ő és utódai a Desseffyekkel szemben a párviadal vétségében elmarasztaltatnak.⁽²⁾

Ezt az örökvalló levelet II. Lajos király július 27-én Budán újra átírja s egyuttal az ország tanácsára és elhatározására, Mária

(1) Eredetije gr. Desseffy Aurél tulajdona. Teljes szövegét lásd a *Függelék* X. sz. a.

(2) Ezen örökvalló levél átírva II. Lajosnak Budán, 1525 jul. 27. kelt megerősítő levelében. Eredetije gr. Desseffy Aurél tulajdona.

királyné beleegyezésével a rudinai apátságához tartozó királyi jogokat is a Dessewffyeknek adományozza.⁽¹⁾

Erre aztán a pozsegai káptalan be is iktatta a Dessewffyekeket a rudinai apátság kegyuri jogaiba, a miről 1525 szeptember 13-án kiállított iktató-levele tesz tanubizonyágot.⁽²⁾

Ezen újabb szerzemények újabb szomszédokkal hozák összeköttetésbe a Dessewffyekeket. Bizonyára — a mint ily esetekben szokás — birtokviszályok is merültek föl. A Dessewffy testvérek azonban igen engedékeny és békés szomszédoknak bizonyultak. Villongás és perlekedés helyett kiegyeztek szomszédaikkal, s vagy megvették a vitás területet, vagy átengedték. Így 1525 augusztus 2-án a Dessewffy testvérek megvásárolják a Cserneki Borkaffyak javait.⁽³⁾ Ugyazon évben április 17-én megerősítetik a Was, másként Wes Miklóssal kötött adásvevési szerződést, mely alkalommal Lajos király az összes ottani királyi jogait a Dessewffy fiaknak adományozza.⁽⁴⁾

A Dessewffyek békés indulatára és engedékenységre mutat II. Lajos királynak 1525 aug. 1-én Budán kelt valló-levele is. Eszerint Dessewffy János pozsegai főispán és kir. kamarás megindulván a király kérésétől, az ő és testvéreinek összes jogát, mely őket Podwersa várát illetőleg megilleti (a Dessewffy Ferencz és Héderváry Ferencz között létrejött egyesség alapján), ajándék gyanánt átruházta Mersigh Simonra és örökösire. Viszont Mersigh Simon, magvaszakadása esetére Cserneki Dessewffy Jánosra és testvéreire hagyja Podwersa várára vonatkozó jogát. A király — ez oklevél szavai szerint — Dessewffy Jánosnak külön megígérte, hogy idők folyamán, ha ebbe az

(1) Eredetije gr. Dessewffy Aurél tulajdona.

(2) Eredetije gr. Dessewffy Aurél tulajdona.

(3) Eredetije gr. Dessewffy Aurél tulajdona.

(4) Eredetije gr. Dessewffy Aurél tulajdona.

átengedésbe beleegyeznek, még nagyobb kegygyel fogja kitüntetni.⁽¹⁾

Lajos király eme valló-levele alapján Dessewffy Jánost és testvéreit beigtatták a podwersiai vár jogaiba, miről az 1525 augusztus 18-án kiállított oklevél tesz tanubizonytságot.⁽²⁾

Ezzel a Dessewffy család a mohácsi vész előtt elérte birtoklásának netovábbját. A közeledő török veszedelem miatt azonban alig egy évig mondhatta csak magát az imént felsorolt javak urának.

Még a mohácsi veszedelem előtt, az 1526-iki országgyűlés tartama alatt II. Lajos király újra megerősíti Dessewffy Jánost és fivéreit a rudinai benczés apátság patronátusi jogaiban; jóllehet ugyanez az országgyűlés határozta el, hogy a király az egyházi javadalmakat ezentúl csak kánoni férfiaknak adhatja.⁽³⁾ E megerősítésnél sokkal fontosabb volt Lajos királynak ama kegyessége, melylyel a pozsegai örökös főispánságot 1525-ben Dessewffy Jánosnak és utódainak adományozta.⁽⁴⁾

Úgy látszik, hogy Lajos király kegyessége és jóindulata kifogyhatatlan volt Dessewffy János iránt. A részére kiadott oklevelekből világosan látszik, hogy minden áron gyarapítani és emelni akarta azt a családot, melynek a király saját szavai szerint, úgy a haza, mint a trón körül kiváló érdemei voltak. E nagy érdemeket akarta II. Lajos jutalmazni akkor, midőn

(1) Eredetije gr. Dessewffy Aurél tulajdona.

(2) Eredetije gr. Dessewffy Aurél tulajdona.

(3) *Universa beneficia ecclesiastica omnium ecclesiarum regni nostri solis dumtaxat canonicatibus simplicibus exceptis personis de nobili propagatis stirpe et benemerito . . . etc . . . conferantur.*

(A Dessewffy grófok fintai levéltárában.)

(4) *Ez adománylevél nincs kezünkben, de Dessewffy János 1527 máj. 31. maga kéri Ferdinándot, erősítené meg őt és utódait a II. Lajos király adta örökös főispáni méltóságban.*

(A csász. és kir. udvari, házi és állami levéltárban.)

1525 ápril 9-én *Dessewffy Jánost, és az ő érdemeiért testvéreit: Istvánt, Györgyöt, Ferenczet, Miklóst és Lászlót, habár amúgy is régi nemesi családból származtak, újból megnemesíti* s az ország valódi nemesei közé sorolja. Ugyanez alkalommal megadja nekik a *pallosjogot, s új bővített czímerrel ékesíti föl őket.* «Tekintetbe vévén és megfontolván — írja Lajos király — Dessewffy János hűségét és sokféle hű szolgálatait, melyeket a magyar szent koronának és a királyi fölségnek különféle időben tett, s szem előtt tartván sokféle erényeit elődei ősenek, a ki az ország zászlaját élete kockáztatásával a pogány tatárok közepéből hősiezen kiragadta s számunkra épen visszahozta; megfontolván azt is, hogy a pozsegai főispánság tisztét Dessewffy János éppen úgy, mint néhai atyja Ferencz, a lehető legjelesebben tölti be, méltónak látszik, hogy fejedelmi kegyeségünk nagyobb jeleivel halmozzuk, azért Dessewffy Jánost és kedveért testvéröccseit: Istvánt, Györgyöt, Ferenczet, Miklóst és Lászlót, valamint összes utódaikat, *jöllehet egyébként is nemesi nemzetségből és régi idők óta már czímerrel bíró nemes törzsből származtak,* királyi hatalmunk teljességével az ország igazi nemeseinek rendjébe vesszük föl, elhatározván, hogy ezentúl az ország igazi nemeseinek tartassanak és tiszteltessenek mind ők, mind valamennyi örökösük és utóduk, s élvezzék mindazon jogokat, a melyekkel ez ország igazi nemesei élnek. E valódi nemesség jeléül *ezt a czímert vagyis nemesi jelvényt adjuk:* Háromszögű kék színű *pajzsot;* mely mezőnek, vagyis pajzsnak közepe *buzogányt tartó vértezett jobbkart* tüntet föl. Ennek valódi jelentése az, hogy az ő elődeik őse nem rémulván vissza a tatárok elleni szörnyű háborúba menni, s jobb kezének levágásától sem rettenvén meg, az ellenségtől még több halálos sebet is kapott, de az ország zászlaját, melyet ő tartott, a véres öldöklések közepéből épen hozta vissza. Ezt a kart megújítván, fölébe adtunk *fején arany koronát viselő,*

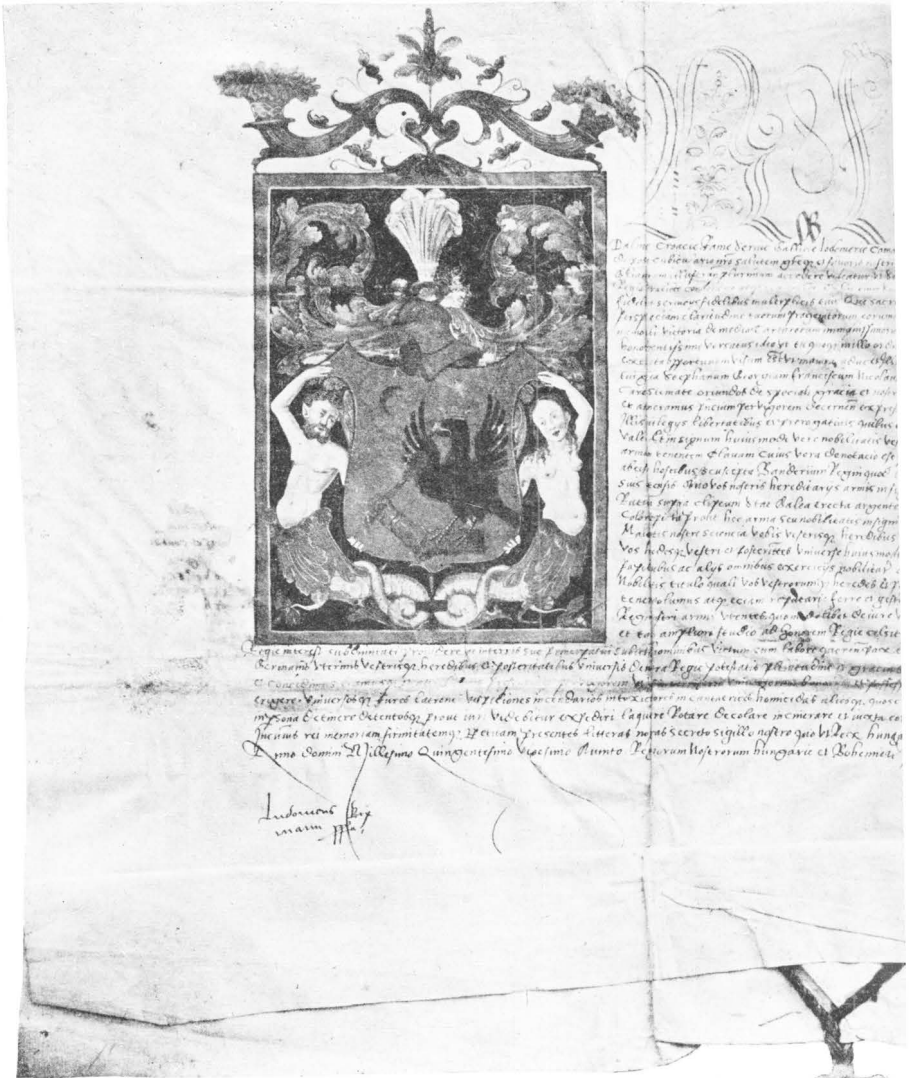
kiterjesztett szárnyú sast, hogy ezzel különös kegyelmünk jeléül, saját örökös czímerünk⁽¹⁾ részeseivé tegyük őket! A pajzs felső részén legfelül a *holdnak negyede* ragyog és ettől némi távolságra a *csillag*. A pajzs fölött áll egyenesen az ezüst fényvel tündöklő *sisak*, a melynek csúcsáról mintegy erősebb fuvalomtól lengetett *virágok* váltakozva folynak alá. A sisak csucsán fehér színű *tollbokréta* van.⁽²⁾ E czímer, vagyis nemesi jelvény levelünk kezdetén van, a saját maga színeivel festői művészettel rajzolva és kifestve.

Különös kegyelmünk kiváló jeléül — folytatja Lajos király — megengedjük, hogy a nevezett czímer más igazi és czímerrel élő nemesek módjára ezentúl mindenütt, háborúban, páros viaskodásokban, tornajátékokban, azután a pecséteken, gyűrűkön, függönyökön, kárpitokon, sátrakon, házakon, szóval mindenütt viselhessék és használhassák ők és valamennyi utódaik.

Azonkívül, mivel a királyi fölségnek dolga, hogy az alattvalóknak békét és biztonságot nyújtson s hogy a gonosztevő és veszedelmes emberek gonoszsága és igaztalansága eltörültesse, királyi hatalmunknál fogva, különös kegyelmünkéből azt is megadjuk s megengedjük neki, Dessewffy Jánosnak és az ő révén fivéreinek és örököseiknek, hogy valamennyi javaikon, bármily vármegyében legyenek azok, akasztófát, kereket, karókat és más kínzó eszközöket föllállíthassanak s a birtokaik területén megfogott összes tolvajokat, rablókat, halottrablókat, gyujtogatókat,

(1) *Tehát a lengyel kir. fehér sast adta; az udvari czímerfestő — úgy látszik a színhatás kedvéért — mégis barna színű sast festett a diplomán.*

(2) *E diploma a czímertartókat — mint különben is nem lényeges részeit a czímernek — nem írja le, pedig a festett czímeren ott van jobb oldalt a Triton és baloldalt a Nereide. A bárói és grófi czímereken két sztrén a a czímertartó. Ugyancsak két sztrént használt czímertartóul eddig a család nemesi ága is, mivel a közel kétszáz éven át lappangott eredeti czímerét nem ismerte.*

A CSERNEKI ÉS TARKEÓI DESSEWFFY CSALÁDNAK NEMESSÉG-

méregkeverőket, jvasasszonyokat, gyilkosokat s bármely fajtájú gonosztevőket letartóztathassanak s azokat a törvény igazsága szerint fölköttethessék, keréketörethessék, lenyakaztathassák, megégettethessék és bűnük érdeme szerint büntethessék és kiirthassák és ezt örököseik, valamint összes ivadékaik is tehessék.⁽¹⁾

II. Lajos király az 1525. év szeptember 29-én Budán kelt adománylevelében Cserneki Dessewffy János részére *Eleeskew* (Éleskő), máskép *Brezthowz* nevű várának, valamint *Thewrghowysthye* birtokának gyarapítására, minden szent Márton napján, az ezt megelőző napokon három napig tartó *országos vásárt* enged; továbbá megengedi, hogy Thewrghowysthén minden vasárnap *heti vásár* tartassék. Az erről szóló adománylevelet kiadja Dessewffy Jánosnak s általa testvéreinek: Istvánnak, Györgynek, Ferencznek, Miklósnak és Lászlónak.⁽²⁾

A Jagellok eme bőséges kiváltságai és adománylevelei révén a Dessewffyek Pozsega és Orbász vármegye leghatalmasabb családai közé küzdötték föl magukat. Csak most lett volna az ideje, hogy befolyásuk, hatalmuk és birtokaik révén országos szerepet játszanak. Azonban alig hogy kihirdették a Jagellok adta utolsó adománylevelet az 1526-iki országgyűlés tartama alatt, már is fegyverek zajától vizshangzott az ország. Közeledett a török hadsereg. S még mielőtt Mohácsnál a magyar hadsereg tönkrement volna, a Dessewffyek jószágainak nagy részét már földülta a török. Dessewffy János — saját szavai szerint — éjjel titokban menekült várából az ostromló törökök elől. Csak épen legfontosabb családi okleveleit tudta megmenteni.⁽³⁾

A török kivonulása után János, mint a család ügyeit vezető

(1) E nemesi és egyuttal pallosjogi diploma eredetije gr. Dessewffy Aurél tulajdona. Teljes szövegét lásd a *Függelék* XI. sz. a. Ugyanennek hű hasonmását félnagyságban, valamint az eredeti címér színes hasonmását ide mellékelve láthatja az olvasó.

(2) Eredetije gr. Dessewffy Aurél tulajdona. Teljes szövegét lásd a *Függelék* XII. sz. a.

(3) Közös pénzügyi levéltár. Hungarica, fasc. 14346.

fő, testvéreivel egyetemben hű maradt eddigi politikai irányához. Összeköttetései s kilátásai ugyan inkább azt engedték hinni, hogy Szapolyai János pártjához csatlakozik, de őt nem a kilátások, hanem a *hála* és a *meggyőződés* vezették az özvegy királyné táborába. Nem lehet őt önző számítással vádolnunk, midőn ezt tette, mert hisz akkor még vajmi kevesen hitték, hogy az özvegy királyné tesvére Ferdinánd képes lesz az országban pártot szerezni s magát királylyá választatni. Dessewffy János tehát szembe szállt a közvéleménnyel, ellenséges állást foglalt el rokonával szemben, midőn követével a Pozsonyba menekült Mária királynénak fölajánlá saját szolgálatait és fivérei fegyveres erejét.⁽¹⁾

Ez a pártállás annál különösebb, mivel Szapolyai jóindulattal viseltetett iránta s 1527 január 26-án megerősíti őt főispáni állásában⁽²⁾ is és azt testvéreire, sőt örököseire is kiterjeszté. Mindez azonban nem tartá őt vissza attól, hogy testvéreivel együtt egyértelműleg ne hódoljon meg Ferdinándnak. Tette pedig ezt 1527 május 31-én. «Hűséget esküdtem Mária királynénak és általa felségednek, — írja Ferdinánd főherceghez⁽³⁾ — én és fivérem, mivel a királyné védő szárnyai alá fogadott minket, nem akarunk más királyt Magyarországon, mint egyedül Ferdinándot.»⁽⁴⁾

A reménytől és bizalomtól vezetve kéri Ferdinándot, mint természetes urát, hogy őt és fivereit fogadja védő szárnyai alá, s hű szolgálataikat vegye igénybe. Fivére: *István*, a ki a boldog emlékezetű II. Lajos királynak udvari embere volt, száz derék lovassal kész szolgálatába állani.⁽⁵⁾ Ő maga Pozsega vár-

(1) A csász. és kir. udvari, házi és állami levéltárban levő sajátkezűleg írt levele szerint.

(2) Ez adománylevél eredetije gr. Dessewffy Aurél tulajdona. Teljes szövegét lásd a Függelék XIII. sz. a.

(3) In festo Purificationis Virginis gloriosæ proxime alapso.

(4) A csász. és kir. udvari, házi és állami levéltárban.

(5) *U. ott.* «*Hac itaque spe et fiducia ductus supplico vestrae Majestati Excell tanquam Domino meo naturali gloriosissimo dignetur me et fratres*

CSERNEKI ÉS TARKEÓI DESSEWFFY CSALÁD
NEMESI CZIMERE 1525.

megyében marad, hogy mint főispán kötelességét teljesítse s mint hű és éber szolga, ő felsége parancsait végrehajtsa. Révay Ferencz a nádor és a királyné parancsából ide az alsó részekhez jött — írja tovább — s átizent, hogy a Száva mellől hadi naszádok építésére alkalmas fát adjanak. Neki — úgymond — sok ügyes embere van, a kik az ilyen hajók építéséhez kitünően értenek s annyi hajót csináltat, a mennyi kell. Éjjel-nappal siettetni fogja a munkát s ő felségét csak arra kéri, értesítse őt, mikorra legyenek a hajók készen.

Ime a Lajos király által oly gyakran magasztalt, tevékeny főispán följánlja jelentős szolgálatait; Ferdinánd táborába küldi vitéz testvéreit s ő maga azzal kedveskedik a leendő királynak, a mire akkor legnagyobb szüksége volt: hadi naszádokkal!

Ismerjük ama kor Ferdinánd-párti főurait s tudjuk, hogy *ingyen* egyikük se ajánlotta föl szolgálatait. A mit följánlottak, annak mindjárt bőséges jutalmát is kérték; s mondhatjuk bőségesen meg is kapták.

Dessewffy János, a ki azon veszedelem előtt állott, hogy vármegyéjével együtt mindenét elragadja a török, régi jogainak megerősítésén kívül nem kért Ferdinándtól semmit. Pedig ha veszendőbe menő jószágai helyett másokat, s biztosabb helyen fekvőket kér, bizton kapott volna. Szerény kérése abból állott, hogy a Héderváryval kötött egyessége megerősítéseért esedezett. Ez egyesség értelmében őt illeti meg *Podversia* vára, tehát kéri Ferdinándot, engedje meg neki a vár elfoglalását. Ugyancsak kéri, hogy erősítse meg őt és családját a *pozsegai örökös*

meos uterinos beneficentia sua regia amplecti, servitiaque nostra fidelia benigne acceptare ac sub amplissimis suis alis et tutela singulari favorabiliter assummere, et cum hoc germanum meum uterinum Stephanum Desewffy aliter aulicum servum principis quondam Domini Ludovici regis fratris ejusdem Matt. Vrae. piae recordationis centum equis ad sua servitia recepere et inscribi facere» etc.

főispányi méltóságban, továbbá az *Ugod* várához tartozó, s atyja által szerzett részbírságokban, melyek *Sárkány*, *Némethi*, *Farmad*, *Sárod*, *Széplak*, *Mindszent* és *Csehi* községekben fekszenek, s melyeket Szapolyai János az imént minden jog és igazság ellen erővel elfoglalt.⁽¹⁾

Mielőtt Dessewffy János benyújtotta volna ajánlatát és kérelmét Ferdinándnak, előbb Mária királyné pártfogását kérte küldöttje által. A királyné 1527 április 24-én Pozsonyban kelt levelében⁽²⁾ a következő szavakkal ajánlá őt Ferdinándnak: «Összes ügyeivel együtt ajánljuk Desewffy János pozsegamegyei főispánt

(1) A csász. és kir. udvari, házi és állami levéltárban. Ime a levél szövege egész terjedelmében :

«Serenissimo principi domino Ferdinando dei gratia regi Hungariae et Bohemiae etc. domino fratri maiori observandissimo, Maria eadem gratia Hungariae et Bohemiae etc. regina, salutem foelicitatem et mutuae nostrae fraternitatis continuum incrementum. Serenissime Rex, misit ad nos egregius Johannes Desewffy comes comitatus de Posega hunc hominem suum cum literis, quibus patefecit: quam esset a maiestate vestra conditionem petiturus, quae et si non videntur adeo esse difficiles ut hec per nos et consiliarios maiestatis perfici non possent, vadit tamen idem servitor suus ad maiestatem vestram iuxta ipsius commissionem. Quem una cum negotiis suis omnibus maiestati vestrae commendamus, rogamusque eandem, velit ipsum benigne intueri, et considerata ea quoque re, quod inter alios regni huius nobiles post electionem maiestatis vestrae is fuit primus qui partes maiestatis vestrae sit secutus: quique etiam nonnullos alios nobiles maiestati vestrae conciliaverit et ad servicia eius propensos reddiderit, eundem Johannem Desewffy omni sua prosequi gratia et clementia, servitoremque ipsius bono responso ad eum remittere, ut maiestati vestrae in posterum quoque servire commode possit. Quod reliquum est maiestatem vestram feliciter valere optamus. Datum Posony, vigesima quarta Aprilis, Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo septimo.

*Obediens soror
Maria».*

Kívül: Serenissimo Principi Domino Ferdinando Dei gratia regi Hungariae etc.»

(2) Bécs. A csász. és kir. udvari, házi és állami levéltárban.

Fölségednek és kérjük is, hallgassa meg kegyelmesen, azt is vévén főleg tekintetbe, hogy Fölséged megválasztása után ezen ország többi nemesei között ő volt az első, a ki Fölséged pártjára állott és a ki némely más nemeseket is megnyert Fölségednek és Fölséged szolgálatára. Tüntesse ki minden kegyelmével ezt a Dessewffy Jánost s bocsássa vissza az ő szolgáját hozzá jó válaszszal».

Ferdinánd főherczeg Pozsonyba jövén, tanácsosaitól is értesült Dessewffy János régi szilárd hűségéről. «*Reméljük — írja Dessewffy Jánosnak — hogy ezután is megmarad hűségében, s mi meg fogjuk őt védeni minden ellenségétől.*»⁽¹⁾

A mi a pozsegai főispán kívánságait illeti, azokra Ferdinánd annyit felelt, hogyha majd Magyarországra jön, tőle lehetőleg igyekezni fog azokat elintézni. Magyarorszáiban már soknak adott birtokokat, a melyeknek neveit sem ismeri!⁽²⁾

A mit Ferdinánd igért, azt teljesítette is, habár valamivel később is. Bejövén az országba, még az év őszén megkoronázta magát. A koronázáson megjelent Dessewffy János is, s így ez alkalommal találkozott először új urával, Ferdinánddal.⁽³⁾ Hogy megválasztása körül a Dessewffyeknek kiváló érdemei voltak, azt nemcsak Dessewffy János hangoztatja, hanem maga Ferdinánd is több levelében elismeri.

A koronázást követő évben (1528.) Mária születése napján, Prágában állíttatja ki Ferdinánd az első adománylevelét a Dessewffyek részére. A szűkszavú okirat a hat Dessewffy fiú érdemeinek magasztalásával kezdődik. «Mivel — mondja a többi közt a király — János, István, György, Ferencz, Miklós és

(1) «*Responsum ad petita Desewffy Comitiss de Posega*» (Ugyanott.)

(2) «*Nonnullis in Hungaria dedit aliqua bona, quorum nomina ignorat.*» (Ugyanott.)

(3) *Oesterreich. Denkbuch*, a közös pénzügyi levéltárban. Dessewffy költségeit a koronázás után az ausztriai kamara fizette ki.

László őszinte hűséggel viseltetnek irántunk, s *szolgálatukat Magyarország koronája és felségünk személye körül a lehető legnagyobb állhatatossággal kimutatták*, Obrováci Mersyth Simon várát, *Podversát* minden hozzátartozó faluval, pusztával, jószággal, bármily vármegyében legyenek azok, valamint *Szapolyai Fános* vajda vasvármegyei részjószágait: *Sárkány, Farad, Némethy, Sáros, Széplak, Semien, Asszonfalva, Mindszent* és *Csehi* falvakban, melyek a nevezett vajda hűtlensége miatt az ország régi törvényei és szokásai szerint reánk szállottak, minden ezeket illető királyi jogunkkal együtt a nevezett Desseffy Jánosnak, Istvánnak, Györgynek, Miklósnak és Lászlónak, valamint örököseinek adjuk és adományozzuk.⁽¹⁾

Ferdinánd ezen adománylevelére Desseffy Jánosnak azért volt szüksége, mivel a podversai várhoz tartozó birtokok miatt hatalmas per szakadt a nyakába, s nem volt képes azokat családja számára megtartani. Mikor ugyanis a mohácsi ütközet után a török eme vidéket is elpusztította, bizonyos Perzurygh György (Perzwrithnak és Pewrycznek is írják) és felesége Ilona állítólag a boldogult II. Lajos király beiktató rendelete alapján, magukat a podversai várba és a hozzá tartozó javakba beiktatták. Erre a pozsegai káptalan 1528 július 9-én megidézte a pozsegai nemeseket, kik a szomszédban voltak birtokosok. A megidézettek közt volt Cserneki Desew Miklós, Cserneki Feyr Ferencz, Cserneki Lewkes János fia: Gáspár stb. A nagyszámú megidézett nemesség kihallgattatván, Perzurygh György beiktatásáról mit sem tudott. Csak Pethrychewyth András jegyezte meg, hogy a kérdéses beiktatásról akkor hallott először, midőn Desseffy János és Perzurygh György Budáról visszatértek.⁽²⁾ E kihallgatás után szeptember 8-án Ferdinánd király kiadja az adomány-

(1) Teljes szövegét lásd a *Függelék* XIV. sz. a.

(2) A pozsegai káptalan valló levele I. Ferdinánd királyhoz 1528. július 11. Eredetij gr. Desseffy Aurél tulajdona.

levelet Dessewffy János és testvérei részére a podversai várra és hozzátartozó javakra, valamint a Szapolyai-féle sopronyi és vas megyei részjóságokra.⁽¹⁾

Az adománylevél, úgy látszik, nem sokat használt a Dessewffyeknek, mivel Perzurygh György a javakat nem adta ki kezéből. Ennek az lett a következménye, hogy a Dessewffyek fegyveres csapatokkal támadták meg Perzurygh Györgyöt. A támadásra Perzurygh azzal felelt, hogy fölment Ferdinándhoz, s ott bepanaszolta a Dessewffyeket. Ferdinánd meghallgatta a panaszokat, s 1528 november 23-án Pozsonyban elrendelte Dessewffy János, István s a többiek megidézését.⁽²⁾

Az ügynek ilyen fordulata, de meg az a körülmény is, hogy Szapolyai maga is megjelent az alvidéken, s talán személyesen is tárgyalt Dessewffyvel, azt eredményezhette, hogy Dessewffy János sok más főúrral egyetemben átpártolt Szapolyaihoz. Határozott bizonyítékunk erre ugyan nincsen, de a János király részéről Dessewffy javára kiállított oklevelek mind erre vallanak. Már 1531 november 19-én (Segesvárt) János király a Cserneki Borkaffy Jánostól hűtlensége miatt elvett javakat, úgymint: Terzthenicza várát, a cserneki és terszteniczai részbirtokokat, Felső- és Alsó-Lupina, Perwchicze, Zapola, Topolya, Bodowalcz, Dubochacz, Belossewcz, Mihalyowcz, Zelnachacz, Bilissy, Bercza, Dresnek, Zwethoywamnye, Farkashegh, Bokwlya, Czozhincz és Isanowcz nevű birtokokat Cserneki Dessewffy János pozsegai főispánnak és testvéreinek adományozza.⁽³⁾ Ugyanezen év december havában maga Szapolyai János király Pozsega várában időzván, megjelent előtte Dessewffy János, s a maga és testvérei nevében tiltakozott az ellen, hogy Hédervári Ferencz a Dessewffy Ferencz javára lekötött birtokokat

(1). Eredetije gr. Dessewffy Aurél tulajdona.

(2). Eredetije gr. Dessewffy Aurél tulajdona.

(3). Eredetije gr. Dessewffy Aurél tulajdona. Teljes szövegét lásd a *Függelék* XV. sz. a.

Henyei Bernátnak eladhassa, s ha az eladás már megtörtént, a királyi megerősítés ellen tiltakozik. Eme tiltakozásról János király december 10-én adja ki az oklevelet.⁽¹⁾

Dessewffy János december havában azt is elpanaszlá János király előtt, hogy bár Podversa vára és a hozzá tartozó javak azon szerződés alapján, melyet ő II. Lajos király alatt Mersygh Simonnal kötött — miután Mersygh Mohácsnál elesett — őt és testvéreit illetik. Azonban Perzwryth György, a boldogult Mersygh Simon várnagyja, a várat és a javakat nem adta ki, hanem haláláig bitorolta, azóta pedig fiai: Péter és János bitorolják. János király meghallgatván Dessewffy János panaszát 1531 december 15-én meghagyja a pozsegai káptalannak, hogy idézze meg a hatalmaskodó Perzwryth Pétert és Jánost.⁽²⁾

János király személynöke által Dessewffy javára háromszor is kiadatta ugyan a végrehajtási rendeletet a Perzwryth testvérek ellen, de Dessewffy nem szerezhett azoknak érvényt, mivel Perzwryth Bertalan a kiküldött királyi embert s a megjelent szomszédokat megverette és megcsönkített, majd pedig *Beryzló István deszpota* oltalma alá helyezte magát. Beryzló pedig fenyegetéseivel annyira megrémítette Dessewffy Jánost, hogy az ítélet végrehajtását egy éven belül nem merte megkísérteni, hanem elhalasztotta s erről a káptalantól bizonyítványt kért.⁽³⁾

Az 1533. év szeptember havában Dessewffy János újra megjelent János király előtt s fölmutatta annak 1532 január 30-án Pozsega várában kelt végrehajtó rendeletét, mely már harmadikban adatott ki azon ügyben, mely Dessewffy János és Otthochaczi Perzwryth Bertalan, Péter és János között a podversai vár ügyében a királyi személynök előtt folyt, s előadta, hogy a

(1) Eredetije gr. Dessewffy Aurél tulajdona.

(2) Eredetije gr. Dessewffy Aurél tulajdona.

(3) A pozsegai káptalan bizonyító levele, 1533. jan. 6-án kelt. Eredetije gr. Dessewffy Aurél tulajdona.

viszontagságos idők, továbbá ellenfeleinek s azok pártfogóinak hatalma miatt azt mindedig végre nem hajthatta. János király tehát 1533 szeptember 26-án meghagyja a pozsegai káptalannak, hogy az ítéletet Dessewffy János javára végrehajtsa.⁽¹⁾

Ez a sok huza-vona mind a királyt, mind személynökét, Bekéni Benedeket nem kissé bántották. Ha igazat adhatunk a Perzwryth testvérek vallomásának, úgy Perzwryth Bertalan saját ügye védelmére meg akart jelenni a személynök előtt, de meghallván, hogy el akarják őt fogni, nem mert megjelenni, hanem egyik megbízott emberét küldé a személynökhöz, a ki azt elfogatta s csaknem halálra ítélte. S mivel — szerintük — Dessewffy János sem járt el törvényesen az elmarasztaltató ítélet végrehajtásában, ők új ítéletet kérnek. Erre János király Pécssett, 1533 szeptember 28-án kelt rendeletével meghagyta a pozsegai káptalannak, hogy az elmarasztaló ítéletet ne hajtsák végre s Dessewffy Jánost 15-öd napra idézzék meg.⁽²⁾

János király a Pécssett augusztus 23-án tartott részleges országgyűlésen a pozsegamegyei vizsályok elintézését külön bíróságra bizta; a Cserneki Dessewffy János és a Perzwrygh testvérek közt folyó per elintézését pedig deczember 6-ára tűzte ki, de ekkor akadályozva lévén, a Budán 1533 deczember 13-án kiadott oklevele szerint 1534 márczius 1-jére halasztotta.⁽³⁾ Elérkezvén a kitűzött idő, János király Budán több főpap, zászlós úr és a személynöki ítélőmester jelenlétében újra tárgyalás alá vette az ügyet. Dessewffy Jánost Izdenczy László képviselte. Az alperesek Bertalan, Pál és János ezúttal sem jelentek meg, sőt megbízottat sem küldöttek maguk helyett. Ily körülmények közt Dessewffy János ügyvéde ítéletet kért. Ennek kimondása

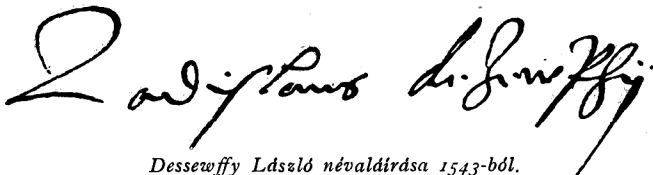
(1) Eredetije gr. Dessewffy Aurél tulajdona.

(2) A pozsegai káptalan jelentő levele János királyhoz 1533. nov. 2. Eredetije gr. Dessewffy Aurél tulajdona.

(3) Eredetije gr. Dessewffy Aurél tulajdona.

meg is történt. A Dessewffyek javára kiadott hármass itélet megerősítettet s végrehajtás végett kiadatott. Perzwryth Bertalan, Péter és János a pör folytatásától eltiltattak s János király a pozsegai káptalannak meghagyta, hogy a Perzwryth testvérek ellenében hajtsa végre az itéletet, és semminemű tiltakozásnak, vagy ellentmondásnak helyt ne adjon. Az itélet végrehajtásáról a király jelentést kívánt.⁽¹⁾

A míg ez az elkeseredett pörlekedés tartott, a politikai viszonyok lényegesen megváltoztak. A török már 1529-ben

Dessewffy László névaldírása 1543-ból.

Pozsega és Valkó vármegye összes várait és helységeit elfoglalta s a birtokosok — a mint maga Dessewffy is — nem is annyira birtokaikért, mint inkább jogaikért küzdöttek és perlekedtek. Másrészt 1529 után ama földön Szapolyai csillaga is leáldozó félben volt s ezzel egyidejűleg a török állandó vendég lett Csernek vidékén is. A Dessewffy testvéreknek is új otthon után kellett nézniök. Hogy mikor tértek vissza Ferdinánd pártjára, bizton meg nem állapítható. De mivel Thurzó Elek királyi helytartó *1536 április 4-én Dessewffy Lászlónak adományozza az Orbovai Péter leányának Borbálának magvaszakadása folytán a királyra szállott Dobochoacz, Bwchya, Pozada, Dresnek, Mellyke és Polyana nevű pozsegavármegyei birtokokat,*⁽²⁾ valószínűnek látszik, hogy a különben mindig együttartó és érző

(1) Eredetije gr. Dessewffy Aurél tulajdona.

(2) Az adománylevél eredetije gr. Dessewffy Aurél tulajdona. Teljes szövegét lásd a *Függelék XVI. sz. a.*

Dessewffy testvérek akkor már Ferdinánd pártján állottak. Mivel pozsegai és valkómegyei birtokaikban a török ült s mivel azokon kívül alig volt számbavehető birtokuk, a Dessewffy testvéreknek új élet után kellett nézniök. Míg a legidősebb fivér *János* eddigi szereplésének megfelelően inkább a politikai pályán igyekezett jövőjét megalapítani, addig a többi testvér a hadi pályán adta vitézségének és ügyességének példáit.

Dessewffy Jánosról jó ideig mit sem szólnak emlékeink. Pedig lehetetlen, hogy a mozgékony, több nyelvet beszélő s munkaszerető embert azokban a mozgalmas időkben ne használták volna föl. Csak az 1544. évben találkozunk ismét nevével, a mikor az esztergomi érsek a budai pasától egy hónapi fegyverszünetet igyekezett kieszközölni királya nevében. Az érsek meghatalmazottja, ki nevében Mehemet budai pasával alkudott, *Dessewffy János volt!* Követségéről szóló jelentése szerencsésen reánk maradt.⁽¹⁾ E kényes és fontos küldetésből világosan látszik, hogy a nagy eszű diplomata: Varantius, jól ismerte Dessewffy Jánost, s föl is használta őt a kinálkozó alkalmakkor diplomatai küldetésekben. A következő években ismét megfordult mint követ Budán, s 1548-ban már harmadszor jelent ott meg, hogy Kasim pasának, az új helytartónak átadja Ferdinánd király ajándékait.⁽²⁾ Talán ezen küldetések fejében járt neki ama 380 frt, melyet a magyar kamara felsőbb rendeletre 1547 és 1548-ban fizetett neki.⁽³⁾

Imigyen Ferdinánd előtt is bebizonyítván használhatóságát, a király, «*kiváló érdemei jutalmául*» udvari bejáróvá nevezte ki («*aulæ nostræ familiarem*»), s olyan fizetést adott neki, mint a melyet Thoroczky, Kamarjai s más udvari emberek hűz-

(1) Bécs. Haus-, Hof- und Staats-Archiv: «Responso Mehemetis ad legationem domini Locumtenentis medio Johannis Deseuffi factam a. 1544 »

(2) L. Bécs. Haus-, Hof- und Staats-Archiv.

(3) Orsz. levélt. Miscellanea fasc. 45.

nak.⁽¹⁾ Ez időtájt részint mint Mária özv. királyné kommisszáriusa, részint mint Ferdinánd követe diplomatai küldetéseken foglalatoskodott, s a többi közt fontos küldetésben Frater Györggyel is tárgyalt.⁽²⁾ Az 1549 év tavaszán Verner Györggyel együtt, mint az özvegy királyné megbízottja, a munkácsi uradalom ügyében fáradozott.⁽³⁾ Bél Mátyás helyesen állítja, hogy Ferdinánd ez évben (1549) nevezte őt ki (évi 400 frt fizetéssel) magyar kamarai tanácsossá.⁽⁴⁾ Mivel Dessewffy János a reá bízott föladatoknak derekasan megfelelt, Ferdinánd igen sokszor igénybe vette őt. Olykor-olykor elismerése jeléül meg is jutalmazta. Így 1550 decz. 12-én hű szolgálatai fejében fizetését évi 100 frttal emelte, mert — mint a király mondja — az egykor dúsgazdag és hatalmas *úrnak nem lévén semmije, megélni alig tudott!*⁽⁵⁾ Az 1551. évben ismét fontos küldetéssel bízták meg. A komáromi naszádosok fizetetlenségük miatt megtagadták a szolgálatot, s féltő volt, hogy mindnyájan az ellenséghez pártolnak. Lecsillapításukra Dessewffy Jánost küldték le s útiköltségre 25 frtot utalványoztak neki.⁽⁶⁾ Ugyanez év október 1-én ismét 50 frttal emeli fizetését. Majd 1554 június 1-én a *főudvarmesteri* méltóságot (honorem magistratus curiæ) adja a szokásos sallariummal és jogokkal.⁽⁷⁾ Ez új állás lehetővé

(1) Közös pénzügyi levélt. *Oesterreich. Denkbuch*. 1551-ben megsürgeti a király a magyar kamaránál hátralékos fizetése kiutalványozását.

(2) Ugyanott 128. lap.

Ferdinánd meghagyja a magyar kamarának, hogy Dessewffy Jánost és Kekethy Mártont illően ellássák költséggel, mert Fráter Györgyhöz mennek Budára tárgyalni. (1549.)

(3) Közös pénzügyi levélt. *Oesterreich. Denkbuch* 1549. márcz. 28. Prága Kunigin Mariæ Verschraubung.

(4) Lásd az orsz. levélt. kincstári osztályában az Index benignæ resolutionis I. kötetét.

(5) Bécs. Közös pénzügyi levélt. *Oesterreich. Denkbuch*. Az évi 100 frtot 1551-től kezdve utalványozta.

(6) Ugyanott.

(7) Közös pénzügyi levélt. *Hungarica* fasc. 14346. A fintai levéltárban is megvan e kinevezés. Lásd még az orsz. levélt. L. R. 5. fol. 28.

DESSEWFFY JÁNOS KIRÁLYI FŐUDVARMESTER ÉS
KAMARAI ELNÖK

(1500—1568).

tette, hogy Dessewffy tisztességesen megélhessen.⁽¹⁾ A főudvarmesteri állással ugyanis, mint zászlósuri méltósággal 1100 frt évi fizetés járt. Az udvari kamara azonban 1561-ben kisütötte, hogy a főudvarmestereknek régente csak 500 frt évi fizetés járt. Mivel a *magyar Dessewffy iránt e német kamara állandó ellenszenvvel viseltetett*, fölfedezéséről sietett Ferdinánd királyt értesíteni. S a király csakugyan kimondotta, hogy a főudvarmestereknek csak 500 frtot kell fizetni, azonban Dessewffy János, tekintettel nagy érdemeire és kitűnő szolgálataira, megtartja eddigi fizetését.⁽²⁾

Mint Ferdinánd tanácsosát és főudvarmesterét sok bizalmas és fontos ügy elintézésében látjuk őt foglalatoskodni. A kényesebb állások betöltésénél Ferdinánd nem mulasztja el tanácsát kikérni, s ő mindég legjobb meggyőződése szerint felel urának. Bár befolyásánál fogva módjában állt, soha sem testvérei, sem rokonai számára nem kért állást vagy hivatalt. Úgy látszik, jól ismerte őket, hogy megélnek saját emberségükből is.

1554-ben, sőt részben még 1555-ben is Kassán találjuk őt. A király őt és Tarnóczy András naszádos főkapitányt bizta meg a kassai vár hadiszereinek megtekintésével, összeírásával s a városi ügyek elintézésével. Hosszú és nehéz munka volt ez! Főleg a városi polgárok czivódásainak elintézése adott sok dolgot. Dessewffy János terjedelmes jelentésekben számol be küldetéséről. E jelentések megvannak a volt udvari kamarai levéltárban Bécsben. A legérdekesebb köztük ezt a czímet viseli: *«Revisio ortellariae et bellicarum munitionum Sacrae Regiae Majestatis Cassoviae existentium novissime pacta mense Decembri Anno 1554 secundum inventarium eodem anno Mense Februario per Commissarios eiusdem Sacrae*

(1) Ugyancsak 1554-ben ő felsége Dessewffy János három nővérének évi 100 frtot rendelt. E 100 frtot még 1560-ban is huzták. Lásd Bécs magy. kamara Misc. fasc. 45.

(2) *Oesterreich Denkbuch* 1561. aug. 27. 292. lap. *«Hofmaisteramts-Besoldung.*

Reg. Maiestatis Dominos Joannem Desewffy et Andream Tharnóczy».

Alig hogy e küldetését elvégezte, már ismét másik várt reá, s Herberstein-nek ír, hogy vele a dolgot megbeszélje. 1555-ben pedig a harminczadosok csalásainak földterítésével foglalkozott. A bűnös harminczadosokat Pozsonyba idézte s ott valamennyit börtönbe vettette. A nemes emberekkel szemben tanusított eme szigorú elbánás miatt az elzártak rokonai olyan lármát csaptak, hogy Miksa beleavatkozásával valamennyit szabadon kellett bocsátani. Nagy baj volt ez Dessewffyre; mert a harminczadosok ezentúl még fesztelenebbül űzték családjaikat s öt évvel később megint csak börtönbe kellett őket vetni.

1557-ben megüresedvén a magyar kir. kamara elnöki méltósága, midőn erre a fontos és magas állásra alkalmas egyént kerestek volna, a királynak választása ismét a tevékeny és fáradhatlan Dessewffy Jánosra esett. Ő mint tanácsos sokat tudott a magyar kamaránál uralkodó óriási rendetlenségekről, s így nem nagy örömmel vállalkozott a nehéz föladatra. Ferdinánd akarata előtt azonban mégis meghajolt. Ugyanez évben ő fölségével külföldön járván, 725 forintot kapott, apródja Chepel Máté pedig 50 frtot.⁽¹⁾

Szinte föltűnő dolog, hogy a király annyi száz meg száz birtokadományozás közepette, Dessewffy János hosszú és hű szolgálatairól teljesen megfélekedezni látszott. Mig mások kevesebb érdelemmel s jelentős vagyonnal, egyik birtokot a másik után kapják, addig a vagyonát veszített Dessewffy család érde- mes feje még mindég hivatala csekély jövedelméből volt kénytelen élni. Végre 1553 szeptember 4-én róla is megemlékezett a király s az *Esztháry Farkas* magvaszakadásával a fiskusra

(1) Lásd Bécs magy. kamarai számadások. Misc. fasc. 45.

szállt biharmegyei 21 helységet *Eszthár várával* és Nagymarijá-n levő nemesi kuriával s még egyéb javakat *Dessewffy Fánosnak és Lászlónak*, Ghyletffy Györgynek, Tahy Györgynek és Istvánnak; Pétervárad Balázs Deák váci püspöknek és általa Szép Gábornak és Istvánnak; és Wernher Györgynek adományozta.⁽¹⁾ Ez adománylevélnek Dessewffyre nézve semmi értéke sem volt, mivel ama javak tényleges birtokába sohasem juthatott.

Nagyobb jelentőségű volt ránézve I. Ferdinánd egy másik adományozása. Ez adománylevélről Ferdinándnak Puchheim Farkas főhadicommissáriushoz intézett rendeletéből értesülünk először. A király ugyanis 1556 szeptember 13-án Bécsből meghagyja Puchheimnak, hogyha Dessewffy János előmutatja *Tarkeő várára és a hozzátartozó javakra vonatkozó adománylevelét, melyet a magyar kancellária által részére már előbb kiállíttatott*, necsak ne akadályozza őt a birtokbavételben, hanem inkább tőle telhetőleg támogassa.⁽²⁾

Az itt jelzett adománylevelet nem ismerjük ugyan, de a «Liber Regius»-ban⁽³⁾ följegyezve találjuk, hogy Ferdinánd király 1556 június 10-én Bécsben adta ki a saját kezével aláírt s nagyobb titkos pecsétjével ellátott adománylevelet, mely szerint ő fősége Tharczay Györgynek *Tarkew várát, minden hozzátartozó javakkal egyetemben*, hű szolgálatai fejében *Dessewffy Fánosnak s általa Dessewffy Lászlónak*, az ő fivérének és Margit nővérének, továbbá Gyletffy Györgynek (Dessewffy Anna fiának) és Tahy Györgynek s Istvánnak (Dessewffy Dorottya fiainak) adja és adományozza.

Mivel a birtokbalépés előtt az uradalmat előbb Tharczay Annától el kellett foglalni, Miksa cseh király ezt a dolgot

(1) Orsz. levélt. Liber Regius 3. pag. 186.

(2) Bécs. Hadi levéltár. F. A. 1556. 9/18 1/2.

(3) Orsz. levélt. Liber Regius 3. pag. 320.

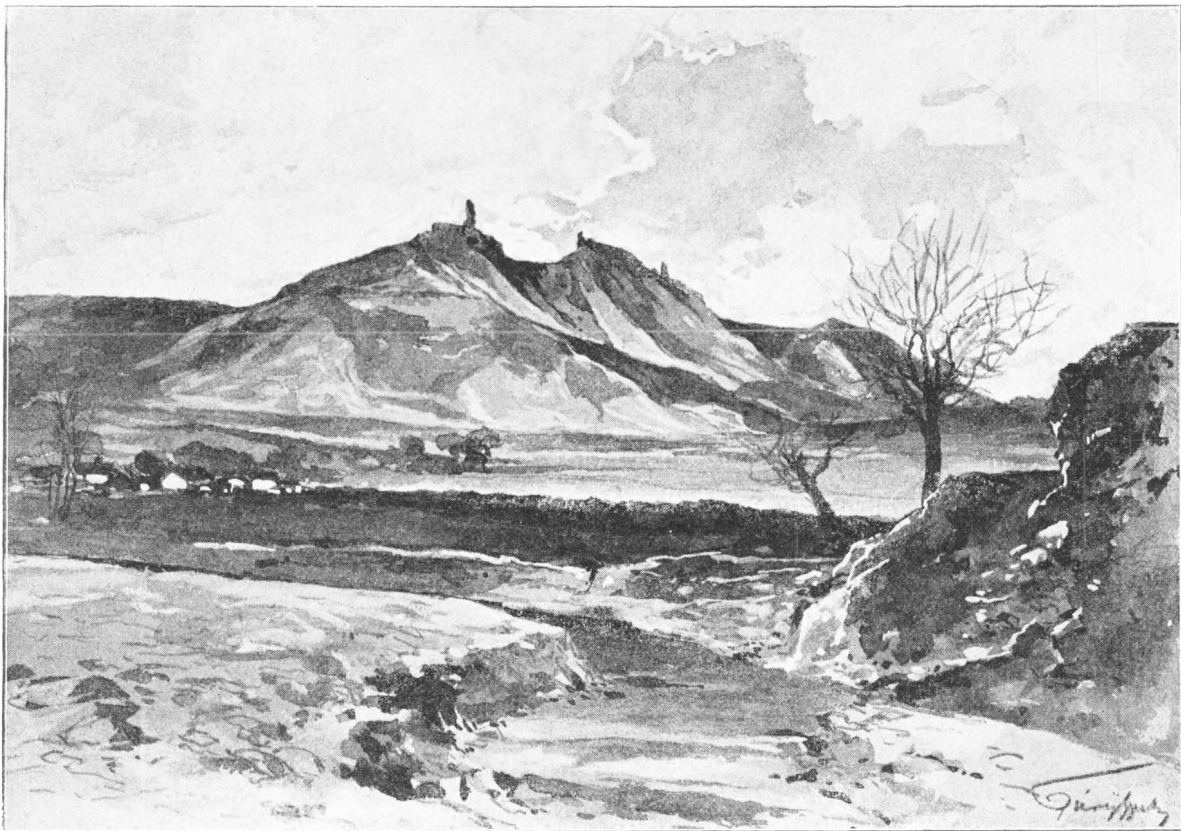
Dersffy István kassai kapitányra bízta. Azonban néhány nappal később, 1557 május 22-én Ferdinánd újabb rendeletet adott ki s fiának fentebbi rendelete ellenére meghagyja Dessewffy Jánosnak, hogy Tharczay Annát hagyja egyelőre birtokai élvezetében, míg hűtlensége felől jelentést nem kap s másként nem intézkedik.⁽¹⁾

Míg ez történt, azalatt az adománylevél és I. Ferdinándnak 1556 július 10-én Bécsben kiadott iktató parancsa alapján a szepesi káptalan — a mint 1557-ben jelenti — Dessewffy Jánost tényleg beiktatta a tarkeői uradalomba, de a beiktatásnak Tharczay Anna ellentmondott.⁽²⁾

Miután Tharczay Anna hűtlensége beigazult, Ferdinánd 1558 április 23-án *újabb adománylevelet* állított ki Dessewffy részére. Ez a terjedelmes okirat végre részletesen felsorolja a tarkeői uradalom részeit s fölötte érdekes adatokat szolgál a Tharczay családra vonatkozólag. Tarkeő vára és a hozzá tartozó, három vármegyében fekvő birtok a vitéz Tharczay Györgynek és nővérének, Tharczay Annának ősi jószága volt. Mindketten lelkes hívei voltak János király özvegyének, Izabellának. Mikor Izabella királyné visszajöveteléről komolyan kezdtek beszélni, Tharczay György, várait harcziás lelkű nővéreire bízván, Lengyelországba ment, hogy Izabellának szolgálatára álljon. Tharczay Anna ezalatt kézrekeríté a Vernherghez küldött császári leveleket s azokat menten Lengyelországba küldé bátyjához. Eközben a császári hadak sietve közeledtek Tarkeő várához. Tharczay Anna Bebek Ferencztől, Báthory Györgytől és Perényi Gábortól kért segítséget Tarkeő védelmére. Csak Báthory küldött neki húsz puskást. Megérkezvén a császári had, Tharczay Anna maroknyi népével védelemre készült. A vár fokára nagy fekete zászlót tüzetett ki, elzáratta a kapukat s a

(1) Nemzeti Múzeum. A Dessewffy-család margonyai ágának levéltárában.

(2) L. ugyanott.

TARKEŐ VÁR ROMJAI.

meddig lehetett, viszonozta az ellenség lövéseit. A vár csak akkor került a császáriak kezébe, *mikor a falak összelövetve leomlottak*. Tharczay Anna azonban megmenekült és azonnal Izabella királynéhoz sietett, hogy megosztsza vele sorsát. Bátyja György ezalatt Szöllős várát védelmezte a németek ellen. Az ostrom közben azonban egy golyótól találva meghalt. Örökösei nem voltak, nővére pedig hűtlenségbe esvén, javaival mint fiskusi jószágokkal Ferdinánd király rendelkezett.

Miután a király az új adománylevélben elmondta a Tharczay család történetét és a Dessewffyek érdemeit kellőleg hangoztatta, kijelenti, hogy a lerombolt *Tarkew* (Tarkeő) várát, *Hét-has* (Héthárs) városával, azután *Tarcza*, *Krywan* (Kriván), *Lubotina*, *Chernycz* (Csircs), *Fesztreb*, *Kyowa* (Kijó), *Tarkew* (Tarkeő), *Luchka*, *Chervenicza* (Vörösalma), *Volya*, *Dzaczó* (Décső), *Vyzoke* (Viszoka), *Krywyany*, *Toryssa*, *Olshe* (Olysó) és *Zlyvnyk*, (Szilva) nevű sárosvármegyei possessiókat, azután *Nyres* (Nyiries) sárosvármegyei, *Makrancz*, *Zakal* (Szakal) és *Chech* (Csécs) abaújvármegyei possessiókat, végre *Nagy-Lumnicza* és *Hunis* (Húnfalu) nevű szepesvármegyei részjószágokat (mely utóbbiak szintén Tarkeő várához tartoztak, de most el voltak zálogosítva) — *Dessewffy Fánosnak* s általa néhai Dessewffy László⁽¹⁾ *Fános* nevű fiának, előbbi Dessewffy János nővéreinek: *Annának*, *Gyletffy György özvegyének*, *Margitnak*, *Orbay László özvegyének*, *Dorottyának*, *Tahy István özve-*

(1) *Az 1556. jun. 10-én kelt adománylevél szerint Dessewffy László akkor még élt és itt már néhai tehát 1556. jun. 10. és 1558. ápr. 23. közti időben esett el az ellenség előtt. És hogy az ellenség előtt esett el, azt a király maga mondja ugyanezen adománylevélben: «Quod egregii olim Georgius Franciscus, et dictus Ladislaus Desewffy de dicta Czernek, fratres ejusdem Joannis Desewffy carnales et uterini, in fidelibus serviciis nostris et regni nostri praefati, in diversisque expeditionibus nostris, tam contra Turcas christiani nominis hostes publicos, quam etiam alios adversarios nostros fideliter et strenue dimicantes mortem oppetissent.»*

gyének, valamint Dessewffy Annától származott *Gyuleffy Györgynek* és Dessewffy Dorottyától származott *Tahy Györgynek és Istvánnak* és mindkét ágon levő utódaiknak adja és adományozza, örökjoggal és visszavonhatlanul.⁽¹⁾

Ez adománylevéllel egy napon adja ki Ferdinánd beiktató parancsát is a jászói konvent részére. A beiktatási parancs majdnem teljesen megegyezik az adománylevél tartalmával.⁽²⁾

Ezen adománynyal a király — a mint az oklevél mondja — Dessewffy Jánosnak hosszú és hű szolgálatait s állhatatosságát akarta jutalmazni; ezek fejében emelte őt az *ország zászlós urai* közé, tette őt főudvarmesterévé, tanácsosává és magyar kamarája elnökévé.⁽³⁾

Három hóval a beiktatást elrendelő végzés után, július 20-án Ferdinánd újabb adománylevelet állított ki Dessewffy János számára. Ezuttal a szintén a tarkeői uradalomhoz tartozó *Kis-Szilva* (Kis-Zylva) községet adományozza neki. E helységet Dessewffy János külön adománylevéllel már 1556 november 22-én is megkapta ugyan,⁽⁴⁾ sőt a szepesi káptalan 1557 október 29-én ellenmondás nélkül be is iktatta Dessewffyt,⁽⁵⁾ mindazonáltal Ferdinánd 1558 július 20-án újabb adománylevelet állított ki részére.⁽⁶⁾ A következő évben azonban, valószínűleg Tharczay Anna közbevetésére, Ferdinánd október 19-én meghagyja Dessewffynek, hogy Tharczay Annát hagyja meg Kis-Szilva bé-

(1) Ez adománylevél eredetije hátrján vörös, fehér, zöld zsinóron függő kisebb pecsétel, a Dessewffy grófok fintai levéltárában. Teljes szövegét lásd a *Függelék XVII: sz. a*.

(2) A jászói konvent levéltárában van az abaúj vármegyei birtokrészekbe való beiktatásáról szóló jelentés 1558. nov. 16-ról. Magát a beiktató parancsot pedig közölte L. Wagner *Diplomatarium Comitatus Sarosiensis* 85 és köv. lapjain.

(3) «*Ipsum nos primum quidem ad officium baronatus, magistri curiae nostrae ac consiliariatus, dein vero ad praefectum camerae nostrae Hungaricae gratiose promovimus*».

(4) Orsz. levélt. L. R. III. pag. 373.

(5) Nemzeti Múzeum Dessewffy-család margonyai ágának levéltára.

(6) Ugyanott.

kés birtokában haláláig. De halála után aztán végleg ő reá száll a község, mint Tarkeő kiegészítő része.⁽¹⁾

Bár a tarkeői uradalomra vonatkozó s többször egymásután kiállított adománylevelek semmiféle kikötést, vagy föltételt nem tartalmaznak, azért az uradalom egyes részei mégis vita tárgyaivá lettek. Először is a volt tulajdonosnő Tharczay Anna is megkísérlé birtokai megtartását. Az 1559. év tavaszán személyesen Pozsonyba ment s márczius 9-én a káptalan előtt ünnepélyesen tiltakozott a Dessewffy részéről ellene fölhozott vádak ellen.⁽²⁾ E tiltakozás valószínűleg azért történt, mivel Ferdinánd 1558 október 19-én elrendelte, hogy ha Tharczay Anna a lázadás vétsége alól magát nem tudja tisztázni, Tarkeő vára és tartozékai haladéktalanul Dessewffy Jánosra szálljanak.⁽³⁾ A vizsgálattal Ferdinánd 1558 október 25-én a szepesi káptalant bizta meg.⁽⁴⁾ Eme vizsgálat minden valószínűség szerint kedvezőtlenül ütött ki Tharczay Annára, mivel Dessewffy János csakugyan beült birtokaiba.

Ha nem is az egész uradalomra, de annak egy részére *Torda Zsigmond* is igényt tartott. Mivel igényeinek jogosságát semmivel sem igazolta, nem tudjuk, vajjon volt-e valami alapja követelésének. Annyi bizonyos, hogy 1566 február 24-én imígyen írt Miksa királyhoz: bizonyára emlékszik fölséged, hogy boldogult Ferdinánd királytól 1563-ban részemre kérte Tarczát és néhány hozzátartozó birtokot; melyek jogilag nem tartoznak Tarkeő várához s melyeket Dessewffy János mai napig jogtalanul bír. Fölséged az adománylevelet a statutoriumokkal együtt el is küldé nekem. Megkapván az adománylevelet, a hazai törvények szerint a beiktatást sok nemes és polgár jelenlétében végrehajtottam. Ám Dessewffy János továbbra is a birtokában maradt

(1) Nemzeti Múzeum Dessewffy-család margonyai ágának levéltárában.

(2) Ugyanott.

(3) L. ugyanott.

(4) L. ugyanott.

s én csak pör útján tudhatnám őt ki ama javakból, mivel már több éve hogy azon uradalom birtokában van. Ám ő maga is írja, hogy nem a valódi birtokos s ezért mindent elkövet, hogy engem kijátszon. Először is az egész tarkeői uradalmat eladásra bocsátotta, de vevő nem jelentkezett. A most elmúlt nyáron tehát Báthory Andrással tárgyalt, hogy tarkeői uradalmát emennek dévényi uradalmával elcserélje. Erre én két sárosmegyei nemessel Báthorynak megizenttettem, hogy Dessewffy *Tarczát* el nem cserélheti, mivel ahhoz semmi joga sincs, mert az örökjogon egyedül engem illet. Erre Báthory csakugyan abbahagyta az egyezkedést. Erre a mint hallom, fölségednek azt ajánlották, hogy a Tharczay család javait Sáros várához kellene csatolni s helyettük Dessewffynek más uradalmat kéne adni. Én nem haszonvágyból kértem *Tarczát*, hanem egyedül a *legszerencsétlenebb özvegynek Tharczay Annának* kéréseire és könyörgéseire. Ő ugyanis világosan kimutatta, hogy Dessewffy *Tarczát* jogtalanul birja. Én erre szerződést kötöttem a szegény, igazságtalanságokkal elhalmozott özvegygyel, hogy ha azokat a javakat megszerzem, felét neki átengedem. Kérem tehát fölségedet, hagyja meg nekem adománylevelét s erősítsen meg abban, annál inkább mivel Tharczay Anna, Tharczay György nővére reméli, hogy javait törvényes úton visszaszerezheti. Dessewffy ugyanis, mitsem törődve az özvegy tiltakozásával, erővel elfoglalta az uradalmat.⁽¹⁾

Torda Zsigmondnak eme vádjaira és követeléseire könnyű volt Dessewffy Jánosnak megfelelnie, mert az ő részére kiállított adománylevelek mindegyikében világosan bentfoglaltatik, hogy a vitás *Tarcza* Tarkeő várához tartozott és tartozik s hogy Ferdinánd a többivel együtt ezt is neki adományozta *örökjoggal és visszavonhatlanul*. S ha csakugyan igaz volt, hogy a tarczai

(1) Bécs. Közös pénzügyi levél. *Hungarica* fasc. 14350. 1566. febr. 24.

uradalmat elakarta cserélni, erre bizonyosan fontosabb oka volt annál, mint a mit Torda Zsigmond kitalált.

Miféle jogai voltak Torda Zsigmondnak a tarczai uradalomhoz, nem tudjuk. De mindenesetre különös, hogy Ferdinánd király életében nem érvényesítette jogait, s csak Miksa idejében próbált szerencsét. Ez sem járt semmi sikerrel; mivel Dessewffy János bántatlanul bírta a neki adott javakat élete fogytaig.⁽¹⁾

Mint kamarai elnök nagy buzgósággal fogott hozzá a régi visszaélések megszüntetéséhez. Ő derítette föl *Sukán Fános* számvevőnek visszaéléseit a kúnok és jászok földén, a hol a nevezettet az adók behajtásával bízták meg. Mivel a kamara azt ajánlotta a királynak, hogy Sukánt meg kell fosztani hivatalától, Miksa 1559-ben Dessewffytól kért ez ügyben fölvilágosítást. Dessewffynek érdekes jelentése a volt udvari kamarai levéltárban van.

Ugyancsak az ő elnöksége alatt s az ő fáradozásával derítették föl a hatalmas és gazdag *Fugger* czégnek (*Antal és Jakab*) nagymérvű csalásait, melyek a magyar kincstárnak rengeteg kárt okoztak. Az óriási pör tárgyalását, vezetését a király Dessewffy Jánosra és Thurzóra bízta. A reánk maradt rengeteg iratcsomó eléggé mutatja, mennyi dolgot adtak e pörnek ezerfelé nyúló szálai Dessewffynek. Pedig hát ő idejének csak egy részét szentelhette a kamarai teendők elvégzésére; mert mint a király bizalmas tanácsosa és főudvarmestere, hol Ferdinánd, hol meg Miksa mellett volt kénytelen tartózkodni, hogy a magyar ügyek elintézésében tanácsosal szolgáljon nekik.

(1) *Idők multával a sáros vármegyei javakból Lucska és Nyiries a Tahyának jutott osztályrészül, a tarczai és a vörösalmi birtokok pedig a gróf Szirmay István által adoptált Dessewffy Tamásnak. Ez utóbbiakat ma is a gróf Szirmay család bírja. A tarkeői birtokrészekből ma már csak a királytelki Dessewffy grófok bírnak. A többi javakat a Dessewffyek 1860—1890. évek közt eladogatták.*

Említettük már, hogy elődei milyen állapotban hagyták reá a magyar kamarát. Az udvari kamara jelentése szerint Pereghi Albert pécsi prépost, mint a magyar kamara elnöke saját szolgáját tette pozsonyi főharminczadossá. A perceptor helyett maga kezelte a befolyó pénzeket, s még saját tanácsosait sem fizette. Rendszeres számadások vezetéséről persze szó sem volt. A kamara pecsétje künt hevert, s bárki használhatta.⁽¹⁾ Az állapotok Thurzó elnöksége alatt sem javultak. Dessewffy János főudvarmesteri hivatalánál fogva ideje nagy részét Bécsben töltvén, nem szentelhette gondját a kamarai viszonyok javítására. Különben sem tőle függött a magyar kamara reformálása. Maradt tehát minden a régi-ben mindaddig, míg egy véletlen eset fölszínre nem hozta a kamara reformálásának kérdését. A bécsi handgraf ugyanis rájött, hogy a magyar kereskedők hamis harminczad czédulával viszik ki áruikat. Erre vizsgálatot indítottak a harminczad hivatalok ellen.⁽²⁾ Ugyanez alkalommal az udvari kamara, melynek több tagját a Fugger-féle pör tárgyalása alkalmával örökre ellenségeivé tett, Dessewffy János ellen is erős vádakat hangoztatott.⁽³⁾ Dessewffy — úgymond — fölveszi a főudvarmesteri meg a kamarai elnöki fizetését is. Gyakran távol van hivatalától. Saját szakácsát nevezte ki sellyei harminczadosnak. A tanácsosok előre fölveszik fizetésüket. Az elnök a kamarai irnokot Bécsben tartja magánál. Mikor a váczi püspök a király megbízásából megjelent előtte, azt felelé neki: *«Ha ő fölsége tiz meghagyást küld is ide, ha akármilyen fontos is az ügy, még ha Budát 50 forintért visszaválthatnánk is, pénzt nem adhatunk!»*

A mikor Dessewffy e méltatlan vádakat olvasá — a mint a

(1) Közös pénzügyi levélt. *Hungarica* fasc. 14346 «Unordentliche Handlung der hungarischen Kammer!»

(2) Gazdaságtörténelmi Szemle 1899. 6 füzet 247 l. A harminczadosok elleni vizsgálat 1560-ban

(3) Közös pénzügyi levélt. *Hungarica* fasc. 14346. «Articuli ad quos Dominus Joannes Desewffy Præfectus Cameræ Hung. debet respondere.»

királyi biztosok írják — könyekre fakadt.⁽¹⁾ Láttá, hogy hosszú, érdemteljes szolgálatát az udvari kamara semmibe se veszi, kész őt a legigaztalanabb módon támadni, csakhogy útjából eltávolítsa. Érezte hibátlanságát, s tudta, hogy elődei hanyagsága miatt kell bűnhődnie! Az udvari kamara kérdéseire adott válaszában nyugodtan és előkelően védi magát. Azt már a kiküldött biztosok is megállapították, hogy a számadások hiánya még Pereghi Albert idejéből való. Azt is megállapították, hogy a kamarai tanácsosok nem a maguk kedvéből maradnak el a hivatalból, hanem a király parancsára küldettek ki különféle ügyek elintézésére. A mi az udvari kamara többi vádjait illeti, azokra is keményen megfelelt. Ő soha sem nevezte ki *szakácsát* harminczadosnak, hanem kinevezte *Szakács Ferenczet*, a ki ő fölsége szolgálatában, Pest alatt veszté el egyik karját!⁽²⁾ Az udvari kamara összetéveszti a nevet a foglalatossággal. A mi a kamaraelnöki fizetést illeti, ő eddigi hivataloskodása alatt ezért *egy fillért* sem vett föl! Soha hivatalától távol nem volt, kivéve mikor Miksa király oldala mellett kellett tartózkodnia, s mikor Ferdinánd Bécsbe rendelte. A tanácsosok közül egyetlen egy adósa a kamarának, de ez is Thurzó elnöksége idején vette föl a pénzt. A váci püspöknek tett nyilatkozatát elismeri. De ha egyszer nem áll a kamara rendelkezésére pénz, mit feleljen neki. A nádornak is kölcsön vett posztót kellett küldeniök. Különben is a váci püspök tőle, mint ágyban fekvő betegtől, nem egészen szerény szavakkal követelt pénzt.⁽³⁾

Az udvari kamara támadásai miatt 1560-ban Dessewffy János megvált a kamara elnökségétől. Amúgy is csak teher volt az neki.

(1) Közös pénzügyi levéltár Hungarica fasc.

Maguk a tanácsosok végtelenül elkeseredettek a titkos föladás miatt.

(2) Dessewffy Ferencz kapitány csapatában.

(3) *Közös pénzügyi levéltár: Hungarica fasc. 14346. • Responsio humilima Joannis Desewffy ad articulos sibi per dominos Camerae Aulicae*

A lemondás különben anyagi veszteséggel sem járt reá nézve; mert Ferdinánd király 1561 augusztus 22-én meghagyta a magyar kamarának, hogy Dessewffy Jánosnak eddigi fizetését életfogytáig kiutalványozza.⁽¹⁾ Ezentúl tehát mint Ferdinánd főudvarmestere és tanácsosa szolgálja az uralkodóházat. Hogy Ferdinánd királynak bizalmát és szeretetét mindvégig teljesen birta, maga Ferdinánd király hirdeti. 1562 október hó 3-án Prágában Dessewffy nagy érdemeinek hangoztatása mellett olyan jelentékeny kedvezményekben részesíté őt, a milyenekkel kevés főúr dicsekedhetett. Annyira szokatlan volt ez a kedvezmény, hogy mikor nyilvánosságra került, a magyar tanácsosok nem adtak az oklevélnek hitelt; mert szerintük a Dessewffynek adott kiváltság ellenkezett a magyar törvényekkel s a régi jogszokásokkal! Pedig Ferdinánd okleveléhez, a melyet a nagyváradi püspök, Gimesi Forgách Ferencz, a király titkára állított ki, semmi két-ség nem fér. Később maga Miksa császár is valódinak ismerte el.

Ferdinánd király a nevezett oklevélben megengedi Dessewffy Jánosnak, az ő kedvelt hívének, hogy mindennemű ingó és ingatlan vagyonáról, mindenféle joga felől, minden jószágáról, akár szerzemények, akár ősi javak legyenek azok, életében vagy halála előtt teljesen szabadon rendelkezék. S a mint neki tetszik, nővéreinek, unokáinak, rokonainak, *barátainak* és *szolgáinak* adhatja, vagy végrendeletében hagyhatja minden akadály nélkül.⁽²⁾

*Suae Maiestatis consiliarios exhibitos.» Dessewffy a többi közt azt is föl-
említi, hogy maga vezeti a magyar kamara összes tanácskozásait, holott
azelőtt valamely ügy elintézése miatt az egész kamarának félévig is Bécsben
kellott tartózkodnia.*

(1) Orsz. levélt. Benignæ Resolutiones Reg. VIII. 66. lap.

(2) Közös pénzügyi levéltárban, a pozsonyi káptalan átírásában. Az oklevél pecsétére vonatkozólag Ferdinánd ezt írja (Prágában): «In absentia maioris secreti sigilli nostri, annulari, quo prout rex Hungariæ utimur, communiri fecimus.» Az okmány eredetije meg van a Szirmay grófok levéltárában.

Milyen nagy befolyása volt Dessewffy Jánosnak az udvarnál, s milyen bizalmas lábon állt az ifjú (cseh) királylyal, Miksával, arra nézve számos körülményből következtethetünk. Ismeretes dolog, hogy *Nádasdy Tamás nádor* milyen hatalmas és tekintélyes főúr volt. Az országnak eme első főura még sem átalja *Dessewffy János jóindulatát és támogatását kikérni*. A nádor Besztercze várát óhajtotta volna megszerezni, hogy családja részére a török ellen biztos menhelye legyen. Mivel nem hitte, hogy a maga erejéből megszerezheti, Dessewffy Jánoshoz fordult kérő levelével, lenne pártfogója és kérelmének támogatója Miksa király előtt. S Dessewffy teljesíti is a nádor kérését, s 1559 márczius 15-én Pozsonyban kelt levelében melegen ajánlja őt Miksának.⁽¹⁾

Ugyane levelében Mérey Mihályt is, Ferdinánd király bizalmas emberét, melegen ajánlja Miksának. Mérey ugyanis Hrytso várát akará megvenni, de attól félt, hogy másnak adják el. Ő is Dessewffyt kérte meg közbenjárónak.

Az elaggott Dessewffy János, kinek ekkor már mind az öt öcscse meghalt, Ferdinánd halála után is megtartotta főudvarmesteri tisztét és tanácsosi állását. Miksa király, a ki mellett Ferdinánd megbízásából már az ötvenes évek vége felé többször állott mint tanácsadó,⁽²⁾ nem bocsátotta el magától. 1566-ban, a mikor végrendeletét írja, még mindig Miksa király főudvarmesterének és tanácsosának mondja őt a pozsonyi káptalan. Ugyanannak nevezi ő maga magát 1567-ben, s azt is hozzá teszi, hogy *testben és lélekben teljesen ép!*⁽³⁾ Mindazonáltal elérkezettnek látta az időt arra, hogy elkészítse végrendeletét.

Dessewffy János, nem tudjuk mi okból, két végrendeletet

(1) Közös pénzügyi levéltár. *Hungarica* fasc. 14344. Dessewffy János levele Miksa cseh királyhoz. E levelet egész terjedelmében lásd a *Függelék* XVIII. sz. a.

(2) Dessewffy maga említi ezt főntebb ismertetett védő iratában.

(3) *Diplomatarium Comitatus Sarosiensis* 415. lap.

irt. Az egyiket a pozsonyi káptalan előtt 1566-ban⁽¹⁾ tette, a másikat ugyancsak Pozsonyban 1567-ben, Katalin ünnepén ő maga írta. A két végrendelet tárgyi tekintetben teljesen megegyezik, de az 1567-ben készült jóval kimerítőbb, mint a pozsonyi káptalan előtt tett végrendelet, szóról-szóra beveszi a Ferdinánd király adta, s a szabad végrendelkezést biztosító oklevelet, míg a későbbi (az 1567-iki) csak futólag szól ez engedményről.

Ez utóbbi vallástétellel kezdődik. Dessewffy János ünnepélyesen kijelenti, hogy ő a katolikus egyház hive s a római anyaszentegyházat vallja igaznak és szentnek. Kívánja, hogy tetemét a pozsonyi ferenczrendiek zárdájában temessék el *Miklós* és *István* testvérei mellé. Egyedül él már — úgymond — testvérei közül; Györgyöt, Ferenczet és Lászlót megölték s kivüle csak a Várad ostrománál elesett Lászlónak árvája, *Fános* él. Rokonai közül csak *Székely Pált* említi, a kit hűséges szolgálata miatt *adoptált*, s neki *Bolday Katalint*, Margit nevű nővérenek unokáját adá nőül. Három özvegy nővérét, Annát, Margitot és Dorottyát, a kiket a török szintén megfosztott ősi javaiktól, árváikkal együtt a király védelmébe ajánlja. Ha a Pozsega vármegyében fekvő ősi birtokait: Cserneket, Rudinát és Brestoveczet a törököktől sikerülne visszafoglalni, kéri ő fölségét, hogy adja azokat nővéreinek és unokáinak. A vas- és sopronvármegyei apró javakat, melyeket ideiglenesen nővéreinek és János nevű unokaöccsének engedett át, négy egyenlő részben ugyanazoknak hagyja. A *tarczai és tarkeői uradalmat Fánosnak* és örököseinek hagyja. Ha ez ágon a család kihalna, úgy a javak nővéreire és azok örököseire szállnak. S ha nővéreinek utódai, úgy a férfi mint a női ágon örökösök nélkül hálnak meg, akkor a *tarczai és tarkeői uradalom*

(1) A közös pénzügyi levéltárban három példányban megvan.

Székely Pálra, nejeére és utódaira száll. Pozsonyi és szakolczai házait, melyeket a hozzájuk tartozó földekkel, szőlőkkel és kertekkel már tényleg átadott Székely Pálnak és feleségének, végrendeletileg is nekik hagyja a zempléni javakkal és a *tolcsvai* szőlőskertjével együtt. Ha Székely Pálné meghal, a nevezett házak s jószágok, továbbá a Hunszendorf-ban levő nemesi udvarház, aztán *Kakas-Lomnicza* és a *tolcsvai* szőlő Székely Pálra és örököseire szállnak. Ha örökösei nem lesznek, úgy mindannyi unokaöcscsére, Dessewffy Jánosra fog szállni. Künt levő követeléseit unokaöcscsének, Dessewffy Jánosnak hagyja.

A végrendelező, unokaöcscsének neveltetéséről és tanításáról nem feledkezett meg. Derék mestert fogadjanak melléje — írja végrendeletében — a római hitben s minden hasznos ismeretekben oktassák őt egész nagykorúságáig. Mivel — úgymond — a *héthársi ispotályt* még nem fejezték be, főörököse János és a végrendelet végrehajtói gondoskodjanak befejezéséről. Ezen ispotálynak a földeken kívül örök időkre évi 25 frtot rendel. A pozsonyi ferenczrendieknek 100 frtot, a pozsonyi szegényeknek 10 frtot és azt a szőlőt hagyja, melyet számukra vásárolt. A pozsonyi, nagyszombati, sopronyi és szakolczai szegényekházáról is megemlékezett. A pozsonyi árváknak 20 frtot hagyott. Örököseit kötelezi, hogy a tarczai uradalom jövedelméből évenként, örök időken át tizenhárom szegényt fölruházzanak.

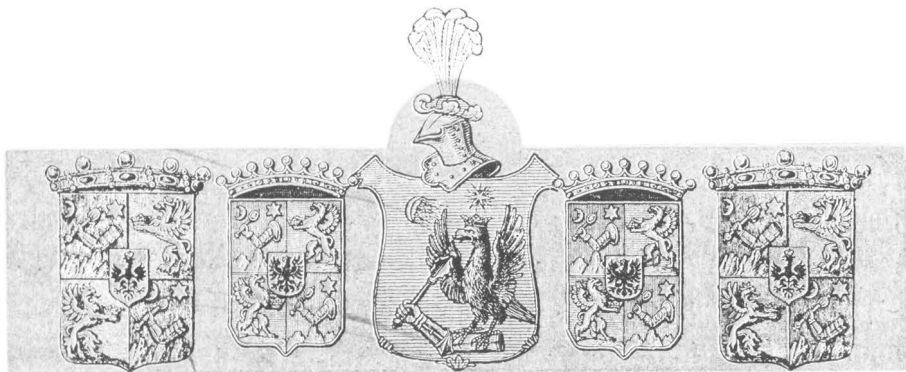
Végrendelete védelmével *Mérey Mihály* nádori helytartót, régi barátját, továbbá az esztergomi érseket, Draskovics György zágrábi püspököt, Trautson főudvarmestert, Listhius Jánost, Salm grófot, Kubinyi Kristófot mint leghívebb barátait bízta meg. Végrehajtókul Bornemisza György csanádi püspököt, Pesthy Ferenczet és Székely Pált kéri föl. Mindannyinak hagy egy-egy becses arany vagy ezüsttárgyat.

A nagy gonddal készített végrendelet számos tételében

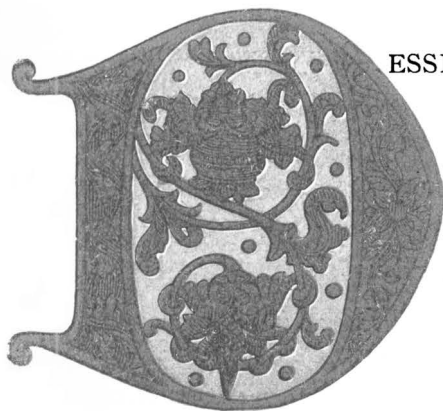
föl-föl villan *Dessewffy János* emberszeretete, atyai gondoskodása családjá tagjairól, igaz részvéte a szegények iránt s őszinte ragaszkodása hű barátaihoz. A mit félszázadon át nehéz munkával és kitartással szerzett s megtartott, abban különbség nélkül részesíti jó barátait, rokonait s a szegényeket.

Meg levén győződve utolsó intézkedése helyességéről és érvényességéről, 1568 július hó 22-én⁽¹⁾ nyugodtan húnnya be szemeit. De az őt méltán sirató örökösök még el sem temethették holttestét, a megboldogultnak ellenségeitől föltüzelt kamara már is rátette kezét a *Dessewffy* hagyatékra. S nem rajta múlt, hogy földönfutóvá nem lett az egyetlen élő *Dessewffy* fiú.

(1) Az erdélyi püspök 1568 jul. 26-án írja a királynak, hogy *Dessewffy János* a minap halt még. Lásd még *Bél Mátyás* «*Notitia Hungariæ etc.*» I. k. 451 lap.

DESSEWFFY JÁNOS ÖRÖKÖSEI.

DESSEWFFY JÁNOS a kamara elnöksége idején indított pörökben több ellen-séget szerzett magának. A tarczai uradalom révén meg a nagy befo-lyású Torda Zsigmondot haragította maga ellen. Így aztán, noha akara-tán kívül, a magyar kamara tanács-sai között olyan ellenségeket szer-zett, a kik még halála után sem en-

gesztelődtek ki. Sőt éppen ezt az időt várták, hogy bosszújoknak szabad folyást engedjenek. Addig, míg a király kegyeiben meg-őszült Dessewffy élt, hallgattak; de a mint szemeit behunyta, mint a zsákmányra leselkedők, hirtelen előtörtek s rátették kezüket Dessewffy Jánosnak egy emberöltőn át szerzett vagyonára.

Kiskorú főörökösének, unokaöcscsének II. Jánosnak és özvegy nővéreinek folyamodásából tudjuk meg, hogy a magyar kamara, még mielőtt a boldogultnak a végtisztességet övéi meg-adhatták volna, zárlatot vetett az egész hagyatékra. Az örökösök, a kik igaz jötevéjüket siratták Dessewffy Jánosban, nem tudták, mire véljék a kamara e megmagyarázhatlan eljárását.

Tanácsadók hiányában az erdélyi püspökhöz fordultak panaszukkal s őt kérték meg közvetítőül a királynál.

Az erdélyi püspök maga is hihetetlennek tartván a történeteket, 1568 július 26-án sietve értesíti a királyt a magyar kamara hallatlan eljárásáról. Együttal kéri őt a maga és az örökösök nevében oldassa föl a Dessewffy-féle hagyatéokra vetett zárlatot.⁽¹⁾

Mivel a király előbb a kamarától és a tanácsosaitól kért az ügyben fölvilágosítást, az erdélyi püspök kérelmére egyelőre nem válaszolhatott. Így esett meg aztán, hogy a volt zászlós urat örököseik kölcsönvett pénzből temették el!⁽²⁾ 1568 augusztus 2-án már maguk az örökösök: *János: Dessewffy László árvája, Anna, Margit és Dorottya*, mint a megboldogult főudvarmester vértestvérei, továbbá *Ghiletffy György* és *Tahy István* unokaöccse fordulnak a királyhoz. Folyamodásukban keservesen panaszkodnak gyászos sorsuk miatt s kérve kérik a királyt, hogy néhai Dessewffy János és fivéreinek nagy érdemei fejében erősítse meg a végrendeletet.⁽³⁾

Az örökösök eme folyamodása az udvari kamarához került véleményadás végett. A nevezett kormányzék 1568 augusztus 7-én azt írta ő felségének válaszul, hogy *Dessewffy János vagyonának lefoglalására épen semmi ok sincsen*; adósságokat nem hagyott maga után s ha hagyott volna is, Tahy Ferencz-nél kétezer arany követelése van, azonkívül esetleg javaiból is e lehet egyet-mást adni. E miatt a zárlatot meg kell szüntetni s a hagyatékot az örökösök között a végrendelet szerint föl kell osztani, nehogy igazságtalanság történjék velük.⁽⁴⁾

Mérey Mihály a nádori helytartó, a kit a végrendelkező méltán számított legjobb barátai közé, két fölterjesztésben is védelmébe veszi Dessewffy János végrendeletét. Az ő vélemé-

(1) Közös pénzügyi levéltár. Hungarica fasc. 14354.

(2) Közös pénzügyi levéltárban az örökösök levele.

(3) Ugyanott. — (4) Ugyanott.

nye szerint — írja a királynak — Dessewffy a pozsonyi káptalan előtt a törvényes formák alapján tette meg végintézkedését. Saját szerzeményeiről szabadon rendelkezhetett, de különben is ő fölsége külön engedélyt adott neki arra, hogy minden java felől szabadon rendelkezze. E királyi engedély alapján Székely Pál örökbe fogadására is joga volt.⁽¹⁾

Akadtak azonban olyanok is, kik minden követ megmozdítottak, hogy a végrendelet valahogy érvényre ne emelkedjék. Ilyen volt az a névtelen levélíró, a ki szerint Dessewffy végrendelete oly zavaros, hogy még a leszármazást sem lehet belőle kivenni. Ismeretes dolog — írja a névtelen föladó az udvari kamarának — hogy ősi jószágokat (*avitica bona*) a végrendelező sohasem bírt, mivel több évvel a mohácsi veszedelem előtt már a török hatalma alá kerültek azok. *Sipos Pálnak*, vagy a mint Dessewffy nevezi Székely Pálnak, örökbefogadása minden tekintetben törvénytelen. Ez a Székely Pál, a kit örökösévé tett, nem is nemes ember, hanem egy szegény pápai muzsikusnak (*siposnak*) a fia!⁽²⁾

Bár több hasonló tartalmú levelet menesztettek az udvari kamarához és ő fölségéhez is; azért Miksa már augusztus 12-én «sietve» föloldotta a hagyatékra vetett zárlatot. «*Rendeljük — írja a magyar kamarának — hogy a hagyatékot azonnal szabaddá tegyék, mivel semmi jogunk nincs azon javakhoz!*»⁽³⁾ Mindössze csak Tarkeő váráról és a tarczai uradalomról kért bővebb fölvilágosítást.

A magyar kamarának sehogy sem tetszett ez a királyi határozat s hogy személyeskedő és törvénytelen intézkedését szebb

(1) Közös pénzügyi levéltár. Hungarica fasc. 14354. Az egyik levél Eberhardton 1568 jul. 28-án, a másik ugyanott 1568. aug. 16-án kelt.

(2) Közös pénzügyi levéltár. Hungarica fasc. 14354.

(3) Ugyanott.

«*Cum nihil nobis iuris in ea bona . . . queat, confertim relaxentur mandamus vobis ut id celerius fieri curetis*» etc.

színbén tüntesse föl, 1568 augusztus 15-én hosszú fölterjesztésben igyekezik kimutatni Dessewffy végrendeletének törvénytelenségét. Jellemző e fölterjesztésre, hogy Ferdinánd királynak a szabad végrendekezésre adott engedélyét, melyet a pozsonyi káptalan, Mérey nádori helytartó és Miksa király is valódinak s hitelesnek jelentettek ki, a magyar kamara a *lehető leggyánusabbnak* mondja.⁽¹⁾ Nem lehet föltennünk ez igazságos és bölcs királyról — írja — hogy ilyen rendelkezést tett; hasonló engedélyt senki sem kapott soha; mert az ilyen engedély a fiscus jogainak megbontása volna. Gyanus az a körülmény is, hogy I. Ferdinánd életében nem intézkedett, hanem megvárta halálát s aztán kérte fölségedtől a Ferdinánd-féle engedély megerősítését! *Ez a végrendelet forradalmat fog okozni örök időkre!* Ne erősítse meg tehát fölséged! Ingóságairól és pénzéről szabadon rendelkezhetett. A pozsonyi és szakolczai házakat is szabadon hagyhatta bárkinek, mert maga vette s maga építtette. Az ősi jószágok felől azonban hasztalanul intézkedett; mivel azok úgyis a török kezén vannak. A női ágnak tett hagyomány érvénytelennek tekintendő. Székely Pál örökbefogadása merő képtelenség! («id vero absurdissimum est»). Ellenkezik ez minden joggal és jogszokással. A végrendelező azért tette ezt, hogy Székely Pált suttyomban nemessé tegye!⁽²⁾

(1) «*Id nobis est vehementer suspectum, nec videtur de mente et scientia illius profectum, sed astu surreptum Quod ut suspicemur facit illa larga generalitas, quæ his verbis maxime innuitur (quomodocunque acquisitis rursus quomodocunque possessis) Non enim præsumitur imperator rexque justus et sapiens eiusmodi dispositionem translationemque bonorum concessus fuisse, quomodocunque quis acquisiverit, item quomodocunque possederit, in quo sæpe summa malitia inesse solet, nec talem cuiquam facultatem testandi, qua revolutionem iuris fisci in omne ærum excluderet*» etc.

(2) «*Accedit his, quod adoptatio in Hungaria prorsus est inaudita!* Mennyire örvendett volna Perényi Gábor — írja a kamara — ha nővére fiát örökbe fogadhatta volna.

A mi a tarkeői és tarczai uradalmat illeti, a kamara bevallja, hogy nem tudja, vajjon mindkét ágra adatott-e az? Mivel azonban — úgymond — a végrendelezőt fivéreivel és azok örökösével együtt beiktatták: ezek a javak a fiscuséi nem lehetnek. A vasvármegyei és sopronyi jószágokról sem tudja a kamara, mi módon jutott azokhoz Dessewffy.⁽¹⁾ «Úgy halljuk — írja — hogy szüleinek házassága révén kapta azt a család.»

Mindezeket tekintetbe vévén, a magyar kamara arra az eredményre jut, hogy a végrendeletet, «melynek kezdete, közepe és vége a királyi fiscus rászédésére és annak nagy kárára gonosz furfanggal van kieszelve», meg kell semmisíteni!⁽²⁾

A magyar kamarához, mint kormányzékhez sehogy sem illő eme hang és ferde okoskodás, melyből nagyon is kirí a mély elfogultság és szenvedély, nem tette meg a kellő hatást. A király még arra sem méltatta, hogy feleletet adjon rá, hanem 1572 április 23-án új adománylevél formájában megerősítette néhai Dessewffy János főudvarmester végrendeletét.⁽³⁾ A kamara tagjai tehát többet ártottak maguknak, mint az ártatlan Dessewffy örökösöknek, a kik a zárlat föloldása után nyugodtan és békével osztoztak meg az örökségen.

Dessewffy Jánosnak főörököse II. János, Székely Pál vezetése mellett fölnövekedvén, derék katona vált belőle. A török háborúban többször kitüntette magát s mint kir. udvarnok (regius

(1) Lásd a Függelék XIV. sz. a. I. Ferdinánd adománylevelét, melylyel Szapolyai János soprony- és vasvármegyei részbirtokait Dessewffy Jánosnak és testvéreinek adományozza. 1528. szept. 8. Prága.

(2) «*Cum ergo testamentum hoc initio, medio, fine in fraudem ingenuique et inrecuperabile fisci regii detrimentum, dolo malo sit concinnatum, id quod evidentia ostendit et res loquitur ipsa Unanimi firmissime concludimus consensus ei in univsum abnuendum*».

(Közös pénzügyi levéltár. Hungarica fasc. 14354.)

(3) Lásd országos levéltár. Liber Regius 3. köt. 1019 lap.

aulicus) az udvarnál is kedvelt egyéniség volt. Mint felsőmagyarországi kapitány, a legszebb jövő előtt állván, élte java korában meghalt. Felesége, *Pesthy Anna* 1588-ban már másodszor ment férjhez Kellemesy Mihályhoz.

Két kiskorú fia III. Ferencz és III. János felnövekedvén, az 1601 január 27-én Gromoson kelt osztálylevelél alapján megosztottak az apai jószágon.⁽¹⁾ Ferencznek jutott *Tarkeő*, Jánosnak meg *Tarcza*. Ez osztozkodás révén a család két ágra szakadt. Ferencz leszármazottai képezik a *tarkeői*, János utódai pedig a *tarczai ágat*. A család ez idő tájban tért el nevének régi írásmódjától.

I. A TARCZAI ÁG.

DESSEWFFY JÁNOS.

II. Dessewffy János ifjabbik fia *III. János*, a tarczai ág alapítója, mint oly sok jeles őse, a hadi pályára lépett. Ő volt a Dessewffyek között az első, ki szakítván az ősi családi tradícióval, Bocskay fölkelő hadaihoz csatlakozott s a Habsburgok ellen harczolt. Vitézsége és derék szolgálatai jutalmául először ujjvári, majd tokaji kapitánynak nevezték ki. Úgy látszik, a diplomacia terén is igen használható ember volt. S midőn 1606-ban a bécsi tárgyalásokat Illésházy nem úgy vezette, hogy a rendek továbbra is megbízhattak volna benne, június 14-én Bocskay fejedelem és a főurak Dessewffy Jánost küldték Bécsbe, hogy Mátyás főherczeggel és a külföldi követekkel megértesse a rendek kívánságait és akaratát, valamint békés hajlamait.⁽²⁾ Dessewffy

(1) Az osztálylevelet lásd a Dessewffy család margonyai ágának levéltárában a Nemzeti Múzeumban.

(2) Dessewffy János instructiója, kivel Bécsben bocsáttatik 1606. június 14. Kassa.

...IN

SD

CD

... STEPHANUS

DASSOTI STEPHANUS TIVIVNI RIVIC PIA PRATIA FACIL
 VINIVIS EDDI NI NOMALIA JABEI
 FIMA PER HEROVA VOLLIA CEGOTI RIVS ORA
 TIVIVS HOC ILLI DAVATOR INORS AN

...

County of ...
[Signature]

elfogadván a megtisztelő, de fölötte kényes megbizatást, azonnal Bécsbe ment s ott — a mint maga Illésházy jelenti Bocskaynak — Mátyás főherczeggel érintkezésbe lépett. Úgy látszik a fejedelem nagyon kíváncsi volt Dessewffy küldetésének eredményére; mert junius 16-án maga írja Illésházynak: «Kegyelmedet fölötte szeretettel intjük és kérjük, hogy Dessöffy uramat Kegyelmed ott ne késlelje, se ne mulattassa, hanem mennél hamarább lehet az dolgot Kegyelmednek és az követséget eleiben adván és ha miről Kegyelmednek írni vagy izenni kell,

Dessewffy János tokaji kapitány névaláírása 1607-ből.

azokat expediálván bocsássa bizonyos dolgokkal igen hamar hozzánk».⁽¹⁾

Hogy Dessewffy a reá bizott föladatot sikerrel és a rendek közmegelegedésére oldotta meg, arról Bocskay fejedelemnek későbbi levelei elégséges bizonyítékokat szolgáltatnak.⁽²⁾

A mi Dessewffy János családi életét illeti, az nem lehetett nagyon szerencsés. Első nejét, *Becsky Ilonát* hűtlensége miatt a tarczai várkastély udvarán lefejeztette. Ez volt az első eset, hogy Dessewffy a II. Lajos királytól nyert pallosjogot igénybe vette. Második neje a felvidéken hosszú ideig elsőrangú politikai szerepet játszó Hoffmann Györgynek kir. tanácsos és szepesi kamarai administratornak leánya, *Hoffmann Katalin* volt; ettől azonban nem született gyermeke. Első nejétől született

(1) Lásd Illésházy levelezését Bocskayval. Történeti Tár. 1878.

(2) Ugyanott. Bocskay levelei Illésházyhoz junius 19. után.

két fia közül *János* magtalanul halt el, *István* ellenben *Fintai Darholtz Katalint* vevén nőül, négy fiú és két leányörököszt hagyott maga után. A gyermekek sorrendben így következnek: *János*, *Ferencz*, *Gábor*, *Judit*, *Klára* és *István*. A fiúk közül *Istvánnak* egy fiú és egy leánygyermek volt, a kik zsenge korukban elhaltak; *Gábornak* nejétől *Tibay Annának* volt ugyan két gyermeke, *László* és *Erzsébet*, de ezek is korán elhaltak. *Ferencz* korára nézve a második fiú *Nagy-Mihályi Eödönffy-Vinnay Zsuzsannát* vevén nőül, négy fiút hagyott maga után. Maga az apa ifjan halt el. 1667-ben özvegye már *Szirmay Istvánné* volt. Fiai közül *János*, *Kristóf* és *Pál* szintén ifjan haltak meg. Családi frigyét csak a legifjabb gyermek, *Ádám* kötött. Ennek *Buttkay Margit* nevű feleségétől született *Tamás* és *Klára*. Tamást 1690 május 2-án a gyermektelen *Szirmay István*, kihez különben kettős rokonság fűzte, fölség-engedélylyel fiává fogadta, kikötvén, hogy úgy ő, mint utódai örökre a *Szirmay* nevet fogják viselni. *Szirmay István* és fogadott fia *Dessewffy Tamás* 1695 február 20-án bárói és 1708 április 23-án grófi rangra emeltettek. Tamás tehát a *Szirma-Bessenyoí* és *Cserneki Szirmay* gróf néven új családfát teremt. Maga a családfő: Tamás kiváló képzettségű, a közügyek terén fontos szerepet játszott főúr volt. Mint tornai, aztán meg mint sárosi főispán, kir. tanácsos és cs. kir. kamarás, vármegyéinek kormányzásával és 1741/42-ben egy magyar gyalogezrednek (a mai 37-iknek) föllállításával kivívta magának a legmagasabb elismerést.⁽¹⁾

(1) Ennek a *Szirmay Tamás* grófnak volt 1742-ben a «*vitam et sanguinem*»-féle fölkelő csapatok szervezése alkalmával érdekes esete, mely reá nézve majdnem végzetessé vált. *Károlyi Klára* grófnő, *Haller Gábor* gróf özvegye a közvetlenség meleg hangján írja le a történeteket atyjához 1742. márcz. 5-én *Nyir-Baktáról* intézett levelében: Reménnem — írja a grófnő — eddig jobban tudtára lehet Nagyságodnak az *Zemplény vármegyebeli* katoná-

DESSEWFFY TAMÁS

GRÓF SZIRMAY ISTVÁN ÖRÖKBECSEDOTT FIA TIZ ÉS FÉL ÉVES KORÁBAN.

A tarczai ágnek főntartója és folytatója Dessewffy István-
nak legidősebb fia *Fános* lón. Nejétől *Böki Paczoth Máriától*,
a ki férjének Dessewffy Jánosnak korai halála után Iványi
Fekete Lászlóhoz ment nőül, négy gyermeke született: *Zsig-
mond, István, Ádám* és *Katalin*. A legidősebb *Zsigmond*,
Berzeviczy Máriát vevén nőül, két fiú örököst: *Zsigmondot* és
Lászlót hagyott maga után. Ez a Dessewffy László, ki 1772-ben,
kilenczvennégy éves korában halt meg, feleségének Görgey
Annának kedvéért áttért a lutheránus vallásra, mely vallást
utódai mindvégig követték. Leszármazói közül a xix. század
elején csak egy férfiú élt, ki 1813 február 2-án Péchy Annát
vette nőül. Benne — minden valószínűség szerint — kihalt ez
oldalág.

Dessewffy János másodszülött fia *István*, Semsey Erzsébetet
vevén nőül, nyolcz gyermeke született, a kik közül az elsőszülött
Ferencz Xav. lesz ez ág főntartója. Ennek a *Ferencz Xavérnak*
három fia volt, kik közül a legidősebb *Ferencz Nagy-Szombathy*
Erzsébetet vevén nőül, házasságából *Fános* nevű fia és két
leánya született. Jánosnak Péchy Borbála nevű feleségétől tizen-

*ság felzendülése. Ott . . . az katonaság elhitette magával, hogy Méltóságos
Generalis Splényi uram az maga Regementyéhez kívánta volna az ottan
levő (insurgens) katonaságot, egészen-e vagy résziben (nem tudom), s vala-
mely német tiszt is lévén a gyűlésben, azt képezték, az kívánná Commendójok
alá, és ezen dolognak megtudására, mi akarattya irántok, az nemes vár-
megyének tisztjeiket beküldötték, hogy készebbek egy cseppig vérüket ottan
kiontani, minisem csak egy katonát is közszólók kiengedni szakasztani;
melyre Szirmaj Obester uram mondotta az beküldött tisztnek: Úgy ne
beszéllyen, mert vagy az profosusnál, vagy az Vármegye tömlöczében rothad
meg! — Arra az (a tiszt) pedig felelte: Csak lassabban, az maga hajdú-
nak parancsollyon, eb ura fakó! neki bizony nem parancsol, ha nem gróff is,
de hasonló nemes ember! Azzal szórul-szóra, s kimenvén, szól az katoná-
ságnak: Kardra! mert rosszul vagyon az dolog! S alig őrzötték meg, hogy
essze nem vagdalták Splényi s Szirmaj uramékat.*

egy gyermeke született, kik közül a legidősebb fiú *Imre* Sárosvármegye jeles tollú alispánja s egyúttal kiváló szónok volt. Ennek nejétől Podhorányi Klárától szintén tizenegy gyermeke született. Ezek közül a legkiválóbb volt a harmadik fiú:

DESSEWFFY ANTAL.

(1788—1843.)

Ha a sors a hírnevet s az elismerést a való érdemek alapján osztogatná, úgy Dessewffy Antalt legjobbjaink közt emlegetnék ma. Szereplése az 1832/36. országgyűlésen, fennkölt gondolkozásmódja, lelkesedése a reformeszmékért, fáradhatatlan munkássága a magyar nyelv érdekében — mind oly dolog, mikről kortársai bőséges dicsérettel szólnak. S ha e nemes férfiú neve mégis feledékenységbe ment, abban a sors játékán kívül az ő szerénységének is jelentős része van. Sohasem hánytorgatta mit tett, mennyit dolgozott, sohasem fitogtatta mit tud s mire képes. A mi másnak dicsőséget s magas állást szerzett, az ő nála csak megelégedést keltett lelkében. Ő azért dolgozott hazájáért, mert szerette s mert fölvirágzását forrón óhajtotta. Elismerés után nem vágyódott, elég jutalom volt rá nézve övéinek becsülése és lelkének tiszta öntudata. Sajnos! amaz eszmék diadalát, melyekért küzdött s lelkesedett, nem érhetette meg; meghalt mielőtt azok törvényerőre emelkedtek.

Dessewffy Antal ama ritka emberek közé tartozik, kikről rosszat semmit, de dicsérőt s magasztalót annál többet jegyeztek föl kortársai. A kassai nemesi konviktusban végezte nyolcz éven át a gymnasiumi és jogi tanulmányait. Az 1806 szeptember 1-én kiállított bizonyítvány szerint «kitünő tehetségének és fölötte nemes lelkének oly jeleit adá, hogy a királyi akadémiában vala-

mennyi társa közül messze kivált; különösen kitűnt a *francia* és az olasz nyelv elsajátításában, melyben egyetlen társa sem vetekedhetett vele. Az erkölcsi dolgokban mint követendő példa ragyogott társai előtt.⁽¹⁾

Elvégezvén tanulmányait, Sárosmegyében, édes apja mellett, mint aljegyző kezdte meg hivatalos pályáját. De már 1812. év december havában Almássy Ignác gróf s főispán Temesmegye második aljegyzőjévé nevezte ki.⁽²⁾ Dessewffy Antal 1812 február 11-én jelent meg először a vármegye gyűlésén, s ez alkalommal letette az esküt. Sárosmegyének 1813 január 25-én kelt ajánló levelét csak az április 21-iki gyűlésen olvasták föl. Sárosmegye Dessewffy Antalt kiváló lelki és szellemi tulajdonságai miatt melegen ajánlotta Temesmegyének.⁽³⁾ Az ajánlás nagyon is bevált, mivel Dessewffy igen használható embernek bizonyult. Gyorsan első aljegyző lett, majd 1817-ben «pro praeside procuratorio comitatus Temesiensis» neveztetett ki, s mint ilyent a megye megbizta, hogy a helyi törvénykezésre szabályzatot dolgozzon ki.⁽⁴⁾ E munkát Dessewffy Antal a következő év végére elkészíté, s az 1818 decz. 14-én tartott gyűlésen bemutatta a «*Projectum coordinandorum in gremio comitatus Temes fixorum iudiciorum*» című jogi dolgozatát. A közgyűlés elfogadta a munkát s azontúl ez volt érvényes mind a bírákra, mind az ügyvédekre.⁽⁵⁾

Megnyerő modora s föltétlen megbízhatósága miatt nemcsak a vármegye bizott reá fontos hagyatéki ügyeket, hanem

(1) «Quod attinet ad disciplinæ dein domesticæ, regionumque statutorum observantiam, eundem in his omnibus exemplum fuisse, et ut exemplar cæteris ad virtutem et scientias condiscendas præluxisse constanter» etc.

(2) Temesmegye jegyzőkönyve szerint az 1812 decz. 7-iki ülésen.

(3) Ugyanott: «tum ob præclara stirpis merita, tum ab singulares et animi et ingenii sui dotes.»

(4) Ugyanott 1817. évi jk.

(5) Temesmegye jegyzőkönyve szerint. — E gyűlésen a karok és rendek «peculiari fiducia ducti» Dessewffy Antalt bizták meg a Zsivkovics-hagyaték kezelésével.

magánosok is sűrűn kérték őt a megyétől. Temesvár volt polgármestere, nemes Koppauer Ignác árvainak is ő volt a gondnoka, s mint ilyen az egyik árvát, *Koppauer Zsuzsannát* nőül is vette.

Az 1820. év szeptember 25-én a megyei restauratio alkalmával a verseczi főszolgabírói állásra hat jelöltet állítottak, köztük a harmadik helyen Dessewffy Antalt. A választás eredménye meglepő volt, mert Dessewffy egymaga négyszer annyi szavazatot kapott, mint a többi jelölt együttvéve.⁽¹⁾ Dessewffy a választás után Verseczre költözött, s ott is maradt 1829-ig, mikor is november 9-én Temesmegye főjegyzőjévé lőn s így ismét visszaköltözött Temesvárra s ezentul megyéjének élt.

Dessewffy Antal nem azon emberek közé tartozott, a kik elvégezvén a hivatalos teendőiket, többé mit sem gondolnak vármegyéjükkel. Ő egészen másféle nevelésben részesült. Édesatyja, Sáros vármegye jeles alispánja, beléoltotta a mély hazaszeretetet s a kiolthatatlan vágyat: *dolgozni a haza javáért!* S az atyai intelmekről ő sohasem feledkezett meg. Még férfikora delén is imígyen ír forrón szeretett Bertalan öcscséhez:⁽²⁾ «ösmérem rokonérzelmeidet és mintegy visszaigézve szemlélem ama boldog időket, *melyekben elfelejtethlen atyánk hazafi oktatásai által élesztetvén, ugyanazon egy törekedéssel léptünk a polgári igyekezet pályakörébe!* Hazafiúi igyekezete számára Temes vármegyénél alkalmasabb területet alig találhatott volna. Itt a német és a rác nyelv uralkodott akkor s a magyar nemzetet lelkesítő eszmékről vagy nem tudtak, vagy hallani sem akartak. Megkedveltetni nyelvünket, fölébreszteni a hazaszere-

(1) Temesvármegye jegyzőkönyve szerint 320 szavazatból 254 esett Dessewffyre.

(2) *Dessewffy Antal, Bertalan öcscséhez 1832 febr. 18. Temesvárról. Dessewffy Bertalan ekkor titkár volt Bécsben a kir. kancelláriánál. Utóbb protonotarius, kir. tanácsos. 1853 szept 7-én meghalt Karlsbadban (nőtlenül), eltemetett az ottani temetőben, sírkövén olvasható: «Emléke itt e köben, otthon a szivekben».*

tetet és a testvériséget s előkészíteni a nemzeti egyesülést — ez volt Dessewffy hivatása, ezért küzdött, ezért fáradozott. Közel három évtizedig tartó odaadó munkásság révén mindez valóban sikerült neki s így Temes vármegye magyarsága örök hálával tartozik emlékének! Képzeltük mennyi öröm, mily megelégedés szállta meg a lelkes férfit nagy szívét, mikor fáradozásainak gyümölcsét láthatta! «A nemzeti dísz — írja öcscsének — s a boldogság szorgalmaztatásának édes hazánk minden rege-tegeiben visszhangzó *jelenkori szelleme az itteni lakosok elméit is a honi jólét szikráival valahára felmelegíté*, és a haza szomorú viszontagságai sorában e vidéken letiprott hazafiúság felséges angyala újabb, a zsenge kor legvirágzóbb reményeivel ihlett erővel támada fel a mult enyészet hamvaiból, *még ez újra teremtett tartományban is, melyben csak egynéhány évek előtt minden, a mi egy igaz polgárt boldogíthat, idegen ajakkal, idegen köntösben s idegen szokással himezve elötüne, és a holott egy boldogabb jövőre eránt a legvakmerőbb nemzeti elbizottság kétségbeeséssel küszködni kénytelenítetté*. Csak most, ittlétemnek 20-dik évében érezhettem tökélyetesen ama gyönyörűséget, hogy hivataloskodásom mostani körében, a hol állok, *hazámnak többet, mint akárhol másutt használhatok*, s hogy gyümölcs nélkül nem maradhattak az ez árva földön néhány bajtársaim segéd fáradságaikkal széllyel szórt vetemények!»⁽¹⁾

Ilyenféle megbecsülhetetlen munkásság mellett az országos ügyek is erősen foglalkoztatták. Szívvel-lélekllel meg volt győződve, hogy az általánosan hangoztatott nagy reformeszmék a haza boldogságát megvalósíthatják. A megvalósítás módjára nézve azonban meg volt a maga önálló véleménye. Az országos ügyeket vezető nagy elméknek elismerte jogukat az alkotásra és vezetésre, de megkívánta, hogy a vármegyék törekvéseit figye-

(1) Dessewffy Antal levele Bertalan öcscséhez 1832 febr. 18. Temesvárról.

lembe vegyék. «Övék az öszves — írja Bertalan öcscsének — mienk az egyes szükségek ismerete... Mi a részletes házagoknak s visszaéléseknek szemmellátó tanúi vagyunk, és csak a vármegyék észrevételeinek öszvességéből alkottathatik egy oly egész, mely a nemzet független önállásának talpkövét rendíthetlen bizonyossággal megvetheti. Eszköz, szer mindaz, a mi az egyes törvényhatóságok által egybegyűjtetik; azokat az értelmes építő mester czélerányos rendelkezéssel használhatja; a kormány és a nemzet közti kölcsönös bizodalom pedig kútfeje lehet egy oly alapítványnak, melynek teremjeiben a hazafiaknak óhajtási egybeforhatnak». Ő jól tudja — úgymond — hogy elfolytak már azon idők, midőn a kormány követeléseinek megtagadását hazafúsnak hirdették. Ma meg van mindenfelől az akarat és az áldozatkészség «*csak bizodalmat és erényt tapasztalhassunk kormányunkban*; mert hogy a mint vagyunk, biztosan nem maradhatunk, azt már az 1790. esztendei országgyűlés megösmerte».⁽¹⁾

Sokat kellene összeírnia — mondja ugyane levelében — ha mindazon tünődéseket, melyek jövő reményeinket rémítgetik, fölszámolni akarná; de azoknak, kiknek fölvállalt kötelességeikkel küzködniök kell, az őszinte és a honszeretet tiszta forrásából merített ömledezések kellemesek nem lehetnek, noha, ha valaha, úgy jelenvalólag kevés kedvezéssel gyakorolhatott volna a kormány hazánkban oly rugósságot, a milyennel még sohasem kérkedhetett!

A követendő reformokra nézve bőven kifejti nézetét ama rendkívül becses levélben, melyet 1832 február 18-án Temesvárról írt édes öcscséhez, s melyben nemes lelkének s politikai meggyőződésének minden rejtekét föltárja. Azon kezdi, hogy tömérdek sok a dolga; a tanácskozások az országos dolgokban

(1) Dessewffy Antal levele Bertalan öcscséhez 1832. további datum nélkül.

Temes vármegyében is rendszeresen folynak *s az ő írószobája az erre szolgáló készülétek központi műhelye!* «Ezerszer fogtam fel tollamat — írja — hogy mindazokról, melyek utolsó egybenlétünk óta hazánk szívében történtek, gondolatimat rokon kebleddel közöljem, de mindannyiszor félbeszakasztattam sűrű foglalatosságaim által... Ezen napokban a *nagy munka* küldöttségi tanácskozásainkon keresztül mene, melynek megállapítandó rendszere fokján a hazafiaknak öszves esdeklései egybeütkeznek. A közállapítvány rendíthetlen megvetésének sarkalapját e fővonásokban véltük — a nemzetiség közelterjedése eszközlésében — a minden *rendű magyar polgárok személyes igazaiknak és tulajdonaiknak sérthetlenségében* — a *nemzeti képviselés okos rendszerrel egyetemült arányában* — *s a minden rendű hazafiak kölcsönös érdekeinek bonthatatlanul egybefűzött kötelékeiben!* A világ öszves évráji bizonyítják, hogy csak e kör közt tusakodtak a polgári társaságok töreke dései, és hogy a mindakét oldalú túlságok áltak a nemzetek bátorsága és boldogsága rendszerint veszedelmeztetett. Valamint minden különös ember, úgy a polgári társaságok élete is különféle hatású korokon keresztül lépve előrehalad; minden kor ön örömeit, ön szükségeit vadászsza; hiába törekednénk az ifjúság lobogó tüzét az elaggott ősz hamvaival felcserélni, ennélfogva ugyanazon eszköz, mely egy században a nemzet boldogságát míveli, a jövő század polgárait bizonyos veszélyek örvényébe merítheti. Lehetetlen egy oly igyekezetet képtelenségnek nem tartani, mely a polgárok kölcsönös érdekeit, kívánságait s minden érzelmeit számos századokon keresztül egy változhatatlan rendszerrel eligazítani törekedne; és valamint soha egy nemzet a polgári rend viszontagságai nélkül meg nem állhatott, úgy meg kell vallanunk őszintén, hogy alkotmányi körülállásaink is, az előrehaladó idők szellemével változtak, változtak pedig még oly kérdésekben is, melyek különben legsarkalatosabbaknak tar-

tattak. E részben tehát soha se lehetek ama vélekedésben, hogy hatalmokban állott légyen őseinknek polgári szabadságainkat változhatatlan erejű törvénnyel lebilincselni, még olyas esetekre is, a midőn további fenmaradásunk egy új eligazítást kikerülhetetlenül szükségessé teend. Avagy az akkori nemzet több igazzal bírt-e a jelenkorinál? vagy kívánhaták-e elődeink, hogy akaratjok szentül fentarthasson? ha szinte annak teljesítése a haza világos veszedelmét eszközlené? A mit az 1790-ik esztendőben egybesereglett haza új eligazításra méltónak tartott, a mit a hazafiak azontúli öszves esdeklései óhajtottak, annak szükségét bővebben megfejteni feleslegesnek tartom, oly különös megjegyzéssel, hogy az 1827. esztendei országos küldöttségek minden rendű munkálkodásaikban a régi előítéletekhez szorosán ragaszkodván, sem a kor sürgető szellemével elő nem haladtak, sem a hon szükségei nevededő seregének eleget nem tettek»!

Bár — mint e sorokból is látszik — Dessewffy Antal lelkes híve volt a haladásnak és az új reformeszméknek, de azért meg volt győződve, hogy a hirtelen, minden átmenet nélkül való előhaladás s az újságok után való kapkodás szörnyű fellegetet gyűjthet a hon jólétének láthatára fölött. «Boldogok mi! — írja — kik e részben más nemzetek viszontagságai tükréből egy oly tapasztalást meríthetünk, melynél fogva minden túlságon belől az igaz közép ösvényt választhatjuk. Mindazonáltal ezentúl vissza nem maradhatunk, és ha valaha, most bizonyosan hatalmunkba forog a legalkalmasabb előrehaladási eszközök meghatározásának igaza»!... «Így vélekedünk mi, a mult évszak szomorú tapasztalásai által is felserkentetvén, ily úttal kívánnánk az erőszakos kitörések veszélyeit kikerülni s egyszersmind *minden rendű polgárjainkat a haza öszves terheiben és jótéteményeiben iránylag részesíteni*, hogy az egy testté bájoltatandó honfiak öszvessége sohase kételkedjen életét, vagyonát s min-

DESSEWFFY ANTALNÉ, sz. nemes KOPPAUER ZSUZSÁNNA.

denét koronás fejedelmének az ettől soha el nem választható haza oltárára egybeforrt akarattal feláldozni»!(¹)

Ilyen és hasonló eszmék tölték be Dessewffy Antal lelkét. S mivel a megyei követeknek ez új szellemtől áthatott utasításait nagyrészt szintén ő készíté, arra is kíváncsi volt, mit szól ez eszmékhez öcscse? «Elvárom — írja neki — és igen óhajtva várni fogom megbírálasodat, melyre annál nagyobb számot tartok, mentől bizonyosabb, hogy ha valahol országunkban, itt legfőkép tudattathatnak a haza szükségeinek valódi kútforrásai, *a holott nemcsak a nyelv, de nagy részben talán a szív is idegenkedik sok lakosokban a nemzeti egyetemülés koszorújától!* Mindenkinék kötelessége a nemzeti boldogság magvát széjjel vetni, mert sürget az idő, és halasztatván az előmenetel, egy előre nem látott fergeteg könnyen elfojthatja a zöldelő vetemények minden reményeit».(²)

Ha Dessewffynek az országgyűlési utasítások elkészítésében tanusított fáradhatatlanságát, ha megyei szereplését tekintjük, akaratlanul is arra a következtetésre jutunk, hogy Dessewffy vágyott a követség után s kereste azt. Pedig ez a következtetés nagyon hibás volna! Még az alispáni hivatalt sem kereste, annál kevésbbé a követi állást. Bertalan öcscsének őszintén megírta, hogy a ráczok szeretnék az alispáni széket a maguk számára, s azt tartják, hogy egyedül ő (t. i. Dessewffy) áll útjokban. Pedig — úgymond — könnyen lehetett volna alispán, de célirányosabbnak tartá mostani hivatalában megmaradni. Az országgyűlési követséget sem igen kívánja föl vállalni, mivel jövedelme nincs, s házi népét csak önerőlködésével táplálja!(³)

Eközben érkezett az országgyűlés ideje s az új eszméktől áthatott megyei reformpárt Dessewffy Antalt jelölé egyik

(1) Dessewffy Antal levele Bertalan öcscséhez 1832 febr. 18. Temesvárról.

(2) Dessewffy Antal levele Bertalan öcscséhez 1832 febr. 18. Temesvárról.

(3) Dessewffy Antal levele Bertalan öcscséhez 1832. további datum nélkül.

követének, s mivel arra senki sem gondolt, hogy a követi állás Dessewffyre nézve anyagi viszonyai miatt valóságos önfeláldozás, az 1832 november 13-án tartott közgyűlésen *«zengedező tapsolások között, a közbizalommal felruházva»* ⁽¹⁾ egyhangúlag követnek választott. Bár e kitüntető bizalom rendkívül meghatotta, a választást még sem vette örömmel. Nem szerette a szereplést s a föltünést s végtelenül bántotta, hogy rajongásig szeretett családjától meg kell válnia. Míg távol volt Temesvártól, — a mint maga írta, — alig volt pillanat, hogy családjára ne gondolt volna. Sűrűn írja feleségéhez a szebbnél szebb magyar leveleket, melyekben egy mélyen érző, valóban ritka nemes lélek szólal meg. S a mellett annyi közvetlenség, annyi keresetlen báj ömlik el rajtok, hogy méltók a legnagyobb elismerésre, méltók arra, hogy mint olvasmányok közkinccsé váljanak!

Alig hogy Pestre ért, első dolga volt, hogy *«kedves Susi»*-ját levelével fölkeresse. *«Légy nyugodt szívvel — írja december 17-én, — minekutánna Istennek hála! eddig minden lépéseimet szerencséseknek mondhatom, talán úgy tetszett a Mindenhatónak, hogy emez úton boldogságunkon munkálkodjon. Én mindenre kész vagyok, minden jót reménylek és magamat tökélyetes boldognak tartani fogom, ha sorsotokat függetlenné tehetem. Neli-nek* ⁽²⁾ *mond meg: igyekezetétől, okos viseletétől fog minden függni. Friss, rendes figyelmeztetés legyen, jelesen pedig anyjának kezére járni önként igyekezzen. Ilyetén erkölcsök szinte hódítják a szíveket, valamint a pénz és szépség. Béla* ⁽³⁾ *könyveire, ruháira, viseletire s kivált teste állására úgy vigyázzon, hogy e részben is megelégedésemet nyerhesse, és ki ne nőjjon, mire szokásá-*

(1) Temes vármegye 3453. számú jegyzőkönyve.

(2) *«Neli» az ő elsőszülött gyermeke Kornélia, szül. 1819 decz. 2-án.*

(3) *Béla született 1821 febr. 23-án. Utóbb Temes vármegye főjegyzője. 1848-ban a bécsi forradalom alatt elfogatván, a casamate-okba zárattott, a hol megőrült. Meghalt nőtlenül 1859. márcz. 23-án Berzeviczén.*

nál fogva igen hajlandó. *Lajos*⁽¹⁾ azt el ne felejtse, a mit nékie elmenetelemmel ajánlottam, iparkodjon, hogy az elsők között legyen... *Imre* engedelmes legyen, mindnyájan pedig szüleikért ájtatosan imádkozzanak. Te pedig kedvesem egészségedre vigyázz és fontold meg, hogy ez nem csak férjednek, de gyermekeidnek is legfőbb kincse. Élj szerencsésen és szeresd férjedet!»

Egy héttel a levélírás után arról értesült hazulról, hogy leánygyermeké született. «Ki nem fejezhetem, — írja a boldog apa — mely ömledező örömmel értém szerencsés szülésedet. Isten áldjon meg téged kedves új magzatommal, s engedje, hogy pillanataid anyai örömek s foglalatosságok közben szerencsésen lefolyjanak s hogy titeket mentől előbb szerető karjaimmal ölelhesselek... Mit csinál Neli? hogy viseli magát Béla és Lajos? Terjeszd elejekbe atyai intésemet, s add tudtokra, hogy a ki rosszul fogja magát viselni, azt Pozsonyba fel nem hozom. *Mimine*⁽²⁾ is szóljon a leczke!... Egyébiránt néked semmi különöst nem írhatok, mert valóban a sok schlendrián kívül itt semmi újság elő nem fordul. Bálók, assemblék nincsenek, a teatrom felette rossz, és én kivált este nagyon únom az időmet. A diaetabeli dolgok is csak előlegesek s egyáltalában semmi érdekes behatást eddiglen nem szereztek. Egy szóval meg kell vallanom: hogy az ember mindég az ünnepek után okosabb, s ha én okosabb lettem volna azelőtt, most ott-hon ülhetnék mellettetek. Élj szerencsésen kedvesem és légy a

(1) *Lajos* született 1824 aug. 28-án. 1848/49-ben a Lehel-huszároknál kapitány volt, utóbb besoroztatott az osztrák hadseregbe és végül a magyar pénzügyminiszteriumnál titkári állást nyert. 1877 febr. 28-án mint pénzügyminiszteri tanácsos halt meg Budapesten. Nejétől Bydeskuty Laurától, kit 1853 szept. 18-án vett nőül, gyermekei nem származtak.

(2) *Mimi*, azaz: *Imre*, szül. 1826 nov. 24-én. 1848/49-ben *Dessewffy Arisztid* honvédtábornok adjutánsa volt. Utóbb besoroztatott az osztrák hadseregbe. Hülés következtében meghalt (nőtlenül) 1855 ápr. 25-én.

felől tökéletesen meggyőzöttetve, hogy egy szempillantás sem múlik el, melyben rólatok nem gondolkodnék és boldogságtokért nem fohászkodnék!»

Némelyik levelében az országgyűlési dolgokról is megemlékezik. E levelek kortörténeti szempontból is figyelemre méltók. Így az 1832 december 26-án feleségéhez írt levelében megírja, hogy úgy élnek mint a mozgó zsidók, lótnak futnak, vetekednek, a nélkül, hogy igazi célta érnének. Szállását — úgymond — sokszor csak reggel és estve látja, mert olyan nagy a törekedés mindenkiben a munkára, hogy mindenki akar beszélni. Aztán magáról az udvarról is megemlékezik. «Az ifjú király — írja — igen rosszul vagyon, tegnap halálát hirtelték, ma meggyógyulása okáért könyörgések és mise tartatott. Úgy mondják, hogy 26-szor lelta ki őtet a nyavalya, nem igen sok remény vagyon általjában életéhez. Az öreg úr azonban nagyon jól néz ki, minket igen vígan fogadott következő szókkal: *«Ihr habt verstanden meine Propositionen, denen müsst ihr genug thun, ich habe euere Constitution recht gern, ihr habt sie genossen, und wie mir scheint, euch recht gut dabei befunden, darum bleibet ihr getreu, eure Instructionen leget bei Seite!»* Többen voltunk nála egyszerre bemutatva, a midőn ezeket mondotta. Még sok újságokat nem igen írhatok, mert többnyire a sok csevegésekben telik az idő. Örülök, hogy circularis notarius nem lettem, én itt bele bolondulnék, vagy bele vakulnék, — jó szerencsét mindenkinek hozzá! . . . Az én kis Mariskámat⁽¹⁾ csókold, írd meg, hogy néz ki, kire hasonlít? micsoda szemei vagynak? Egészségedre vigyázz. Neli gondosan vigye a házi dolgokat, meglátom mint tartja becsben atyai intéseimet. Írd meg, hogy viselik magukat Béla, Lajos és Imre? Mindnyájoknak atyai áldásomat küldöm».

(1) Újszülött leánya, kit még nem látott.

A mélyen szerető családapát egyéb gondokon kívül főleg családja jövője foglalkoztatta. Az apai gondoskodást s igaz szeretetét nem tartotta elegendőnek övéinek boldogítására, *anyagilag óhajtotta őket biztosítani!* S mivel erre semmi kilátása sem volt, s mivel elveit és meggyőződését nem akarta áruba bocsátani, állandó aggodalommal nézett a jövő elé. S minél nagyobb volt övéi iránt a szeretete, annál jobban fokozódott ez az aggodalma. Feleségéhez írt leveleiben olykor igazán megragadó módon szólal meg a hű családapának eme lelki tusakodása. Az 1833. év január 29-én például e gyönyörű sorokat intézi nejéhez: «Én hála Istennek mint eddig folyvást friss egészséggel bírok. Kivánom tiszta szivemből: hogy az úr Isten tőletek is eltávoztasson minden bajokat, s mennyei áldásival titeket boldogítson. *Utolsó szép magyar leveled nekem sok örömet okozott,* minekutánna e részben is erántam vonzó hervadhatlan hajlandóságodnak csalhatatlan jelét tapasztaltam. Kedves Susim! le nem írhatom néked, be igen bánom, hogy magamat ezen mostani helyheztetésemre bocsátottam, én otthon csendesen éltem napjaimat az enyiméim között. *Semmi fellengző kívánság nem győtrötte szívmem,* sorsommal eddig megelégedve, nem ügyeltem a nagyvilág munkálkodására, de bezzeg kivetttem jelenvalólag eddigleni boldogságom sarkából. Naponkint órákat ülésekben tölteni, különben sok nagy úri ebédekkel, látogatásokkal bajlódni, mostan pedig még bálokban is bókolni a nagy méltóságoknak — *ez nem nekem való!* Itt már keresztül éltem világot, s lelkem csak magános béke után vágy, melyet csak körötökben találhatom. Kedves Susim! *én életemben sokat fáradoztam, minden embert boldognak akartam látni,* sokakon segitettem, csak magam maradtam olyatén ügyetlen állapotban, melyben magamat s titeket független karba tétetve nem találom, munkálkodásimnak semmi hasznát nem látom, s minden vagyombéli törekedéseimben megakadtam. *Ha*

te nem volnál, ki hanyatló reményeimet tiszta keblednek határtalan indulatjával, s angyali békességes türesekkel nem ápolgatnád, kivált gyermekeim jövő sorsa feletti aggodalmim elnyomná búslakodó szívemet!

Azonban bizzunk egy jobb jövőben. Talán az Egek meg fogják jutalmazni a te jószágodat és mindazt a mit szenvedtünk helyreütni. Béla és Lajos előmenetelén szinte nagy vigasztalást talál atyai szívem, s megvallom, hogy gyermekeimnek a jóra hajlékonyságában keresnem kell fáradhatlan igyekezeteimnek jutalmát. *Tartsa meg az Úr Isten őket édes hazánknak javára s közörömünkre.*

Itt most a bálók egymást kergetik. A múlt hétben az itteni fiatal mágnások adtak egy bált, de abban sok szakadások előreláttatván, a nemesség oda nem ment. Szombaton fényes bált adtak a rendek, ma a palatinus, csötörtökön ismét a mágnásokra kerül a sor, a kik már most kibékéltették magokat.

A posta induló félben lévén, befejezni kényteleníttem leveletem, élj szerencsésen és szeresd a téged holtig szerető férjedet Antalt!»

Úgy látszik felesége ez időtájt betegeskedni kezdett, mivel márczius 12-én férje nyugtalanzkodva írja Pozsonyból: «Utolsó leveled aggodalmakba ejtett. Ugy tetszik, mintha titkolni akarnád előttem rosszabbul létedet, mert csak pár szóval érintéd már másodrendbéli leveledbe betegségedet. Igen óhajtom s kérek is, hogy egészségedre jobban vigyázzál. Téged a gondok, a sok gyermekszülés, a kiállott szomorúságok testi alkottatásodra nézve nagyon hátra tettek. Ne gondold, hogy most is az az erős s egészséges asszony lehessél, ki ennekelőtte gúnyolta a nyavalyákat. Te tudod, hogy mindkettőnknek életéhez ragasztva legyen gyermekeinknek jövő szerencséje, s kötelességünk, hogy azt érettök s miattok sajnáljuk».

DESSEWFFY ANTAL KIR. TANÁCSOS, TEMESI ALISPÁN,
ARADI VÁLTÓTÖRVÉNYSZÉKI ELNÖK.

1788—1843.

Ugyanitt egyik közeli rokona haláláról is értesíti feleségét, s a gyászeshoz e megjegyzést fűzi: «Lásd kedves hitvesem! hogy még nálunk boldogtalanabb személyek is találtak, még pedig önrokonaink közt; azért tűrjük mi békességesen azt, mit az Egeknek erántunk rendelni tetszett, ki tudja mi úton és mi jutalmazólag helyre fog üttetni gyermekeinknek mindaz, a mi tőlünk megtagadtatott!»

A jólelkű feleség sietett megnyugtatni aggódó férjét, ki márczius 22-én már imígy felel neki: «Örömmel olvastam leveledet, noha azt, Bátorffy barátunknak az örökkévalóságba már előttem tudva volt elköltözése, keserítette. Az országgyűlés most kezd kifejlődni. Mindnyájan örömmel várni fogják a királyi választ, mivel ez el fogja határozni, valjon az országgyűlés esztendőig-e, avagy csak májusig tartani fog. A dolgok nagy tusakodásban vagynak, sokan még a nagyok közül is azt hiszik, hogy a personalis, ki még most is Bécsben tartózkodik, vissza sem jön és hogy helyette az előülésben szerencsésebbnek látszott Somsich fogna következni; azonban ezt az Isten tudja. *Legyen miattam akárki, csak általa a haza jáva gyarapodjon!...* Megvallom, hogy kedves fiaimnak szép előmenetele is igen felevenítette a különben alvó kedvemet s reményemet. Áldja meg őket az Úristen, s engedje önhasznokra és szerencséjekre kiváltképen, hogy soha semmi balhír borulatba ne zavarja érettök esdeklő óhajításainkat... Nelinek szép levele is megörvendeztete. Nem ádta tudtomra, miféle előmenetelt tett légyen a muzsikában s egyéb foglalatosságáiban. Mimitől még levelet nem kaptam, pedig reményelem, hogy az íráshoz már hozzáfogott. A kis Mariskát ösmerni a szívem kívánsága, valamint mindnyájatokat mentől előbb ölelni».

Következő (ápril 2.) levelében már arról az örvendetes hírről értesíti feleségét, hogy 4—5 heti szabadságot kapott s nem sokára útnak indul hazafelé. «Édes Susim! — írja — ki nem

mondhatom, be igen óhajtom azon pillanatot, hogy mindnyájatokat szerető karjaim közé szoríthassalak. Az emberi élet kevés örömet enged s annak is legsikeresebb, legjótékonyabb fűszere a szép reménység. Éljetek szerencsésen. Áldjon meg mindnyájatokat az isteni gondviselés, s a mit én gyarló halandó néktek nem nyújthatok, azt jóságokkal s esedezéseitekkel igyekezzetek megnyerni a Mindenhatótól. Többire szíves szeretetedbe zárkózott életem fogytáig lenni meg nem szűnök téged szerető Antalod».

Közvetlenül elutazása előtt még egy levelet írt feleségének. Úgylátszik, hogy ez időtájt már erős csábításoknak volt kitéve felsőbb helyről. A kormányra nézve nagy nyereség lett volna, ha a népszerű s nagy tehetségű Dessewffy ott hagyja a reformeszméket, meg a követi utasításokat s a kormány zsoldjába áll. A becsületes lelkű férfiú azonban ilyen áron nem kívánta jövőjét biztosítani s hű maradt amaz eszmékhez, melyeknek védelmére és támogatására vármegyéje küldte. Mint mindenről, úgy erről a dolgról is értesíti feleségét — habár nagyon diszkrét módon. «Az ember — írja — mindenekhez készül, az Isten rendelkezik. Hiába! a sorsot kényszeríteni nem lehet, bármiként is törekednék jövődöm eránt gondoskodni, az nem csak hogy sikertelen volna, hanem egyszersmind *önérvésemmel, becsületemmel, mostani helyezettetésemmel és hazafiúi kötelességemmel meg nem férhetne. Az áldozatokhoz én már hozzászóktam!* Azonban Isten a békességes türelést meg szokta jutalmazni. Én reménylek mindenható jóvoltában magzataimra nézve, kiknek szívem áldását küldöm».

Hazamenvén családjá látogatására, e lelket fölemelő, eszményi levelezés is megszűnt. Nagy kár ez, mert e levelek,⁽¹⁾ a

(1) Nejéhez intézett 12 levél, melyeket fia *Dessewffy Sándor* csanádi püspök úr ő excellenciája őriz kegyelettel

nemes gondolatoktól eltekintve, stilisztikai szempontból is ama kor legkitünőbb emlékei, melyeket ma is követendő például használhatnánk.

Visszajövet úgylátszik családját is magával hozta Pozsonyba. Ezúttal már bőven akadt dolga az országgyűlésen. A mit azelőtt még ellenségének sem kívánt, az most vele esett meg. Kitűnő tolla, nagy munkaereje s bőséges törvényismerete hamar fölkelte az általános figyelmet, s mivel kedves, engedékeny modora is minden pártnál népszerűvé tévé őt, egész sereg megbízatás szakadt a nyakába. Törvényeket szerkesztett, feliratokat, válaszokat s javaslatokat készített. Kerületi jegyzővé lévén, a reá halmozott munka tömege még nagyobb lón; még arra sem volt ideje, hogy az országgyűlési dolgokról vármegyéjét rendszeresen értesítse. A népszerű emberrel mindenki szívesen érintkezett és barátkozott. Jó barátság fűzte őt Kölcseyhez, Deákhoz s másokhoz.

Befejeztetvén a kerületi ülésekben az *«urbéri munkálat szerkesztésének»* felülvizsgálata, valamint annak szerkesztésével, úgy magyar nyelvre fordításával is a karok és rendek Dessewffy Antalt bízták meg. E megtisztelő, de nehéz megbízatásnak Dessewffy derekasan megfelelt. *«Elkészítettvén — írja vármegyéjének — és mind a választmány, mind a kerületek által megvizsgáltatván a magyar fordítás, folyó (július) holnapnak 16-a volt az a szerencsés nap, melyben az urbéri munkálat legelőször terjesztetett országgyűlési tanácskozás alá».*⁽¹⁾

Míg ő javában dolgozott az országgyűlésen s működése révén nem csak magának, de vármegyéjének is elismeréseket aratott, azalatt 1835-ben április 28-án Temesváron megtörtént az első alispán választása. Az öt jelölt között volt Dessewffy Antal is. Szavazásra azonban nem került a dolog, mivel Des-

(1) L. Adatok a reformkorszak történetéhez. Dr. Berkeszi István. 32. lap

sewffyt, *«a megyének ezen fáradhatlan munkássága, ritka hazafisága által kedvessé lett, érdemekkel teljes tisztviselőjét az öszvességnek zajos örömömledezései közt»* közfelkiáltással első alispánnak választották.

Temes vármegye Dessewffy helyére Laczkovics Jánost választá meg követnek. Az új követ bemutatására és búcsúzására június 17-én Dessewffy Pozsonyba érkezett, s miután a főméltóságoknál tisztelgett, a kerületi ülésben mondott búcsút társainak. A távozó követet, nagy számú hallgatóság jelenlétében, az elnök melegen elbúcsúztatta, mire a követek és a hallgatóság zajos ovatiókban részesíték a népszerű követet.

Hogy követi munkásságát országszerte ismerték s méltányolták, arra nézve elég lesz Borsod vármegyére hivatkoznunk. E vármegye *«a késő maradéknak is fentartani kívánván a haza azon jeles fiainak emlékét, kik a közelebbről berekesztett országgyűlés alatt a dicső hon javát hazafiúi érzéssel előmozdítani s nevelni törekvének»*, Temes vármegye volt jeles követét, Dessewffy Antalt táblabirójává nevezte ki s erről Temes vármegyét külön levélben értesíté.

Mint alispán újra megyéjének szentelte minden idejét és tehetségét. E téren szerzett érdemeit még felsőbb helyen is méltányolták s 1839-ben Dessewffyt a királyi tanácsosi czimmal tüntették ki. Ugyanez évben (október 31.) a vármegye tisztkara elhatározta, hogy Dessewffy arczképét megfesteti s a tanácskozási teremben kifüggeszti. Ez indítvány ellen maga Dessewffy szólalt föl s nem engedte, hogy az ő elnöklete alatt emelkedjék erőre ez az indítvány. A november 18-diki közgyűlés azonban újra fölvetette az indítványt s annak mielőbbi kivitelét a tisztkarra bizta, *«nem zárhatván ki magukat azon kedves vállalatból, hogy az arczkép költségeihez ők is hozzájáruljanak»!*

Imígyen a közbizalomtól és szeretettől környezve folytak évei Temesváron. A közte és a vármegyéje között volt benső

viszonynak a következménye, hogy a karok és rendek Dessewffy Antal fiát is a megyénél óhajták alkalmazni. Dessewffy Béla alig hogy iskoláit «dicséretesen» megfutotta, a karok és rendek «a szép reményű ifjában a számos és kitünő érdemekkel teljes s a vármegyét forró hálára kötelező atyát és szeretve tisztelt alispánjukat ölelik», s vágnak őt mielőbb körükbe fogadni. Miért is egyhangulag megkérni határozzák a főispánt, hogy nevezze ki Dessewffy Bélát tiszteletbeli aljegyzőnek.⁽¹⁾

Eközben, miután már másodszor választatott egyhangulag első alispánnak, ő fölsége 1841-ben kinevezte őt az aradi újonnan fölállított váltótörvényszék elnökévé. Nehéz volna eldönteni, vajjon ő, vagy a vármegye vált-e meg nagyobb fájdalommal? A karok és rendek meghiúsítottan búcsúztak el a 29 évig köztük szolgált hűséges tisztviselőjüktől «s búskomorsággal vették tudomásul» lemondását. Maga Dessewffy Antal is meghiúsítottan búcsúzott. «Vannak pillanatok az emberi életben — mondá augusztus 17-diki búcsúzó beszédében — midőn az emlékdús érzemények árlását elfojtott férfikebel nem képes nyilatkozni. Nem képes a betűnek és szónak észszülte soraiba foglalni a végtelen fájdalmat, mely egész valóját szenvedelemmé alakítja, mikor a helyzet sürgető szüksége által kényszerítve, eddigi élete legszentebb viszonyaitól, barátaitól, jótevőitől — kiknél az élet bármi viszontagságaiban mindenkor meleg részvétet, tanácsot, gyámolt talált — rögtön megválni kénytelen; mikor kénytelen átkelni egy előtte idegen pályára, hol minden lépése nem ösmert viszonyra bukkan, s hol csak csalódásokkal környezett sok tapasztalás után tanulhatja ki azt, a mi rokon s a mi bizton követhető.» Erre meghiúsított szavakkal mondott búcsút vármegyéjének s beszédét e szavakkal fejezte be: «A mi engem illet, azon tiszta öntudat érzelmével lépek le az életem érdekét magában fog-

(1) Temes vármegye 3312. 37. jegyzőkönyve.

laló s a polgári kitüntetések közt utánozhatatlan sajtósággal díszlő alispáni pályámról, hogy politikai életem s hittel lekötött hivatásom kötelességeit mindenkor úgy kívántam teljesíteni, hogy akár háladatlansággal, akár a bennem helyezett bizalmat bármiképp csökkentő más betudással, méltóságod és a tettes karok és rendek reám árasztott kegyeire érdemetlennek ne tartassam.»⁽¹⁾

Dessewffy Antal beszédére a főispán felelt, mire a karok és rendek a *késő maradék részére* a jegyzőkönyvbe igatták kitűnő érdemeiért köszönetüket.

Új hivatalát nem sokáig viselte. Férfikora delén, 55 éves korában 1843 január 26-án meghalt. A Dessewffy család egyik legjobbjá, legnemesebben gondolkozó tagja húnyt el benne.

Fiai között a legifjabb volt:

DESSEWFFY SÁNDOR,

valóságos belső titkos tanácsos és csanádi püspök. Született 1834 június 3-án Pozsonyban. Visszakerülvén Temesvárra, 1841-ig ott tölté gyermekéveit. A mondott évben édes atyja családjával együtt Aradra költözvén, haláláig családja is ott tartózkodott, onnét azonban Sáros vármegyébe költözött. Dessewffy Sándor iskoláit Kis-Szebenben a piaristák convictusában kezdte meg. Itt végezte el az első hat osztályt; a hetediket Kassán, a nyolczadikat pedig, mint magántanuló, Gyöngyösön. 1852-ben Egerben fényes eredménynyel letevé az érettségi vizsgálatot, Bartakovics Béla egri érsek fölvette őt egyházmegyéjébe kispapnak. Egy

(1) Temes vármegye jegyzőkönyve 1841. Nr. 2309. Temes vármegye jegyzőkönyveinek itt idézett adatait részben dr. Berkeszi Istvánnak «Adatok a reformkorszak történetéhez» című művéből merítettem, részben pedig dr. Szentkláray Jenő apát, csanádi kanonok úr szíveségéből kaptam.

év mulva már Budapestre került a központi papnevelő intézetbe s theologiai tanulmányait az egyetemen végezte. 1857 augusztus 9-én pappá szenteltetvén, Heves vármegyébe Füzes-Abonyba küldetett káplánnak. 1859-ben az egri jogi liceumban a latinnyelv és bölcsélet tanára volt, a következő évben Szcitovszky János hercegprimás a budapesti központi papnevelő intézet tanulmányi felügyelőjévé nevezte ki. 1860—1866 októberig mint helyettes tanár az egyetemen is tanított. 1866-ban érseke az egri jogakadémiára rendelte tanárnak. Itt Egerben szerkesztette az *Eger* című lapot, 1868-ban átlépett a kassai egyházmegyébe, midőn is Perger János püspök Dessewffyt titkárnak vette maga mellé. Mint ilyen elkisére püspökét a vatikáni zsinatra s Rómában hét hónapig tartózkodott. 1873-ban *sárospataki plébánossá* neveztetett ki, 1874-ben kerületi *esperessé* lett, 1882-ben pedig ő fölsége a vértesskeresztúri apátság méltóságával tüntette őt ki. 1884-ben *kassai kanonokká*, majd 1886-ban főesperessé lőn. Kassán a közügyek terén rendkívül nagy szerepet játszott; alig volt közművelődési intézmény, melynek élén nem ő állt volna. 1890 január 4-én ő fölsége *csanádi püspökké* nevezvén őt ki, visszatért gyermekkori tartózkodása helyére Temesvárra, hol mint a város fiát, nagy lelkesedéssel fogadták. Mint püspök 1893-ban papjaival és híveivel Rómába indult; a pápához intézett akkori latin beszédéről, úgyszintén a pápa válaszáról az összes világlapok megemlékeztek.⁽¹⁾ A püspök beszédét a pápa saját költségére a vatikáni nyomdában kinyomatta. 1897-ben a püspök újra megfordult Rómában, mely alkalommal a pápa részéről ismét fölötte szives fogadtatásban részesült.

A millenaris évben több uralkodó jelenlétében Dessewffy Sándor püspök áldotta meg az újonan épített nagy alkotást, a

(1) L. «Csanád-egyházmegyei Zarándoklat Rómába». Kiadja dr. Szentkláray Jenő. Temesvár, 1893.

vaskapú csatornát. Nemsokára ez ünnepély után, október 3-án, a király *valóságos belső titkos tanácsosává nevezte ki*. 1900. év szeptember havában, a mikor éppen kilencszáz éve mult, hogy szent Gellért csanádi püspök Magyarországba jött, a szent férfiúnak késői utódja Dessewffy Sándor püspök háromszáz főből álló zarándok csoportot vezetett szent Gellértnek Velenczében őrzött ereklyéihez. A lélekemelő jelenetekben gazdag zarándoklat a velencei nép és a városi hatóság lelkes részvéte mellett folyt le.⁽¹⁾

Dessewffy püspök mint író s főleg mint szónok is kiváló helyet vívott ki maga számára. Egyházi és politikai értekezései s tanulmányai a lapokban és folyóiratokban láttak napvilágot, «*Ünnepi és alkalmi szent beszédei*» 1900-ban hagyták el a sajtót. A következő évben «*Fata Arcis Patak*» czím alatt kiadta a pataki vár történeti emlékeit.

Mind a humanismus, mind a kultura szolgálatában elévülhetlen emléket állított magának nagyarányú alapítványaival. Ezeknek se szeri se száma. A sok közül álljon itt e néhány. A szegedi férfi- és női tanítóképző intézetekre 85,000 koronát áldozott s fönntartásukhoz évenként mintegy 15,000 koronával járul. A makói gimnasium részére 80,000 koronát adott. A temesvári katolikus legényegyesület házára s annak berendezésére 70,000 koronát fordított. Az egyházmegyei papság nyugdíjalapja javára 20,000 koronát adott s 1895 óta az egyházmegyei pénztárba évenként 20,000 koronát szolgáltat be. A sárospataki fiú- és leányiskolákra 40,000 koronát, a Szent-István-Társulat 20,000 koronát, a temesvári gyárvárosi templomnak 26,000 koronát, a muzslai templomnak 4000 koronát, az újvárinak szintén 4000-et, a mácsai és cserneki templomoknak egyenkint 7000 koronát, a cirkveniczai fürdőnek és az erzsébetlaki templomnak pedig

(1) L. «Csanád-egyházmegyei Zarándoklat Velenczébe». Szerkesztette dr. Kiss János. Budapest, 1901.

egyenkint 2000 koronát adott. Lellen plébániát alapított s 38,000 korona költséggel templomot és paplakot építtetett; ugyanitt, valamint a nagykopácsi pusztán is iskolát építtetett s tanítói állásokat szervezett.

A szerencsés városok közül azok, melyek jótékonyágának áldásait leginkább érezték, siettek őt *diszpolgárúkká* választani. Így tett *Sárospatak* és *Makó* városa.

*

Desseffy Jánosnak, feleségétől Böki Paczoth Máriától született harmadik fia *Ádám*, Kazinczy Erzsébetet, Kazinczy Péter és Makói Makay Katalina leányát vette nőül. E házasságból öt fiú és két leány született. Négy fiú ifjan elhalván, csak a legidősb *Péter* lépett házassági frigyre *Megyery Zsófiával*. Péternek nyolcz fia és egy leánya volt. Többnyire mind ifjan haltak meg. Csak a hatodik fiú hagy maga után örökösöket. És ez

DESSEWFFY HENRIK BÁRÓ.

(1717—1781.)

Vitéz katona volt s az alezredességig vitte. 1735-től 1768-ig, tehát 33 évig katonáskodott. 1746-ban kapitány lett abban a vértés ezredben, melynek 1755—1768-ig D'Este III. Ferencz herczeg volt a tulajdonosa és mely 1768-ban föloszlattatott. Mint a nevezett ezred kapitánya, 1759 szeptember 21-én a Meissen mellett vívott ütközetben különösen kitüntette magát. 1762-ben *alezredessé* léptették elő. Midőn ezredét föloszlatták, felsőbb engedélylyel eladta rangját gróf Desfours kapitánynak, és neki magának megengedték, hogy tiszti rangját s egyenruháját tovább is viselhesse.⁽¹⁾ Mária Terézia méltányolni akarván hadi érde-

(1) Bécs. Udvari hadi levéltár. Musterl. des aufgel. Cür. Rgts Modena. 1768, 9—377. Január. F. A. 1759. Reichsarmee 9/2. — Cab. A 1759. 9/26.

meit, 1763 szeptember 30-án neki és utódainak a bárói méltóságot adományozta címeradományyal.⁽¹⁾

Két fia volt: *Henrik*, a ki báró Perényi Erzsébetet birta feleségül és *Károly*, a ki Pongrácz Juliannát vette nőül. Gyermekai csak Károlynak voltak, kinek két fia *Lajos* és *Főzsef*

Desseffy Henrik bárói címere 1763-ból.

nem hagyván maguk után fiutódokat, 1827-ben *férfiágon kihalt az ifjabb bárói ág.*

Érdekes ember volt I. Henrik báró bátyja, *János Kristóf* is. Ez 1730-ban Kassán a jezsuita-rendbe lépett s 1747-ben pappá szenteltetett. Tollforgató, művelt tanár volt, 1742-ben adta ki Kassán «*Fusta funebria Excellenti Domini Stephani Dessőffy*» című költeményes munkáját. 1760-ban Mária Terézia szepesi kanonoknak és apátnak nevezte ki őt.

(1) A bárói diploma szövegét lásd orsz. levélt. L. R. XLVI. köt. 477. lap.

II. A TARKEŐI ÁG.

DESSEWFFY FERENCZ.

II. Dessewffy Jánosnak Pesthy Annától született idősb fia, III. Ferencz alapítja a tarkeői ágot. Miként öcscse, úgy ő is kitünő nevelésben részesülhetett, mivel mind politikai téren, mind a harczmezőn kiváló szerepet játszott. Nőül vevén Palocsai Horváth György és Büdy Klára egyetlen leányát: Katalint, nemcsak derék gazdasszonyra, hanem jelentős vagyonra is szert tett. Már fiatal korában résztvett az országgyűlésekben. Így a többi között ott volt az 1604. évi emlékezetes országgyűlésen is, és Pozsonyból gyakran fölkeresi leveleivel feleségét, «az ő édes atyafiát»! Gyümölcstó Boldogasszony napján megírja neki, hogy Isten hírével ma hozzáfogtak a gyűléshez s reményli, hogy nemsokára hazamehet. «Édes Atyámfia — írja — minthogy az Úristen az üdőt kinyilatkoztatta (t. i. tavaszodott), kérlek az dolgosok az üdőt hiába ne mulassák, ha azt akard, hogy pozsonyi ajándékkal menjek haza».⁽¹⁾

Úgy látszik ő is azok közé tartozott, a kik az 1604. évi országgyűlésen megunván a sok törvénytelenséget, elkeseredetten távoztak Pozsonyból. Még ugyanaz év őszén Dessewffy Ferenczet öcscsével, Jánossal együtt Bocskay udvarában találjuk.

A Dessewffyeknek itt nagy becsületük és tekintélyük volt s nem egy ember folyamodott közvetítő pártfogásukhoz. Így Barkasz István uram 1604 november 13-án arra kéri Dessewffy

(1) E levél hiteles másolata gr. Dessewffy Aurél tulajdona.

Ferenczet, lenne közvetítője Bocskay Istvánnál s ő kész alá-
menni Bocskay uram ő nagyságához!⁽¹⁾

A Bocskay-féle harcokban a fejedelem Dessewffy Ferenc-
zet nemcsak a harctéren, hanem a politikai küldetésekben is
sikerrel használta. Így 1606 február 28-án Kassáról maga Bocskay
István fejedelem írja neki, hogy siessen Kassára, hönét
azonnal Krakóba kell mennie. «Kegyelmedre — írja a fejedelem —
bizonyos szolgálatunkat kelletik biznunk, azért kegyel-

Báthory Gábor névaldírása 1608-ból.

med ez levelünk láttával mingyárt csak póstán jöjjön be hozzánk,
lovait pedig ne fárassza kegyelmed».⁽²⁾

Bocskay halála után Dessewffy Ferencz az erdélyi fejede-
lemséget illetőleg rokonaival, a Báthoryakkal tartott s mikor
sógora Báthory Gábor fejedelemmé választatott, az ő hadaival
együtt ment Erdélybe. Erre különben maga Báthory Gábor
kérte őt föl Ecsedről 1608 február 14-én írt levelével.⁽³⁾ «Mint

(1) «Stephanus Barkasz Generoso ac Egregio Domino Francisco Desöffy Domino et affini mihi observandissimo». E levél hiteles másolata gr. Dessewffy Aurél tulajdona.

(2) «Stephanus Dei Gratia Hungariæ Transylvaniæque Princeps — — Generoso Francisco Deseöffy etc. fideli nobis sincere dilecto». A levél hiteles másolata gr. Dessewffy Aurél tulajdona.

(3) Báthory Gábor levele Dessewffy Ferenczhez Ecsedről, 1608. febr. 14. Eredetije Dessewffy Ödön tulajdona.

legyen állapotunk és végzésünk — írja Báthory — az hajdú vitézekkel, tudjuk, Kegyelmednél nyilván vagyon, mivégre legyen, Kegyelmed azt is tudhatja. Az hajdú vitézeket szolgálkánká tettük, immár tőlünk hallgatnak. A mint Kegyelmednek ittlétében is emlékeztünk vala, kérjük Kegyelmedet, mentől több pénznek szerét teheti, legyen azon, meggondolván előttünk való állapotunkat, kiváltképpen mostani szükségünkben kívántatnék nekünk is, igyekezzék Kegyelmed atyafiságosan ezbeli jóakarattját hozzánk mutatni. Mihelyt pedig készen leszen, hozzánk Kegyelmed jöjjön száz lóval és az pénzt is ugyan magával együtt hozza el. Isten segítsége velünk lévén, bemegyünk Erdélybe, Kegyelmed is velünk legyen szerestől. Kegyelmed semmit ne mulasson, mert ez késedelmet nem kíván, mentől hamarabb jöjjön el». Egy hónap mulva megsürgeti Dessewffy Ferenczet és azt írja: «Kegyelmed semmit ne várákózzék, sem napot sem órát néki nem hagyván, mindjára szerestől, az mint ennek előtte is megirtuk, jöjjön hozzánk, Erdélybe való menetelünket nem halasszuk, Isten segítsége velünk lévén, az országnak libera electiója is, hivatalja szerint bémegyünk, minden dolgainkban immár jó vég vagyon».⁽¹⁾

A két testvér: Ferencz és János, a mint e sorokból is látszik, minden nemzeti mozgalomban kivette a maga részét. Vérbeli kuruczok voltak ők s talán éppen e miatt megyéjük tisztviselői nem a legjobb akarattal voltak irántuk. De hatalmas pártfogóik itt is kisimitották az egyenlenséget. Így 1617 augusztus hó 31-én Thurzó Szaniszló gróf ír Dessewffy Ferencz érdekében Szepes vármegye alispánjának s figyelmezteti őt, hogy csak magának árthat, ha az ő sógorának, Dessewffy Ferencznek ügyeibe avatkozik s neki kellemetlenségeket okoz. «Azért —

(1) «Gabriel Báthory Dei Gratia Princeps Transylvaniae etc. — Generoso Domino Francisco Desseffy Domino et affini nobis honorando etc.» A levél hiteles másolata gr. Dessewffy Aurél tulajdona.

irja Thurzó — Kegyelmedet kérem, Kegyelmed ez dologban engemet is tekintsen meg, és olyat ne cselekedjék, ki jövőben Kegyelmednek is, vagy Kegyelmed gyermekeinek kárára és gyalázatára lehetne.»⁽¹⁾

A mikor Bethlen Gábor harczi megkezdődtek s Dessewffy Ferencz mint a fejedelem befolyásos hive előkelő szerepet játszott, Szepes vármegye alispánja Horváth Kissevith László is föl-fölkereste leveleivel sógorát Dessewffy Ferenczet. Az előbbi vizály — úgy látszik feledve volt s Horváth László szinte panaszosan írja: «ebben az mostani háborúban vártam volna szerel-

Dessewffy Ferencz névaldírása 1624-ből.

mes Sógor uram, ha Kegyelmed valami hírt irt volna az hadak felől, melyek oda Homonna felé vagynak, de Kegyelmed semmit nem irt».⁽²⁾

Dessewffy Ferencz Bethlen második támadásában is részt vevén, 1624. év nyarán Nagyszombat körül állott csapataival. Innét írja Szent Lőrincz napján feleségének ez érdekes sorokat: «tegnap oly fegyveres hada érkezett ő felségének Jagendorfi fejedelemmel egynéhány száz, kit szem soha se szebbet, se frissebet, se szerszámosabbat nem látott. Ő felsége a táborral holnap indul Pozsony felé; énnekem ő felségétől szabadságom vagyok,

(1) Thurzó Szaniszló gróf levele Horváth Kysevith Lászlóhoz Sempthe 1617 aug. 31. E levél hiteles másolata gr. Dessewffy Aurél tulajdona.

(2) Horváth Kissevith László levele Dessewffy Ferenczhez Brutocz, 1619 szept. 13. Hiteles másolata gr. Dessewffy Aurél tulajdona.

hogy itt Nagyszombatban feküdjek, a míg Isten megkönnyeb-
bít,⁽¹⁾ az császár hada mind Bécs felé takarozik, az mely hidat
csináltatott, meg elbontatta, hanem Rajkánál költözik innen a
Dunára. Istennek hála semmi ellenségünk nincsen, ezt bízvást
irhatom».⁽²⁾

Bár e levelében úgy ír feleségének, mintha már gyógyuló
félben lenne, mégis a háborúk viszontagságai annyira aláásták
egészségét, hogy a különben javakorban levő férfiú Bethlen har-
madik támadását már nem érte meg. Halála napját nem tudjuk,
de 1625 szeptember 25-én feleségének már mint Cserneki Des-
sewffy Ferencz uram meghagyott özvegyének írnak.⁽³⁾

Boldog házasságából hét fia és két leánya származott. A leg-
idősb fia *II. László*, Rima-Széchi Széchy Margitot, Széchy Tamás
földvarmesternek és Forgách Margitnak leányát vevén nőül, hat
gyermeket hagyott maga után. Ezek közül csak *Györgynek* vol-
tak utódai, kik közül *László* 1706-ban Sennyey Ferencz lovas-
ezredében kurucz vicze-hadnagy volt. Ugyanez év október 16-án
a Sáros-Patakról elűzött jezsuiták fedezetére a lengyel határig
őt rendelte ki húsz lovassal Károlyi Sándor kurucz vezér.⁽⁴⁾
Öcscse Péter szintén részt vett Rákóczy harcaiban. Fiúágon
egyiknek sem volt utóda.

★

A tarkói ág alapítójának legifjabb fia *I. Dessewffy Ádám*
(l. a III. Táblát), kétszer nősült. Első feleségétől Nagy-Mihályi
Bánffy Annától öt fia: *Ádám* (†), *Gábor*, *Sándor*, *Ferencz*, *Lajos*
és három lánya: *Mária*, *Borbála*, *Katalina* született; második

(1) Súlyosb betegségéből akkor kezdett épülni.

(2) Levele: Az én szerelmes atyámfjának az nemzetes Palotsay Kata asszonynak
adassék ez levelem tulajdon kezéhez Cito-cito-cito. Országos levéltár: Missilis levelek.

(3) Gombos Bertha levele, Eperjes, 1625. szept. 25-én. Hiteles másolata gr. Dessewffy
Aurél tulajdona.

(4) Historia domus Soc. Jesu. Patak.

feleségétől Horváth Katától nem voltak gyermekei. Fiutódai három ágon folytatták a családfát. Az első ágon *Dessewffy Gábor* Becszy Évát vevén feleségül, hat gyermeket hagyott maga után. Ezek közül *Imre* a hadi életre adta magát, s a Forgách Simon-féle (mai 3.) huszárezredben szolgált, 1713-ban kapitány és 1721-ben valóságos főstrázsamester. Résztvett amaz évtizedek minden nevezetesebb háborújában, míg végre a sors ezredével Horvátországba vetette. Itt ismerkedett meg a *Makar* családdal, melynek feje akkoron Makar János András báró, egy horvát-rác lovasezred ezredese volt.⁽¹⁾ Abban az időben arról volt Makar ezredes ismeretes, hogy gyűlöli a magyarokat. Talán e gyűlöletnek volt eredménye, hogy Makar báró meggyilkolta Nagy László Györgyöt, a Zrínyi és Frangepán javak jószágigazgatóját. E gyilkosságból elkeseredett pör támadt, melyben a nemzetiségi gyűlöletnek azon időben (1694.) még szinte szokatlan és igazán sajnálatos képei tárulnak föl. Ennek tulajdonítható, hogy Makar bárónak, a magyar kormányzések erélyes sürgetései daczára, semmi bántódása sem esett.⁽²⁾ Tudott-e e dolgról Dessewffy Imre vagy sem, ma már meg nem állapítható. Annyi bizonyos, hogy horvátországi tartózkodása idején nőül vette *Makar* báró leányát, Mária Jozefát, s vele tetemes vagyont kapott. Bár házassága nem volt boldogtalan, mint vérbeli magyar mégis nehezen vette s keservesen tapasztalta, milyen rossz szemmel nézik Horvátországban a magyart. Az 1719. év november 3-án a szendrői táborból Károlyi Sándor grófhhoz, az ő jótevőjéhez írt levelében imígyen panaszkodik: «A mint Excellentiád maga tudhatja, nem kétlem, hogy Magyarországnban sokféle revolútiókban mind az atyám, mind az anyám örökeiből kipusztultam és az Imperiumban (t. i. a római

(1) Neje Schaffmann Mária báróné volt.

(2) *E politikai gyilkosság történetét megírta dr. Takáts Sándor a Budapesti Hirlap 1900. évi 287. számában.*

német birodalomban) hol ellenség, hol más egynehányféle szerencsétlenség miatt mindenből kipusztultam, úgyannyira, hogy ha *azon az magyarnak kevés jót kívánó Horvátországon* jó házasságom nem interveniált volna, eddig koldussá löttem volna; de ott is megunták már az sok equipasirozást, az honnét többet viszek, mint hozok, et sic ott is sclavusnak és vasallusnak nem illik magamat subjiciálnom».⁽¹⁾

A mint e sorokból is látszik, Dessewffy Imrében éppen-séggel nem halt ki Horvátországban a magyar érzés, s ha anyagi körülményei engedik, bizonyára visszaköltözött volna. Gyermekeiről már nem mondhatjuk ezt; ezek minden valószínűség szerint az anya befolyása alatt növekedtek föl s állandóan Horvátországban maradtak. A legidősebb fiú *Gábor* katonává lett és 1759-ben kapitány volt a Nádasdy bán-féle 10. számú határőrvidéki gyalogezrednél. 1760 július 12 és 29 közt, Dresda ostrománál, vitézül viselte magát. *Károly* fia Sényi Zsuzsannát vette feleségül és vele állandóan Horvátországban lakott. Kuzmineczi birtokát 1752-ben gróf Erdődy Györgynek adta zálogba. Neje 1799 november 25-én még élt, de már mint özvegye. A harmadik gyermek leány volt és a keresztségben *Anna-Karolina* nevet kapott. Ez 1749-ben *Žellačić* Zsigmond neje volt. Köztük és a magyar Dessewffyek között megszűnt minden összeköttetés.

Dessewffy Imrének testvéröccscse *Pál*, szathmármegyei szolgabíró, Vásáros-Naményi *Éötvös Évát* vevén feleségül, házasságából *Imre*, *Miklós* és *Mária* nevű gyermekei születtek. *Imre*, a legidősebb fiú, Bereg vármegye szolgálatában állván, a helyettes alispánságig fölküzdötte magát, midőn 1776-ban hirtelen meghalt. Nejétől, Szányi Zsuzsannától, a ki szintén fiatalon halt meg, *János* nevű fia született, a kinek utódaiban ez az ág még ma

(1) E levél eredetije a gr. Károlyi nemzetség levéltárában.

is él. Ezek egyike *Dessewffy Marczel kir. közigazgatási bíró Budapesten.*

A második ág Gábornak öccsétől, Sándortól és nejétől, Bárczy Zsuzsannától veszi származását. Ez az ág — a mint a III. leszármazási tábla mutatja — fölötte népessé és meglehetősen szétágazottá lőn.

A harmadik ágat Dessewffy Ádámnak korra nézve negyedik fia: *Ferencz* alapítja, a ki *Kisfaludy Zsuzsannát*, Just Dániel özvegyét vevé nőül. Unokáiban Györgyben és Imrében két ágon folytatódik a család e vonala, melynek ma is több tagja él.

★

A tarkői ág alapítójának hatodik fia *IV. Dessewffy Ferencz*,⁽¹⁾ a báró, úgy látszik, a politikai pályán játszott szerepet, s mint az udvar föltétlen híve, meglehetősen befolyásra tett szert. Pályájáról azonban közelebbi adatok nem maradtak ránk. Mindenesetre oly dolgokat vitt végbe, melyek az udvar előtt nagyon kellemesek lehettek, mert még a XVIII. század végén, a Dessewffy Sámuel részére kiállított grófi diploma is megemlékszik tündöklő érdemeiről.⁽²⁾ Ezt bizonyítja különben az a körülmény is, hogy Lipót király 1666-ban február 18-án *Dessewffy Ferenczet és nejét, Thóti Lengyel Zsófiát és az ő esetleges utódaikat a magyar főúri, illetőleg bárói rangra emelte.*⁽³⁾ A bárói diplomában Lipót király magasztaló szavakkal illeti a Dessewffy családot, mely annyi derék hazafit és erényektől ragyogó vitézt adott az országnak! «Te Cherneki Desseőffy Ferencz — mondja a király — méltó vagy arra, hogy jeles erényeidnek érdemei

(1) L. I. tábl. XII. ízen.

(2) «Senior quondam Franciscus Desseőffy de Chernek ab avus tuus ob raras insignesque quibus pollebat virtutes suas». Lásd az 1775 márcz. 17. kiadott grófi diplomát.

(3) Az eredeti bárói diploma gr. Dessewffy Aurél tulajdona. Teljes szövegét lásd a *Függelék* XIX. sz. a.

alapján császári és királyi kegyelmünkkel és bőkezűségünkkel bőségesen elhalmozzunk, s hogy nemzetséged derék czímeit újból emeljük!»!

Ez a bárói diploma a Dessewffy családra nézve csekély jelentőségű volt. Dessewffy Ferencznek ugyanis *második feleségétől, Lengyel Zsófiától, nem voltak gyermekei. Az első házasságából született gyermekeire meg a bárói rang és czím nem terjed ki.* Ezekről a gyermekekről egy szót sem szól a bárói diploma. S ez a különös dolog nem a véletlenből történt, hanem magának az apának határozott kivánságára, úgy is akarván haragját fiaival éreztetni.

Első felesége *Lipóczi Keczer Anna* volt. Ebből a házasságából négy fiú, úgymint III. *István*, IV. *János*, II. *Ádám* és I. *Sámuel* és egy leány: *Borbála* született. Mivel az apa első feleségének halála után újra megnősült, az első házasságából származó gyermekei a mostoha anya részéről meglehetősen rossz bánásmódban részesültek. Nem csoda, ha fölnövekedésük után az apai házból gyűlölettel eltelve távoztak. Ez a gyűlölet azonban csak a mostoha anyának szólt. De mivel maga az apa teljesen elfordult gyermekeitől s felesége részére állott, megkezdődött köztük a villongás és a harcz, mely az apa és a mostoha anya kérlelhetetlensége és makacssága miatt majdnem a végletekig ment. Mivel a fiúknak távozniok kellett az apai házból, anyai örökségüket követelték. Ám az apa, felesége sarkalására, hallani sem akart a kiadásról. Ezért a négy fiú és a leány 1663-ban pört indítottak atyjuk ellen *Héthárs, Vörös-Alma* és *Jakab-Volya*, mint anyai örökségük kiadása ügyében.⁽¹⁾ Ez a pör, melyet a fiúk nyertek meg, még jobban elmérgesíté a kölcsönös viszonyt. A legidősebb fiú, *István*, meg-

(1) Nemzeti Múzeum, a Dessewffy család margonyai ágának levéltárában és a Dessewffy grófok fintai levéltárban lévő Elenchusban.

ható levelekben igyekszik atyját kiméltre és békességre bírni, kéri őt, hogy «Istenre tekintvén», el ne felejtkezzék róluk és atyai jóakaróját meg ne vonja tőlük. Fölvilágosítja őt mostoha anyja felől, ki őket főnemes asszonyok előtt csúf szidalmakkal illette. «Másnak is van mostoha anyja — írja — de ily hallatlan mocskos dolgokat nem cselekszenek és annyira nem igyekeznek mostoha fiai kárára».⁽¹⁾

István nyugodt és kérő levele, továbbá nővére: Borbála férjének, *Berthóty Lajosnak*, kemény⁽²⁾ sorai nem hatottak az atyára. 1663-ban hatalmaskodás miatt pört indított saját fiai ellen.⁽³⁾ Aztán mikor a bárói címet megszerezte, fiait kirekesztette abból. Pedig e fiúk mind a négyen lelkes, vitéz és hazájukat mélyen szerető ifjak voltak, kik a Dessewffy névnek csak becsületet szereztek. Otthon nyugodtan élhettek volna, birtokokat és címeket szerezhettek volna, mint édes atyjuk, de ama válságos időkben otthagytak mindent, s hazájukért táborba szálltak, s Tökölyi hadaival küzdöttek. Mint fölkelők, mindenüket elvesztették, s jószágokat a fiskus foglalta le. Lipót parancsára 1673-ban az egri káptalan folytatta ellenük a vizsgálatot.⁽⁴⁾ E vizsgálat iratai szerint a 29 éves Dessewffy Ádám, mikor lovát nyergelte, ezt kiabálta: «Bestye német, lompos kurva fiai, maholnap megtanítunk benneteket!»

A legidősebb fiú, III. *István*, vitézsége révén a *kassai kapitányságig* küzdötte föl magát. Mint ilyen — nem tudjuk hol és hogyan — hirtelen halállal mult ki. Felesége: Semsey Klára még 1726 február 3-án kelt végrendeletében is mély szeretettel szól emlékeről. «*Könyhullatásimat* — írja a többi kö-

(1) Dessewffy István levele atyjához Kis-Szeretva 1661 márcz. 12. Nemzeti Múzeum, a Dessewffyék margonyai ágának levéltárában.

(2) Ugyan a Nemzeti Múzeumban a Dessewffyék margonyai ágának levéltárában.

(3) A tanuállomások a szeptesi káptalan levéltárában vannak.

(4) Országos levéltár. 1673. N. R. A. 691. nov. 1

zött — *nagyban árasztotta szegény kedves édes uram véletlen halála*, mely által nemcsak kedves társamtól, de annak halálával mind csak egy jószágomtól is (minthogy Tökölyi tumultusa alatt történt halála szegény édes uramnak, a fiskusra devalváltatott) elestem»!(¹)

Dessewffy Istvánnak négy kiskorú árvája maradt: *Ferencz, István, Imre és Miklós*, kiket a mindenéből kifosztott özvegy csak nagy gonddal birt taníttatni. A fiúk 1688-ban megkísérleték az apai jószág visszaszerzését. Lipót királyhoz fordultak, s arra kérték, hogy ősi és apai javaikat, miket a fiskus mint rebelis javakat lefoglalt, adja nekik vissza. Lipót meghallgatván kérésüket, október 26-án elrendelte, hogy az eperjesi delegált commissio vizsgálja meg az ügyet, s tegyen neki róla jelentést.⁽²⁾

DESSEWFFY ISTVÁN.

(1667—1742.)

A régi magyar huszárnak, a magyar vitézségnek igazi ősi tipusa lehetne Dessewffy István, a kassai kapitány másodszülött fia.⁽³⁾ Gyermekkorában kezdte meg a katonáskodást, s önerejéből, tisztán vitézi erényeivel a legmagasabb polczra emelkedik. Szolgálatkész, nyájas, mindig vitéz, s ha kell vakmerő. Nincs oly félelmes vállalat, melyre szívesen nem vállalkoznék; fáradságot nem érez, veszélyt nem ismer. Beszélnek szanaszét vitézi tetteiről, főlebbvalói magasztalják, királya kitünteti, s ő maga hallgat. S mikor megöregedve, reszkető kezekkel leteszi a kardot, elvonul a világ elől, mely őt ünnepelné, kiseded falujába

(1) A végrendelet hiteles másolata Dessewffy Sándor csanádi püspök tulajdona.

(2) Bécs. Közös pénzügyi levéltár. Hung. fasc. 14663.

(3) L. az I. táblán XIV. izen

megy, s ott Horatiust olvassa, a könyvek között búvárkodik és iskolát alapít!

E jeles férfiú született 1667-ben Hanusfalván. Tizenhét éves korában a katonai pályára lépett. Hajlama, a családjában uralkodó szellem, de meg az akkori idők is bajnoki hírnév szerzésére ösztökélték őt. Tizenkilencz éves korában részt vett Buda ostromában, s a családi hagyományok szerint Petneházyval együtt az elsők között volt, a kik Buda falaira hágtak. A történet ugyan Petneházyról sem tudja igazolni, hogy az elsők között lett volna, annál kevésbé Desseffy Istvánról, de hát azért megeshetett a dolog a hagyomány szerint; mert olyan kezdő ember nevét, mint a milyen akkor Desseffy István volt, amúgy sem jegyezték volna föl.

1697-ben Zentánál Pálffy alatt harczolt, s csapataival ő kezdé meg az ütközetet. 1699-ben a Kollonits huszárezrednél kapitány.⁽¹⁾ Kitérvén a spanyol örökösödési háború, ezredével ő is külföldre ment, s több országban szerencsésen vitézkedett. A hol valami meglepő támadásról, huszár bravurról volt szó, ott mindig helyén találjuk Desseffyt. Az ő ezredét, a Kollonits-huszárokat, nagy dicsérettel halmozták el a rajnavölgyi csatázásokban, s a legkiválóbb vitézek között emlegették Desseffy István «Oberstlieutenant» nevét.⁽²⁾

(1) Ezt az ezredet gr. Czobor Adám állította föl 1688-ban, 1691-ben gr. Kollonits Adám kapta, 1714-ben pedig gr. Nádasdy Ferencz altábornagy és 1720-ban föloszlatták.

(2) Feldzüge des Prinzen Eugen von Savoyen (1707) 1 Seite, IX. Band.

A hannoveri választó fejedelem 1707 decz. 12-én következőleg ajánlja Desseffy Istvánt ezredessé előléptetésre a császárnak: «Zur Consolation der gesambten Hungarischen Miliz ersucht Seine Kais. Mayestät des Hern Churfürsten Durchlaucht den Hern Obristlieutenant Desöfi mit dem Oberstpatent zu begnadten. Er ist ohnedem Obristlieutenant und Commandant von dem Graf Kollonitschen ältesten Regiment und ansonsten der beste anwesende Offizier der Hussaren». (Lásd. Bécs. K. u. K. Kriegs-Archiv. Feldzüge am Rhein und in den Niederlanden 1707. Fascikel XII. No 38.)

DESSEWFFY ISTVÁN

ALTÁBORNAGY ÉS A 9. HUSZÁREZRED TULAJDONOSA 1667—1742.

1708 január 9-én ezredessé nevezték ki⁽¹⁾ a Kollonits-huszár-ezredben, s június 10-én azzal bízták meg, hogy Weitersheim és Techenbach tábornokok egyesülését tegye lehetővé.⁽²⁾ 1710-ben Belgiumban találjuk őt ezredével. A császári sereg az itt elért sikereket első sorban a kitűnő könnyű lovasságának köszönhette. Augusztus 7-én Dessewffy ezredes az ellenség éllemezési csapatait kísérő lovasságot teljesen szétverte. Augusztus 9-én ugyanő hihetetlen vakmerőséggel megkerülte az ellenség táborát, s onnét 150 marhát elhajtott, s bár az ellenség hevesen üldözte, a marhákat szerencsésen elhozta a császári táborba.

Hasonló vitéz tette és használhatósága miatt már 1712-ben ezredtulajdonosságra ajánlották őt. S a hadi tanács, elismervén Dessewffy érdemeit, e kitüntetés ellen csak a szolgálati viszonyok miatt emelt kifogást.⁽³⁾

1713-ban ismét a Rajna vidékén találjuk Dessewffyt; ez alkalommal az ellenség hadállásainak kikémlését bízták reá, s ő e veszélyes földadatot sikerrel oldotta meg.⁽⁴⁾

A spanyol örökösödési háború bevégzése után rövid idő

(1) Bécsi hadi levéltár 1708. Prot. Reg. Fol. 33.

A kinevező okirat a többek közt a következőket mondja Dessewffy Istvánról: «Dass Wir Unseren unter den Kollonitsischen Regiment bestellten Obristlieutenant und lieben Getreuen Stephan Dessöffy in Ansehung seiner langwierigen und noch von Eroberung Ofen's bis anhero treu und erspriesslich geleisteten, auch annoch continuirenden Kriegsdienste, in allen vorgewestten Occasionen erwiesenen Valors, dabei erworbenen fürtrefflichen Kriegs Experienz und anderen ihm beiwohnenden guten Eigenschaften, wie nicht minder in Erwägung seiner hart ausgestandenen (französischen) Gefangenschaft, auch erlittenen Verluste aller seiner Güter in Hungarn, und da derselbe ohnedem der älteste Obristlieutenant von der ganzen hungarischen Miliz im Reich ist, zu Unserm wirklichen Obristen gnädigst gewürdigt und ernennet haben» stb.

(2) Feldzüge des Prinzen Eugen von Savoyen. X. Band, Seite 108.

(3) Feldzüge des Prinzen Eugen von Savoyen XIV. Band, Seite 107.

(4) Ugyanott XV. Band, Seite 213.

mulva kitört az 1716—1718-diki török háború. Dessewffy Istvánt tehát itthon találjuk. Nyolczszáz derék Nádasdy-huszárral a Pancsova és Új-Palánka közt elterülő vonalat védi. Majd a győztes hadakkal ő is Szerbiába vonul, s ott vitézkedik ezredével.⁽¹⁾

E háború bevégzése után a király 1723 október hó 2-án a vezérőrnagyi rangra emelte Dessewffyt. Négy évvel később, 1727 május 10-én az 5420. szám alatt kelt patens erejénél a gróf Forgách Simon alapította (3-dik) huszárezred tulajdonosává nevezte ki.⁽²⁾ 1733 november 2-án altábornagyi rangra emeltették. Mint ilyen, 68 éves korában résztvett a lengyel trónörökösödési háborúban, s ezredével Olaszországban küzdött.⁽³⁾

A háború bevégzése után 57 éves katonáskodás után, 69 éves korában nyugalomba vonult és a világgal többé mit sem törődve, olvasással tölté napjait Sáros vármegyében, Fintán. Itt érlelődött meg benne az az eszme, hogy a szomszéd Kis-Szebenben gimnáziumot alapít. Az erre vonatkozó ajánlatot ugyan már 1737-ben megtette, de a kegyes renddel folytatott hosszas tárgyalások miatt a dolog csak 1739-ben valósulhatott meg.

«Mivel én — mondja Dessewffy István a junius 3-án ki-

(1) Ugyanott XVI. Band, Seite 290., XVII. Band, Seite 262.

(2) A «Gehorsam-Patent für den Stephanum Dessöffy auf das Babocsay'sche Husaren-Regiment» szövege a bécsi hadi levéltárban meglevő fogalmazvány szerint a következő: «... Dass wir Unserm (Titel) Stephan Dessöffy auf sein gehorsamstes Bitten und in gnädigster Ansehung seiner durch etliche und dreissig Jahre her sowohl im Königreiche Hungarn wider den Erbfeind christlichen Namens, als im Römischen Reich, und verschiedenen italienischen Provinzen geleisteten auch annoch continuirenden treuen, eifrigen und ersprisslichen Kriegsdienste, bei den mittlerweile obgewesten scharfen Feldschlachten und Belagerungen jedesmal erwiesenen Schuldigkeit, empfangenen vielfältigen Blessuren, auch anderer ihm beiwohenden ansehnlichen Eigenschaften, besonders aber aus dem gnädigsten Vertrauen, so wir in seine Person gesetzt, das durch Absterben Unseres (Titel) Babocsay erledigte Husaren-Regiment conferiret haben u. s. w. Wien den 10. Mai 1727»

(3) Ugyanott XX. Band, Seite 234.

DESSOFFY ISTVÁN ALTÁBORNAGY SIRKŐKÉPE A KISSZEBENI
PIARISTÁK KÁPOLNÁJA FALÁBAN.

állított alapítólevélben — megfontolván emberi gyöngeségemet és az idők változásait, Isten dicsőségének nagyobbítására, a saját magam és mások lelki üdvének előmozdítására minden módon igyekezem, — önkényt, szabadon, senkitől sem kényszerítve, *saját izzadsággommal és vérem ontásával szerzett vagyonomból* tízezer rénes forintot adok a kegyes rendi atyáknak, hogy *Kis-Szebenben* Isten segítségével és esetleg mások támogatásával *kollegiumot alapítsanak és építsenek* a kisszebeni ifjúság nevelésére és oktatására».

Miután az alapítólevél királyi megerősítést nyert, s miután a nemes lelkű alapítót Kis-Szeben városa is nagyban támogatta

Desseffy István altábornagy névaláírása 1734-ből.

áldozatkészségével, 1740 október 3-án a város kimondhatatlan öröme megerkezett a rend provincialisa hat rendtaggal. «Azt hihetnéd — írja az egykori jegyzőkönyv — hogy nem a város kapui, hanem a szivekéi nyitak meg az érkezők előtt.»

A nemes lelkű alapító öröme még nagyobb volt. Igazi szeretettel és barátsággal fogadta az érkezőket, s jóindulatát később sem tagadta meg tőlük.⁽¹⁾ Még halála után is ott kívánt köztük

(1) *Desseffy István áldozatkészségét ismervén Pálffy, ő folsége megbizásából kísérletet tett, nem lehetne-e tőle jelentékenyebb összeget szerezni. A király megbizásából 1735 ápr. 3-án így írt hozzá: «Én is Kegyelmedet illendőképpen kérem, legelőször vegye saivére mostani Felsőges Urunk szükségét, másodszor tekintse azt is Kegyelmed, minekelőtte ő Felsőge szolgálatyában belépett volna, minémű statusban vala és az által successive mire ment Kegyelmed; tudván pediglen azt, hogy Kegyelmednek nemcsak interesre, de keze között is készpénze legyen, azért Kegyelmedet szeretettel kérem, erga*

pihenni. Meghalt 1742 június 28-án Fintán. Nehogy temetése alkalmával tetteit magasztalják, a túlságosan szerény ember még életében meghagyta, hogy beszédet ne tartsanak fölötte, s gyászjelentést ne nyomtassanak! Mindazonáltal messze földön híre ment a hős férfiú halálának, s igen sok főúr, főpap s több század magyar és német katona jelent meg temetésén. Jelen volt Kassáról a tarczai ághoz tartozó Desseswffy János harmadéves jezsuita theologus is, a későbbi szepesi kanonok, a ki ez alkalomra írt «Justa funebria Excell. D. Stephani Desóffi» című odáját osztotta ki a gyászolók között. Az egyházi szertartást gróf Barkóczy Ferencz, a későbbi esztergomi primás, végezte. Ágyúdörgés és puskaropogás közben helyezték őt el, saját kívánsága szerint a kisszebeni kegyesrendiek templomában. S mintha csak utolsó útja is a régi harcokra emlékeztetett volna, az ágyúlövésektől betörték a házak ablakai és az ágyúk elé fogott lovak elszakítván szerszámaikat, megvadulva száguldoztak szét.⁽¹⁾

A kisszebeni templom falán ma is látható az a fekete márványtábla, mely Desseswffy István pánczélos alakját és családi czímerét ábrázolja.

Végrendeletében sok emberbaráti intézkedésre találunk. Jótékony czélokra 18,300 rénes forintot hagyott.

E jeles férfiú hű képmását itt adjuk azon eredeti életnagyságú festmény után, melyet a kisszebeni piaristák kegyelettel megőriztek.

praespecificatam cautionem et securitatem, a ki bizonyos és infallibilis, eő Felségének ednehány ezer forintoknak költsön adásával exemplo etiam aliorum compareálni ne terheltekk: se felesége, se gyermekei nem lévén, a kikre köllenek». Lásd Pálffy János levelét a margonyai Desseswffyek leveltárában a Nemzeti Múzeumban.

(1) A kisszebeni piaristák Annalesei szerint.

DESSEWFFY IMRE

VEZÉRŐRNAGY ÉS A 8. HUSZÁREZRED TULAJDONOSA 1671—1739

DESSEWFFY IMRE.

Dessewffy István altábornagy testvéröccse *Imre* szintén a hadi pályának szentelte életét. 1699-ben hadnagy volt a gróf Kollonits-féle huszárezredben, melyben bátyja István akkor kapitányi tisztet viselt.⁽¹⁾ Egy évtizeddel később, 1709-ben a Splényi-féle (mai 8-ik) huszárezredben már mint főstrázsamester szolgált.⁽²⁾

Az 1711. évben Dessewffy Imre is folyamodott a szolnoki kapitányságért, ám a haditanács méltatlannak találta, hogy Dessewffy Imre ilyen jelentéktelen helyőrség élén álljon.⁽³⁾ S így továbbra is a Splényi-féle huszárezredben maradt. 1716—1718-ig Savoyai Eugen herczeg alatt szolgált s Belgrád ostromában is résztvett. 1727-ben alezredes és ezredparancsnok lőn.⁽⁴⁾ Két évvel később, az 1729. április 16-án kelt patens-sel mely harminczévi derék szolgálataát, vitézségét és jeles tulajdonait dicsérettel említi, ezredessé neveztetett.⁽⁵⁾ 1733-ban egy új huszárezred föllállítására engedélyért folyamodott s a hadi tanács szeptember 23-án biztosította őt, hogy mihelyt új ezredek föllállításáról lesz szó, szolgálataát igénybe fogják venni. Mire maga ajánlkozott egy huszárezred verbuválására.⁽⁶⁾ E terve azonban nem jött létre. 1735-ben meghalván Zungenberg tábornok és ezredtulajdonos, a május 2-án kiadott császári rendelet szerint az 1696-ban Mihályi Deák Pál alapította (mai 8-ik) huszárezred tulajdonosságát Dessewffy

(1) K. u. K. Kriegs-Archiv H. K. R. 1699. März. 150. Exped.

(2) Ugyanott 1709. Prot. Exp. Fol. 247, 387, 734.

(3) Ugyanott, 1711. Prot. Exp. Fol. 912.

(4) Hadi levéltár 1727. Prot. Exp. Fol. 1257.

(5) Ugyanott. Bestallung No 5586.

(6) Ugyanott 1734. Prot. Exp. Fol. 125.

Imre kapta meg.⁽¹⁾ Mivel e kitüntetést nagyrészt Savoyai Eugen hercegnek köszönhette, 1735 július 14-én Linzből szép levélben köszönte meg a herceg jóindulatát és elismerését.⁽²⁾

Ugyanezen év márczius havában *vezérőrnagygyá* neveztetett ki.⁽³⁾ Mint ilyen még az évben a felső olaszországi hadjáratban ezredével páratlan huszárbravúrt vitt véghez. Niederndorfból ugyanis a Val di Cadore-n, Longarone-n, Belluno-n és Quero-n át Bassanoba vezette ezredét; *azaz olyan útat tett meg, melyet I. Miksa óta egyetlen csapat sem mert megkísérteni*. Bassanoban csatlakozott Khevenhüller gróf hadtestéhez.

A békés időkben kriványi gazdaságával is szívesen foglalkozkodott. 1717-ben zálogba vette Károlyi Sándor gróftól annak főzéri és radványi uradalmát Abauj vármegyében harmincz évre. Ezzel a birtokkal kezdetben sok baja volt. Károlyi Sándor gróf 1733-ban a bajok rendezése végett Mantuából hazahívta őt és éppen midőn kriványi birtokához közeledett, a tűz porrá égette jószágát és faluit. E szomorú csapásról a következő érdekes levélben értesíti Eperjesről 1733 augusztus 6-án Károlyi Sándor grófot: «Excellentiád kegyelmes levele, melyet utólszor méltóztatott Füzéri és Radványi jószágomnak állapottya felől nékem írni, és én azon Excellentiád méltóságos levelét Olaszországban Felséges Urunk eő Felsége szolgálattyában létemkor illendő veneratioval vettem, engemet az felséges Bellicumnál kiszerezendő haza való jüvetelemnek fölszabadítására reá kinszerétt, melyet is elnyervén, egészségem fogyatkozásával is abban az rekkenő melegben házamban siettem a végre, hogy innét Excellentiáddal nemcsak alkalmasabban correspondeályak, de aláztatosan udvarolyak is Excellentiádnak, de az irégy tüzi vesze-

(1) Bécs. Hadi levéltár. Bestallung No 6542.

(2) Ugyanott F. A. 1735. Röm. Reich 7/130 1/2

(3) Ugyanott Prot. Exped. 176.

delem valóban ellentvetett abéli szándékomnak; mert mult holnapnak 16-ik napján, a midőn éppen a falumnak határához közelgettem volna, váratlanul támadott tűz falumba az egész jobbágyimnak lakóhelyeit minden substantiajokkal porrá tette; ⁽¹⁾ ilyen szemlátomást való esetben hazaérkezvén, *egész erőmet kívántam volna azoknak segítségire fordítanom*, hát ime azután 18 nap alatt, hol faluban s többire udvaromban napvilágnál hatszor egymás után támadó tűz miatt egész épületemtől (melyeket ujonnan új kastélylyal fölállítottam) megfosztattam, csüreimnek, asztogjaimnak, szerszámimnak s egyéb házi eszközeimnek

Defföffy Imre
General Wachtmeister

Dessewffy Imre vezérőrnagy névaldírása 1739-ből.

porrá való elégesével, mely véletlen esetemre nézve én irtam az bécsi agensemnek, hogy az kiszerezett szabadságomat e mostani kárainra nézve, ha lehet, a jövő májusig az felséges Bellicum által extendáltassa!» ⁽²⁾

Úgy látszik csakugyan sikerült szabadságát meghosszabbíttatnia; mert még 1735 tavaszán is Kriványban tartózkodott, s ott készíté el április 25-én végrendeletét is. Utolsó éveit csendes elvonultságban, szerető családja körében, birtokain töltötte. Jeles gazda lévén, bár idejének legnagyobb részét otthonától távol kellett töltenie, mégis Abaúj, Zemplén és Sáros vármegyékben újabb birtokokat is szerzett; még pedig mint maga írja «ifjúságától fogvást véres verejtékével!» Végrendeletében egyenlő

(1) Ugyanekkor leégett a parochia és vele együtt az anyakönyvek is elhamvadtak.

(2) A levél eredetije a gr. Károlyi nemzetség levéltárában.

arányban osztá föl birtokait gyermekei között, de átok alatt meghagyta nekik, «hogy valameddig az Isten e világon éltetni fogja az édes jó anyjukat, senki ne merészeljen a maga részét is tőle praetendálni ex obligatione, ha csak jószántából és jó akaratójából ki nem adja maga.» Máskülönben is nagyon lelkükre kötötte, hogy az «ő kedves kereső, sőt igazán szerető örökös hitvestársát» tiszteljék és szeressék. Nemes lelkének szép tulajdonságait és mély vallásosságát teljes világításban adják ama sajátkezűleg írt sorai is, melyekben hálát ad Istenének sok jótéteményeiért. Születésétől kezdve érezte jószágát, «hanem azután is — írja — gyermekes voltomtól fogvást neveltél, tápláltál, s emberi státusra birtál, annyival is inkább további ingyen való kegyelmességdből, életem napjainak folyására hadi életet énnekem elérésemre (így) bölcsen elrendeltél, *abban pedig oly erővel s szerencsével megáldottál, hogy sok veszedelmim között ellenségeimmel való szemben állásban az őrző szent angyalidnak vezérlése által mind ekkoráig is szent nevednek további dicséretére, boldogságos Szűz Máriának s egész szenteidnek illendő tiszteletére vékony erőmben, de ép elmémben megmaradhattam. Neked azért — mondom — azon sok jótéteményekért örökös hálákat adok és még a te szent akarated leszén, engem ezen a nyomorult világon tartani, mindaddig téged végzetlenül imádni, azon mulandó s egy kis ideig tartó élet után pedig ama örökkévaló dicsőségben örökkön örökké áldani foglak».⁽¹⁾*

Ezen és hasonló sorait olvasva alig hinné el az ember, hogy egy véres csatákat végig küzdött s rettenthetlen huszár hírében állott generális írja e mély vallásosságtól áthatott szelid igéket!

Ilyen gondolkozású embertől természetes dolognak kell tartanunk, hogy templomban akarta örök álmait aludni — a

(1) Az eredeti végrendelet Dessewffy Sándor csanádi püspök tulajdona.

A HÉTHÁRSI TEMPLOM, A DESSEWFFYEK ŐSI TEMETKEZÉSI HELYE.

mellett, kit legjobban szeretett. Ki is kötötte végrendeletében, hogy ha nem a harczmezőn talál meghalni, «*az familiám régi és szokott temető helyében, úgymint hétharsai templomban tisztességesen eltemettesem*; a midőn pedig a kedves társam T. és Ntes Berthóty Erzsébet asszony utánam kimúl e világból, akarom s hagyom is gyermekeimnek, hogy nem alább valóképpen mint engem, jószágnak köz proventusából mellettem nyugovó helye rendeltessék!»

Az a nő, kire ennyi szeretet és tisztelet háromlott, csak rokon lelkű lehetett. Ismerjük e derék magyar úrasszonynak is végrendeletét⁽¹⁾ s bátran mondhatjuk, hogy ugyanaz a szellem lakott az ő lelkében is, mint derék férjében. Szétosztván mindenét gyermekei között, e sorokat hagyja még nekik örökül: «Utoljára is élő Istenre intem édes gyermekeimet, Istent imádjának és igaz atyafi szeretetben éljenek, úgy várhatják Isten áldását is magokra. Melyben hogy bő mértékkel is részesüljenek, anyai áldásomat terjesztem reájok.

Dessewffy Imre haláláról Kovácsóczy Mihály azt mondja «Árpádia» czimű művében, hogy «*1739-ben Lille-nál 72. évében ellenség által megölettetett.*» Ez állítás teljesen alaptalan, mert Németalföldön 1712—1746-ig nem volt háború és Dessewffy Imre tábornok 1739-ben nem Lille-ben, hanem sárosvármegyei birtokán Kriványban és fölváltva Eperjesen időzött. Eperjesről még 1739 január 10-én ír Károlyi Sándor grófnak a füzéri erdőkből neki járó hatodrész iránt.⁽²⁾ Neje Berthóty Erzsébet ugyanazon év április havában jelenti férje halálát az udvari haditanácsnak.⁽³⁾ Meghalt pedig az ősz tábornok 1739

(1) Berthóty Erzsébet végrendelete 1743 május 4. Krivány. Eredetije Dessewffy Sándor csanádi püspök tulajdona.

(2) Leveleit lásd a gr. Károlyi nemzetség levéltárában.

(3) L. a bécsi udvari hadi levéltár jegyzőkönyvét 1739. évről (Einlaufs- und Ausgangs-Protocoll).

április 16-án eperjesi házában.⁽¹⁾ Tehát nem a csatatéren, nem az ellenséggel szemben esett el. A békeség jelvényével, a kereszttel kezében adta vissza hívő lelkét az ő Teremtőjének. Szeretett hitvese nem sokáig élte túl. Négy évre rá porhüvelyét letették melléje a héthársi templom sírboltjába örök nyugalomra.

Fiaik közül *Ferencz*, Abaúj vármegye alispánja báró Bakacs Victoriát vette nőül, ki állandóan Füzér-Radványon lakott és férjét a gazdaság vezetésében helyettesíté. Itt születtek a gyermekek is, *János* kivételével, ki Kassán 1749 deczember 14-én jött a világra és utóbb Bereg vármegye alispánja, végül kerületi táblai ülnök lett. Leszármazottait lásd az V. táblán.

DESSEWFFY FERENCZ.

Dessewffy Imre tábornok testvérbátyja: *Ferencz*, Sáros vármegye szolgálatában kezdé meg nyilvános pályáját. Megismerkedvén *II. Rákóczy* Ferenczczel, annak lelkes és törhetlen hívévé szegődött. A fejedelem is fölismervén benne azt a szilárd jellemű embert, a kire minden körülmények között számíthat, 1703-ban, a vármegye nemességének óhajára az alispáni tisztséget ajánlotta föl neki. Dessewffy ugyan jobban szeretett volna a fejedelem oldala mellett harczolni, azonban mégis meghajolt rajongással szeretett ura kívánsága előtt s elfogadta az alispánságot. A fölötte érdekes és jellemző levél, melyben ezt Rákóczy tudomására hozza, mint a fejedelem személye iránt érzett mély hódolatának s hazafias érzésének egyik szép emléke, megérdemli, hogy szószerint adjuk.

(1) Bécs. Udvar. hadi levélt. «Feldzug gegen die Türken» Fasc. V. No 5.

Méltóságos Fejedelem, nékem Nagy kegyelmes Uram!

Hogy Isten Nagyságodat *megromlott édes Hazánknak a német igája alól való kiszabadítására*, oltalmára s vármegyénk szerencséjére számos esztendőig szerencsésen éltesse, igaz szivbül kívánom.

Isten ő szent Felsége segítségével Nagyságod kegyelmes gratiája által a nemes vármegye széki fölépítettett, melyben hogy az én érdemetlen voltomra nézve csekély személyemre méltóztatott kegyesen tekinteni és vice Ispáni tisztben állatni, ebbéli Nagyságod kegyelmességét minden nemű alkalmatossággal, egész tehetséggemmel, életem fogytaig igyekezem alázatosan megszolgálnom, *noha megvallom, sem reméltem, sem vártam magamra, kívántam inkább Ngod oldala mellé, kegyelmes gratiájából kötelezván magamat, de minthogy Istennek, Nagyságodnak és közönségessen az egész nemességnek így tett, nem retractálhattam, kívánván mind az országnak, mind Nagyságodnak és a nemes Vármegyének mind azon tisztben s mind tisztemen kívül is alázatosan és hiven szolgálnom, melyre kötelezem is halálom órájáig magamat.*»⁽¹⁾

Változván a viszonyok, óhaja szerint nem sokára ő is fegyvert foghatott. 1705-ben történt ez, midőn vármegyéjének számos tagja — a mint január 8-án maga írja a fejedelemnek — «a haza szabadságáról hidegen és szunnyadozva gondolkodók, . . . nemcsak magokat, de másokat is abstrahálni az insurrectiótól kívánták.»⁽²⁾ Rákóczy még ez évben *Eperjes város kapitányává*

(1) Kriványból 1703 decz. 16. Országos levéltár: Missilis levelek.

(2) *Ugyanott. Ugy látszik, ez időben már meghasonlott a szabadságharczot megunt eperjesiekkal, a kik örvendettek a nagyszombati vereségnek, s azt híresztelték, hogy a dundntuli hadsereg is odaveszett. «Engem ugyan — írja 1705 jul. 8-án a fejedelemnek az eperjesiekről — Kegyelmes uram meguntak és talán panaszt is fognak tenni ellenem Nagyságod előtt, nem azért ugyan, hogy vonnám őket, mert én reám csak egy pénzt se kötenek*

nevezte ki. E kitüntetést 1705 október 15-én köszöni meg a fejedelemnek, értesítvén őt Eperjes hadi fölszereléséről.⁽¹⁾ 1706-ban már mint a Perényi Miklós-féle gyalogezred főstrázsamestere küzd hazájáért.⁽²⁾ További küzdelmeiről csak kevés emlék maradt ránk. 1709 október 5-én *Bercsényi Miklósnak* írja le hajdúi táborozását Gácsvára mellett s értesíti őt, hogy a «regement mundérja strázsamestertől elkezdvén, mind fehér aba lesz, hanem dobosoké veres aba, Excellentiád Kassán tett dispositiója szerint».⁽³⁾ 1709 október 27-én már Apátfalváról jelenti Bercsényinek, hogy a tisztek fizetését megkapta.⁽⁴⁾ Rákóczyval együtt ő is Lengyelországba ment s ott is maradt, míg rokonai Szirmay István gróf és Dessewffy Imre grationalét nem szereztek részére.⁽⁵⁾

szállásadáson kívül, sőt még az füvelést is lovaimtul denegálták és ha közel nem volna jószágocskám, éhel is kellene meghalnom köztök. De azt bánják, hogy tartozó kötelességem szerint vigyázok reájok és rab elbocsáttatásért arestomban kettőt vettem volt közülök. Megvallom kegyelmes uram, vannak igaz hivei is köztük Nagyságodnak, de ellenben sokan vannak, az kik az német ideit óhajtják».

(1) Országos levéltár: Missilis levelek.

(2) A gróf Károlyi nemzetség levéltárában, a báró Károlyi Sándor parancsnoksága alatt álló seregek 1706-iki Mustra könyve szerint.

(3) Országos levéltár: Missilis levelek.

(4) Ugyanott.

(5) *Erre vonatkoznak Dessewffy Imre főstrázsamesternek (utóbb tábornok) gróf Szirmay Istvánhoz 1710 márcz. 14. Ville Monsból intézett következő érdekes sorai: «Dessöffi Ferencz bátyám uram felől is írt (öccse Miklós), hogy Lengyelország szélén tartózkodik (t. i. Ferencz) reménlem a parte kívánna grationalist és protectionalist eő Felségétől. Én tiszta sztvöl s mind kölcségemet úgy fáradságomat nem szánom eő Kegyelme, de maga jól tudgya Gróff uram, micsoda messze földre vagyok Bécsből, ha Groff uramnak tetszenék szegény atyafját, szolgáját segíteni és a parte eő Kegyelmeinek protectionalist Bécsben beszerezni mentül előbb, mi leszen az költség mindenkoron kész vagyok Gróff uramat contentálni».*

A levél eredetije a Szirmay grófok levéltárában.

DESSEWFFY ANDRÁS

M. K. R. LOVASSÁGI EZREDES, A MARGONYAI ÁG ALAPÍTÓJA

1693—1745.

Ez a Dessewffy Ferencz *Butkay Annát* vette feleségül. Házasságából születtek *András*, *Tamás* és *József* nevű fiai, továbbá *Anna* és *Klára* nevű lányai.

DESSEWFFY ANDRÁS.

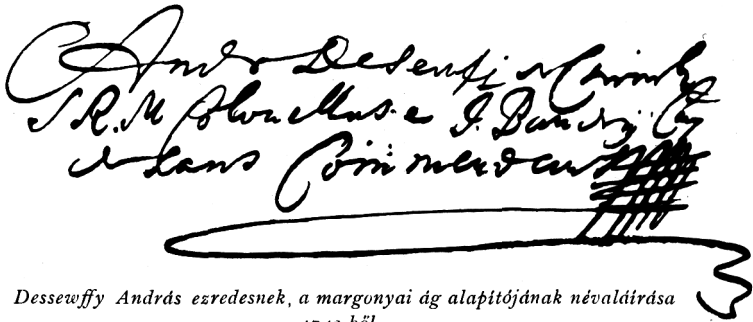
(1663—1745.)

Dessewffy Ferencz sárosi alispán elsőszülött fia: *András*, Gradeczi Stansith Horváth Boldizsárnak és nejének Modori Keller Zsuzsannának leányát: *Anna Máriát* 1716 június 28-án Keresztfaluban nőül vevén, alapítója lett a tarkeői főág oldalágának: *a margonyai, vagyis lutheranus ág*nak. Összes leszármazói a VI. táblázaton láthatók.

Miként annyi előde, úgy ő is a hadi pályán tüntette ki magát s ha a halál élte derekán el nem ragadja, bizonyára sok borostyánlevéllel növelte volna azt a koszorút, melyet a Dessewffyek a harcmezőn szereztek. Már tizennyolcz éves korában katonává lett és hat évig szolgált mint zászlótartó a Kolonits-, majd a Nádasdy-féle lovasezrednél. Az utóbbi ezred reductiója alkalmával szülői hazahívták. Itthon gazdálkodott és a mellett később mint Sáros vármegye táblai ülnöke a vármegyei közügyekben buzgólkodott. 1741/42-ben Sáros vármegye lovas insurgenseinek ezredesévé lön. Dessewffy András a harctéren oly vitézül forgolódott, hogy — állítólag — maga Nagy Frigyes is elismerőleg nyilatkozott felőle. 1742 tavaszán, úgy látszik, seregével elhagyta Sziléziát, legalább Ghyllányi János tábornok február 27-én sietve Jablonka védelmére rendeli őt. Ugyancsak Ghyllányi tábornok márczius 10-én arra buzdítja, hogy a jablonkai szoroson átkelve, az ellenséget vágja, ölje, üldözze. Április hava közepén már ismét

Sziléziában volt s Pálffy nádor április 15-én Tessen-be czimezi neki levelét.⁽¹⁾

A sárosvármegyei lovas insurgensek vitézi dolgairól többször értesítette megyéje főispánját, vérrokonát: Szirmay Tamás grótot. «Kedves Eötsém, Kegyelmed kétrendbeli levelét — feleli neki a főispán április 22-én Tarczáról⁽²⁾ — annyival inkább nagy örömmel vettem, hogy azokból commandoja alatt lévő hadaknak jó progressusát értettem, az Isten tovább is boldogítsa Felséges Asszonyunk hadait, szivesen óhajtom.»

András Dessewffy
 R. M. J. Dessewffy
 János Csizsáky

Dessewffy András ezredesnek, a margonyai ág alapítójának névaldírsza
 1742-ből.

Május havában Ratibor mellett táborozott. Festetics József gróf levelében melegen ajánlja neki az éberséget és szoros vigyázást. A nyár derekán résztvett Prága körülzárásában. Az insurgensek itt háromszor visszaverték a kitörő francziákat, július 29-én, a harmadik kitörés alkalmával, ötszázat közülök levágtak s mintegy harmincz főtisztet elfogtak. Magyar részről mintegy száz ember esett el, köztük *Cziráky Főzsef gróf insurgens ezredes*.⁽³⁾ Ezeket a csatározásokat kizárólag a magyar

(1) Az imént idézett három levél a margonyai Dessewffyék levéltárában látható a Nemzeti Múzeumban.

(2) Lásd a margonyai Dessewffyék levéltárában a Nemzeti Múzeumban.

(3) Wrede téved a «Geschichte des k. u. k. Wehrmacht» című művében (III. kötet 1 fele), midőn ezt a Cziráky grótot a 3-ik huszárezred parancsnokának tünteti föl.

insurgensek folytatták. «Csak maguk voltak azon actuson — írja 1742 augusztus 5-én Szuhányi Márton helytartósági tanácsos Károlyi Sándor grófnak⁽¹⁾ — semmiféle regularis nép, se magyar se német nem volt vélek.»

A prágai ostromnak s Dessewffy András itt kimutatott vitézi bátorságának hamar híre ment Magyarországon is. A derék ezredest siettek is ismerősei üdvözölni. Dobay Zsigmond alispán augusztus 16-án Eperjesről írja neki: «*Pro honore Gentis a prágai vitézkedő és nagy dicséretre méltó actiójának ide is penetrált a híre, az Úr Isten erősítse tovább is, s adjon erőt, segítséget az urnak bátyám uramnak, kívánom szivemből.*»⁽²⁾ Úgy látszik Dessewffy tetteit az udvar is kellőleg méltányolta, mert szeptember 1-én Lothringen Ferencz társulkozó a királyi lovassági ezredesi czimet adományozta Dessewffy Andrásnak, majd ugyanazon év december 12-én *valóságos magyar lovassági ezredessé nevezi ki.*⁽³⁾

Az első sziléziai hadjárat után Dessewffy Andrást az Eszterházy-féle (37.) magyar gyalogezredhez osztották be számfölötti ezredesnek; az ezredes, Szirmay Tamás gróf távol lévén, a haditanács Dessewffyt bizta meg a commandóval. Ezredének élén 1744 július havában résztvett Nádasdy lauterburgi fényes győzelmében. Midőn Frigyes váratlanul Csehországba tört, Nádasdy hadait visszarendelték. Dessewffy szeptember havában már Bécsben volt s itt le is festette magát az Eszterházy gyalogezred ezredesi egyenruhájában.⁽⁴⁾ 1744 október 27-én Pálffy nádor ké-

(1) Szuhányi levelét lásd a gróf Károlyi nemzetség levéltárában.

(2) Dobay levelét lásd a margonyai Dessewffyék levéltárában, a Nemzeti Múzeumban.

(3) Mind a két decretumot lásd a margonyai Dessewffyék levéltárában. N. Múzeum.

(4) *Ezen 55—85 ctm. nagyságú olajfestményű arczképet, melynek hű mását itt látja az olvasó, Gilhoffer és Ranschburg bécsi könyvkereskedő urak voltak szivesek reproductio végett átengedni. Utóbb megszereztem magamnak ezt a szép és becses családi ereklyét. A kép mögött mellékelve van*

relmére Lothringen Károly herceg elbocsájtá őt a magyar fölkelő sereghez.⁽¹⁾ A második magyar insurrectio 1744. év őszén szervekedett s még azon évben 12 ezer fölkelő, Eszterházy József gróf országbíró vezetése alatt, bevonult Sziléziába. Dessewffy András Splényi Gábor báró altábornagy csapatai között vitézkedett; de csak rövid ideig. 1745 január havában már súlyosan megbetegedett s január 19-én Tarnowitz-ban meghalt 52 éves korában. Eszterházy József fővezér január 21-én Sorau-ból értesíti haláláról Károlyi Ferencz gróf altábornagyot. «Oberster Dessöffy uram Streliczról Tarnowitzra vitetvén magát, mind ezért, mind pedig hogy a torka körül való daganattyán flajstromot nem szenvedhetett, tegnapelőtt e világbul kimult». Splényi Gábor altábornagy egy nappal előbb, tehát 20-án értesítette erről Károlyi Ferenczet Gleiwitz-ről: «*Oberster Dessöffy András uram tegnap meghala Tarnowitz-án, ma küldtem az fiát vissza eltemetésére.*»⁽²⁾ Tarnowitzban az evangélikus templomban temették el. A temetésen csakugyan jelen volt az apával együtt harczoló fiú, ifjú Dessewffy András is, s alig hogy a temetés megesett, a poroszok rátörtek Tarnowitz-ra s az ifju Dessewffynek menekülni kellett.⁽³⁾

egykorú meritett papíron a következő egykorú följegyzés. Az egyik oldalán: «Illustrissimus D. Andreas Desseöffy de Csernek prius quidem Incltyti Comitatus Sarosiensis Banderii contra Borussorum et Gallix reges, tandem post fata Illustr. Domini Colonelli Thomæ Szirmay I. Regiminis Josepho Esterházyani Colonellus creatus per Aug. Dominem Regnantem Mariam Theresiam Reginam Hungariæ et Bohemiæ». A másik oldalán: «Pictus Viennæ Anno Domini 1744 diebus Septembris. Mortuus in dicionibus Borussicis Civitate Tarnowicz in Silesia, Anno 1745 die 19 jan. ætatis suæ 52., ubi honorifice sepultus in præsentia filii sui Andreæ in Ecclesia Evangelica quem Borussus eodem die hostiliter persecutus ex eadem civitate Tarnowicz».

(1) Az elbocsájtó levelet lásd a margonyai Dessewffyek levéltárában a Nemzet Múzeumban.

(2) Splényi és Eszterházy idézett leveleit lásd a gróf Károlyi nemzetség levéltárában.

(3) *A poroszok váratlan beütése okozta rémület lehetett az oka annak,*

Dessewffy András nagy családot hagyott maga után. Utódai margonyai Dessewffy név alatt szerepelnek, és valamennyien a lutheránus vallás hívei. Ő tért át először a lutheránus vallásra, akkor, midőn a nagytekintélyű és vagyonos Gradeczi Stansith Hováth lutheránus családból választott magának feleséget. Szülei és testvéröccse, József, a későbbi gróf és tábornok, éltek fogytaig a róm. kath. vallásnak voltak hívei.

*

A margonyai ág alapítójának Andrásnak három fia volt. *András, Károly* és *Tamás*. A legidősebb, vagyis *András*, Kubinyi Borbálát, Kubinyi Gáspár és Plathy Anna leányát vette nőül. Egyszerű, nemes gondolkozású, lutheránus vallásához ragaszkodó férfiú volt, a ki — mint annyian a Dessewffyek közül — a fényt, a nagyzást és a maga dicsőítését nemcsak nem kedvelte, hanem még végrendeletében is megtiltotta. Őt és feleségét — írja végrendeletében — ne az édes anyja építette templomi sírboltba, hanem a köztemetőbe temessék, minden pompa nélkül! Nem rajongott a vagyonért, de amije volt, azt megőrizte s becsületes munkával szaporította. Gyermekének is azt ajánlá, hogy «Isten segítségével a szüleiktől maradt kevés jókat igyekezzenek megbővíteni». Utálta a tékozlást, de azért ellensége volt a fősvénységnek is. «Valamint a tékozlás — írja gyermekének — úgy a nagy fősvénység is utálatos dolog, azért mindkettőtől ójátok magatokat és fussatok előtte és se nagy fősvénységet ne kövessetek, se az tékozlást».

A milyen elveket követett életében, olyanokat ajánlott gyermekének is. Végrendelete valóságos tárháza az okos tanácsoknak és szebbnél-szebb erkölcsi mondásoknak. S ha van

hogy a tarnoviczi evangelicus lelkész nem jegyezte be Dessewffy András halálását, illetőleg eltemetését az anyakönyvbe.

valami, úgy ez a végrendelet⁽¹⁾ az, a mely az alig ismert Dessewffy András egyszerű nemes lelkére szép és maradandó világot vet.

«Felséges Úr Istentől — írja végrendeletében — és az ő szent Igéjétől soha el ne szakadjatok, *igaz evangelica vallásokban, melyben felneveltettetek, ha szinte minemű persecutio is jönne rátok, áthatatosak legyetek!* A szentegyház szolgálira el ne felejtkeztek, hanem azokat becsületben tartsátok. Igaz béreket tehetségtek szerint mindenkor megadjátok s azokat tápláljátok. Oskoláktól el ne vonjátok bő kezeteiket, hanem azokat is tehetségtek szerint segítsétek és promoteáljátok . . . Emberbecsülők, atyafi-, békesség- s becsületszeretők, jóságos cselekedeteknek követői, szorgalmatosak, igyekezők, takarékosak, józanok, és jó szomszédság tartók legyetek. Ne legyetek kevélyek, ember megvetők, bosszúállók, hazugok, pörlekedők, hirtelenek s haragosok, hanem mindenben mértékletesek, ügyefogyottaknak segítői, özvegyeknek s árváknak pártfogói legyetek.»

Politikai meggyőződésének és hazája alkotmányához való ragaszkodásának e szavakban adott kifejezést: «Felséges Uratoknak s királytoknak hívek, érette imádók, kegyelmes parancsolatjainak s rendelkezéseinek teljesítői legyetek, *az Felséges Austriai Háztul soha el ne szakadjatok, hanem annak híven szolgáljatok. Magyarországi koronától soha sem távozzatok el, idegen országokban soha lakóhelyeitek helyheztenni ne igyekezzetek, hanem országtoknak törvényeit, rendtartásit s privilegiumit (az kik nem lennének Felséges Uratoknak ellenére) minden igyekezettel s iparkodástokkal adimpleálni, védelmezni és követni el ne mulassátok».*

Minden ügyét jól elrendezvén, 1787 deczember 16-án, 61 éves

(1) E végrendeletet, mely 1872 máj. 7-én Margonyán kelt, Dessewffy Pál margonyai földbirtokos úr volt szives rendelkezésünkre bocsájtani.

DESSEWFFY ARISZTID

1848/49. HONVÉDTÁBORNOK, AZ ARADI VÉRTANÚK EGYIKE

1802—1849.

korában, nyugodt lélekkel és keresztényi megadással vált meg az élettől.

Két fiút hagyott maga után, *Andrást* († 1817 február 14.), és *Gáspár-Tamást*. Ez utóbbi Felső-Kubinyi Kubinyi Julianával kötven házassági frigyét, boldog házaselet után 1854 február 6-án húnyt el 76 éves korában Margonyán. Életének legszomorúbb eseménye volt, fiának: *Arisztidnek* kivégzése Aradon 1849 október 6-án.

DESSEWFFY ARISZTID.

(1802—1849 október 6.)

Hat fivére közül korra nézve a második volt. Született 1802 július 6-án Csákányban. Apja kitünő nevelésben részesítette őt. Nagy hajlama lévén a katonai pályára, a hadseregbe lépett. Miután azonban a kapitányságig vitte, visszavonult családi otthonába. Első neje Újházy Antonia volt, a ki huszonhárom éves korában meghalt Velenczében. Második felesége Szinnyei Merse Emma volt, Szinnyei Merse László Sáros vármegye alispánjának leánya, a ki túlélvén férjét, annak halála után Máriássy Jánoshoz ment nőül.

Kitörvén a szabadságharcz, Dessewffy Arisztid belépett a nemzeti hadseregbe s mint a sárosmegyei nemzetőrség őrnagya kezdé meg újra fényes katonai pályáját. 1849 február 13-án ezredessé, június 1-én pedig tábornokká neveztetett ki. Tarczalnál gyors megjelenésével döntő befolyással volt az ütközet kimenetelére. «Jöttem a mint jöhettem — jelenti megérkezésekor Klapkának — s itt vagyok, vagy eldönteni a csatát, vagy ha késedelmem miatt elveszne, elveszni magam is!»

Résztvett a kápolnai ütközetben, a hol csapataival két tűz

közé szorult, rendkívüli lélekerejével azonban sikerült csapatait jórendben visszavonni. Vitézségét és katonai képességét az isaszegi és váczai csatákban is kimutatta. Jelen lévén Budavára ostrománál, a függetlenségi nyilatkozat megünneplésére adott díszebéden is részt vett.⁽¹⁾

Buda bevétele után a felsőmagyarországi északi hadsereg vezérévé tétetvén, azzal bizták meg, hogy Visoczkyval együtt az oroszok előnyomulását lehetőleg akadályozza. Ez időre esik második házassága Szinnyi Merse Emmával. Az esküvő Pesten történt, de a férj az esküvő után kénytelen lévén a táborba indulni, ifjú nejét többé nem látta viszont.

Dessewffy rendeltetési helyére menvén, kétszer is megkísérlé ugyan az oroszok föltartóztatását, a túlerővel szemben azonban gyöngének bizonyult. Így hát nagy óvatossággal Czeglédig visszavonult, a hol Perczel parancsnoksága alá rendeltetett. Ezentúl az alsómagyarországi harczokban jutott neki jelentékeny szerep. A temesvári szerencsétlen ütközet után, látván, hogy minden veszve van, Törökországba akart menekülni. Jólehet már nem volt messze a határtól, mást gondolt s egykori bajtársának, Lichtenstein Ferencz herczeg altábornagynak megadta magát. Lichtenstein herczeg ugyanis megígérte neki, hogy közbenjárásával a számkivetésnél enyhébb elbánást eszközöl ki számára. Szavát meg is tartotta, mert Haynaunál közbelépett Dessewffy Arisztid érdekében. Ezzel azonban e vértszomjazó vadállatnál csak annyit ért el, hogy a kötélhalált kegyelemből főbelövésre változtatta. Október 6-án az aradi vár déli sánczárkában lötték agyon.

Az itt látható arczképe, családtagok nyilatkozata szerint, a legjobb. Hű mása ez annak a képnek, melyet Than Mór festett és mely az eperjesi ágost. ev. lyceum dísztermében függ.

(1) L. Irányi Dániel cikkét az »Aradi vértanuk albumá»-ban.

DESSEWFFY DÉNES 1848/49. HONVÉDHUSZÁRŐRNAGY.

DESSEWFFY LAJOS.

Dessewffy Arisztid aradi vértanú bátyjának, Gusztáv-Adolfnak fia: Dessewffy Lajos még a forradalmat megelőzőleg a Ferdinánd főherczeg nevét viselő huszárezredbe lépett s itt mint főhadnagyot találták őt a negyvennyolczas események. Édes atyjával együtt ő is a honvédekhez ment át s mint őrnagy végig küzdötte az egész szabadságharczot. Hogy derék tiszt volt, mutatja az a körülmény is, hogy a vitézségi érdemrenddel tüntették ki. A szabadságharcz leverése után fölségárvulás miatt haditörvényszék elé állították őt s Aradon 1850. évi január hó 16-án kelt ítélettel rangja s vagyona elvesztésére és 16 évi várfogságra ítélték. Azonban kegyelmet nyervén, 1853 junius 29-én a munkácsi börtönből elbocsátották.⁽¹⁾ Ezután mezei gazdasággal foglalkozott. 1867 május 2-án megválasztatván Sáros vármegye főpénztárnokának, ezt a hivatalát 1892-ig viselte, a mikor szemei elgyöngülése folytán hivatalától megvált és azóta mint nyugalmazott 1848/49-iki honvéd huszárőrnagy Eperjesen lakik.

DESSEWFFY DÉNES.

(1828—1898.)

A szabadságharczban résztvett Dessewffyek közül különösen kitüntette magát az aradi vértanú másodunokaöcscse, Dessewffy Dénes († 1898 február 4.). Mint hadnagy szolgált a palatinális huszárezredben Prágában. A negyvennyolczas események hallá-

(1) Az erre vonatkozó okiratok magánál Dessewffy Lajosnál vannak.

tára a jász és kún fiúkból álló ezred legénysége nyugtalankodni kezdett; miért is kisebb városokba osztották szét s éber szemmel kísérték. Egyik százada azonban Sréter Lajos kapitány, Desseffy Dénes, meg Hollán Guidó hadnagyok vezetése alatt megszökött állomásáról és teljes hadifölszerelésben, folytonos üldözés között, kilencz ember elvesztése után szerencsésen Magyarországra ért. Sréter kapitány megsebesülése után a nádor-huszárok vezetője Desseffy Dénes lőn. A Felső-Magyarországban vívott harcokban fényes, de nehéz szerep jutott e maroknyi lovasnépnek. A hol legnagyobb volt a veszély, vagy a hol először föltűnt az ellenség, ott termettek a nádor-huszárok s rendszeren vitézül megfelelték a beléjük helyezett bizalomnak. Csornánál az alig 21 éves Desseffy őrnagy vezetése alatt visszaverték Wyss tábornok legjobb lovasait, a császár dsidásokat. Ez ütközetben azonban Desseffy Dénes is súlyosan megsebesült. A szabadságharcz végeig aztán betegen feküdt. Mint szökevény katonát *«in effigie»* fölakasztották. Hosszas bújdosás után Genfben talált új otthont, hol óragyárat alapított. Majd megnősült, I. Napoleon híres tábornokának Jourdannak unokáját, Jourdan Adélt vezette oltárhoz, kitől három gyermeke született: *Arisztid*, *Árpád* és *Emma*. 1866-ban, mikor Klapka legiójával átlépte a magyar határt, Desseffy Dénes tárgyalásokat folytatott Bismark herczeggel. Ezen ügyre, meg az emigráció alatt teljesített kényes politikai küldetésére vonatkozó nagybecsű adatokat emlékirataiban földolgozta. Emlékiratai fiának, Desseffy Arisztidnek, a képviselőház háznagyti titkáranak és írónak birtokában vannak. Desseffy Dénes az 1867-iki kiegyezés után hazajött s visszavonultan gazdaságának élt.

★

A margonyai ágnek még egy sarjadékaról, *Desseffy Pál* sárosmegyei kapronczai lakosról kell itt megemlékeznünk, kinek

nevét az utóbbi időben tett intézkedései mindenkorra emlékeztessé teszik a család előtt.

Desseffy Pálnak három neje volt. Első nejétől, Priessnitz Bertától született *Zsófi* lánya, ki 1880-ban Desseffy Arisztid képviselőházi titkárhoz ment nőül. Másik nejétől, Óvári és Szent-Miklósi Pongrácz Ilonától született *Albert* fia 1869 márczius 30-án. Harmadik feleségétől, Flossmann Klárától nincsenek gyermekei.

Mivel egyetlen fiának, Albertnek elméje örökre elborult, 1900. év elején 400,000 frt örökáron eladta margonyai uradalmát — a lutheránus ág ez ősi fészket — Hohenlohe-Oehringen János *porosz* hercegnek.

A következő évben, deczember 30-iki kelettel családjá részére 500,000 koronás alapítványt tett «Cserneki és Tarkeői Desseffy nevelési ösztöndíj-alapítványa» czímen.

Az «Országos Nőképző Egyesület»-nél Budapesten 1902-ben 20,000 koronás alapítványt tett oly föltétellel, hogy a Cserneki és Tarkeői Desseffy családból, valláskülönbség nélkül, egy leánygyermek az egyesületnél évenként teljes ellátás mellett ingyenes neveltetésben részesüljön.

Végül 1901-ben törvényesen örökbe fogadott két kiskorú testvért: *Erzsébet-Terézt* (szül. 1890 november 30-án Eperjesen) és *Miklós-Andrást* (szül. 1894 április 7-én Eperjesen) azzal a kikötéssel, hogy addigi családnevük helyett a Desseffy vezetéknevet kötelesek viselni; a kikre aztán ő Felsőge 1902 november 9-én kelt legfelsőbb elhatározásával Desseffy Pál magyar nemességét, Cserneki és Tarkeői előneveit és címerét átruházta. Ezen gyermekek tehát a régi nemességgel s a Cserneki és Tarkeői előnevekkel jogosan élhetnek, de a II. Lajos király által 1525-ben a családnak adományozott nemesi címert nem viselhetik, minthogy ő Felsőge, az átruházás alkalmával részükre kiállított nemesi diplomában *nekik külön meghatá-*

rozott czímert adományozott, olyan czímert ugyanis, a minőt a Dessewffy család nemesi ágának tagjai, — nem ismervén a családnak közel két század óta lappangott ősi nemesi czimerét, — eddig jobbra a Dessewffy bárói és grófi czímernek után alkotott formában kisebb-nagyobb eltérésekkel használtak.

DESSEWFFY JÓZSEF GRÓF.

(1702—1768.)

A margonyai ág alapítójának, Andrásnak öcscse: *József*⁽¹⁾ a családban már szinte szokássá vált harczyi erényekért lelkesedvén, szintén a hadi pályára lépett. Apától öröklött kitünő tulajdonságai és vitézi bátorsága révén gyorsan emelkedett. 1735-ben kapitány volt Dessewffy István huszárezredében (mai 3-dik), 1739-ben már alezredes. 1742 július 1-én a Nádasdy Ferencz huszárezredének ezredesévé neveztetett. 1744 február 13-án vezérőrnagyi, 1752 július 31-én altábornagyi rangot nyert. Az 1744 július hó 26-án 7693. szám alatt kelt patens alapján tulajdonosa lón az 1734-ben báró Hávor János alapította (mai 4-dik) huszárezrednek.⁽²⁾ 1754 deczember 20-án a maga és utódai részére *grófi rangot* nyert, czímeradomány nélkül.⁽³⁾ Meghalt 1768 június 29-én hatvanhat éves korában.⁽⁴⁾ Fia:

(1) L. az I. táblán a XV. ízen.

(2) *Megemlítjük itt, hogy Dessewffy József gróf, valamint Dessewffy István és Imre ezredtulajdonosok a bécsi hivatalos katonai Schematismusban mint bárók («Freiherr von») szerepelnek, holott egyik sem volt báró.*

(3) Országos levéltár Lieber Regius XLIV. 515. lap.

(4) *E szerint Mindszenti Lovocát Historiái dictionariuma II. k. 414. lapján olvasható közleményét, hogy «Dessewffy József a successióért való hadakozásban elesett 1746-ban», Nagy Iván tévesen vonatkoztatta Dessewffy József grófra.*

GRÓF DESSEWFY JÓZSEF

ALTÁBORNAGY ÉS A 4. HUSZÁREZRED TULAJDONOSA 1702—1768.

DESSEWFFY FERENCZ GRÓF

(1728—1757 nov. 22.)

1728-ban Komlós-Keresztesen született. Édes apja katonai vére folyt ereiben, s annyira vágyott a hadi élet után, hogy már 17 éves korában beállt a Tripps-féle huszárezredbe. Valódi hivatást érezvén e pályához, ügyességével és iparkodásával páratlan gyorsan haladt előre. 1748-ban, vagyis 20 éves korában, atyja huszárezredében már mint kapitány szolgált. Két évvel később 1751-ben, főstrázsamesternek nevezték ki, majd 1755 ápril 6-án alezredesi ranggal áthelyezték őt az Eszterházy Miklós (33-dik) gyalogezredhez. A 29 éves, mindenkitől kedvelt nagyreményű főtiszt *a boroszlói véres ütközetben résztvevén, 1757 november 22-én elesett.* Míg szerencsésebb bajtársai a kivívott győzelem után Tedeumot ünnepele~~tek~~, addigra idegen földön jeltelen sírban pihent! Zékány György gránátoshadnagy, 1757 november 28-án kelt levelében ímígyen ír Boroszló megvétele-ről Károlyi Antal grófnak: «22da novembris peragált szerencsés bataillanak Breslau-nál folyamatja, úgy vélem, tudva leszen Nagyságodnál, mely mindenek vélekedése ellen jól véghez ment; az mieinknek kevés, de az ellenségnek nagy kárával, mert az holtakon és sebesülteken kívül helyben kényszerítettett hagyni a 22da novemb. usque 25^a ejusdem 7000 desertérokát. A Hauptquartirban olvastunk mindennemű készületeit 31 ágyút, 9 zászlót, bőrmagazinumot és 24^a ejusden szép Breslau városát is feladta. Az commandirozó generalisokat, herczeg Webert, az horvátok elfogták, ki felől mindnyájan azt mondják, hogy szántszándékkal elfogatta magát, s így 30,000-ből álló armadából sok ha 10,000 ment el. Az mi veszteségünket 5000-re számláljuk, kik között generalis Wurm elesett. Kheul, O'Donell generalisok sebben

vagynak, és az szegény Dersőffy obersleutnant elesett; az mieink megtartván az helyet, nagy örömmel még akkor este Te Deum laudamust löttének».⁽¹⁾

Dessewffy Ferencz gróf ifjú özvegye, Forgách Ludmilla grófnő, a messze idegenben elhunyt vitéz férje emlékét kegyelettel őrizte. Egyetlen fiukat, *Ferencz* grófot, nem is engedte a katonai pályára lépni, nehogy olyan sors érje őt, mint édes atyját. Forgách Ludmilla különben másodszer is férjhez ment. Férje Eszterházy István gróf volt. Első házasságából született fia: Dessewffy Ferencz gróf 1820 február 14-én utódok nélkül halt meg Edelényben. Benne a Dessewffyek *idősb, vagyis első grófi ága kihalt.*

★

Dessewffy István kassai kapitány legifjabb fia: *Miklós* (1674—1748.), a ki Berthóty Krisztinát vette nőül, vármegyéjének szentelte életét. Mint Sáros vármegye helyettes alispánja hosszú ideig hivataloskodott.⁽²⁾ Három fia közül az elsőszülött

(1) Zékány György levele Károlyi Antal grófhhoz, a gr. Károlyi nemzetség levéltárában.

(2) *Kriványban, 1721. aug. 10-én kelt szép magyar levelében maga írja Úsz Györgynek, felesége haláláról: «Édes házastársam Tekintetes Nemzetes és Vitézlő Berthóty Krisztina asszony... ezen mostan folyó 1721-ik esztendőbeli július havának 19. napján reggeli egy óra tájban, pusztás kriványi házamnál az ő teremő Istenéhez szüntelen való buzgó fohászkodási után életének 38-ik, vélem való igaz házasságbeli szeretetiben pedig huszonkét és három holnapi esztendőök után, szép csendesen az árnyékvilágbul lelkét az ő Teremőjének (az kitül vette vala) viszont vissza adta, nekem és neveletlen árva gyermekeimnek szomorú és felejthetetlen keserűséget hagyván».*

L. Országos levéltár N. R. A. Fasc. 838. No 75.

BÁRÓ, utóbb GRÓF DESSEWFY SÁMUEL.
AZ IFJABB GRÓFI ÁG ALAPÍTÓJA
1711—1776.

DESSEWFFY ÁDÁM

szintén azon hősök közé tartozott, kik e nagy családból a harczmezőn vitézkedtek, s ott is estek el. 1739-ben mint főstrázsamester szolgált a Baranyay-féle (mai 8-dik) huszárezredben, még azon évben áthelyezték a Dessewffy István-féle (mai 3-dik) huszárezredbe, melynek 1742-ben báró Festetics József altábornagy lett a tulajdonosa, 1744-ben *alezredessé* léptették elő. 1745-ben a porosz jelentések mint híres portyázót említik. Ugyanez év november 9-én a *Kunzendorf* mellett vívott ütközetben vitézi halált halt. Tranquini alezredes Marchendorfból ezeket jelenti haláláról: «Nachdem Oberstlieutenant Dessewffy erfahren hatte, dass die Preussen sich bis Kunzendorf ausgebreitet hätten, habe er sich entschlossen, den Feind zu überfallen. Er warf denselben mit grossem Verlust aus den besetzten Ortschaften, aber eine Kugel traf den Oberstlieutenant Adam Dessewffy, an welchen wir einen der besten Husaren-Officiere verloren haben, von dem man sich grosse Dienste auch in der Zukunft versprochen hatte».⁽¹⁾ Mikor Mária Terézia 1775 márczius 17-én öcscse Dessewffy Sámuel részére kiállítja a grófi diplomát, Dessewffy Ádám alezredes vitézi halálát is érdemül tudja be a családnak. «Fivéred — mondja a királynő — Dessewffy Ádám a Nádasdy hadtest⁽²⁾ alezredese meghalt; vérét, melyet veszélyes alkalmakkor gyakran s bőven engedett folyni, végre teljesen kiontotta érettünk».

(1) Bécs. Hadi levéltár. 1744. F. A. Böhmen X. ad 84.

(2) Az említett grófi diplomában a «*Nadasdyanae legionis*» kitétel alatt. Nádasdy önálló hadteste értendő, melyhez akkor a gróf Festetics huszárezred is tartozott.

Öcscse *István*, Abauj vármegye alispánja volt és 1742-ben a nemes lovasbanderium ezredese. Nejétől, Gecsei Olasz Juliától, öt gyermeke született; egy fiú, ki zsenge korában meghalt és négy leány: *Anna-Mária* (báró Fischer Józsefné), *Klára* (báró Orbán Pálné), *Erzsébet* (Uszfalvi Usz Antalné) és *Dorottya* (Parnói Molnár Józsefné).

Dessewffy Miklós harmadik fia:

DESSEWFFY SÁMUEL BÁRÓ, MAJD GRÓF.

(1711—1776.)

Apja példáját követvén, szintén a vármegye szolgálatába állott. Rövid idő alatt táblai ülnök, majd királyi tanácsos lón és 1764-ben Sáros vármegye főispáni helytartója. 1767-től haláláig, mint ugyanazon vármegye valóságos főispánja, jelentékeny szerepet játszott a közügyekben. Azonban nemcsak vármegyéje bölcs kormányzásával szerzett érdemeket. Elévülhetetlen érdemét másutt kell keresnünk. Ott, hol nem a hivatalos buzgóság, hanem egyedül szíve és nemes érzésű lelke vezették tetteit. Dessewffy Sámuel báró hív társa volt Károlyi Ferencz grófnak Nyiregyháza megtelepítésében, s az odajött szegény lakosság védelmezésében! E ma már virágzó, de akkor még ezer bajjal küzködő város, nagy hálaival tartozik Dessewffy Sámuel emlékének is, mert a nemes báró nemcsak a telepítést segíté elő, hanem még pártfogókat is igyekezett a jövevények számára szerezni. Így 1758 január 15-én ezeket írja Sennyei Imre bárónak: «Kérem atyafi szeretettel arra, hogy azon nyavalyás és egymást érdeklő üldözések alá vetett nyiregyházi jövevényeknek pártfogásában s oltalmazásában velem egy szívvel munkálódní terheltekk; nem megvető sikerét tapasztalja ugyan kedves

sógor uram azok szállításában tett költséges s fáradságos munkáimnak, de érzenők nagyobbban, hogyha más szenvedésektől s üldözésektől mentté tehetnék őket.⁽¹⁾

Dessewffy Sámuel bárói czímere 1756 márczius 30.

Mikor Károlyi Ferencz gróf meghalt, Dessewffy Sámuel egyedül fáradozott a telepések megtartásában. A lakosok, mivel Károlyi Antal gróf tisztjei nagyobb haszonbér fizetésére akarták őket kényszeríteni, kijelentették, hogy inkább világgá bujdosnak, hogysen a kikötött kétezer forint helyett 9000 frtot fizessenek.

(1) Lásd *Éble Gábor*. «Az ecsedi uradalom és Nyiregyháza» című művében a 99. lapon

Dessewffy Sámuel hallván a lakosság elkeseredését, megnyugtatósára maga ment Nyiregyházára s ott Károlyi Antal gróf nevében is megígérte a telepéseknek, hogy a bért nem fogják 9000 frtra emelni és a Kis-Telek nevű földet sem veszik el tőlük. A mi tőle kitellett, azt meg is tette. Károlyi Antal gróf-

Dessewffy Sámuel grófi czímere 1775 márczius 17.

nak is írt és kérve kérte őt, elégednék meg kevesebb bérösszeggel is. Ő a maga részéről 4000 forintot is elégségesnek tart a szegény nyiregyháziak részéről. Dessewffy éppen oly érdekelt fél lévén, mint Károlyi, igen nemes eljárás volt részéről, hogy nemcsak több bért nem kívánt, hanem még Károlyinál is közbe lépett.

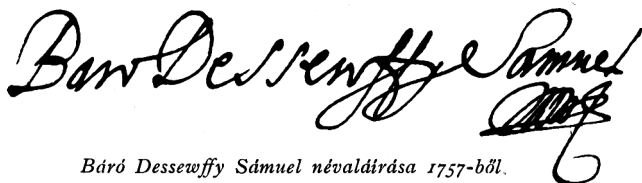
E közbelépés azonban ezuttal nem használt a nyiregyháziaknak, mert Károlyi Antal gróf megmaradt követelése mellett.

Dessewffy Sámuelnek kiváló érdemeit óhajtotta az udvar jutalmazni, midőn 1756 márczius 30-án *bárái*, 1775 márczius

17-én pedig *grófi méltóságra emelte*. És így ő lett alapítója az *ifjabb, ma már egyedül virágzó grófi ág*nak.

Az említett rangemelésekről kiállított két díszes oklevél elején megtaláljuk a bárói és grófi festett címeret. A bárói diploma érdekes szövegét, mely a királyi könyvekben nincsen beiktatva, a Függelék XX. száma alatt adjuk; a bárói és grófi címer hű rajzát pedig itt láthatja az olvasó. A grófi címer, a kilenczágú korona kivételével, a báróival mindenben teljesen egyező.

A bárói diploma alkalmat adott a *Dessewffy* név írásmódjának *végleges megállapítására* is; mert e tekintetben a család tagjai kényük-kedvük szerint irogatták nevüket. A míg

Báró Dessewffy Sámuel névaldátása 1757-ből.

a XVI. században állandóan és következetesen «*Desewffy*»-nek írták magukat, a tizenhetedik század kezdetétől 1756-ig a család neve különféle alakban jelenik meg, úgymint: *Desseőffy*, *Dessőffy*, *Dessüfi*, *Desőffy*, *Dezsőffy*, *Dezsőfi*, *Deseufy* és *Dersőffy*. Legtöbben használták a *Desseőffy* és a *Dessőffy* alakot. Az utóbbit használják még ma is a Franciaországba szakadt Miklós ivadékai, azzal a különbséggel, hogy az o betűre nem teszik föl a két ékezetet. Maga Sámuel báró is, mielőtt báróvá lett volna, «*Dessőffy*»-nek írta magát és a bárói diploma kézhez vételétől fogva állandóan «*Dessewffy*»-nek, vagyis úgy, a mint a diplomában írva van. Ez az írásmód azóta mindinkább elterjedt a nemesi ágnál is. Ugyancsak Dessewffy Sámuel báró használta állandóan a Cserneki előnév mellett a «*Tarkeői*»

előnevet is, noha az sem a bárói, sem a 19 évvel később kiállított grófi diplomában elő nem fordul. A kettős előnév különben teljes joggal megillet minden Cserneki Dessewffyt.

Dessewffy Sámuel grófnak első felesége *báró Palocsai Horváth Klára* volt, kitől *István* nevű fia és nyolcz leánya született. Második neje *Szent-Iványi Francziska grófnő*, Haller Sándor gróf özvegye volt. Ez utóbbtól egy fia és egy lánya született. Leszármazottjait lásd a VII. táblán.

*

IV. Dessewffy Ferencz fiai közül *Istvánnak*, a kassai kapitánynak ezen itt ismertetett leszármazottai több ágon folytatták a családfát. Istvánnak öccse *IV. Fános* háromszor nősült.⁽¹⁾ Első neje Farkas Judit, a második Túrterebesi Judit, a harmadik Hankonyi Mária volt. Ez utóbbtól született *Ferencz* nevű fia, a ki az esztergomi nationalis militia kapitánya, majd ezredese volt. Mint agglégény halt meg 1754 április 5-én 68 éves korában Esztergomban. IV. Jánosnak testvéröccse *II. Ádám*, Belleváry Zsuzsánnát vette nőül. Házasságából egy fiú: *Miklós* született. Ez a Miklós Franciaországba szakadván, megalapítója lesz az ott ma is élő Dessewffy családnak.

Ádámnak testvéröccse *I. Sámuel* Gyandai Kormos Borbálát vezette oltárhoz. Házasságából öt fia született, kik közül korra nézve a második fiú: *Bálint* szintén Franciaországba költözött.

Ennek a Bálintnak testvéröccse *Ferencz*, Vitalis Anna-Máriával kötött házassági frigyét, melyből három fia származott: Gábor, József és László.

Gábor, ki az okiratok szerint mint főhadnagy szolgált az Eszterházy gyalogezrednél, Alsó-Szelestei *Szelestey* Annát vette feleségül és *Vasvármegyében* alapított családot, melynek utolsó

(1) Lásd az 1. táblát.

GRÓF DESSEWFFY ISTVÁN

1736—1785.

férfi sarjadéka: Dessewffy Tivadar, jelenleg műlakatos a magyar államvasutak gépgyárában Budapesten.

Gábor öcscse *Fózsef*, három fút és egy leányt hagyott maga után, a kiknek családi fészket Zemplén vármegyében *Mádon* találjuk föl. A fiúk közül *Fózsef* második feleségével *Huszár Teréziával* Mádon hat fút és három leányt nemzett. A fiúk közül *Dessewffy Fózsef*, a gróf D'Alton-féle gyalogezrednél mint közlegény és káplár tizenhárom évig szolgált. Ezredese B. Alvinczy 1778 február 5-én Kassán kiadván neki az obsitlevelet, Kótaj-on provisorságot vállalt és 1782-ben Mádon nőül vette *Lakatos Katalint*. Első neje elhalván, másodsor *Tajkly Erzsébettel* lépett házassági frigyre 1786 február 20-án Nyiregyházán. 1786 május 7-én Paar hg. kinevezte őt *postamesterré Királytelekre*, a hol azonban már 1791 elején nejével és József fiával együtt meghalt, három kiskorú gyermeket hagyván maga után.

A régi leszármazási táblák szerint József többi testvérei, úgymint *Ferencz*, *Gábor*, *Imre*, *Sámuel* és *István* Körös vármegyébe szakadtak. Ezekről azonban nem sikerült közelebbi adatokat beszereznnünk Horvátországból! Úgy látszik, utódok nélkül haltak el, talán mint katonák a csatatéren.

*

A révfalu-i (Györmegye) plebánia anyakönyve bizonyos *Dessewffy Fózsefnek* nevét őrizte meg, a kinek nejétől Horváth Juliától, *Gáspár* nevű fia született 1769 január 6-án.⁽¹⁾ Ez a Dessewffy József valószínűleg katona volt és a győri káptalan

(1) *Dessewffy Gáspár keresztlevelének megszerzése annak köszönhető, hogy a gróf Károlyi nemzetség levéltárának gazdasági osztályában megvannak a gazdatisztek magaviseletéről vezetett «Conduit listák» 1818. évről. Ezek egyikében van följegyezve, hogy Dessewffy Gáspár «Rév-Pataházán Győr vármegyében született».*

birtokán Rév-Pataházában való rövid tartózkodása után csakhamar tovább vonult, mert róla azon a vidéken több adatot találni nem lehetett, sem a megyei, sem a káptalani levéltárakban. Fia *Gáspár* fölnövekedvén, gróf Károlyi József udvarában nyert alkalmazást. Tizenegy évig (1790—1801) hűségesen szolgálta urát⁽¹⁾ és mint nemes ember ura mellett résztvett 1797-ben és 1800-ban a szatmármegyei nemesi fölkelésben strázsamesteri ranggal a lovasbandériumnál. Véget érven a nemesi fölkelés, Károlyi József gróf meg akarta jutalmazni hű szolgáját, azért jószágigazgatója Burián Sámuel tanácsára 1801 február havában a nagykárolyi tiszttartóságnál gyakornoknak nevezte ki. Majd ugyanazon év nyarán megtette *Kraszna-Béltekre gazdasági ispánnak*.⁽²⁾ Dessewffy Gáspár ezt a hivatalt annyi igyekezettel, hűséggel és odaadással viselte, hogy úgy a grófi családnak mint hivatalbeli főnökeinek teljes becsülését sikerült kivívnia.

Leginkább a szőlők szaporítása és művelése körül fejtett ki nagy ügyességet és buzgóságot. 1801-től 1812-ig, a hivatalos jelentések szerint, a rossz állapotban lévő *bélteki* szőlőt kivágatta, újonnan ültette és 20 kapással megnagyobbította. Mivel *Nántü*-n az uraságnak nem volt ökonomiája, de mivel a borok is drágán mérődtek, Dessewffy 325 kapás szőlőhegyet alapított, oda házat, sajtó szint és 31 öl hosszú és harmadfél öl széles pinczét építtetett, «mely pinczébe 200, öt-hat öreg csebres

(1) *Gróf Károlyi József rendelete Burián Sámuel jószágkormányzójának: «Famulum perprius meum, proxime vigiliarum magistrum Casparum Desöffy, jam ab 11 annis penes me fideliter servientem, finita insurrectione cuperem alicubi in bonis meis accommodatum babere, in tali statione, quæ ipsi accomoda foret» 1801. febr. 11. Sopron.*

(2) *«Pro vacante per mortem Antonii Köházy servitio spani Béltekiensis resolvitur Casparus Desöffy cura annexo stationi huic sallariorum» Gróf Károlyi József rendelete 1801. máj. 29. Nagy-Károly.*

hordók elférnek!»! Rákos-Terebesen szintén ültetett egy 325 kapás szőlőt.

Ezenkívül 1811-ben magára kellett vállalnia a dobrai hamuzsír főzésnek vezetését is. Szívesen megtette, mivel a hamuzsírhuta kezelése és vezetése körül kiváló tapasztalatokkal dicsekedhetett. Eleinte a zsidókkal egy társaságban üzte ezt, zsidó részről kifizetődött 2200 frt, az uraság részéről szintén 2200 frt. A termelés az 1812-diki kimutatás szerint 417 mázsa 24 font tiszta hamuzsír volt! «Ha a hamuzsír manipulációját — írja Dessewffy a grófnak — tovább akarja folytatni Nagyságod, már most kellene a fákat vágatni; csak arra kérem Nagyságodat, hogy a legtermészetesebb uton méltóztassék manipuláltatni; mert ennél a manipulációnál nem szükségesek a czeremoniák, sem a nagyon tudós okoskodások, csupán csak az igényes együgyűség kívántatik hozzá, azért lettek az ilyen haszonból a pogány zsidók miliomisták, nem pedig a tanult keresztények! Ha Nagyságtoknak hozzám való hitelét megnyerhetem, örömmel kívánok szolgálni holtomig!»

1813-ban, — mint január 7-én kelt levelében írja — a zsidók önkényt lemondtak a hamuzsír főzésről, mivel nem elégedtek meg az újonnan adott erdővel. Ő ezt nem nagy bajnak tartja, mivel az erdők jobb karba hozása mellett más uton is fog némi hasznot teremteni. Végtelenül örvend, hogy a gróf jobb állapotba kívánja hozatni a bélteki uradalmat. «Valóban — írja a grófnak — a jó gazdaság szent lelke van Nagyságoddal.»⁽¹⁾

Gazdasági teendői közepette megbetegedvén, elhatározta magában, hogy a mint teljesen helyreáll egészsége, megválík a legénységtől és asszonyt hoz a házhoz. Választása egy tisztas,

(1) Az idézett gazdasági jelentéseket és leveleket l. a gr. Károlyi nemzetség levéltárában.

derék özvegyasszonyra esett. A szolgálati szabályzatok értelmében a házasságra engedélyt kellett kérnie uraságától. Ő ezt Klobusiczky Ignác jószágkormányzó közvetítésével tette meg.

Megkapván az engedélyt,⁽¹⁾ 1809 szeptember 18-án nőül vette Langenberger Magnus bélteki lakosnak özvegyét, született *Horák Magdolnát*, kinek édes atyja Horák Mátyás mint erdész Károlyi Antal gróf szolgálatában volt haláláig 1781-ig.

Dessewffy Gáspár bélteki ispán névaláírása 1809-ből.

Dessewffy Gáspárnak eme egyetlen házasságából nem született gyermeke, de volt egy örökbe fogadott fia és egy János nevű mostoha fia, nejének első férjétől. Erről a mostoha fiúról azonban születésén kívül egyebet a levéltári okiratok nem mondanak.

Az a Dessewffy János tehát, a kit ő Nagy-Károlyban 1812-ben a piaristák gymnasiumába mint 12 éves fiút beiratott és a ki tanulmányait Kassán 1816—17-ben végezte, *valószínűleg* az örökbe fogadott árva fiú lehetett. Bizonyára messze kiterjedt rokonságából vette őt magához. E föltevést megerősíti az a följegyzés, mely Szathmár vármegye 1811-iki nemesi conscriptiójában Des-

(1) *L. a gróf Károlyiak levéltárában a nagykárolyi jószágkormányzói jegyzőkönyvet 1809. évről 1491 szám alatt. «Ad Nrum 1491., iratott, hogy addig is, míg erről a M. Grófnénak jelentés tétethetnék, megengedtetik a házassága s ahhoz nékie sok szerencse kívántatik. Károly 12. szept. 1809».*

sewffy Gáspárról következőleg szól: «Megházasodott, egy mostoha fiát, és *egy örökbefogadott árva fiút* tart és taníttat.»⁽²⁾

Ettől a Dessewffy Jánostól származnak a *Szent-Márton-Kátán birtokos Dessewffyek*.

Mint hogy az eddigi anyakönyvi kutatások eredményéből még nem sikerült megállapítani, melyik Dessewffynek a fia ez a János, azért sem őt, sem leszármazottait nem lehetett az általános táblákba fölvenni. Ahelyett a következő lapon adjuk e család leszármazási tábláját a család értesítése szerint. 1835-ben Derekegyházán találjuk Dessewffy Jánost, mint Károlyi Lajos gróf uradalmi számvevőjét. Ugyanez év július 12-én vezette oltárhoz Orosházán Olsavszky Saroltát, Károlyi György gróf jószágfelügyelőjének, Olsavszky Györgynek leányát, kitől kilencz gyermeke született, hat fiú és három leány. A fiúk közül *Béla* előbb szentmárton-kátai birtokán gazdálkodott és 1901-től kezdve Dessewffy Sándor csanádi püspök ő Excellentiája birtokait kormányozza Makón, a hol vele együtt lakik testvérbátyja *Gyula* pápai kamarás, mint nyugalmazott esperes-plébános, öccse *Géza* kir. kuriai bíró Budapesten, *Emil* pedig főszolgabíró Nagy-Kátán.

Visszatérvén Dessewffy Gáspár bélteki ispánra, róla még csak azt jegyezzük föl, hogy a tisztességnek és a valódi magyar gazdának ez a mintaképe hivatalának buzgó teljesítése közben halt meg 1823 november 3-án Kraszna-Bélteken. Özvegyét a grófi család, férje érdemeiért, tisztességes nyugdíjban részesítette.

★

A Dessewffy családnak több, teljesen elszegényedett tagja megmutatta, hogy ha sorsuk úgy hozta magával, mint derék iparosok kézi munkájukkal is képesek magukat fönntartani. Saját-

(2) L. Szathmár vármegye levéltárában az 1811-iki nemesi conscriptiót.

DESS

Meghalt 1884 s.
 Uradalmi számvevő gróf Károlyi
 Neje: **Olsavszky Sarolta**, Olsavszky György,
 Vezzerle Johannána
 Esküvő: 1

Gyula	Béla	Sándor	Ottília	Etelka
sz.: 1836 ápr. 10-én Derekegyházán. Nyug. esp. plébános, pápai kamarás.	sz.: 1837 április 7-én Derekegyházán. A csanádi püspök jószág- kormányzója. Neje: Nemes Viczián Zsuzsánna , Viczián István és neje Dabasi Halász Julianna leánya sz.: 1845-ben. Esküvő: 1868 okt. 29-én Tápió-Szelén.	sz.: 1838-ban Derekegyházán, † 1864-ben Szt-Márton-Kátán.	sz.: 1841 február 4-én Mozsgón. Férje: Burg Lajos , kir. itélőtáblai bíró, sz.: 1847, † 1901. Esküvő: 1869 aug. 18 Budapesten.	sz.: 1842 június Uzsonghón. Férje: Nemes Vi- Albert , tápiószzelei földbir Esküvő: 1862-t Szent-Márton-Ká-

Sarolta	Mária	Béla
sz.: 1869-ben, † 1887-ben Szent-Márton-Kátán.	sz.: 1871 ápr. 6-án Szent-Márton-Kátán. Férje: Korponai Simontsits Elemér , Tolnavármegye főjegyzője, sz.: 1870-ben. Esküvő: 1892 okt. 15 Szent-Márton-Kátán.	sz.: 1873 január 24-én, † 1887 február 2-án Szent-Márton-Kátán.

János	Aurél
sz.: 1873 július 25-én Nagy-Kátán. Földbirtokos. Neje: Szamos-Ujvár-Németi Daniel Mária , Daniel Pál és neje Daniel Mária leánya, sz.: 1879-ben. Esküvő: 1898 okt. 8-án Óléczen.	sz.: 1875 márczius 1-én Nagy-Kátán. Ministeri fogalmazó. Neje: Nemes Viczián Julia , Viczián István és neje Rewentlowi báró Kaas Irma leánya sz.: 1876 október 10-én. Esküvő: 1898 június 8-án Budapesten.

Magdolna	Aurél
sz.: 1899 április 29-én Budapesten.	sz.: 1900 május 2-án Budapesten.

SEWFFY JÁNOS

szeptember 5-én 84 éves korában.

Élt Lajosnál, utóbb földbirtokos *Szent-Márton-Kátán*.

Élt gróf Károlyi György orosházi jószágfelügyelőjének és nejének

ak leánya, sz.: 1819-ben, † 1871-ben.

1835 július 12-én Orosházán.

Géza

sz.: 1845 okt. 2-án Úszöghön.
Kuriai bíró.

Neje: Nemes Viczián **Ida**,
Viczián István és neje

Dabasi Halász Julianna leánya
sz.: 1849-ben.

Esküvő: 1872. Tápió-Szelén.

Emil

sz.: 1850 márczius 29-én
Úszöghön.

Főszolgabíró Nagy-Kátán.
Neje: Pilisi **Pilisy Mária**,

Pilisi Pilisy Béla és neje
Burg Ottilia leánya,

sz.: 1855 június 24-én.
Esküvő: 1873 június 3-án
Budapesten.

Kornél

sz.: 1854. Kókán,
† 1856-ban.

Eugenie

sz.: 1856 márcz. 26-án Kókán.

1. férje: **Érkövy Tivadar**,
m. kir. pénzügyministeri titkár,

sz.: 1847-ben, † 1876-ban.

Esküvő: 1872 nov. 9. Budapesten.

2. férje: **Dr. Krajszik Rezső**,

járási orvos, utóbb megyei főorvos

Esküvő: 1877. Szent-Márton-Kátán

Elváltak 1892-ben.

Margit

sz.: 1874 márcz. 30-án Budapesten.

Férje: Etre-Karcsai **Lukáts Kálmán**.

Esküvő: 1893 jun. 3. Nagy-Kátán.

László

sz.: 1875 febr. 20

Budapesten.

Földbirtokos.

Katicza

sz.: 1876 febr. 20

Nagy-Kátán.

Ilona

sz.: 1884 nov. 23

Nagy-Kátán.

Jolán

sz.: 1876 augusztus 10-én Nagy-Kátán.

Férje: Szamos-Ujvár-Németi **Daniel Pál**,
földbirtokos,

sz.: 1876 november 10-én.

Esküvő: 1897 nov. 22-én Budapesten.

Ida

sz.: 1882 márczius 15-én

Ócsán.

átán.

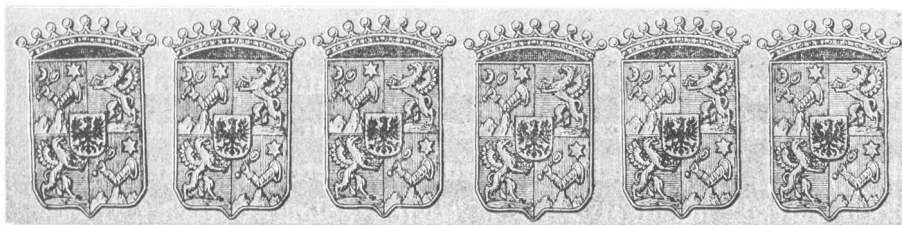
Ádám

leánya,

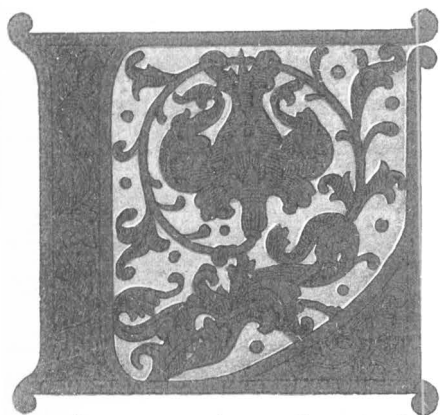
esten.

-án

ságos, de igaz, hogy az ipar terén is kiváló munkások váltak belőlük s ősi nemesi czímerük fényét éppen nem homályosították el azzal, hogy szakítván a ferde előítéletekkel, kézi munkájukkal tartják magukat fönn a tisztos polgárok között. Ilyen derék munkás ember a többi között a föntebb említett *Dessewffy Tivadar*, a ki ez idő szerint múlakatos a magyar államvasutak gépgyárában Budapesten; ilyen derék iparos *Dessewffy Pál*, az egykori híres lovassági tábornoknak, *Dessewffy Imrének* leszármazottja, a ki mint egyszerű falusi kovács kereste itthon kenyerét. A mostoha viszonyok azonban arra kényszeríték, hogy családjával együtt Amerikába költözzék. Munkaszeretetével és iparkodásával itt csakhamar annyira vitte, hogy most Mc. Keesport-ban egy nagy vasgyárban művezető. Ugyanott született Margit nevű leánykája; Béla fiát, ki zsenge korában állotta ki a tengeri utazás nehézségeit, az angol iskolába járattja. Családi boldogságát — mint maga írja — csak az zavarja, hogy *szivük hazafelé vágyik*. «Bizunk Istenben — úgymond — s nem fogunk csalatkozni; mert ő haza segít bennünket».

A DESSEWFFYEK FÉNYKORA.

DÁTTUNK BÁTOR, vitéz Dessewffyeket, kik nem összeköttetések, nem is származásuk révén, hanem egyesegyedül erényeikkel emelkedtek a legmagasabb katonai polczra. Hősi halált haltak közülük annyian, a mennyien egyetlen magyar családból sem. A vitézség és a lovagias szellem utat nyitott száműzötteik részére Franciaországban a legmagasabb körökhöz is s maga a francziák királya is meghajolt vitézségük előtt. Láttunk Dessewffyeket Bocskay fejedelem oldalán elsőrangú szerepkörben. Volt köztük, a ki rajongott II. Rákóczy Ferencz eszményi elveiért és tüneményserű jelleméért. S mikor a haza ügyét nem a harczmezőn kellett előbbre vinni, hanem a politika terén, férfias szóval, erős meggyőződéssel az országgyűléseken, hazafias szellemmel, eszmékkal az irodalom terén — ott látjuk a Dessewffyeket mint zászlóvivőket a legelsőik között. Apák a fiúkkal, testvér a testvérral hol keztfogva, hol megellenkező irányban, de mindig a haza javának előmozdításán

vállvetve fáradoznak. Feledhetetlen szép korszak a Dessewffy család multjában nemzeti átalakulásunk mozgalmas kora! oly fiakat adott a hazának, kiket az egész nemzet becsült, tisztelt és bámult, kik hivatva voltak, hogy a nemzet vezetői legyenek. Valóban elmondhatjuk, hogy a *nagy Dessewffyek kora* ez! Az a kor, melynek politikai és irodalmi eseményei elválaszthatlanok a lánnglelkű Dessewffyektől.

E genealogiai műnek nem lehet a célja a nagy Dessewffyek politikai és irodalmi működésének részletes ismertetése. Kötetek kellenének ahhoz, hogy *Dessewffy Főzsef, Aurél, Emil s Marczel* országos szereplésüket, kiterjedt irodalmi működésüket s messze kiható, örökre emlékezetes tevékenységüket híven és hozzájuk méltóan ismertethessük. Különbén is e könyvnek csak az a célja, hogy megbízható adatokkal szolgáljon magának a családnak multjáról s a család egyes tagjainak származásáról.

Említők már, hogy a Dessewffyek tarkeői ágából származott *Dessewffy Főzsef* ezredtulajdonos és altábornagy 1754 december 20-án a maga és utódai részére megkapta a grófi méltóságot.

Ugyanezen tarkeői ág másik vonaláról is szoltánk, a melyből *Dessewffy Sámuel* származott, a ki 1756 márczius 13-án a bárói, 1775 márczius 17-én pedig a grófi rangot nyerte s alapítója lett a még ma is virágzó *ifjabb* grófi ágnek. Dessewffy Sámuelnek első feleségétől, báró Palocsai Horváth Klárától két fia és nyolcz leánya született.⁽¹⁾

Az idősbik fiú *I. István gróf*, 1736-ban született. Hivatalt nem viselt s a gazdálkodáshoz sem értett. Ifjuságától kezdve könnyelműen bánt a pénzzel s annyi adósságot csinált, hogy majdnem az anyagi bukás szélére vitte családját. Mikor már összezsaptak a hullámok feje fölött, 1778 január 28-án ő föl-

(1) Lásd a VII. táblát.

GRÓF DESSEWFFY ISTVÁNNÉ sz. VÉCSEY ANNA FÁRÓNÓ
1747—1771.

ségéhez folyamodott, hogy hitelezői zaklatásai ellenében moratoriumot eszközöljön ki. Márczius 23-án gróf Klobusiczky Istvánnal az élükön hitelezői is folyamodtak ő fölségéhez, megrémülve hallották — írják folyamodásukban — hogy Dessewffy Istvánnak 300,000 frtot meghaladó adóssága van be-táblázva s attól tartanak, hogy ezen kívül még igen sok be-táblázatlan adóssága is van. Kérik tehát ő fölségét, ne adjon neki moratoriumot. Maga Dessewffy István 1778 szeptember 10-én újra folyamodott a moratoriumért. A király ezuttal hallgatott kérésére s Kapy Józsefet, a kerületi tábla elnökét és Péchy Lászlót nevezte ki a sequestrált javak kormányzójának, megadván egyuttal a moratoriumot is. Ezek aztán hozzá lát-tak a 280,709 frtnyi adósság törlesztéséhez.⁽¹⁾ Dessewffy István gróf könnyelműségének következményeit nem csak ő érezte keservesen, de gyermekei is, kiknek folytonos anyagi gondok-kal kellett küzdeniök. Lehet, hogy épp az anyagiak hiánya sar-kalta őket a munkára! Annyi bizonyos, hogy mig István gróf anyagi romlást hozott a családra, addig utódai erkölcsi és szel-lemi tekintetben nagyban emelték a Dessewffyek nevét.

Első felesége Klobusiczky Klára grófnő volt, kitől nem születtek gyermekei. Egy évvel első felesége halála után, 1766 november 29-én Kassán újra nősült. Ezuttal Hajnácskeői *báró Vécsey Anna* csillagkeresztes hölgyet vette feleségül. E házasa-gból két fiú: *Sámuel* és *Fózsef* s egy leány Emma-Mária született. Második felesége is ifjan, alig 24 éves korában hal-ván el, 1775 február 21-én *Gróf Windisch-Graetz Fozefát* vette nőül, kitől két fia, István és János, és három leánya, Julia, Aloisia és Eleonora született. Az utóbbi fiú zsenge korában meghalt, bátyja II. István gróf, Sztáray Jozefa grófnővel ala-pított családot, mely azonban már a harmadik izeen *Victor*

(1) Az erre vonatkozó iratok az orsz. levélt. kancelláriai osztályában vannak.

Egyedben, ki életének utolsó éveit vejének, *Paczolai báró Hel-lenbach Dénesnek* horvátországi birtokán Marija-Bisticán tölté, 1899-ben *férfiágon kihalt*.

Az I. István gróf második házasságából született idősbik fiú, II. *Sámuel gróf*, Siklói Andrassy Máriát vevén nőül, tőle három fia és három leánya született. A fiúk közül a második, *Kálmán gróf* 1867-ben Szabolcs és Zemplén vármegyei birto-kaiból *két elsőszülöttségi hitbizományt alapított*, az elsőt *Lajos* fiának, a másodikat *Miklós* fiának és törvényes házasságból eredő, egyenesen leszármazó fiutódainak. Az alapító oklevél szerint a grófi nemzetség férfiágainak kihalása után az egyesült két hitbizomány közvetlenül a Franciaországba költözött Des-sewffy Miklós fia Károly (Mária) ágára száll; ennek kihaltával a margonyai vagyis a lutheránus ágra és végül azon Dessewffy Ádám leszármazóira, kinek apja Dessewffy Ferencz és anyja báró Palocsai Horváth Kata volt.

Eszerint a tarczai ág alapítójának, Dessewffy János újvári, majd tokaji kapitánynak ivadékai, valamint a tarkeői ágbeli Dessewffy Imre tábornoknak és ezredtulajdonosnak leszármazói hallgatólag ki vannak zárva a hitbizomány örökléséből.

E hitbizományi okiratnak érdekes pontja az, melyben «ki-záró föltételül és kötelezésül» állítja föl az alapító, «hogy a bár-melyik fölsorolt ágból következhető hitbizományos s utódai az ausztriai birodalom s kijelelőleg Magyarország határain belül lakni tartozzanak».

A hitbizományalapító gróf még élt, midőn Lajos fia 1879 márczius 10-én meghalt, és így az ő halála után (1879 novem-ber 19.) mind a két hitbizomány második fiára Miklóstra szállott, kinek elsőszülött fia, ugyan Miklós gróf (szül. 1854 június 5.) jelenleg a két egyesült s többé el nem választható hitbizomány haszonélvezője.

Dessewffy Kálmán gróf testvéröccse *Ferencz* gróf 1819

GRÓF DESSEWFFY GYULA

1820—1878.

augusztus 10-én *Csáky Alojsia* grófnőt vevén nőül, tőle két fia és két leánya született.

Az elsőszülött fiú:

DESSEWFFY GYULA GRÓF,

(1820—1878.)

a magyar igazságszolgáltatásnak abban a korban előnyösen ismert alakja, 1820 augusztus 21-én Kassán született, a felsőmagyarországi főúri családok eme kedvelt székvárosában. Ugyanott végezte iskoláit is 1838-ban, még pedig oly jelesül, hogy az akkori sárosi főispán, báró Eötvös Ignác figyelme azonnal feléje fordult s a vármegyénél mindjárt tiszteletbeli aljegyzőnek nevezte ki. Itt annyira használható embernek bizonyult, hogy hamarosan tiszteletbeli főjegyzővé lett. Ez előiskola után 1842-ben az eperjesi királyi táblához került mint assessor, s ott működött a táblának 1848-ban történt fölosztásáig. Ez idő alatt az országos ügyekben is többször jelét adá képzettségének; így az 1843-iki országgyűlésen élénk részt vett a vegyes házasságokról szóló törvény megalkotásában, 1844-ben ő fölsége a kamarási méltóságra emelte s 1863-ban a pesti királyi táblához, báró Nyáry Antal helyébe táblai báróvá nevezte ki. Midőn az új rendszer beálltával ez az állás megszűnt, 1868-ban a király Dessewffy Gyula grófot a vaskorona renddel tüntette ki. Tevékeny részt vett a megyei közügyekben s a mellett mint szenvedélyes gazda volt ismeretes. 1847 november 27-én Sennyey Anna bárónővel lépett házassági frigyre, mely frigyből négy gyermeke származott. Fiai: *Dénes*, *Alajos* és *Béla* grófok királytelki birtokaikon gazdálkodnak s nővérükkel: *Marie-Anne* grófnővel együtt mint a környék jötevői közbecsülésnek örvendenek.

I. Dessewffy István gróf három gyermeke közül úgy tehetségére, mint politikai és irodalmi szereplésére nézve messze kivált

DESSEWFFY JÓZSEF GRÓF.

(1771—1843.)

Születésére nézve eltérnek életiróinak nézetei. Ferenczy József Dessewffy József egyik levele után indulván, 1772 február 13-ára teszi születését⁽¹⁾ s azt mondja, hogy «*étetirói mind tévesen tették születése évét 1771-re*». Valójában pedig úgy áll a dolog, hogy Ferenczy József teszi születése évét hibásan *1772-re!* Dessewffy József gróf atyja, István *1771 márczius 20-án* Fintán kelt és Károlyi Antal grófhhoz intézett szomorú jelentésében a többi között ezeket írja: «A mindenek életén szabadon garázdálkodó és senkin meg nem könyörülő iszonyú halál kijelentette ismét nálam kemény és megkérdelhetetlen kegyetlenségének erejét, midőn M. Ainácskeői Báró *Vécsey Anna* szerelmes második társamat is még virágzó életinek 24-dik, vélem való csendes és (mondhatom) példás lakásának pedig 4-ik esztendejében 18 napi, szüléséből eredett terhes nyavalyája után e mostan folyó holnapnak 3-dik napján, egyedül csak abban engedvén nékie, hogy az anyaszentegyháztul elrendelt szentségekben részesülhetne, teljes szörnyűséggel, siralmas házamból kiragadta!»⁽²⁾

E gyászjelentés hitelességét teljesen megerősíti a Kriványi (Sáros vármegye) plébániahivatal anyakönyvi kivonata. Eszerint Dessewffy József született 1771 február 13-án. Születése után ötödnapra kereszteltetett meg s a keresztségben a *József*, Bálint, Antal, Ferencz nevet kapta. Anyja nem lévén, a kis gyermek gondozását nagynénje özvegy Szirmay Károly grófné, született

(1) Gróf Dessewffy József életrajza című művének 5. lapján.

(2) Lásd a gróf Károlyi nemzetség levéltárában.

Dessewffy Klára grófnő vállalta magára. Ez az erősen magyar érzésű nő igazi magyar nevelésben részesíté a gyermekeket. «Nekem magyar dajkám volt — írja Dessewffy József — és csecsemős koromtól fogva magyar családok voltanak körülöttem . . . Hazám nyelve volt első nyelvem . . . Tizenkét esztendőskoromban még egy szót sem tudtam németül».

Nevelője Koppi Károly kegyesrendi tanár, a kiváló bölcsélet- és történetiró lett. Ez a kiváló szellemű férfiú annyira megszerettette magát növendékével, hogy Kolozsvárra helyeztetvén át, Dessewffy József oda is követte őt. Koppi 1785-ben egyetemi tanárrá neveztetvén ki, Pestre költözött. Két év múlva Dessewffy is követte s Pesten a kegyesrendieknél végezte a gimnaziumi tanfolyamot. Az egyetemre kerülvén, oly mohó vágygallyal tanult, hogy maga Koppi intette mérsékletre.

Bevégezvén tanulmányait, 1790-ben Sztáray Mihály gróf magával vitte őt a híres 1790—91. országgyűlésre. Itt ajánlották őt magas pártfogói a fiumei kormányzónak mint fogalmazót. Hivataloskodása előtt azonban külföldi útra indult s megjárta Olaszország nevezetesebb városait. 1794-ben elfoglalta fiumei állását. Ez a hivatal nem igen lehetett ínyére; mert Bécsbe kívánczolt a magyar udvari kancelláriához. Mivel itt nem sikerült állást szereznie, otthagyta a közpályát s hazament a falura, a hol gazdálkodással és irodalmi tanulmányokkal töltötte az időt.

A Napoleon-i harcokban ő is kardot kötött s Szabolcs vármegye banderiumában mint kapitány szolgált.

1802-ben Sáros vármegye országgyűlési követének választá őt meg s mivel a beléje helyezett bizalomnak becsülettel megfelelt, 1805-ben ismét megválasztotta. 1807-ben Zemplén, 1811-ben és 1825-ben meg Szabolcs vármegye küldé őt fel követnek. Mind-ezen országgyűléseken Dessewffy József, mint olyan ember, a ki komolyan vette megbízatását, többször fölszólalt a nemzeti jogok

védelme mellett, bátran sikra szállt a megterhelt szegény jobbágy-ság érdekében s első volt, ki a *sajtószabadság* védelmére szót emelt. Az 1825-iki országgyűlésen történt az utóbbi. Dessewffy mint a kiküldött országos bizottság tagja az előzetes censura eltörlését sürgette s mivel javaslatát nem fogadták el, benyújtotta a híressé lett «*Votum separatum*»-ját, mely 1831-ben Lipcsében német nyelven is megjelent.

Az 1825-iki országgyűlésen megalapítván Széchenyi István gróf a magyar tudományos akadémiát, a szervezőbizottságban ott találjuk Dessewffy József grófot is. Mennyire lelkesedett ő az immár megvalósult eszméért, mutatja az a lelkes hang, mely Széchenyihez ez alkalommal írt ódáját áthatja. Különben nemcsak részt vett az akadémia szervezésében, hanem később mint ugyanannak tiszteletbeli és igazgató tagja irodalmi munkásságával is igyekezett helytállni.

Dessewffy József mint író fölötte termékeny volt. Nagy műveltsége, roppant olvasottsága, izlése és helyes ítélő tehetsége képessé tették, hogy minden kérdéshez hozzászóljon. S ő meg is tette. A censura miatt műveinek jó része ugyan kéziratban maradt, de a mi megjelent, az mind értékes úgy tartalmilag, mint alakilag. Műveinek egy része az időszaki sajtóban jelent meg. Buzgón támogatta az *Aurora*, *Hebe*, Szépliteraturai Ajándék, *Regelő*, *Nefelejts*, *Budapesti Árvízkönyv*, *Hasznos Multságok*, *Társalkodó* stb. című folyóiratokat, évkönyveket és közlönyöket. Versei egymaguk négy kéziratos kötetet tesznek ki; nyelvészeti, gazdasági, kritikai cikkei szintén nagy számmal maradtak ránk. Nagy érdeme van a *Felső Magyarországi Minerva* megalapításában és szerkesztésében. Ő volt a lapnak anyagi támogatója, vezető szelleme és védnöke; ő szerezte meg nagy összeköttetéseivel legjelesebb iróinkat munkatársaknak s ő írta belé a legelső cikket: «Az avulni kezdő és a nagyon újítgató írásmódról a magyar nyelvben» cím alatt.

GRÓF DESSEWFFY JÓZSEF
1771—1843.

Önálló művei közül legismertebb az országos tetszéssel találkozott *«Bártfai Levelek»*, melyet az egykorúak elhalmoztak magasztalásokkal. Még nagyobb föltűnést keltett Széchenyi Hitel című korszakalkotó munkájára írt észrevételei, melyeket a *«A hitel című munka Taglalatja»* cím alatt adott ki. Maga a szerző így írt e művéről Kazinczynak: «A sok mindenünneni unszolásokra bevégeztem Észrevételeimet gróf Széchenyi Hitel című munkájára; észszel és ideákkal hemzsegő könyv, csupán nagyításait, szélsőségeit és túlságait kell szerényen a szükséges mértékre visszaszorítani, hogy hasznos gyümölcsöket hozzon és hozhasson. De nem elég csak mustrálgatónak lenni, meghatározottabban kell kijelelni a nemzet részéről a teendőket, mindennek okát kell adni; nem lehet szaladnunk, de kell indulnunk!»

Politikai történetünkéből ismeretes, milyen forrongást keltett Dessewffy József munkája, ismeretes, milyen sértő és személyeskedő válaszszal felelt arra Széchenyi a Világ című munkájában. A mélyen megsértett Dessewffy védelmére nagytehetségű fiai Aurél, Emil és Marczel emelnék szót s kiadják a *«Néhány szó a Hitel Taglalat és a Világ ügyében»* című munkájukat, melyben kegyelettel védik munkában és tisztességben megöszült apjukat, másrészt pedig tárgyilagosan és komoly higgadtsággal bírálgatják Széchenyi polemikus műveit.

Dessewffy József irodalmi művei között kiváló helyet foglalnak el levelei, melyeket ama kor szereplő egyéneihez s főleg Kazinczy Ferenczhez intézett. E levelek egyrészt valóságos kincses tárházai ama kor irodalmi s politikai történetének, másrészt meg tiszta tükrei Dessewffy József nemes érzületének, magasztos gondolkozásmódjának és hazafias érzésének. Itt e levelekben tárja föl legtitkosabb gondolatait, ezekben szól legközvetlenebbül eszméiről, terveiről. Ezeket olvasva előttünk áll a maga valóságában Dessewffy József tiszteletreméltó, rokonszenves alakja; megértjük, mi füzte irodalmi és politikai nagy-

ságainkat oly erősen e férfiúhoz, még akkor is, ha ellenkező nézetet vallottak.

Dessewffy József gróf mint családapa s mint gazda is kiváló ember volt. 1806-ban vette nőül Gróf Sztáray Mihálynak, Szabolcs vármegye főispánjának és nejének Eszterházy Eleonora grófnőnek leányát, *Eleonorát*. Ennek a nagyműveltségű és fennkölt lelkű nőnek jelentős szerepe volt a «nagy Dessewffyek» nevelésében s a család anyagi jólétének visszaállításában, méltó tehát hogy néhány sort szenteljünk tisztos emlékének. Édes atyját még gyermekkorában elveszté s mivel édes anyja férjétől elváltan élt, a kis leánynak az anyai szeretet jótékony melegét nélkülöznie kellett. Mint egészen kis leány a pozsonyi «Notre Dame» zárdába került s ott nyerte kiképeztetését és nevelését. Innét rideg szellemű nagynénjéhez került, kinek környezetében fejlődött ki még a férfiaknál is ritka jellemzilárdsága, erélyessége és törhetlen következetessége. Midőn 1805-ben kezét a minden szépért és nemesért lelkesülő Dessewffy Józsefnek nyújtá, új világ, új élet nyílt meg előtte. A mit eddig sajnosan nélkülözött, a családi szeretetet és benső ragaszkodást, abban ezentúl bőven volt része. Minden iránt érdeklődött, mi férjét foglalkoztatá s mindenért rajongott, a mi övéinek lelkét áthatá. E mellett a hitves, az anya és a háziasszony hármias kötelességét is ritka odaadással teljesíté. A gondviselés négy oly gyermekkel áldá meg, kik minden nemes és szép iránt fogékonyak valának, s lelkük táblájára ki véshetett volna nemesebb eszméket, mint az ideális lelkű édes anya? A reá nézve eme kedves dolgot az anya igaz örömmel teljesíté s fáradozását nagynevű fiainak szereplése és dicsősége bőségesen megjutalmazák.

Tudjuk, hogy anyagi tekintetben a család viszonyai nagyon is szerények voltak s ha e tekintetben is javulás állt be, azt nagyrészt az anyának lehet köszönni. Dessewffy Józsefné ugyanis családjával Olysról a Szabolcsban fekvő Szent-Mihályra költö-

GRÓF DESSEWFFY JÓZSEFNÉ
SZ. SZTÁRAY ELEONORA GRÓFNŐ
1780—1849.

zött s maga fogott a gazdasági ügyek rendezéséhez. Családja részére három egyszerű falusi házat rendezett be lakásul. Aztán a bérlőktől visszavett javakat rendezte. Majorságokat emelt, gazdasági épületeket építtetett, létrehozta az angol parkot s hozzáfogott a kastély építéséhez. Tekintetbe vevén a családi vagyont terhelő nagy adósságokat, mindez csak nagy küzdelem s takarékoság révén létesülhetett. S ha mégis sikerült, úgy a család kezdődő anyagi jólétét csakis neki köszönheti. Még mikor gyermekei felnőttek volt már, akkor is ő volt a gazdasági ügyek legfőbb vezetője. Meghalt 1849 szeptember 25-én. A bűd-szent-mihályi sírkertben aluszsza örök álmát. Fia, a nagynevű Emil ekképp jellemezte édes anyját: «Férfias lélek és akarat erő mellett a legforróbban érző női szív, ki híven tudott szeretni, ernyedetlenül munkálkodni, önfeláldozással törekedni a kitűzött célok megvalósításán, irgalmat gyakorolni embertársaival. Sokat tett, türt és szenvedett e földi létben, mindég megőrizve hitét, bizalmát a Mindenhatóban, hogy megtisztulva térjen vissza terem-tőjéhez, ki megadja neki a mennyei jutalmat. Áldás, béke emlé-kén.»⁽¹⁾

Hosszú és fölötté boldog házasságukból egy leány és három fiú született. A gondos családapa igazi odaadással és szeretettel neveltette gyermekeit. Egész tanulmányokat tett és írt a pedagógia terén, hogy gyermekei neveléséhez és tanításához hozzá-szólhasson. A nevelőktől írásban kívánta követendő elveiket s számukra írásban adta az utasításokat; mert azt kívánta, hogy azon az úton és módon vezessék magzatait, melyet ő hosszas gondolkozásai és tapasztalatai alapján a legcélszerűbbnek tartott célja elérésére, «mely nem vala egyéb — írja ő maga —

(1) Az adatokat Dessewffy József grófné rövid jellemzéséhez Dessewffy Aurél gróf és nővére Blanka grófnő, báró Vécsey Józsefné voltak szivesek rendelkezésemre bocsátani.

mint magzatimból oly *érezve gondolkozó* emberek idomitása, kikből műveltségök után a köz-, valamint a különletes életben, a körülmények szerint, tettelesen és gyakorlatilag hasznavehető emberek válhassanak!»

Buzgó fáradozásai gyermekei nevelése körül bő jutalomra találtak. Ritkán mondhatta el magáról apa, hogy olyan három gyermeket adott a magyar hazának, a milyenek *Dessewffy Aurél, Emil* és *Marczel* voltak! Sőt egyetlen leánya *Virginia* is mint nagy műveltségű, fennkölt gondolkozású hölgy volt ismeretes országszerte. Nem volt irodalmi és kulturális vállalat, melyet e lelkes honleány ne támogatótt volna. Pártfogókat, meczenásokat szerzett, pénzt gyűjtött, járt-kelt mindenfelé, hogy életben tartson egy-egy hasznos irodalmi vállalatot vagy emberbaráti egyesületet s maga is jelentékeny anyagi áldozattal járult fönntartásához. Az egykor ünnepelet és magasztalt honleány nevét a m. T. Akadémia is megőrizte a róla elnevezett *Virginia codex*-ben.

Dessewffy József mint gazda is kiváló embernek bizonyult. Adósságokkal terhelt birtokot vett át s a legnagyobb takarékos-sággal kellett élnie, hogy ügyeit tisztázhassa. «Nékem — írja egyik levelében — nincs pénzem egyébre, hanem csupán adósságaim fizetésére, a melyen tüzzel-vassal igyekszem, mert jól látom a jövőndőt!» A takarékos-ságot éppen e miatt módjával ugyan, de mindig és szigorúan szem előtt tartotta, sőt olykor-olykor hozzátartozóit is rákényszerítette. «Nem a hatalmasokhoz — írja titkárának — hanem a szegényebbekhez kell magunkat hasonlítani, ha boldogok akarunk lenni a világon!»

Jó barátai ismervén vagyoni állapotát, de meg nagy tehet-ségeit is, valami nagyobb hivatalt szerettek volna számára szerezni. Dessewffy azonban semmi áron sem volt rábirható, hogy lelke függetlenségét, meggyőződését másnak alárendelje, vagy hogy másnak kegyelmeért esedezzen. «Vén vagyok már — írja — akármely nagy urnak, ha primás is, kegyelme keresésére . . .

Ha élek és ki találok még egyszer bújni kedves, csendes homályomból, az csak akkor fogna lenni, ha a kormányzék systemáját megváltoztatni kényteleníttetne!»

Nem is vállalt hivatalt soha, hanem élt családjának, az irodalomnak és gazdaságának. Büszkeségét és örömét gyermekeiben találta, a kik egytől-egyig méltónak mutatták magukat a derék apához. Különösen szerette leányát Virginiát, a ki személfénye volt a nagyúri társaságoknak s a kiról a boldog apa még Bécsben is magasztaló nyilatkozatokat hallott.

1842-ben, 79 éves korában meg kellett az ősz apának érnie, hogy Aurél fia ifjan, fényes jövő előtt állva, hirtelen meghalt! A mélyen megrendült aggastyánt csak az országos részvét, mely nagynevű fiát a sírba kísérte, vigasztalta némileg. Egy év múlva, 1843 május 2-án ő is követte fiát. Távolságon kedves otthonától, legifjabb fia lakásán Pesten lepte őt meg a halál. Tettei a bűdszentmihályi családi sírboltban pihennek neje és forrón szeretett gyermekei: Aurél, Emil és Virginia hamvai között.

Kéziratban maradt nagyszámú szépirodalmi és tudományos dolgozatai közül Kazinczy Gábor adott ki egy több kötetes gyűjteményt. Összes műveinek kiadását Ferenczy József kezdte meg.

DESSEWFFY AURÉL GRÓF.

(1808—1842.)

Dessewffy József fiai közül *Aurél*, az első gyermek Zemplén vármegyében Nagy-Mihályon 1808 július 27-én született. Hét éves korában öccsével Marczellel együtt Józsa Zsigmond vezetéke alá került. A latin és francia nyelvben édesatyja volt mestere. Tízennégy éves korában már annyira vitte a francia nyelvben, hogy lefordította Segur marquis «*Gallerie moral et poli-*

tique» című művének két első kötetét. Az iskolai tanfolyamokat fényes sikerrel végezte. Atyjának testi-lelki jó barátja Kazinczy Ferencz, látván Aurél haladását és tudását, igen megszerette őt s mint maga Aurél írja naplójában, «szokása szerint sok dicséret által rontott!»

A jogi tanfolyamot a kassai akadémián kezdte meg, de többet tanult az iskola falain kívül, mint az előadásokon. A leg-híresebb jogi munkákat nagy élvezettel olvasta és tanulta s már korán megvetette nagy képzettsége alapját. Édes apja, mint Szabolcs vármegye követe, 1825-ben magával vitte őt a korszakalkotó 1825-iki országgyűlésre s a nagy képzettségű ifjú itt az elsők között láthatta küzdeni eszméi mellett édes atyját. A kedvező alkalmat arra használta föl Aurél, hogy ismeretségeket kötött a szereplő egyéniségekkel. Itt kötött barátságot Wesselényivel, a Károlyiakkal és Eszterbázyakkal, itt ismerkedett meg Széchenyivel. Szorgalmasan eljárt az ülésekre s az akkori bécsi angol követ (Sir Henry Wellesley) részére országgyűlési naplókönyvet írt francia nyelven. A naplót Pálffy, a kinek kezén át jutott az angol követhoz, előbb mindig megmutatta Sedlniczky rendőrministernek. Bár a követségi titkár útján ezt Dessewffy Aurél is megtudta — a mint maga írja — nem sokat gondolt a dologgal.

1826 tavaszán atyjával együtt otthagyta Pozsonyt s ismét folytatta jogi tanulmányait. 1827 január 1-én — írja naplójában — «egy délelőtt néhány óra alatt egy roszt vigjátékot irtam ily czim alatt: «Les Dupes». Azonkívül végtelen sok levelet irt, a mi sok idejét igénybe vette.

1828-ban Pestre ment s Bartal mellett juratuskodott, ugyanekkor a nádor Pest vármegye tiszteletbeli aljegyzőjének nevezte ki. Csak nagyon rövid ideig viselte e hivatalt; november 20-án már Bécsbe ment, hogy a kancelláriánál elfoglalja fogalmazói állását. A mint a kancellárhoz belépett — írja naplójában —

ő excellentiája elmondá neki, hogy a császár a pozsonyi francia napló miatt s főleg annak az idegenekkel való közlése miatt mód nélkül neheztelt. Melegen ajánlotta tehát, hogy az idegek társaságától lehetőleg óvakodjék. «Én e tanácsnak — úgy mond — nagy hasznát nem vettem!»

1830 szeptember 13-án Dessewffy Aurélt a király Almássy Móriczczal és Apponyi Györggyel együtt fogalmazónak nevezte ki. Reviczky magával vivén őt az országgyűlésre, ott a király számára német naplót vezetett. Visszatérvén Bécsbe, mint a nagyúri társaságokban mindég kedvesen látott vendég meglehetősen mozgalmas életet élt. Ő maga is igen szeretett Bécsben élni s mikor 1832 június 28-án kinevezték helytartósági titkárnak, nehéz szívvel hagyta ott az osztrák fővárost.

A helytartótanácsnál hét évig szolgált mint titkár s csak 1839 április 16-án nevezték ki tanácsosnak. E hivatalát megtartotta egész haláláig, jöllehet lángeszénél és képzettségénél fogva nem egy hivatal, hanem egy ország vezetésére látszott hivatottnak.

Hivatását, tehetségeit akarta hazája javára érvényesíteni, midőn 1832-ben Zemplén vármegyében föllépett követnek. Kossuth Lajossal szemben azonban elbukott s így csak a főrendiház vitáin vehetett részt. 1838-ban a pesti árvízveszedelem után, mint a segélyező bizottság tagja, annyi buzgóságot fejtett ki a lakosság nyomorának enyhítésében, hogy Pest városa hálából díszpolgárrá választotta.

Az 1839—40-iki országgyűlésre ismét követséget óhajtott magára vállalni; ezuttal Sáros vármegyében bukott meg. Ismét a főrendiházba szorulván, fölszólalt a reversalisok ügyében s a liberalis álláspontot éles logikával, igazi államférfiúi fölfogással fejtegette és védte, mely álláspont győzelemre is jutott.⁽¹⁾

(1) Lásd Ferenczy József. «Gróf Dessewffy Aurél összes művei» XXXIII. t.

Kevésbbé népszerűek, de ép oly mély jelentőségű, az igazság erejével és az előadás szépségével ható beszédek voltak azok is, miket Pest vármegye gyűléstermében mondott el. Az alkotmányos királyság eszméjét soha senki vonzóbban és meggyőzőbben nem fejtegette, mint Dessewffy Aurél gróf méltán elhiresült 1839 június 20-iki beszédében.

Metternich herczeg meg akarván jutalmazni Dessewffy Aurél fáradozását, kinevezte őt a büntetőtörvénykönyvi küldöttség tagjának s a börtönök tanulmányozása céljából külföldre küldte.

Dessewffy elfogadta a megbízást s 1840 július 10-én mint kurir Angolországba utazott. Két hónapot töltött ott az angol alkotmány és az angol társadalmi viszonyok tanulmányozásával. «Misszióm és az ajánló levelek — írja Szögyényi Lászlóhoz intézett levelében — melyekkel ellátva valék, sok jeles emberrel hozott összeköttetésbe s mindig az lévén elvem, hogy okos embertől egy óra alatt többet lehet tanulni, mint hónapokig a legvastagabb könyvekből, ezen érintkezések azok, mikén leginkább örvendek.» Különös kedvvel járogatott a parlamentbe s többször még éjszakáit is ott töltötte. Nagy hatást tett reá korának legnagyobb agitátora: O'Connel. 1840 augusztus 24-én írt levelében így emlékezik meg e nagy férfiúról: «O'Connel egyike a leghatalmasabb individualitásoknak, melyeket láttam, lehetetlen, hogy e népen ne uralkodjék, s az őtet ne imádjá. *Széchenyi és Wesselényi, Deák Ferencz és Klauzál Gábor: ide jertek iskolába*, mert ez mindnyájatoknak nagy mestere! Ennyi erőt egy emberből csergedezni még nem tapasztaltam. S mi őtet oly hatalmassá teszi, az a humor, mely egész viseletét bélyegzi s a kimondhatatlan jószívűség, mely minden szavából kitünik. Népszerűbb szónokot képzelni sem lehet... Áldás vagy átok e népnek, mely engem sokszor a lengyelekre s mi reánk emlékeztet, a szerint, a mint képes lesz,

GRÓF DESSEWFFY AURÉL

1808—1842.

nem csupán a forrongást, hanem egyszersmind lángeszét és állhatatosságát is örökségben hagyni hazájának.»

Párisban is tovább időzvé, megismerkedett Thiers-sel és Heine-vel; az előbbi bukásának szemtanuja volt.

A míg Dessewffy Aurél külföldön járt, itthon az addig szunnyadó magyar sajtó is életjelt adott magáról. Megindult Kossuth Lajos lapja: a *Pesti Hírlap*. Azok az elvek, miket Kossuth Lajos hirdetett; a mód, miként ezt tette, még oly emberekben is aggodalmat keltettek, mint a milyen Széchenyi István volt, magát a conservatív táborot pedig — írja Csengery — egészen elrémitették. Dessewffy Aurél szintén azok közé tartozott, kik veszedelmesnek tartották az új irányt s hazatérvén útjából, elhatározta, hogy fölveszi a küzdelmet Kossuth Lajos lapjával s minden erejével útját fogja állni a veszedelmes eszméknek.

1841-ben megszerezvén tehát a *Világ* című lapot, augusztus 18-án megkezdé hirlapírói munkásságát. Cikkei, melyeket a stilus szépsége és a nyelv ereje jellemeztek, a meggyőzhetlen igazság erejével hatottak. A Világ rövid idő alatt elsőrangú tényezővé lón a sajtó terén s magának a szerkesztőnek sikerült az ujságírásban az elsőséget kivívnia. Ragyogó tollával, mély logikájával mindég mély hatást tudott ugyan kelteni, de a legnagyobb hatást még is ama négy remek cikkel keltette, melyekben Kossuth Lajos és Széchenyi István ismeretes vitáját és működési rendszerüket vette bírálat alá. Soha senki kevesebb szóval és hívebben nem jellemezte Kossuth hirlapi működését nála s átlátszóbb, tisztább világításban, szabatosabban senki sem adta Kossuth és Széchenyi rendszerét, mint Dessewffy Aurél ama négy cikkben.

Dessewffy Aurél fényes tehetségei előtt maga Széchenyi is meghajolt s habár éles szavú bírálóját látta benne, érdemeit és nagyságát mindég elismerte. Széchenyi indítványozta, hogy

a tervezett «*üdvöleldében*», a magyar Juniusnak nevezett Dessewffy szobra legyen a legelső.

A folytonos és túleröltetett szellemi munka korán aláásta Dessewffy egészségét s bár jóbarátai és orvosai igyekeztek őt a munkától visszatartani, nem hajlott szavukra. Betegen is eljárt Pest vármegye közgyűléseire, írt, levelezett s résztvett minden társadalmi és irodalmi mozgalomban. Sokat érintkezett Széchenyivel, Eötvössel, Deákkal és Szalayval, szóval mindazokkal, a kik a társas életünk oszlopai voltak. A munka és az örökös izgatottság azonban tönkretették idegeit. 1842 január 27-én erős láz gyötörte. Közeledvén Pest vármegye gyűlése, ellenségei azt hirdették a beteg emberről, hogy nem mer a gyűlésen sorompóba állni. Dessewffy az orvosi tilalom daczára elment s ismét összetűzött Kossuth-tal. Izgatottan hagyta el az üléstermet s február 2-án már ágyba döntötte a betegség. Február 9-én reggel öt órakor, 34 éves korában lehelte ki nagy lelkét.⁽¹⁾

Halálának híre mély megdöbbenést keltett országszerte. Koporsóját minden párt igaz bánattal állta körül. «Azt hiszszük — írja a Világ — hogy e szavak: *O nincs többé!* minden hazafi keblében a legméltóbb bánatot és fájdalmat keltik fel, . . . azt hiszszük, az egész haza fogja érezni azon veszteséget, melynél nagyobb, kevés érhetne volna őtet, közös anyánkat!»

Legnagyobb politikai ellenfele, Kossuth Lajos így emlékezik meg róla a Pesti Hírlap február 10-iki számában: «Mély megilletődéssel s a legőszintébb bánattal jelentem gróf Dessewffy Aurél halálát. Tegnap, szerdán február 9-én reggeli öt és fél órakor mult ki kevés napi szenvedés után inlázban. Mennyi ész, mennyi akarat, mennyi tettvagy, mily lángoló érzelem,

(1) *Barabás Miklós festette aquarell arczképének hátlapjára atya sajátkezűleg írta e sorokat. «Gróf Dessewffy Aurél meghalt. Nem vesztenk-e nagyot, kérdezzük aggva magunkban s a szent nemzetiség angyala sügja: Igen!»*

Hét éves kis öyém, vedd im' emlékeimet.
Imádd 's feld az Istent. Légy embergyerető.
Szól fogadva tiffeld mindig hűleidet.
's gyarogodj mindentben, mi helyes, szép 's jó —
Megbecsülni csak így fogod emlékeimet.
Január 16. 1853⁶ Deszoffy Marczel fl.

mennyi remény s mi fényes jövőndő voltak e névhez csatolva s néhány napi láz s vége mindennek. Ily férfiú sírjánál jeges kezekkel ragadja meg az ember kebelét a semmiségnek érzete s a merész lélek szárnyaszegetten törpül el a mulandóság mutató ujja előtt. Ennekem gróf Dessewffy Aurél politikai ellenem volt, de éppen mivel az volt, mély tiszteletem, melylyel értelmi felsőbbségének hódolék, nem elfogultságból eredett s a kit így tisztelék életében, kit szeretni magamban ösztönt érzék, annak sírjánál mély bánattal mondom: légyen áldott emlékezetek!»

A megboldogult hült tetemét zord téli időjárásban Marczel vitte Sárosmegyébe. Fintán a templom sírboltjában helyezték el, később átszállították a büdszentmihályi családi sírboltba. Ott aluszsa most szerettei közt örök álmát.

Dessewffy Aurél tagja lévén az Akadémiának, Császár Ferencz tartott fölötte emlékbeszédet 1842 február 14-én. A Kisfaludy társaságban Toldy Ferencz mondott róla gyászbeszédet. Munkái közül politikai cikkeinek gyűjteménye X. Y. Z. könyvczím alatt még 1841-ben megjelent. Iratai közül öcscse Emil két kötetet német nyelven is kiadott. Összes műveit Ferenczy József rendezte sajtó alá.

DESSEWFFY MARCZEL GRÓF.

(1810—1886.)

Dessewffy Aurélnak öcscse: *Marczel* 1810-ben Eperjesen született és január 26-án kereszteltetett meg.⁽¹⁾ Miként bátyja, ő is a legkitünőbb nevelésben részesült. Nagy hajlama volt a zenéhez s végtelen könnyen sajátította el az idegen nyelve-

(1) Születési évét életirói ez ideig tévesen 1813. évre tették. Ezen munkához beszerzett hiteles anyakönyvi kivonatból tünt ki születésének valóságos éve.

ket. Emlékező tehetsége oly nagy volt, hogy hetven éves korában is bő részleteket szavalt Homerosból, Horatiusból Goethéből, Racineből. Elvégezvén Kassán a jogot, jóllehet nem volt szándékában az ügyvédkedés, Pesten ügyvédi oklevelet szerzett. Mélyen gondolkozó, filozófus lélek lakván benne, már ifjú korában a társadalmi kérdések megoldásának nehéz eszméivel foglalkozott. Minden idejét és tehetségét később is az emberiség boldogulása, az örök béke és az ideális társadalmi állapotok létrehozásának ethikai és politikai fejtegetéseivel töltötte. Atyjának sehogysem tetszett fiának ez az ábrándos, contempláló irányzata, azt akarta ugyanis, hogy a jelennek s nem a megvalósíthatlan ideáknak legyen derék munkása. Azért tehát a hivatalos pályára igyekezett őt terelni. Mivel a fiumei kormányzó, gróf Vécsey, rokonuk volt, oda küldé Marczelt gyakorlatra. Hiábavaló igyekezet volt ez édes atyjától. Marczel semmi hajlamot sem érzett magában a hivataloskodáshoz és közszerepléshez; de különben lelkének erősen kifejtett függetlenségét sem akarta mások kényének alávetni. Hogy tehát kedves eszméinek élhessen, magányba vonult s távol a külvilágtól, egyesegyedül a humanizmus és socialismus kérdéseinek tanulmányozásával és fejtegetéseivel foglalkozott. E nemű foglalkozása közepett halt meg főthi magányában 1886 február 27-én.

Művei közül a legelső két testvérével együtt írta, hogy megvédje apját Széchenyi támadásai ellen. 1851-ben jelent meg a *«Der politisch-soziale Radicalismus der Neuzeit»* című munkája, mely 1860-ban már második kiadást ért. 1861-ben Pesten jelent meg a *«Beiträge zur Doctrin des menschlichen Friedens»* című műve. E munka mintegy előhírnöke akart lenni kéziratban maradt nagy művének, melyen közel negyedszázadig dolgozott s mely a világbéke kérdésének biztosításával foglalkozott. E derék munkából csak mutatványok jelentek meg az Ország-Világ 1885. és 1886. évi folyamában.

GRÓF DESSEWFFY EMIL

1812—1866.

DESSEWFFY EMIL GRÓF.

(1812—1866.)

Marczelnek öccse: *Emil* legifjabb gyermeke volt Dessewffy József grófnak. Eperjesen 1812-ben született és február 16-án megkereszteltetett.⁽¹⁾ Miként két bátyja, ő is örökölte apja szellemét, tehetségét s miként édes atyja ő is egész életét közügyeinknek szentelte. Testvéreivel együtt ő is Kassán tanult. A latin nyelvhez oly nagy hajlandóságot mutatott, hogy 13 éves korában már a remekírókat olvasta s Cicero művei közül többet le is fordított! Édes anyja, de meg az apja is szerette volna, ha gyermekeik közül legalább az egyik nagy művészsze lett volna. E tekintetben legtöbb reményt Emilhez fűztek. «Az ilyen gyermek — írja Kazinczy az apához — az egész nemzetre fényt vonna s erre nézve (t. i. a hazára) még szebb volna, ha egy gróf Dessewffy festene vagy faragna, mintha egy Kazinczy, mert az elsőbről kiki látná, hogy hajlandósága, poetice szólván, istene vitte pályájára, nem a kenyérkeresés!»

Művészi hajlam azonban a legkisebb fiúban Emilben sem mutatkozott. Szülei reményét azonban sikerült más téren kielégítenie; mert mint nemzetgazdaságtani író s mint közéletünk egyik legjelesebb alakja messze kimagaslott a köznapiság korlátai közül.

Azon szerencsés emberek közé tartozott, kik már a szülői házban megismerkedhettek irodalmunk s politikai életünk vezető férfiainal s így már otthon annyi ismeretre s tapasztalatra tehetett szert, a mennyihez mások évek hosszú sora alatt sem juthatnak. Hogy ismeretkörét tágítsa s hogy a külföldet meg-

(1) Az ő születési évét is eddig tévesen 1814. évre tették.

ismerje, tanulmányainak bevégzése után beutazta Európa nevezetesebb országait. Visszatérvén hazájába, büdszentmihályi birtokán telepedett le s a gazdálkodásnak szentelte idejét és ismereteit. A mocsaras, zsombékos és nádas ártér, melyet magáénak mondhatott, éppen nem volt alkalmas gazdasági terveinek megvalósítására. Ám ő tizenhat évi fáradozással levezette a mocsarakat, kiirtotta a nádasokat és zsombékokat s bőven fizető mintauradalmat teremtett az egykori árterületből.

Különös szeretettel foglalkozván minden gazdasági kérdéssel, örömmel résztvett a magyar gazdasági egyesület gyűlésein. 1836-tól kezdve gyakran megfordult a fővárosban s mindinkább érdeklődni kezdett közügyeink és irodalmunk iránt. Miután 1844-ben átvette a *Budapesti Híradó* szerkesztését, állandóan Pestre telepedett. A Budapesti Híradó, miként bátyjának Aurélnak volt lapja is, a mérsékelt konzervatív párt érdekeit támogatta s annak volt legerősebb oszlopa. Dessewffy Emil azonban nemcsak lapjában szállt sikra politikai iránya mellett, hanem a megyegyűléseken és az országgyűléseken is bátran szót emelt mellette. Főtörekvése az volt, hogy a kormány támogatásával megszüntesse a nemesség adómentességét, megváltassa a robotot s bankok, hitelintézetek alapításával előmozdítsa hazánk anyagi érdekeit. Azonban nemes törekvése és buzgó fáradozása megtört a kormány közönyén.

1845 június 5-én a magyar gazdasági egyesület megválasztá őt osztályelnökének. A magyar tudományos akadémia már előbb, 1843 október 7-én tagjai közé választotta. Ez időszakbeli irodalmi működése a lapszerkesztésen kívül több önálló munka kiadásában is nyilvánult. 1838—1841-ig kiadta a «*Századunk*»-ban megjelent politikai cikkeket «Alföldi levelek» címen. 1843-ban jelent meg magyar és német nyelven a «Parlagi eszmék, igénytelen nézetek, szerénytelen tervek a függő kérdések és az országgyűlése körül» című méltó föltünést keltett munkája. Követte

GRÓF DESSEWFFY EMIL LEÁNYAI:

BLANKA, BÁRÓ VÉCSEY JÓZSEFNÉ. VALÉRIA, HG WINDISCH-GRAETZ LAJOSNÉ.

ezt 1847-ben «*A magyar vám és kereskedési ügy*», továbbá a «Fizessünk! mennyit becsülettel elbirunk, magunk, magunkért» (1847).

A szabadságharcz tartama alatt 1849-ben, mikor márcziusban a közös birodalmi alkotmányt kihirdették, Dessewffy Emil emlékiratot nyújtott be a bécsi kormánynak s azt ajánlotta, hogy a háború befejezése után adják vissza Magyarországnak az alkotmányát. Ugyanezen év május havában Bach miniszternek fejté ki aggodalmait. 1850-ben meg ő fölségének nyújtott be huszonhárom elvtársával emlékiratot, melyben Magyarországnak Ausztriába való beolvasztása ellen foglalt állást. Mivel minden fáradozását hiábavaló erőlködésnek látta, visszavonult birtokára. 1851-ben azonban ismét résztvett a magyar gazdasági egyesület újjászervezésében.

A magyar tudományos Akadémia 1855 április 16-án elnökének választá meg s Dessewffy Emil a legsúlyosabb politikai viszonyok között bölcs belátással s nagy körültekintéssel vezette első tudományos társulatunk ügyeit. Az ő érdeme, hogy abban az időben az Akadémia működését újból elkezdhette. Nagy érdeme, hogy fáradozásával és törhetlen buzgóságával lehetővé tette az Akadémia palotájának fölépítését, országos gyűjtésnek kezdeményezésével.

Mint az Alsószabolcsi Tiszaszabályozási Társulat elnöke, sokat fáradozott a nagy kölcsön létrehozásán. Ő rendezte az alsószabolcsi társulat pénzügyeit is. Neki köszönhető a magyar földhitelintézet megalapítása is. E jelentős intézetnek ő volt az első elnöke.

Hasonló törekvések mellett sohasem tévesztette szem elől főcélját, mely a magyar alkotmány visszaállítását célozta. Minden enemű mozgalomnak úgyszólván lelke és vezetője volt. Az ő fölségéhez benyújtott s méltán elhíresült második föliratnak is ő volt a szerkesztője. Ő dolgozta ki 1859-ben a monarchia

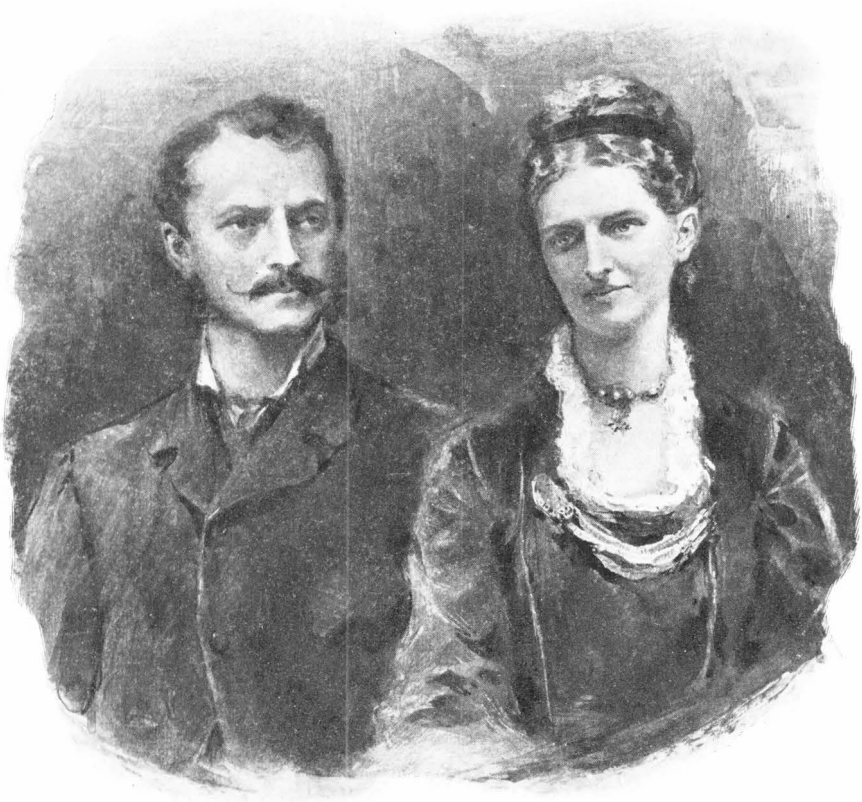
újjáalakításának tervét, az 1860. októberi diploma is az ő munkája volt. Ezen terv azonban nem talált kellő méltánylásra az országban és később, 1861-ben a Schmerling-féle februári pátens, az októberi diplomát ki is forgatta valódi alakjából, minek az lett a következménye, hogy az 1861. országgyűlés eredmény nélkül oszlott föl.

Dessewffy nem veszté el bizalmát, tovább fáradozott a társadalmi téren is iparkodott az ország anyagi érdekein lendíteni. Az alkotmány visszaállítását azonban nem érte meg. Meghalt Pozsonyban 1866 január 10-én. A magyar tudományos akadémia gyászünnepelet tartott emlékére s az elnökségben Dessewffynek utóda, Eötvös József báró tartá fölötte az emlékbeszédet.

A már említett munkáin kívül számos figyelemre méltó czikket írt a hazai és külföldi lapokba. 1856-ban jelent meg magyar és német nyelven «*A fenforgó ausztriai kérdésekről*» című munkája. Ezt követte 1865-ben: «A magy. tud. akadémia és nemzetiségünk feladata.»

Dessewffy József gróf gyermekei közül csak *Emil* alapított családot. 1836 május 1-én vette nőül *báró Wenckheim Paulinát*, báró Wenckheim József aradi főispánnak és nejének, báró Orczy Teréziának leányát. E házasságból négy leány és egy fiúgyermek született. A legidősb leányka, *Serafine*, 12 éves korában, 1852 február havában meghalt. *Blanka*, csillagkeresztes hölgy 1861-ben deczember 4-én báró *Vécsey Fózsefhez* ment nőül. *Valéria* (szül. 1843 október 8-án) csillagkeresztes hölgy 1870 február 8-án *herczeg Windisch-Graetz Lajos*, val. bels. titkos tanácsoshoz és lovassági tábornokhoz ment feleségül, a ki ma az aranygyapjas rend vitéze, a 90-ik gyalogezred tulajdonosa és a hadsereg csapatfőfelügyelője.

A legifjabb gyermek:

GRÓF DESSEWFY AURÉL ÉS NEJE, sz. KÁROLYI PÁLMA GRÓFNŐ.

DESSEWFFY AURÉL GRÓF,

született 1846 január 16-án Pesten. Iskoláit Pozsonyban végezte. Ezután Münchenben, majd egy évig Londonban tanult. Hazájába visszatérvén, Szabolcs vármegyében mint aljegyző hivataloskodott, de csak rövid ideig, mert Lónyay Menyhért gróf minisztersége alatt belépett a pénzügyminisztérium szolgálatába. Lemondván erről a hivatalról is, a politikai pályára tért. 1874-ben választották meg először képviselőnek a zborói kerületben. Aztán 1883-ig a tiszalöki kerületet képviselte. Mint képviselő s mint főrendiházi tag (1884—87) az ellenzék elveiért küzdött.

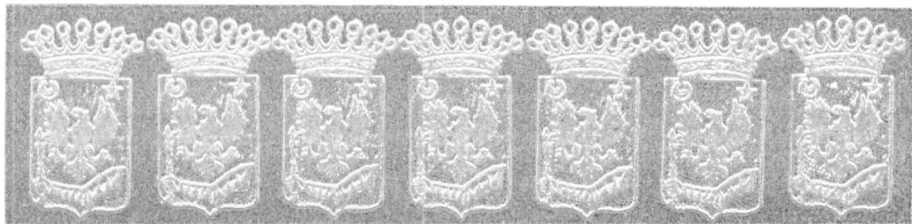
A nyolczvanas évek óta, mint az agrár mozgalmak vezérfia, országos tekintélyre tett szert. Nemzetgazdasági elveit számos jeles cikkben és két jelentékeny munkában tette közzé. A magyar tudományos akadémia 1883 május 19-én megválasztotta őt az igazgatótanács tagjává. 1881 márczius 27-dikétől kezdve igazgatója lön a Magyar Földhitelintézet felügyelőbizottságának, 1884 deczember 14-dikétől pedig igazgatósági elnöke. Elnöke továbbá az Országos Magyar Gazdasági Egyesületnek és az Alsószabolcsi Tiszaármentesítő Társulatnak. Kiváló érdemeinek elismeréseül a király 1896-ban valóságos belső titkos tanácsosává nevezte ki.

Dessewffy Aurél gróf 1869 október 16-án lépett házasságra Nagy-Károlyi *Gróf Károlyi Pálmával*, Nagy-Károlyi Gróf Károlyi Györgynek és nejének gróf Zichy Karolinának leányával, kitől két fia, *Emil* és *István* s három leánya, *Karolina*, *Ilona* és *Eleonora* született.

Karolina grófnőnek Semsei *Semsey László* cs. és kir. kamarás esküdött örök hűséget 1894 június 9-én Budapesten. *István gróf* jelenleg joghallgató a budapesti egyetemen. *Emil*

gróf országgyűlési képviselő, 1902 június 14-én vezette oltárhoz Budapesten az egyetemi templomban *Gróf Batthyány Ellát*, Batthyány Lajos gróf, volt fumei kormányzónak és nejének Andrassy Ilona grófnőnek leányát.

Dessewffy Aurél grófnak Károlyi Pálma grófnővel kötött házassági frigye megújította és szorosabbra fűzte a két család rokonsági kapcsát, mely a Becsky család révén a xvi. és xvii., a Palocsay és Sennyey családok révén pedig a xviii. században keletkezett.

A FRANCZIAORSZÁGI DESSEWFFYEK.

ORGATVÁN a góthai «Genealogisches Taschenbuch Gräflicher Häuser» 1862. évi folyamát, annak 200. lapján érdekes közleményre találtam a franciaországi Dessewffyekről. Ez a közlemény a XVIII. század elején Franciaországba költözött *Dessewffy Miklós-ról* azt írja, hogy XIV. Lajos a gróh cím adományozásával őt Franciaország *pair-jei* közé emelte! Miklósnak egyik unokája, Dessewffy Károly gróf⁽¹⁾ «Mária Terézia császárnétól» visszahonosítását kérvén, midőn ez neki megadatott, Sáros vármegyében mint gróf kihirdettetett.⁽²⁾ Ily módon a francia koronától nyert grófi méltóságot «Ausztria uralkodónője» s a magyar törvényhatóságok is elismerték.

E sugalmazott és tévedésekkel teli közlemény arra indított,

(1) Ez a Dessewffy Károly (Mária) nem unokája, hanem fia volt Dessewffy Miklósnak.

(2) Sáros vármegye gyűlési jegyzőkönyvében ennek semmi nyoma, csakis az 1772-ben Dessewffy Károly Mária részére kiállított leszármazási bizonyítvány van ott a 805-ik lapon egész terjedelmében beiktatva.

hogy Franciaországban lépéseket tegyek arra nézve, vajjon a kiköltözött Dessewffyek csakugyan kaptak-e XIV. Lajos királytól grófi címet? Megkerestem tehát a «*L'Annuaire de la Noblesse de France*» igazgatóját, *Vicomte Albert Révérend* urat,⁽¹⁾ nézetne utána, nincs-e nyoma a grófi kinevezésnek az ottani levéltárakban?

Vicomte Albert Révérend hozzám intézett két levelében kifejté, hogy a grófi cím, melyet a Dessewffyek Franciaországban viseltek, sohasem képezte királyi rendelet (lettres patentes) tárgyát. A francziák merő udvariasságból azért nevezték őket grófoknak, mivel rokonaik Ausztriában (!) szinte grófi címmel éltek.⁽²⁾ A pair-i méltóságot — írja ugyan ő — már csak azért sem kaphatták a Dessewffyek, mivel azt az utóbbi századokban I. Napoleonig csak a királyi család tagjainak és a hercegi házak fejének adományozták.

Mivel a francia Dessewffyek családi irományaikat a párisi *Bibliothèque nationale*-ban helyezték el, még egy kísérletet tettem, nem szerezhetnék-e hivatalos okiratot Révérend vicomte révén esetleges francia nemességükről, illetőleg francia grófi rangjukról.

Révérend úr készséggel küldé meg a kívánt adatokat a párisi nemzeti könyvtár eredeti okiratairól, azonban ezek között szó sincs a francia grófságról. Hivatalos okiratot azért nem

(1) Az «*Armorial du Premier Empire*» című több kötetes munka íróját.

(2) «*Le titre de comte porté par la branche des Dessöffy n'a jamais été en France l'objet de lettres patentes: après comme avant 1772 il a été pris et donné dans des brevets par pure courtoisie, et en vertu du diplôme dont je vous ai envoyé la copie, qui constate, que la famille avait porté en Autriche le titre de comte*» etc. Paris, 1898 szept. 25. Az említett diploma alatt Sáros vármegyének azt a bizonyítványát érte, melyet 1772-ben Mária Terézia átíratban adott Dessewffy Károly Máriának, elismervén, hogy ő a magyarországi ősnemes Cserneki Dessewffy család iwadéka. Ezenkívül lásd még a «*L'Intermédiaire des chercheurs et curieux*» 1900. XLII. 616. és 617. lapján O'Kelly de Galwaynak erre vonatkozó nyilatkozatát, melyet így fejez be: «*Nicolas Dessöffy n'a jamais été pair de France ni comte français, sous Louis XIV. et XV.*»

küldhetett — írja levelében — mivel Franciaországban nincsen olyan hatóság vagy tanács (conseil du Sceau), a mely az efféle bizonyítványok kiállításával foglalkoznék. A mostani jurisdiction csakis az 1808 óta adományozott, és majoratusokra vagy pairi méltóságra vonatkozó címekről szóló iratokat állíthat ki. Az előző jurisdiction soha sem tett egyebet, mint verifikálta a címetket. A *Bureau des Sceaux*⁽¹⁾ főnöke tehát csak azt konstatálhatja hivatalos okirattal, hogy 1808 óta — a mikor a nemeséget az 1789-iki forradalom után ismét helyreállították — Dessewffy névre nemesi cím nem adományoztatott!

Ezek után tehát a hazai és az ausztriai levéltárak adatai alapján igyekeztem hitelesen megállapítani, hogy a francia Dessewffyék tévedésből, jóhiszeműleg vették föl a magyar grófi címet; mert leszármazásuknál fogva őket csak az ősi nemeség, meg a Cserneki és Tarkeői előnév illeti meg.

*

A Franciaországba szakadt két unokatestvér *Miklós* és *Bálint* apáik erényét örökölvén, mint derék hadfiak a külföldön is becsületet szereztek a magyar vitézi névnek. *Miklós* a spanyol örökösödési háború alatt 1705-ben a Kolonits huszárezredtől ment át a francziákhoz, még pedig egyenesen Rákóczy parancsára.⁽²⁾ De Villars maréchal az ugyanazon évben szerve-

(1) Az igazságügyminiszterium egy osztálya, a polgári ügyek főosztályának 3-ik osztálya, mely a honossági, illetőségi, nemességi, hitbizományi stb. ügyeket intézi.

(2) *Lásd Capitaine H. Choppin: «Les hussards» cztmű dicsművét, melyben a 45-ik lapon a következő érdekes közlést olvassuk: «Les cavaliers, qui abandonnaient le service de l'empereur, devinrent si nombreux sur le Rhin, que le Roi donna l'ordre de les réunir sous le commandement de M. de Versailles.*

Le prince Ragotsky (Rákóczy) avait prévenu tous les Hongrois placés sur cette frontière que, s'ils ne passaient pas au service de la France, il brulerait leurs maisons et saccagerait leurs terres. Cette menace fit beaucoup d'effet.

zett Versailles huszárezredben alkalmazta őt hadnagyi minőségben. 1716-tól fogva mint a híres és rettegett Ráttky huszárezred századosa, majd mint ezredese küzdött a francia zászló alatt. 1718-ban a Szent Lajos-rend lovagjává nevezték ki. Már 1711 április 18-án Vincy mellett Artois-ban és több más alkalommal hősiességével és rettenthetlen vitézségével annyira kitüntette magát, hogy az ezred parancsnokságát rá bízta. Olaszországban a csatamezőn esett el.

Föltett szándéka lévén, hogy állandóan Franciaországban maradjon, megnősült. *Ogier Anna-Lujzát*, Ogier Ferencznek, Villier és Baulny urának, a francia király solymárcsapata tisztjének és Marie de Vaux-nak leányát 1718 január 11-én vezette oltárhoz a Reims-i egyházmegyéhez és Meuse département-hoz tartozó Baulny helység templomában.⁽¹⁾

Miklósnak unokatestvére *Bálint*, Kriványban 1701-ben apai és anyai öröksége fejében magához vevén két szolgáját, négy díszesen felszerelt paripáját, melyek mindegyike megért 100 német forintot, két fényes öltözetet, 400 körmőczy aranyat és két nagyértékű gyűrűt, melyek összes becsértéke könnyen 3000 forintra rúgott — eltávozott a szülői háztól,⁽²⁾ és csakhamar beállott katonának. Így került ő is a Rajna mellé, hol — úgy látszik — Miklóssal egy időben ment át a francziákhoz, mert 1706-ban már a Versailles huszárezred állományában van felsorolva a kapitányok között «D'Ersoffy néven.⁽³⁾ Rövid idő alatt ugyancsak a Ráttky-féle huszárezredben az alezredességig küzdött föl magát. Már 1718-ban a Szent Lajos-rend lovagja lett. Ő is a csataterén esett el Correggio-nál.

Bálint szintén Franciaországban házasodott meg. 1723 június

(1) *Egybekelésük hiteles bizonyítványát lásd a Függelék XXVI. sz. a.*

(2) Lásd Verdun-ben 1726 jul. 29. kelt cessionalis levelét a szepesi káptalan levéltárában. Prot.: 1724. pag. 174.

(3) L. Choppin: «Les hussards» című díszművét a 60-ik lapon.

hó 10-én vette nőül *Kleinholcz* Fülöp Frigyes francia lovas dandárparancsnoknak és *Gangell* Máriának leányát *Mária-Lujzát*.

Mivel Miklós 1727-ig nem tért vissza hazájába, a nádor a mondott évben magyarországi birtokait magyarországi rokonának, Dessewffy Miklósnak adományozta, «mivel — mondja a nádor — a háború folyamata alatt átment a francia király szolgálatába, honnan még ma sem tért vissza».⁽¹⁾ Ennek a nádori intézkedésnek az ő testvérei, Ferencz és Lajos, továbbá Dessewffy Imre (az ezredes) ünnepélyesen ellentmondottak.

Mindkét unokatestvérnek Franciaországban kötött házasságából egy-egy fiutóda származott. A Franciaországban ma is élő Dessewffyek alapítója Miklós volt. Ennek egyetlen fia *Jacques-Charles-Marie*, kit mi röviden Károly Máriának nevezünk, résztulajdonosa Villosne-sur-Meuse-nek, fiatal korában mint önkéntes lépett a Lynden huszárezredbe, 1743-ban már kapitány, és 1745-ben a Szent Lajos-rend lovagja, 1749-ben átment a Turpin huszárokhoz és 1760 október 28-án már alezredes. Turpin 1761 február 10-diki patens alapján ezredét átadta Chamborant marquis-nak, és így Dessewffy Károly Mária alezredest azontul a Chamborant huszárezredben találjuk.⁽²⁾ 1770 január 3-án lovasági dandárparancsnok és 1780 márczius 1-én *maréchal-de-camp*.

Születési évét a francia történetírók tévesen közlik. Így a többek közt Pajol gróf, tábornok, az ő «Les guerres sous Louis XV» című művének VII. k. 366. lapján azt írja, hogy 1712-ben született Bouyban. A Meuse département-ban fekvő Baulny község maire-jétől beszerzett hiteles anyakönyvi okirat szerint azonban Dessewffy Károly Mária tényleg 1720-ban született és ugyanez év október 1-én megkereszteltetett Baulny-ban. Ezzel az adattal teljesen egybevág a haláláról a villosnei plé-

(1) L. Az országos levéltárban a táblai osztályban.

(2) L. Capitaine H. Choppin «Les hussards» című díszművét a 156. lapon az «Etats militaires» és a 412. lapon a «Maréchaux de camp» címek alatt.

bános által kiállított anyakönyvi kivonat adata is, mely szerint ő 1785 szeptember 6-án 65 éves korában halt meg. Ezek után helyre kell igazítanunk Courcellesnek «Dictionnaire historique et biographique des généraux français» című műve V. k. 276-ik lapján a róla mondott lehetetlenségeket, hogy tudniillik «ő 1728-ban lépett mint önkéntes a Ráttky ezredbe, 1729-ben zászlótartó, 1733-ban gyalogsági hadnagy», mert eszerint nyolcz éves korában lett volna önkéntes, kilencz éves korában zászló-tartó és 13 éves korában hadnagy?! Ilyen fiatal hadnagyot pedig Franciaország is legföllebb a királyi, vagyis királyi hercegi családokból tudna fölmutatni.

1747 márczius 13-án Longueville-ben feleségül vette *Marie-Louise Hellot de Vidame*-ot, Louis-Thomas Hellot de Vidame-nak, Mainvilliers urának és Marguerite-Florentine de Kleinholcz-nak leányát. E házasságból kilencz gyermeke született. Az elsőszülött fiú Charles Florentin Philippe Nicolas zsenge korában meghalt, a másodszülött fiú *Tamás* még 1768-ban kiköltözvén Franciaországból, osztrák szolgálatba állott, és mint a Lichtenstein (mai 7-dik) huszárezred alezredese 1799 április 27-én a Trezzo melletti ütközetben több súlyos sebet kapván, következő napon meghalt. Báró Laffert Rózával kötött házasságából származott fia *Lajos* szintén a katonai pályát választotta s a báró Geramb-féle lovasezredben őrnagyságig vitte. Fia: *Károly Vincze* 1839-ben Kökh Máriát vevén nőül, házasságából egy leánygyermeke: *Mathild* származott, a ki 1872-ben Oldofredi grófhoz ment feleségül. Az elsőszülött Tamás vonala tehát férfiágon kihalt.

Dessewffy Károly Máriának életben maradt gyermekei közül korra nézve második figyerméke: *László* (Lancelotus) a papi pályára lépven, a touli székesegyház kanonokja lón. Korában mint elég ügyes költőt ismerték. A francia forradalom elől 1793-ban Magyarországba jöven, idővel esztergomi kanonok és

a pozsonyi érseki könyvtár őre lett. 1825 január 19-én Nagyszombatban halt meg.

Károly Máriának harmadik fia: *Jean-Philippe-François* (Ferencz) a katonai pályára lépven, a Colonel-Général huszárezredben kezdte meg a szolgálatot. Az emigratio alatt a Bercsényi ezredben lett tisztt s 1809-ben visszatérvén Franciaországba, mint lovassági alezredes ment nyugalomba. Nőül vette *Marie-Feanne Rouyer-t* 1784 január 29-én. E házasságból egy fiú és két leány született. A fiú *Károly* (Charles) a brienne-i iskolában nevelkedett. A hadseregben rövid idő alatt escadron parancsnokká lett a huszároknál. 1809-ben hadnagy volt Napoleon lovas granátos ezredénél. A wagrami döntő csata után (1809 július 5—6.) Napoleon császár sajátkezűleg nyújtotta át neki a becsületrend (l'égion d'honneur) keresztjét. Húsz év múlva erről a magas kitüntetésről emlékezik meg magyarországi rokona, Dessewffy István gróf, midőn sógornőjének, született Sztáray Eleonora grófnőnek a következőket írja: «Wenn du unsern Vetter (Karl nach Frankreich) schreibst, so bitte ich ihn in meinem Namen zu versichern, dass ich den wahrhaftesten und lebhaftesten Antheil an unsere französischen Familienbrüder nehme, und besonders an seine Person⁽¹⁾ . . . Zu diesen mich

(1) Ugyanazon levélben, ezen a helyen folytatólag olvassuk még: «Ich habe das Glück gehabt, seinen Vater François sehr gut zu kennen. Wir waren Kameraden, er Oberlieutenant beim 5-ten Hussaren Regiment, und ich bei Erdödy Hussaren. Manche bivouac haben wir in dem schönen Italien mitsammen am Feuer durchgeplaudert, und die Schlacht bei Marengo mitgekämpft. Noch besser und länger kannte ich seinen Onkel Thomas, der als Obristlieutenant bei Cassano auf dem Felde der Ehre den Tod des Tapferen starb. Seine Oheims: Lancelot und Thomas, die Domherren, sowie Louis, der erstens bei die Cuirassiers, dannals Rittmeister bei Lichtenstein-Hussaren diente, und dann, wie sein Vetter (François) nach Frankreich zurückging, kannte ich sehr genau und war mit ihnen sehr befreundet, noch mehr aber ihn (Carl), den schönen Licutenant der Grenadiers à Cheval des Kaisers

persönlich betreffenden Gefühlen gesellt sich noch der gerechte Stolz, den ich und gewiss wir alle empfinden, ein Mitglied in unserer Familie zu besitzen, *der auf dem Schlachtfeld das Kreuz der Ehrenlegion aus den Händen des grössten Mannes des Jahrhunderts empfangen hat. Eine Illustration, die alles überstrahlt, was Ahnen und Titeln geben können!*»

1813 augusztus 19-én a Bunzlau mellett vivott ütközetben az ágyúgolyó elszakítá jobb lábát. Ő ennek ellenére mindaddig osztá parancsait katonáinak, míg a nagy vérvesztés meg nem gátolta abban, hogy bátorságának és határtalan önfeláldozásának tovább is példáját adja.⁽¹⁾ Sebéből szerencsésen fölgógyult és 1814 augusztus 24-én a Szt. Lajos-rend lovagja lett. Tíz év múlva: 1824 április 4-én nőül vette *Louise-Pauline-Aglaié Breheret de Montalard* kisasszonyt. E házasságból egy fia: *Henri* született 1825 október 7-én, ki még ma (1903) is él s állandóan Verdun-sur-Meuse-ben lakik, de nem maradván fiutóda, benne fiúágon ki fog halni a család e vonala.

Károly Mária negyedik fia: *Louis-César-Hyacinthe*, katonai intézetben növekedvén föl, már 15 éves korában mint cadet-gentilhomme a Colonel-Général huszárezredbe lépett s csakhamar hadnagy lett, aztán a Polignac chasseuröknél és végül az emigratio alatt az osztrák hadseregénél a Lichtenstein huszárezredben szolgált. A francia és osztrák kormány közt létrejött egyezmény alapján 1809-ben ő is visszatérvén Franciaországba, őrnagy lett a Chevaux légers ezrednél. A francia szakirodalom

Napoleon sah ich bei einer Revue in Schönbrunn. Er war im Hause der Gräfin Theodore Batthyany cinquantirt und nur der bei damaligen Umständen bedrängte Aufenthalt in Wien raubte mir das Vergnügen seiner geselligen Bekantschaft.»

(A levél eredetije gróf Dessewffy Aurél tulajdonában.)

(1) L. Courcelles «Dictionnaire historique et biographique des generaux français depuis le onzieme siècle jusqu'en 1822».

szépen emlékezik meg az orosz hadjáratban tanusított hősiek magaviseletéről. 1819-ben a Legion d'honneur és a Szt. Lajos-rend lovagja lett és 1822-ben alezredesi ranggal nyugalomba ment. Házasságra 1816 június 3-án lépett *Anne-Marie Richard* kisasszonnyal, Pierre-François Richard megyei tanácsosnak, a becsületrend lovagjának és nejének Anne-Marie Bellecart úrnőnek leányával.

Dessewffy Károly Máriának a nevezettekén kívül még két fia volt: *Charles-François-Thomas* és *Etienne*. Ez utóbbi fiatal korában halt meg. Charles-François-Thomas (született 1764 február 26.) az egyházi pályára lépett s miként bátyja, ő is a touli székesegyház kanonokja lőn.

A Franciaországba költözött két unokatestvér közül a másikkal, *Dessewffy Bálintnak* (Valentin) házasságából csak egy, *Fülöp* nevű fia született 1726 szeptember 16-án, a ki mint kapitány 1748 márczius 15-én *Marie-Madeline Maurice de Saarguemines* asszonyt, gróf Ricée Louis-Marc-Hilaire özvegyét vette nőül. Egyetlen leányukban, Anne-Louise-Henrietteben, a család ez ágazata kihalt.

*

Mindez adatok nyilvánvalóvá teszik, hogy a Franciaországba költözött Dessewffyek külföldön is megőrizték, sőt növelték a család régi jó hírnevét, vitézségükkel tiszteletet szereztek a Dessewffy névnek s házassági összeköttetésekkel fönntartották előkelő rangjukat. A legilletékesebb francia államférfiak írják róluk, hogy általános tiszteletet sikerült kivívniok Franciaországban! S ők ez eredménnyel még sem voltak megelégedve; valami titkos erő állandóan igazi hazájukhoz, Magyarországhoz vonzotta őket. S mivel szülőföldjüket nem tudták elfeledni, bántotta őket az a tudat, hogy mint emigránsokat otthon notoriusoknak nevezik s hogy őket számkivetetteknek tekintik. Már Bálint és Miklós 1727-ben kísérletet tettek, hogy

ezt a reájuk nézve bántó állapotot megszüntessék s hogy otthon maradt családjaikkal a rokonsági összeköttetést megújítsák.

A nevezett év októberében *Dessewffy Bálint* III. Károlyhoz benyújtott folyamodványában elmondja, hogy I. Lipót s I. József és a francia király között dúlt háborúban ő fogságba esvén, jó ideig bilincsekbe verve szenvedett. Mivel a szabadulásnak még csak reménye sem tündöklött feléje, a körülmények arra kényszerítették, hogy francia szolgálatba álljon. Derekasán viselvén tisztét, az ezredesi rangig emelkedett s előkelő házból

Valentinus Dessewffy

Dessewffy Bálint névaldírása.

nősülvén, Lotharingiában új otthont alapított. Boldogságához — úgymond — csak egy hiányzik, hogy t. i. *ősi nemesi származását* bebizonyíthassa. Úgy tudja, hogy az erre vonatkozó oklevelek rokonánál, Szirmay Tamás grófnál vannak. Szirmay grófnak azonban azoknak közölhetése felől bizonyos kételyei vannak. Mivel azonban a badeni békekötés 16-ik pontja szerint mindenki amnestiát kapott, kéri ő fölségét, parancsolja meg Szirmay grófnak, hogy állíttassa ki az ősi nemességét és címérét bizonyító okleveleket a magy. udv. kancellária révén hiteles másolatokban.⁽¹⁾

Bálintnak ez a kérelme meghallgatásra talált; mert Sáros vármegye 1727 deczember 23-án már kiállította a kívánt leszármaszási bizonyosságlevelet s bár érte csak Bálint folyamodott s

(1) L. Az országos levéltár kancelláriai osztályában. Folyamodványát így írta alá «Valentinus Dessewffy».

III. Károly 1728 január 2-án csak az ő részére állította ki hiteles átiratban, azért nemcsak Bálintnak, hanem Miklósnak is szól az okirat.⁽¹⁾

E bizonyítványnál egyebet nem érhetvén el, megmaradtak halálukig az önkénytes számkivetésben. Fiaik: *Károly Mária* és *Fülöp* — szintén unokatestvérek — újra kísérletet tettek a reájuk nézve megalázó számkivetés megszüntetésére. Kiváló érdemeik s magas összeköttetések arra a reményre jogosították, hogy lépésük ez uttal sikerrel fog járni. Ezt annál inkább hihették, mivel ügyük támogatójának *Choiseul* herczeg, Francziaország külügyminiszterét sikerült megnyerniök. Choiseul herczeg 1770 május 23-án Dessewffy Károly Mária lovas dandárnokhoz intézett levelében tudtul adja,⁽²⁾ hogy az április hó 17-én hozzá intézett kérelmet illetőleg megtette a szükséges lépéseket. *A király a maga ajánlásával készségesen fogja támogatni a császárnéhoz és királynéhoz (Mária Teréziához) benyújtandó kérvényt a számüzetésnek hatályon kívül helyezése ügyében s azt, a kit ez ügy intézésével Bécsben meg fog bizni, hathatós közbenjárásra fogja utasítani.* «De figyelmeztetnem kell önt — írja Choiseul herczeg — azon határozat és elv szerint, melyet a bécsi udvar nyilvánított, midőn Bercsényi maréchal úr ugyanezt a kegyelmet kérte, hogy kérvényéből ki kell hagynia mindent, a mi ősei jószágainak visszaadására vonatkozik. Csak is azt kell kérnie; hogy a számüzetési ítélet egyszerűen hatályon kívül helyeztessék. Irasson uram ilyen értelmű emlékiratot vagy kérvényt s küldje el annak a személynek, a ki a királyt Bécsben

(1) «*Ab ea porro prærecensitos Dnum Valentinum atque Nicolaum Dessóffy de sæpéfata Csernek stirpe procedere testamur.*».

Országos levéltárban Lib. Reg. XXXVI. 1—4. lapján.

(2) Orsz. levéltár kancelláriai oszt. Ad No 3487: 1771. Copie de la lettre de S. E. Mr le Duc de Choiseul au Comte Desóffy. Versailles le 23. Mai 1770. Eredeti teljes szövegét lásd a *Függelékben* XXI. sz. a.

képviselni fogja és a kinek én is meg fogom adni a szükséges utasításokat.»

1770 november 15-én Fontainebleau-ban kelt s Kaunitzhoz intézett levelében *Mercy* gróf, a párisi osztrák követ, hivatkozván Choiseul pártfogására, szintén melegen ajánlja Dessewffy «gróf» kérelmét, hogy a királynő a számkivetés büntetése alól őt föloldja.⁽¹⁾

Ez előzmények után Dessewffy Károly Mária meglátogatta *Mercy* gróf osztrák követet, a minek az lett a következménye, hogy *Mercy* 1771 június hó 22-én újra írt Kaunitz kancellárhoz s megismételte előbbeni kérését és ajánlását.⁽²⁾

Erre Dessewffy beadta kérvényét s azt *Mercy* azonnal elküldé az osztrák kancelláriába. Kaunitz viszont 1771 július 6-án a magyar udvari kancellárhoz küldé át, hogy fölvilágosítást kapjon, minő választ adhat *Mercy* grófnak.⁽³⁾

A két unokatestvér *Jacques-Charles-Marie* és *Philippe* együttes folyamodásukban elmondják, hogy apáik: Dessewffy Miklós és Bálint részt vevén a magyar forradalomban, a század elején Franciaországba vándoroltak,⁽⁴⁾ s ott születésükhöz illő katonai rangot nyertek. A Franciaországba történt kiköltözés miatt kimondatott rájuk a számkivetés. E súlyos ítéletet apáik halálukig szenvedték s most ők, a gyermekek, kénytelenek azt szenvedni. Kérik ő fölségét, semmisítse meg ez ítéletet, mely őket megalázza, noha nekik a hibában semmi részük. Hivatkoznak őseik érdemeire, melyeket az uralkodóház szolgálga-

(1) Orsz. levéltár, kancelláriai osztály. No 3487.

(2) Ugyanott. Nr. 3487

(3) Ugyanott. No 3487. «An den hungarischen Hofkanzler Herrn gr. von Eszterházy Excellenz.»

(4) «*Nicolas et Valentin Dessóffy s'étant malheureusement engagés dans les revolutions de Hongrie, où ils étoient nés, passerent en France au commencement de ce siècle.*»

latában szereztek. A kegyelem napjaiban, midőn kölcsönös frigy fogja egyesíteni a két nemzetet, ők is kegyelemért esedeznek. Ő fölsége alattvalóivá óhajtanak lenni s ők és gyermekeik vértüket fogják egykor ontani királynéjukért. Ő fölsége már másokat is részesített hasonló kegyelemben s részükre is megígérte *Belle-Isle* maréchalnak, így hát teljes bizalommal várják ügyükben a döntést.⁽¹⁾

A magyar kancellária a föntebbi kérvény ügyében július hó 7-én úgy határozott, hogy tekintettel a kérvényezők ősrégi nemességére, (*«jöllehet ők nem grófok»*), a számkivetés büntetése alól fölmenthetők, de vagyoni joguk visszaállítása nélkül.⁽²⁾ E határozatot a magyar kancellária 1771 július 12-én fölterjesztés alakjában a királynénak benyújtá; nem mulasztván el kellőleg hangsúlyozni a francia király meleg érdeklődését az ügy iránt és a kérvényezők kiváló személyiségét és érdemeit. E fölterjesztésre Mária Terézia ráírta a *«placet»* szót.⁽³⁾ Mire a magyar udvari kancellár jegyzéket menesztett az államkancellárhoz, tudtul adván neki, hogy a királynő elfogadta a fölterjesztést s a Dessewffyeket fölmenté a proscriptió alul. Adja ezt Kaunitz a Dessewffyeknek tudomására, hogy a hűségeskü letétele és a kegyelemlevél kiállítása végett a magyar udvari kancelláriához fordulhassanak.

A jegyzék a többi között a következő fölötte fontos kijelentést is magában foglalja: *«obgedachten nicht zwar von der gräflichen, sondern von einer anderweiten alter adelichen*

(1) Országos levéltár kancell. oszt. No 3487 : 1771. «A sa sacrée Majesté L'Imperatrice Reine de Hongrie et de Boheme.»

(2) Országos levéltár kancell. oszt. No 3487.

«*Supplicantes vetustæ aliás in regno nobilitatis homines, non tamen, ut ipsi se compellant comites, a pœna proscriptiois, in quam avi sui facto inciderunt, citra tamen ius prætendendorum, quæ ille præhabuit bonorum, relevari a clementia regia alienum haud fore . . . demisse proponetru.*»

(3) Ugyanott 3655 : 1771. szám.

Famille abstammenden Herren von Dessöffy, die allerhöchste Gnade angedeihen zu lassen und sie von der von ihren Vattern ererbten Proscription loss zu sprechen, sohin allergnädigst zu entschliessen geruhet haben, dass sie frey und ungehindert in ihr Vaterland zurück kehren können, doch aber auf ihre Familie gütter keinen Anspruch machen sollen».⁽¹⁾

A királyné elhatározását Kaunitz 1771 augusztus hó 12-én tudatta Mercy gróffal, hogy a Dessewffyeket a dologról értesítse. Mercy gróf felelvén Kaunitz levelére, kijelenti, hogy Dessewffy «gróf» nem személyesen, hanem «*per mandatarium*» óhajtja az esküt letenni. E körülményről Kaunitz 1771 december 23-án értesíti a magyar kancelláriát.⁽²⁾

Ez a kijelentés csak Dessewffy Károly Máriára vonatkozott; mivel *Dessewffy Fülöp*, — a mint Mária Terézia 1771 szeptember 2-án kelt oklevelében mondja — személyesen megjelent a magyar udvari kancellária előtt s az ország törvényei szerint előírt hűségesküt ünnepélyesen letette. Erről az ő és utódai biztosítása céljából adta ki a királynő a jelen oklevelet.⁽³⁾

A francia nyelven letett eskü, melynek eredeti szövege reánk maradt, magyarban így hangzik: «Miután ő csász. és kir. apostoli fölsége kiváló kegyelmével engem a fölségsértés bűne alól fölmenteni kegyeskedett, melyet atyám N. N. mint a lázadók (csaladjának) híve elkövetett⁽⁴⁾ és miután feledvén a büntettet, kegyesen megengedni méltóztatott, hogy visszatérhessek Magyarországba, őseim hazájába, ezen oknál fogva én N. N. esküszöm az élő Istenre, a boldogságos Szűz Máriára, Isten anyjára, és Isten valamennyi szentjére, s fogadom, hogy mindenkör hű, engedelmes és odaadó leszek fönséges, hatalmas és le-

(1) Országos levéltár kancelláriai osztályában 3655 : 1771. szám. Bécs jul. 19.

(2) Ugyanott.

(3) Ugyanott No. 3655 : 1771.

(4) «Commis par mon père N. N. et attaché à la famille des Rebelles».

győzhetetlen József herczeg, választott római császár, Németország és Jeruzsálem királya, Magyarország, Csehország, Dalmátia, Horvátország és Szlavonia trónörököse stb. stb. iránt, valamint a hatalmas Mária Terézia fejedelemasszony, római császárnő, Magyarország és Csehország apostoli királynője, örökös fejedelemasszonyunk és kegyes uralkodónénk iránt. Mindenkor arra fogok törekedni, hogy minden erőmmel ő fölségeik utódainak és örököseinek javát, méltóságát és dicsőségét előmozdítsam; az ő barátaik az én barátaim, az ő ellenségeik az én ellenségeim lesznek; hűségesen le fogom leplezni mindazoknak a titkait, a kik ármányokat szőnének ő fölségeik, a fölséges királynő örökösei s utódai és a magyar szent korona ellen — erélyesen és minden erőből ellene fogok szegülni az ő cselvetéseiknek. Úgy segítsenek meg engem Isten, a boldogságos Szűz Mária és az Isten összes szentjei». ⁽¹⁾

Dessewffy Károly Máriát ez eskü letevésében valószínűleg körülményei akadályozták. Különben is azt hitte, hogy unokatestvére mindkettőjük nevében leteheti az esküt. Azonban a magyar kancellária kimondá, hogy mivel teljhatalmú megbízása nincs, de meg mivel más nevében nem is esküdhetik, tehát csak a maga nevében teheti le az esküt. ⁽²⁾

Ezek után Dessewffy Károly Mária lépéseket tett, hogy a hűségesküt Párisban az osztrák követ előtt tehesse le. A mint 1772 január 10-én a magyar kancellária Kaunitzknak jelenti, a királynő ezt megengedte. ⁽³⁾

Mihelyt az eskületételről szóló jelentés beérkezik — írja a

(1) Országos levéltár kancelláriai osztály Nro. 3655.

(2) Ugyanott. No 4376: 1771. — 1771. aug. 25.

«*Supplicans ad deponendum dumtaxat proprio iuramentum admittetur, cum tamen a fratre suo plenipotentiam nullam habeat, nec ad eiusdem nomen iurare poterit.*»

(3) Ugyanott. Kancell. oszt. 102: 1772. szám. Bécs, 1771. decz. 30-án.

magyar kancellária — azonnal kiállítják Dessewffy Károly Mária számára a kegyelemlevelet.

Mivel a francia szövegű eskü az iratokhoz van csatolva, s mivel Dessewffy Károly Mária nem sokára csakugyan hazajött, világos, hogy a hűségesküt ő is letette.

Hazajövetelét illetőleg Mercy gróf 1772 február 14-én jelenti Kaunitz hercegnek, hogy Dessewffy «gróf» (brigadier de Cavalerie) Bécsbe szándékozik utazni s az államkancellár szivességét előszóval óhajtja megköszönni. Mivel — írja Mercy — ő mind *Choiseul*-nak, mind pedig a hadügyminiszternek *Marquis de Montagnard*-nak nagyrabecsülését teljes mértékben bírja, méltán lehet várni, hogy szívesen fogadják őt.⁽¹⁾

Nemsokára az ajánlás után Dessewffy tényleg útra kelt. Erre mutat *herczeg Broglie marsallnak*, Metz kormányzójának 1772 február 29-én kelt s Kaunitzhoz intézett levele, melyben a levelet vivő «*le comte Dessöffy de Csernek*»-et az államkancellár pártfogásába ajánlja. Kiemeli fontos és kitűnő szolgálatait az utolsó háborúban, melyekkel valamennyi francia tábornok nagyrabecsülését sikerült kivívnia.⁽²⁾

Broglie hercegnek 1772 május 15-én felel Kaunitz kancellár. Dessewffy «gróf» — úgymond — személyesen átadta a jelzett levelet. Igéri, hogy Broglie ajánlatának megfelelően minden tőle függőt meg fog tenni a nagyérdemű és nagytehetségű francia tisztért.⁽³⁾

Dessewffy Károly Máriának Bécsbe jövele szoros összefüggésben volt az ő és a többi francia Dessewffyek grófi címével.

Láttuk az eddig közölt iratokból, hogy ők állandóan grófoknak nevezik magukat; a francia diplomaták is mindig grófok-

(1) A bécsi csász. és kir. udvari házi és állami levéltárban a Hof- und Staatskanzlei iratai között.

(2) Ugyanott. Lásd Broglie hg. levelét a *Függelékben* XXII. sz. a.

(3) Ugyanott.

nak írják őket; ennek ellenére Mária Terézia és a magyar kancellária következetesen törlik a grófi czimzést s egyszerűen régi nemeseknek mondják őket.

Hogy ez ügyet tisztába hozza, 1772-ben Sáros vármegyéhez fordult s hiteles bizonyítványt kért arról, hogy ő a Cserneki Dessewffyék ivadéka. Folyamodását mint *Gróf Dessöffy Károly Mária brigadéros* írta alá; azonkívül személyesen is megjelent a vármegye közgyűlésén, a hol őt másodunokatestvére, Dessewffy Sámuel báró, az akkori főispán bemutatta a rendeknek. Ezek nem kételkedvén abban, hogy a kérvényező valóságos francia gróf, a részére 1772 augusztus 5-én kiállított oklevélben *grófnak* czimezik őt.

Meglevén a vármegyétől kért hiteles leszármazási bizonyítvány, Mária Teréziához fordult, kérvén őt, hogy miként III. Károly 1727-ben tette, adja ki ő is hiteles átiratban Sáros vármegye bizonyítványát.

Folyamodásában elmondja a királynőnek, hogy az ő édes atyja: «*Dessöffy Miklós*» nem volt Rákóczy párthive s nem is szökött Franciaországba,⁽¹⁾ hanem a XIV. Lajos ellen folytatott háborúban francia fogságba esett s mint ilyen a badeni egyeség 33. articulusának meghozása után, francia szolgálatba állott és hadi erényével az ezredességig küzdötte föl magát. Ő tehát semmiféle hűtlenséget sem követett el, a mit eléggé bizonyít az a körülmény is, hogy Sáros vármegye 1727 deczember 13-án kiállította számára is a genealogiai bizonyítványt s azt III. Károly hiteles átiratban kiadta.

Isten áldásából — úgymond — neki hat élő fia s két leánya van s a maga, meg a kedves gyermekei biztosítására új genea-

(1) *Az 1771-ben Fülöp unokatestvérével együttesen benyújtott kérvényében elismeri, hogy apja Miklós «részt vevén a magyar forradalomban, a század elején Franciaországba vándorolt», itt meg az ellenkezőt állítja.*

logiai bizonyítványt kapván Sáros vármegyétől, kéri ő fölségét, hogy kegyeskedjék azt saját aláírásával megerősíteni, mint 1728-ban történt.⁽¹⁾

Mária Terézia 1772 szeptember 11-én adja ki a kért hiteles átíratot Desseffy Károly Mária részére.⁽²⁾ A hiteles átírat szóról-szóra, tehát a jóhiszemű grófi címzéssel együtt, ismétli ugyan Sáros vármegye bizonyítványát, de a királyi hitelesítő szövegben mind elől, mind végül a *comes* szót, a *magnificus* címet mindenütt kihagyja.⁽³⁾ Világos tehát, hogy sem Mária Terézia, sem a magyar udvari kancellária nem ismerte el a francia Desseffyek magyar grófi rangját. A család tagjai azonban ennek ellenére állandóan éltek a magyar grófi címmel s e jogukat Franciaországban nem is vonták kétségbe. Az 1728-ban és 1772-ben kiállított leszármazási bizonyítvánnyal ugyanis kétségtelenül igazolták, hogy az ősrégi Desseffy családból szár-

(1) Országos levéltár.

«*Ad Sacr. Cæs. Germ. Hung. Boh. Dalm. Croat. Sclavoniæque Regio Apostolicam Majestatem etc. etc. dominam dom. clementissimam. — Humilima instantia introserti Comitis Caroli Mariæ Dessöffy de Csernek et Tarkő etc. genealogiales testimoniales literas sibi recenter per Cotteum Sarosiensem extradatas clementer confirmari et ratihaberi supplicantis*». A folyamodásra a kancellária ezt a végzést hozta: «*Quantumvis quidem stylus testimonialium comitatus Sarosiensis in pluribus, præcipue tamen formam ipsam respicientibus reflexioni obnoxius videretur, cum tamen instans alioquin altioribus suffultus præsidiiis non aliud, quam transumptum sub altissima subscriptione expediendum supplicaret, prædescriptum transumptum modalitate anni 1728 extradandum*».

No 4381. Anni 1772.

(2) Lásd egész terjedelmében az *Okleveles függelékben* XXIII. szám alatt. Ugyanezt francia nyelven M. de Saint-Allais-nek «*Nobiliaire universel de France*» című művének 16-ik kötet. Paris 1876.

Ebben a francia szövegben egy lényeges és értelemszavará hiba van: «Foignant enfin a tout cela». Itt a fordító a latin postremo szót «enfin»-re fordította «ce dernier» helyett.

(3) Országos levéltár. Az ott lévő fogalmazvány, melyben a címzések törülve vannak e följegyzést is mutatja: «*Revisa per vicecancellarium*».

maznak. A két bizonyítványlevelet, főleg az utóbbit, francia nyelvre lefordíttatván, a magyar közjogi viszonyokat nem ismerő francziák a *Comes de Pesega* kifejezést, aztán a *Comes Comitatus*-t egyszerűen grófnak és grófságnak értették és fordították; az 1772-iki egyszerű leszármazási bizonyítványt pedig még ma is grófi diplomának tekintik, annyival inkább, mert ezen egyszerű átíró oklevél egészen szokatlanul, rendkívüli fénynyel (pergamenen, arany zsinórral, függő királyi pecséttel, fatokban), mint privilegium van kiállítva. Így aztán a franciaországi Dessewffyeken könnyen rajtuk maradt a grófi elnevezés.

A Franciaországból beszerzett anyakönyvi hiteles kivonatokból világosan kitűnik, hogy *Dessewffy Miklós* és *Bálint* 1728 előtt még nem vették föl a grófi címet, csak Csernek urinak (Seigneur de Csernek) címezték magukat, de utóbb fiaik: *Fakab-Károly-Mária* és *Fülöp* már mint Csernek grófjai (Comte de Csernek) szerepelnek az anyakönyvekben (1748. 1750).

*

Dessewffy Károly Mária fiai már annyira beleélték magukat a grófi rangba s annyira hitték, hogy jogosan élnek a grófi címmel, hogy 1799-ben a Mária Terézia kiállította 1772-iki bizonyáglevélre hivatkozván, a magyar kancelláriát arra kérték, erősíttetné meg őket ő fölségével a grófi méltóságban! Fájdalmasan esik nekik — írják ez alkalommal — hogy a részükre kiállított útlevelekben s kibocsátványokban a *grófi címet*, melynek használatában idáig megmaradtak, kitörülték. Mivel pedig Mária Terézia által 1772-ben kiadott *diplomában* ⁽¹⁾ a *grófi cím meghagyatott nekik*, esedeznek, hogy e címet továbbra is használhassák. ⁽²⁾

A magyar udvari kancellária e folyamodásra 1799 szept-

(1) *E «diploma» nem volt egyéb, mint Sáros vármegye leszármazási bizonyítványának hiteles átírata.*

(2) Országos levéltár kancelláriai osztályában 9664: 1799.

tember 17-én a következő végzést hozta: azon kancelláriai előterjesztésben, mely Dessewffy Károly Máriának és Fülöpnek a hűtlenség vádja alól való fölmentésük céljából benyújtott folyamodásukra hozatott, határozottan kitétetett az a megjegyzés, hogy *a folyamodók nem a grófi ágból* — a hogy ők állítják ⁽¹⁾ — hanem a régi és jeles nemesi törzsből származtak! Sőt az ugyanazon szám alatt Dessewffy Fülöp hűségesküje felől kiadott bizonyítványlevelekben sincsen említés a grófi czímről. S mivel ő fölsége 1771-ben, a midőn a kérvényezőket a hűtlenség alól kegyesen fölmentette, őket *nem grófoknak, hanem csak nemeseknek ismerte el*; azért a folyamodók kérését most sem lehet teljesíteni.⁽²⁾

A fönti elutasítás ellenére állandóan grófoknak írják magukat Dessewffy Károly Mária leszármazottai, köztük *Tamás* is, a ki még a francia forradalom kitörése előtt tért vissza és az osztrák hadseregben vállalván szolgálatot, Ausztriában lett honossá. Érdekes, hogy neki és utódainak Bécsben nem kifogásolták a grófi czímet; még akkor sem, midőn fiát Lajost és unokáját Károly Vinczét mint grófokat cs. kir. kamarásokká kinevezték! Az udvar talán azért volt itt elnéző, mivel Dessewffy Tamás mint osztrák alezredes 1799-ben Trezzo-nál hős halált halt a Habsburg-ház érdekében.

A franciaországi Dessewffyék XIX. századbeli ivadécai úgy

(1) *A Dessewffy családnak 1754-től fogva már volt grófi ága is Magyarországon, Dessewffy Főzsef tábornoké.*

(2) *Országos levéltárban a magyar kancellária iratai közt van a hátirat, mely így hangzik: «Indorsata ad instantiam fratrum Dessőffy sub numero 9664:1799. Quum vigore altissimæ Resolutionis Regiæ, medio cujus Philippus Dessőffy a crimine infidelitatis per genitorem condam suum Valentinum contracto, absolutus exstitit familia supplicantium non ut comitis, sed ut nobilis recognita fuerit, hinc petito recurrentium horsum formato deferri nequit. Viennæ 17-a septembris, 1799. Perény m. p. Gáspár m. p. 21. sept. vidi Sasvitz 20-a septembris».*

látszik, már mit sem tudtak arról, hogy elődeik tévedésből vették föl a magyar grófi címet, mert családi naplójukba következetesen bejegyzik a fiúk nevei után a «Comte de comté de Sáros» és a «Magnat de Hongrie» címeket, megkérdezettvén pedig grófi címük eredetéről, a Sáros vármegye által 1772-ben kiállított leszármazási bizonyítvány királyi átiratára hivatkoznak, melyben — szerintük — Mária Terézia elismerte magyar grófi rangjukat. Ebből is kitetszik, hogy már elődeiket is Sáros vármegyének 1728-ban és 1772-ben kiállított bizonyítványai vezették volt tévútra. Ők tehát jóhiszeműleg vették föl és használták a magyar grófi címet, melyet Francziaországban ezután is háboríthatlanul viselhetnek, minthogy e címüket már XV. Lajos király is elismerte⁽¹⁾ és ők azzal közel másfél század óta minden ellenmondás nélkül élhettek.

Jóhiszeműségüket legjobban bizonyítja az a genealogia, melyet a franciaországi Dessewffyek kiváló tagja, Dessewffy Károly, a nyugalmazott vitéz katona, Párisban 1829. évben a következő címen kinyomatott: «Généalogie de la maison Dessoffy de Csernek».⁽²⁾ Ebben a kis munkában ő az első Dessewffytől, Istvántól, tehát 1482-től kezdve a család valamennyi tagját grófnak («comte») tünteti föl és némelyiknél még e különös címet is olvassuk: «Liber baro du comté de Saros», azaz *Sáros-megye bárója!*

A francia rémuralom idején egyik Dessewffy a másik után igyekszik Magyarországra. Talán éppen a hazaköltözés véget

(1) Lásd *Paris. Bibliotheque Nationale. Nouv. d'Historier. 117.* «Lettres de Louis XV. roi de France ordonnant que le diplôme de Marie Thérèse attestant l'antiquité de la famille de Comte Jacques Charles Marie Dessöffy sera inscrit au greffe de comptes».

(2) E negyedretű füzet első lapján ez a címer van közölve, a pajzs fölött a 9 ágú grófi koronával és a címertartó két szirénnel. Szerinte ez az összes Dessewffyek

kérte «Comes Johannes Lancelotus Dessoffy», touli kanonok, vicarius generalis és testvérje — a ki csak Dessoffy grófnak írja magát — az 1728-ban és 1772-ben kiállított leszármazási bizonyítványlevelek megújítását.⁽¹⁾ A kért iratot 1793-ban minden nehézség nélkül megkapták.

Ez a Dessewffy kanonok visszajövetén Magyarországra, kanonoki állásért folyamodott, hogy megélhessen, mert mint katolikus pap a vallására nézve sérelmes polgári esküt nem akarván letenni, mindenéből kifosztva otthagya Franciaországot. Itthon azonban nem kaphatott állást, mivel csak francia nyelven beszélt, a németet meg csak törte. A csanádi püspökség területén ugyan voltak francia telepesek s ide — mint a kancellária írja 1793 június 19-én — két évvel előbb kerestek is papot, azonban a német nyelv tudása itt is szükséges volt; mivel a francia telepesek vegyesen laktak a németekkel. Ennélfogva Dessewffyt a Magyarországon divó nyelvek egyikének megtanulására utasították.⁽²⁾ Utóbb mégis kinevezték esztergomi kanonokká és a pozsonyi érseki könyvtár őrévé.

Ezt a Dessewffy Lászlót XVI. Lajos francia király 1776 november 17-én Choisy-ban kelt és a római pápához intézett levelében⁽³⁾ maga ajánlotta a touli megürült kanonoki állásra.

közös czimere! Benne leginkább az a heraldikai curiosum vonja magára figyelmünket, hogy a czimertartó két bájos szirén divatos kézi tükröt tart maga elé és úgy gyönyörködik önmagában.

(1) Országos levéltár. L. R. 57. k 62. lap.

(2) 1793. szept. 22. é. L. Országos levéltárban a kancelláriai osztály. No 6253 és 10254.

(3) «Très-Saint Père, Le Canoniat de l'église Cathédrale de Toul dont était pourvu le Sr Husson étant à présent vacant par son décès, et étant bien informés des bonnes vie, mœurs, piété, suffisance et capacité du Sr Lancelot d'Essoffy de Czernek sous diacre du diocèse de Toul, Nous en vertu de l'indult de notre St Père Clement neuf accordé pour la disposition des bénéfices situés dans les trois Evêchés de Metz, Toul et Verdun, nommons et présentons à Votre Sainteté le Sr Lancelot a'Essoffy de Czernek pour

A király Dessewffy Lászlót «Lancelot d'Essoffy de Czernek»-nek írja. Ilyen néven (d'Essoffy) szerepel Dessewffy Károly Mária is Pajol-nak «Les guerres sous Louis XV.» című művében. E levél is fényesen igazolja, hogy a Dessewffyeknek Franciaországban mily hatalmas pártfogóik voltak. Jobban mondva, ebből is láthatjuk, mennyire méltányolták ott e család lovagiaságát és vitézi szolgálatait.

1794. tavaszán «*Dessoffy Fülöp Tamás gróf*» ismét kéri a kancelláriát, állítaná ki részére is Sáros vármegye leszármazási bizonyáglevelét. A kancellária a kérvényre azt feleli hogy a kért okiratot már 1793 december 4-én a vármegye pecsétjével ellátva kiadatta. Ez az irat teljes hitelességű; de magában foglalja azt a kijelentést, hogy a *folyamodót ő fölsége országai-ban a grófi cím nem illeti meg!*⁽¹⁾

1798-ban a Ratisbonba menekült Dessewffy Károly Ferencz *Tamás* touli kanonok is hazafelé igyekezett. Mivel azonban az ő neve a Sáros vármegye által 1772-ben kiállított bizonyágleveléből tévedésből kimaradt, a hazajövetelt csak az esetben engedték meg neki, ha testvéreivel igazolja azonosságát. A fentebb említett Tamás ekkor már rég belépvén az osztrák had-

être pourvu du dit Canoniat, la suppliant à cet effet de lui accorder et faire expédier toutes bulles en provisions apostoliques requises et nécessaires suivant les mémoires et supplications plus amples qui en seront présentés à votre Sainteté. Sur ce Nous prions Dieu, Très Saint Père qu'il vous conserve longues années au régime et gouvernement de notre Mère Saint église. Ecrit à Choisy le dix sept Novembre 1776. Votre devot Fils le Roi de France et de Navarre Louis m. p. Amelot m. p.»

A levél külső címzése: «*Notre très Saint Père le Pape*». Ugyanott más kézírással: «*Expediri potest juxta formam et tenorem præsentium literarum. Romæ hac die 17. Meusis Decembris 1776. Le Cardinal de Bevy*».

Az eredetit lásd a Magyar Nemzeti Múzeum levéltárában.

(1) Országos levéltár. Kancelláriai oszt. No 4067.

«*Eo duntaxat declaratio, quod recurrens caractere Comitibus in ditionibus Cæsareo-regiis non gaudeat*».

seregbe, az ő tanuságtételét kívánták.⁽¹⁾ Azonban még sem ő, hanem László, a szintén toulai kanonok, aztán Lajos főhadnagy és Ferencz tanuskodik mellette.⁽²⁾ Nagyobb bizonyság kedvéért még keresztlevelét is fölterjesztette. E szerint a nevezett kanonok 1764-ben született s nyolcz éves volt, mikor Sáros vármegye az ismert bizonyságlevelet kiállította s testvérei közül az ő nevét kihagyta. Kétségtelenül bebizonyítván személyazonosságát, a magyar kancellária 1799 február 22-én megengedte neki, hogy Magyarországra költözhessen.⁽³⁾

A forradalmi viszonyok miatt testvére, *Ferencz* (Jean-Philippe-François) is szabadulni igyekezett Franciaországból. Ő kapitány volt a francia hadseregben. S mivel maga a király neveltette föl, hű akart maradni esküjéhez. A király kivégzése után azonban megszűnt a kapocs, mely őt addig a francia hadsereghöz fűzte. S hogy családjának biztos menhelyet szerezzen, elhatározta magában a kiköltözést. 1798 június 4-én Erlangenből a Bécsben időző gróf Bercsényihez fordult s az ő közvetítését kérte ki, hogy apái hazájába menekülhessen. «A szerencsétlen helyzet, melybe Franciaország jutott — írja fölötte érdekes levelében — a rémtettek, melyek itt végbementek, arra indítanak, hogy magam is, családommal együtt örökre elhagyjam ezt az országot s hogyha lehetséges, őseim hazájába költözzem.

(1) Ugyanott No. 2859 : 1799. A kancellária 1799 február 22-én kiadott opinio-ja szerint. «Hi fratres unanimiter recognoscunt supplicansem Carolum Franciscum Thoman Desöffy ipsorum fratrem germanum esse!»

(2) *Nous soussignés reconnaissons par ces presentes que le Comte Charles Thomas Desöffy de Csernek, chanoine de la cathédrale de Toul, né le 26-a Fevrier de l'année 1764 est fils de Jacques Charles Marie Comte Dessöffy de Csernek chevalier de l'ordre royale et militaire de St Louis, maréchal des camps et armées du roi de France, not père. Fait a Vienne le 7-en Fevrier 1799, Graff Ludvicus Dessöffy m. pr. Oberlieutenant vom 6. Kurassir-Regiment — Le Cte Ladislav Desseoffy de Csernek chanoine de cathédrale de Toule m. pr. Le Cte François Dessöffy m. br.»*

(3) Országos levéltár kancelláriai osztályában.

Kérem tehát a gróf urat, kérelmezze a császári minisztertől az útleveleket, hogy régi hű szolgálommal oda mehessek. A forradalom bár sok kárt tett feleségem vagyonában, annyit mégis meghagyott, hogy azt eladván, Magyarországon elhelyezhetjük. Nekem tehát előzetesen tájékozódnom kell tervem megvalósítása ügyében. Nagyon szeretnék családommal (t. i. Magyarországon) összeköttetésbe lépni s inkább óhajtanék körükben élni, mint idegen országokban bolyongani. Katonai pályám miatt, melyben gyermekkorom óta nevedtem, nagyon sajnálom, hogy nem részesülhetek ugyanolyan szerencsében mint testvéreim; de a válságos helyzet, melybe családom jutott, megkívánta, hogy mellette maradjak. *Ha a nevelés, melyben a király jósága részesített, nem kötelezett volna arra, hogy kötelességérzetből és hálaból az ő szolgálatának szenteljem életemet, akkor már régen a bátyám után mentem volna!* Most hogy ezek az indokok megszűntek, sziveskedjék gróf úr mindent megtenni, hogy apáim hazájában menhelyet találjak magam és családom részére. Ez idő szerint nincs ugyan elhelyezni való vagyonom, de tudni fogok annyit szerezni, hogy megélhessek, s ne legyek az ország terhére!»⁽¹⁾

Bercsényi (Ferencz Antal) gróf tábornok Bécsben csakugyan megtette a kívánt lépéseket, hogy Dessewffy Ferencz vissz térhessen ősei hazájába. A magyar kancellárhoz intézett levelében 1798 július 7-én igen melegen nyilatkozik Dessewffy személyiségéről; mellékli Thugut báró jegyzékét is, és bizonyos *Chabot* grófnak és *Guerri de Bauregard* úrnak Magyarországra költözése ügyében is kéri a kancellár támogatását.⁽²⁾

Ez a támogatás nem is maradt el; mert a király 1798

(1) Országos levéltár kancelláriai osztályában. Levelének eredeti szövegét lásd a *Függelék XXIV.* szám alatt.

(2) Országos levéltár kancelláriai osztályában. Levelének eredeti szövegét lásd a *Függelék XXV.* szám alatt.

augusztus 17-én megengedte mind a háromnak, hogy Magyarországra letelepedjenek.⁽¹⁾

Ugyanezen esztendőben február 8-án Dessewffy László touli kanonok hiteles bizonyítványt kapott a kancellártól, hogy 1791-től 1797-ig részben Bécsben, részben pedig Magyarorszában lakott.⁽²⁾ E bizonyítvánnyal ki akarta mutatni, hogy őt nem lehet az emigránsok közé sorolni s így az azok ellen hozott törvény őt nem sujthatja. Remélte, hogy ilyen módon megmentheti Lorraine-ben levő javait.

Dessewffy Károly Máriának korra nézve ötödik fia: *Lajos* (Louis-César-Hyacinth) szintén Magyarországra költözött s ő fősége szolgálatában állott. 1798-ban «superior locumtenens in regimine *Melas-iano*» czímen emlegetik őt az egykorú iratok. Az ő és Dessewffy László kanonok kérelmére 1800-ban újra kiállítják részükre az 1728-iki és az 1772-iki leszármazási bizonyáglevelet.⁽³⁾

A mint láttuk, a francia forradalom hatása alatt Dessewffy Károly Mária «*maréchal-de-camp*» fiai és unokái egymásután hagyták oda második hazájukat. Nem a háborútól ijedtek meg, mert hisz majd mindannyi vitéz katona és bátor férfiú volt, hanem megutálták a forradalom iszonyait. Különben is testestől lelkestől hívei voltak a francia uralkodóháznak; s mikor a királyi családot kivégezték, nem volt többé miért harcolniok, nem volt többé okuk az ottmaradásra.

*

A Dessewffyék francia ága azért nem pusztult el. A mint a forradalmi korszak véget ért, többen a Magyarországra menekültek közül ismét visszatértek Franciaországba. Így *Dessewffy Ferencz* (Jean-Philippe-François), ki 1798-ban Chabot gróffal és

(1) Orsz. levélt. kancelláriai osztályában.

(2) Ugyanott.

(3) Országos levéltár kancelláriai osztályában a Liber Regiusban.

Guerri de Bauregard-dal együtt engedélyt kapott, hogy Magyarországon letelepedjen, 1802-ben már visszatért Franciaországba. *Dessewffy Lajos* (Louis-César-Hyacinthe) pedig 1809-ben költözött vissza.

Az imént említett Dessewffy Ferencznek Marie-Jeanne Rouyer kisasszonnyal kötött házasságából *Károly* nevű gyermeke és két leánya: Florentine és Clementine születtek. A leányok hajadon korukban elhaltak; a fiú, a ki mint huszár escadron parancsnok vitézkedett, Louise-Pauline-Aglé Breheret de Montalard kisasszonyt vette nőül (1824 április 4-én). E házasságból született *Henry* (1825 október 7-én Stenay-ban) és Louise-Marie-Emma (1826 december 29-én). Henry-nak, a ki ma is él és fölváltva Golfe-Juan-ban és Verdun-sur-Meuse-ben lakik, Angélique-Marie-Laure de Saint Vincent grófkisasszonnyal 1848 június 6-án kötött házassági frigyéből két leánya született: Marie-Pauline-Beatrix († 1854 október 11-én) és Marie-Louise-Joséphé-Marcelle († 1887 november 20-án). Henry tehát halálával sírba viszi a mostani idősb ágat.

Az ifjabb ágon még többen élnek. Dessewffy Lajos (Louis-César-Hyacinth) fiának: *Louis-François-Gustave*-nak — a Marne départementbeli irodalmi és tudományos társulat (Société de lettres sciences et arts), a reims-i Société académique és a Marne départementbeli törvényhatósági bizottság (Conseil général) tagjának — *Marie-Clemence Le Bachellé* nevű nejétől két fia és két leánya született. Az idősebbik fiú: *Armand* (szül. 1839 október 24-én), ki ma (1900) Isère départementban él, 1876 április 26-án vezette oltárhoz Alix Seguin de Broin kisasszonyt. Házasságukból két gyermek született: *Féan* († 1893-ban) és *Germain* (szül. 1882 november 15-én Broin-ban).

Armand testvéröccse *Henri-Auguste* (szül. 1842 július 31-én) kitüntetéssel szolgált a szerencsétlen 1870-iki hadjáratban mint a garde mobile egyik zászlóaljparancsnoka, fényes maga-

tartásáért a becsületrend lovagkeresztjét nyerte el. Jelenleg (1900) St. Dizier-ben, Haute-Marne départementban lakik, 1872 február 5-én vette nőül Blanche-Marie-Izidore de Régel kisasszonyt. E házasságból születtek: *Szaniszló* (Stanislas-Marie-Alexandre) (szül. 1873 márczius 8-án), ki 1895-ben lépett ki a St. Cyr-i katonai iskolából és 1897 október 1-től hadnagy a 45. számú gyalogezrednél Laon-ban (Départ. Aisne), *Fános* († 1875), *Péter* († 1877) és *Anne Marie* (szül. 1885 június 10-én).

Dessewffy Szaniszló gróf, hadnagy, 1900 június 5-én vette feleségül *Brunel Zsuzsanna* kisasszonyt. Ő van hivatva a Dessewffy család francia ágának továbbterjesztésére.

Zárjuk be e fejezetet a franciaországi Dessewffyek e nagyreményű törzsfönntartójának soraival, melyekben gondolkodása oly előkelően nyilatkozik meg:

«Bár a múltó idő mindnagjobb távolságba viszi szememtől szülőházám emlékeit, — nem kisebb a szeretet bennem azon ország iránt, melynek szolgálatában őseim vérüket ontották s a vágyódás, hogy megismerkedhessem rokonaimmal, kik még ott élnek Magyarorszában.» («Bien que le temps qui passe rende plus lointaine pour moi les souvenirs de ma patrie d'origine, je n'en conserve pas moins une grand affection pour le pays, au service duquel mes encêtres ont donné leur sang, et un grand désir de connaître les membres de ma familles qui habitent encore la Hongrie.»)

Cte. F. Dessewffy
29 Mai
1900.

A LESZÁRMAZÁSI TÁBLÁKBA BE NEM KAPCSOLHATÓ CSALÁDTAGOK.

Azon családtagokat, kiknek hovatartozandósága bizonytalan és ezért a táblákba bekapcsolni nem lehet, noha hiteles anyakönyvi kivonatokban, vagy más hiteles okiratokban fordulnak elő, itt soroljuk föl és az itt előforduló családtagokat a névmutatóban *-gal jelezzük.

A törzsöktáblán felsorolt Csernekieken kívül előfordulnak még az általunk fölkeresett okiratokban a következők:

Chernecki *Buken* fia *Mihály* deák és *János* 1437-ben.

Chernecki *Buken* fia *Mihály* deák leánya *Ilona* 1466-ban.

Chernecki *Chontos István* 1437, 1464, 1466, 1470, 1492-ben már †

Chernecki néhai *Domokos* fia *Chontos István* 1498, 1524.

Czernecki *Feyr Imre* 1492.

Czernecki *Feyr, alias Wok*, vagy *Wook Imre* és gyermekei:

Ferencz, Mihály, Anna és *Katalin* 1514-ben.

Czernecki *Feyr László* és gyermekei: *János, Miklós, István, György* és *Ferencz* 1514-ben.

Chernecki László deák

<p style="text-align: center;"><i>Miklós deák</i> 1437—1454. Neje: <i>Anna</i> 1470-ben özvegy:</p> <hr style="width: 80%; margin: 0 auto;"/> <p style="text-align: center;"><i>Pál</i> 1470.</p>	<p style="text-align: center;"><i>Was alias (Wes) György</i> 1437—1470. már 1514-ben †</p>			
<i>Was (Wes) Miklós</i> 1514—1530.	<i>Hedvig</i> 1514.	<i>Anna</i> 1514.	<i>Zsófi</i> 1514.	<i>Magdolna</i> 1514.

A mádi róm. kath. plebánia anyakönyveiből.

Dessewffy István

Neje: *Nagy Mária*

<i>Mária</i>	<i>Mária</i> — ikrek — <i>Erzsébet</i>	<i>István</i>
† 1762. decz. 4. Mádon.	Szül: 1765. okt. 2. † 1767. okt. 20. Mádon.	Szül: 1765. okt. 2. † 1767. okt. 28. Mádon.
		Szül: 1767. nov. 29. Mádon.

Dessewffy István

Neje: *Nagy Zsuzsánna*

Mária

Szül: 1777. febr. 22. Mádon.

Dessewffy István

Neje: *Erzsébet*

Magdolna

Szül: 1760. jul. 22. Mádon.

Dessewffy István

Neje: *Török Mária*

Anna

Szül: 1773. máj. 31. Mádon.

Dessewffy Fános

Neje: *Lőrinczfy Mária*

Erzsébet

Szül: 1773. szept. 29. Mádon.

Dessewffy Fános

Neje: *Molnár Mária,*

Molnár Tamás és Orosz Anna leánya

Szül: 1753. szept. 2. Mádon

Zsuzsánna

Szül: 1782. febr. 14. Mádon.

Latsny Fál

Neje: *Dessewffy Mária*

Latsny Sándor

Szül: 1822. márcz. 20. Mádon.

A Mádon élt többi családtagok az I. táblán fordulnak elő.

A berzevicze-i róm. kath. plebánia anyakönyveiből.

Dessewffy László

Neje: *Dalecsek Mária*

Imre

Szül: 1716. nov. 10. Berzeviczén.

A nagykárolyi róm. kath. plebánia anyakönyveiből.

Paskády Antal
Neje: *Dessewffy Klára*

Esküvőjük: 1775 november 18. Nagy-Károlyban. A vőlegény 22 éves, a menyasszony 18 éves. Ennek a Dessewffy Klárának *gyójai részbirtoka* iránt pöre volt a Károlyi grófokkal. Birtokát elvesztette és midőn 1792 május 20-án segélyért folyamodott Károlyi József gróf jószágkormányzójához, az uradalmi gazdasági ülésben azt határozták: «Az instans özvegynek adasson ki két köből búza a granariumból, — Isten nevében!»!

Az eperjesi róm. kath. plebánia anyakönyveiből.

Dessewffy József

Amália

† 1815. máj. 20.

Eperjesen 16 éves korában.

Özv. *Kászonyi Dániel*

(31 éves)

Neje: *Dessewffy Anna*

(20 éves)

Esküvőjük 1844. máj. 11.

Eperjesen.

Uszfalvi Usz Annának eredeti zálogba vető leveléből.

Kelt Eperjesen, 1707 ápril 14-én.

«Én *Usz Anna, Nemzetes és Vitézlő Desöffy Sigmond uram házastársa*, néhai *Nemzetes és Vitézlő Berthóty Sámuel uramtul származott Berthóty Sigmondnak* fiamnak és *Berthóty Ilona leányomnak naturalis tutora és curatrixa*». . . .

A gróf Károlyiak levéltára adataiból.

Udvarhelyi *Linkner Mihály özvegye*:

Dessewffy Mária Julianna folyamodik Károlyi József grófhhoz 1799 január 1-én Király-Daróczról. Leányuk *Linkner Te-*

rézia, született 1765 márczius 10-én Király-Darócson, kit *Csébi Pogány Zsigmond* Nyir-Madán vett feleségül.

Az egri káptalan KK folio 206. és LL. 16. és 207. sz. a. okmányaiból.

Dessewffy Anna Mária
Rottenstein Ferencz
 második neje és özvegye
 1760—1767.

Dessewffy Mária
Kövecsesi Dancs Lászlóné
 «1728. F. F. Contradictio
 adversus statutionem Stephani
 Szent-Miklósi de Primócz»
 czimű oklevél szerint.

A révfalu-i (Győrmegeye) róm. kath. plebánia anyakönyveiből.

Dessewffy Fózsef
 Neje: *Horváth Julia*

Gáspár
 Szül: 1769. január 6-án
 Rév-Pataháza Győrmegeyében.

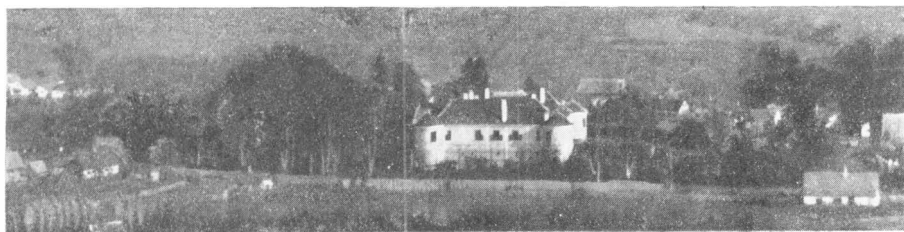
Neje: *Horak Magdolna*, Langenberger Magnus özvegye.
Esküvő: 1809 szeptember 18. Kr.-Bélteken.

CSERNEK (MA CERNIK) MEZŐVÁROS POZSEGA

VÁRMEGYÉBEN, FÖLVÉTETETT 1902. ÉV ŐSZÉN.

A CSERNEKI URADALOM BIRTOKOSAI A TÖRÖK KIÚZÉSE UTÁN.

TÖRÖK kiűzése után, az úgynevezett «*Neoaquistica*» egykori magyar birtokosai közül vajmi kevesen kapták vissza ősi birtokaikat. Csak az egyházak s azok a birtokosok juthattak őseik javaihoz, kiknek az udvarnál jó nevük volt s kik az udvari kamarával, vagy legalább a «*neoaquistica-commissio*»-val jó lábon állottak. A Dessewffy család ezek közül egyiket sem mondhatta jó barátjának. Mivel a család legtöbb tagja végig küzdötte Thökölyi és Rákóczi harczait s mivel többnek még felsőmagyarországi javait is elkobozták, arra nem igen számíthattak, hogy pozsegamegyei ősi birtokaikat — még áldozatok révén is — visszakaphassák. Akkor, midőn eme birtokok még a kamara kezén voltak, nem is tettek kísérletet. S mikor nagy későre még is megpróbálták a szerencsét, már minden későn volt. Mivé lett, s kiknek a kezére kerültek a Dessewffy család ez ősi birtokai — arra nem nehéz válaszolni. A határőrvidék megalakításakor a pozsegai szép síkságon *nyolcz vajdaságot* alapítottak s e vajdaságok katonái között jelentékeny terjedelmű földeket osztottak föl. A *pleternicza-i* vajdasághoz 1702-ben

15 falu és 6 elpusztult faluhely tartozott. A *breztováczi* vajdaság 31 helységből állott, a *verhovczi* és a *cserneki* vajdaságok már kisebb területűek valának.⁽¹⁾ A vajdaságokon kívül a megmaradt területekből kamarai uradalmakat alakítottak. Így jött létre a *cserneki uradalom* és a *cserneki kamarai districtus*, a *breztováczi districtus*, a *verhovczi* és *veroviticzai uradalom* s a *pleterniczai* várbirtok. Mindezeket, míg idegen kézre nem kerültek, kamarai tisztviselők, vagy bérlők kezelték.

Ezek a kamarai tisztviselők mód nélkül elnyomták és zsarolták az amúgy is szegény népet. A nyomort növelte az a körülmény is, hogy e vidéken nagyon elszaporodtak a rácz rablók. A szegény nép nem tehetett egyebet, mint kivándorolt s szerencsésebb vidéken kereste boldogulását.

A XVIII. század első felében azonban már majd mind magántulajdonosok kezébe került. Jobbára azok a magasabb rangú katonatisztek kapták meg, kik ott mint parancsnokok szolgáltak.

Így a *pleterniczai* váruradalmat 1703-ban ő fölsége «*Von Tierhaimb*» titkos tanácsos özvegyének Schwipfskin Johanna Eleonorának adta 25,340 forintban. De az özvegy — mint az udvari kamara írja 1703 április 27-én ő fölségének — a beiktatásra vonatkozó rendeletet ki sem vette s nem is kell neki az uradalom. Ő helyette Starhemberg Miksa gróf ezredes kéri azt ugyanoly föltételek alatt. A Tierhaimb-né részére kiállított adománylevél szerint a *pleterniczai* uradalom ekkor a következő helységekben állott: *Pleternicz vára*, *Pleternicza falva*, *Ferklyevczi*, *Verschindol*, *Kadanovczi*, *Szuilna*, *Vuk*, *Resznik*, *Mihalyevczy*, *Tulniczy*, *Felső és Alsó Bilach*.⁽²⁾

A *breztováczi* uradalmat 1702 november 18-án ő fölsége «*General Adjutant Graf Antonio Amato von Serenni*»-nek adja hű szolgálatai fejében 36,498 forintért. Az uradalomhoz ekkor

(1) Bécs. Közös pénzügyi levéltár. Hung. 14749. Fasc.

(2) Bécs. Közös pénzügyi levéltár. Hung. 14756. Fasc.

18 falu tartozott.⁽¹⁾ Úgy látszik ugyanekkor a *veroviticzai* uradalmat is el akarták adni, mivel Haptz pozsegai udvarbiróval összeiratták és megbecsültették. A becslés szerint az uradalom 22 faluja, a jövedelem 5% után 112,471 frt 95 kr-t ért.⁽²⁾ Ez az uradalom különben a Rákóczi harcok idején 1704-ben egészen elpusztult s I. József király 1705 október 9-én Veroviticza lakóit három évre minden adó alól fölmentette.⁽³⁾

A pozsegai ügynevezett préposti javakat I. Lipót 1704 márczius 22-én Patachich György boszniai püspöknek és pozsegai prépostnak adja *új adomány* czimén.⁽⁴⁾

A tulajdonképpeni *cserneki uradalom* 1707-ben került idegen kézre. A mondott év szeptember 10-én ő fölsége *Csernik*-et, *Sagovinát*, *Gillethinczet* és *Sumeticzát* a bródi vicecommendansnak Petrasch Miksának és feleségének *Maria Jacobe Unfriedt*nek adományozza. Az uradalom értékét a kamara, négy százalékot vevén alapul, 12,696 forintra becsülte s ezen az áron Petrasch Miksa és férfi utódai örökáron kapták meg; a női ágra nézve az örökösödés csak újabb 8642 frt 42 kr. lefizetés esetén terjesztetik ki. Az adománylevél Petrasch Miksa érdemei közül fölemlíti, hogy kétszer került Rákóczy fogságába, s hogy felesége kilencz évig volt Mária Anna főhercegnő komornája, s ezen a réven szintén jeles érdemeket szerzett.⁽⁵⁾

Magában a cserneki uradalomban és Csernek városában a Petrasch családon kívül több kisebb birtokost is találunk. A hadi tanács például 1710 márczius 21-én a következőket jelenti az udvari kamarának: «A brodi commendans Petrasch

(1) Bécs. Közös pénzügyi levéltár. 14755. Fasc. Hung.

(2) Bécs. Közös pénzügyi levéltár. 14755. Fasc. 1703. febr. 17.

(3) Bécs. Közös pénzügyi levéltár. Denkbuch 441. kötet 116. lap.

(4) Bécs. Közös pénzügyi levéltár. Hung. 14756. Fasc.

(5) Bécs. Közös pénzügyi levéltár. Hung. Denkbuch 441. kötet 552. lap. Instructions-
Decret für Vice-commendanten zu Brod Max Petrasch. Hungarica 15196. fasc. Extractus
Prothocolli Slavonici.

Miksa panaszkodik, hogy Du Bourg ezredes, Cserneknben birt háza, telkei s majorsága után, aztán Ingard alezredes és Morinschiz rácz kapitány hasonló cserneki javaik után nem fizetik neki, mint földesúrnak a tartozó illetékeket, holott ezek az 1708-iki donatio alapján őt megilletik. A háromnak együtt évenként 432 frtot kellene fizetni a földesúrnak. Ez összeg fizetését 1710 május 30-án az udvari kamara elrendeli Petrasch részére».(1)

A Petrasch részére adott «*Josephina donatio*»-t 1717 december 16-án III. Károly király is megerősítette, sőt kiterjesztette azt Petrasch második feleségének utódaira is.(2)

Petrasch generalis 1725-ben meghalván,(3) ugyanaz év november 26-án felesége és fia József 8000 frt ráfizetése mellett maguk számára újabb adománylevelet eszközöltek ki a cserneki uradalomra.(4)

Az 1717. évben *Ullefelddt* gróf generalis folyamodott ő fölségéhez, hogy engedné át neki Pozsega városát, és az egész pozsegai districtust. Ezt a kérést azonban «fontos politikai okokból» 1717 január 19-én az udvari kamara visszautasította.(5) A *pletterniczai* és a *verhovczai* uradalmat *De Imbsen Fános Tódor báró*, aranygyapjas vitéz és titkos tanácsos kérte. Az ő kérése meghallgatásra talált s 1728 november 9-én mindakét uradalmat megkapta.(6) A *veroviticzai* uradalmat meg 1725 május 12-én *Hessendarmstadti Fülöp herczeg* kapja meg 69,341 forintban.(7)

(1) Bécs. Közös pénzügyi levéltár. Hung. 14788. Fasc. 1710. «Erinderung an die Sclavonische Cameral Inspection zu Össek».

(2) Bécs. Közös pénzügyi levélt. Hung. 15196. fasc. Extractus Prothocolli Sclavonici.

(3) Bécs. Közös pénzügyi levéltár. Denkbuch 396. kötet. Feleségének 1725. febr. 14-én engedélyeznek 3 havi kegydíjat.

(4) Ugyanott. 317. lap. «An die sclavonische Cam. Oberdirection.

(5) Bécs. Közös pénzügyi levéltár. Hofffinanz 14017. Fasc.

(6) Bécs. Közös pénzügyi levéltár. Hung. 14954. Fasc. 1729.

(7) Bécs. Közös pénzügyi levéltár. Hung. 14911. Fasc.

A Petrasch báró család ezalatt állandóan birta a cserneki uradalmat, sőt időről-időre az eredeti donatiót ki is bővítette. Így 1727-ben néhai Petrasch Miksa báró özvegye, született *Beckers Mária Antonia* bárónő és fia *Petrasch József* báró hozzákapták 8000 frt ráfizetése mellett Opersnyák, Baniczevác, Schindlie, Goluberczi, Podverski, Opatovcze, Bachindole, Dresnik, Kunyevác, Dubosác, Tisztovác, Ostrivecs (seu Ostroviev), Sagovina és Strabutnik «possessió»-kat. Ezekből a javakból a bécsi kamara a határőrvidék részére 1752-ben Cserneket, Jelletinczet (Gilletincz), Sumeticzát, Sagovinát és Gorniát kihasította s ezért Mária-Terézia, Petrasch József⁽¹⁾ bárót 6000 frt készpénzzel kárpótolta.⁽²⁾

Az 1758. évben a cserneki uradalmat illetőleg újabb változásokra akadunk. A mondott év április 4-én Mária-Terézia királynő *Markovich István* részére adománylevelet⁽³⁾ állított ki, melynek értelmében a királynő a cserneki javakat⁽⁴⁾ (bona csernekiana) az azóta elhalt Markovich Márk fiának Istvánnak

(1) *Ennek a Petrasch József bárónak a fia Petrasch Ernő tábornok 1792-ben június 30-án halt meg Bécsben 84 éves korában. Ő, II. József császárnak egyik későbben visszavont rendelete szerint kívánta magát eltemetetni, azaz közönséges zsákban. Azt is kívánta, hogy sírkövére e sorokat írják:*

«*Hoc Sibi*

Ernesto Petrás Generali.

Qui In Vita Sua Animalis

Fecit Parum Boni Parum Mali

Vixit In Senectute Claustrali,

Sed Nulli Debitor Mortali.

Ex Voluntate Speciali

Mortuus In Hospitali

Sepultus In Sacco Normali».

(2) Bécs. Közös pénzügyi levéltár. Hung. 15162. Fasc. Mária Terézia 1750. jan. 23-ki és 1752. márcz. 12. rendelete.

(3) Országos levéltár 44. Liber Regius 693. lap.

(4) Az adománylevél a cserneki javakat így sorolja föl: «Locum Csernek, necnon possessiones Giletinczi, Sumetica, Opersnyák, Panicsevác, Sindlie, Goluberczy, Podversky, Opatovacz, Bacsindol, Dreznik, Sagovina, Dolina, et medietatem possessionis Scrabutnik».

és férfi utódainak adományozza, ezek kihaltával a női ágnek azonban csak úgy, ha 11,718 forintot a meliorációkkal együtt le fognak fizetni. Az adománylevél a cserneki uradalom birtokosait is felsorolja 1707-től 1753-ig s azt mondja, hogy a bécsi kamara az uradalom egy részét a szlavoniai határörvidék céljaira 6000 forintért ugyan magához váltotta, de aztán újra Petrasch József báró kezére került s az 1753 november 7-én az egész uradalmat 22,500 forintért eladta *Markovich Márk* alezredesnek, a fent említett István apjának. Az adománylevél azt is megemlíti, hogy Markovich Márk alezredes édes atyja *Mátyás* kapitány volt, nagyatya *Domonkos* szintén kapitány s egyuttal zombori parancsnok is volt s mint ilyen a szalánkeméni csatában a török ellen esett el.⁽¹⁾ Markovich Mátyásnak édes testvére *György* is kapitány volt.

Markovich István fia *András*, 1836-ban V. Ferdinándtól Csernek mezővárosában három rendbeli vásártartására kapott jogot. Az adománylevél szerint Markovich András ekkor udvari tanácsos, a báni tábla ülnöke és Dalmatia, Horvátország és Szlavonia vice-bánja volt.⁽²⁾

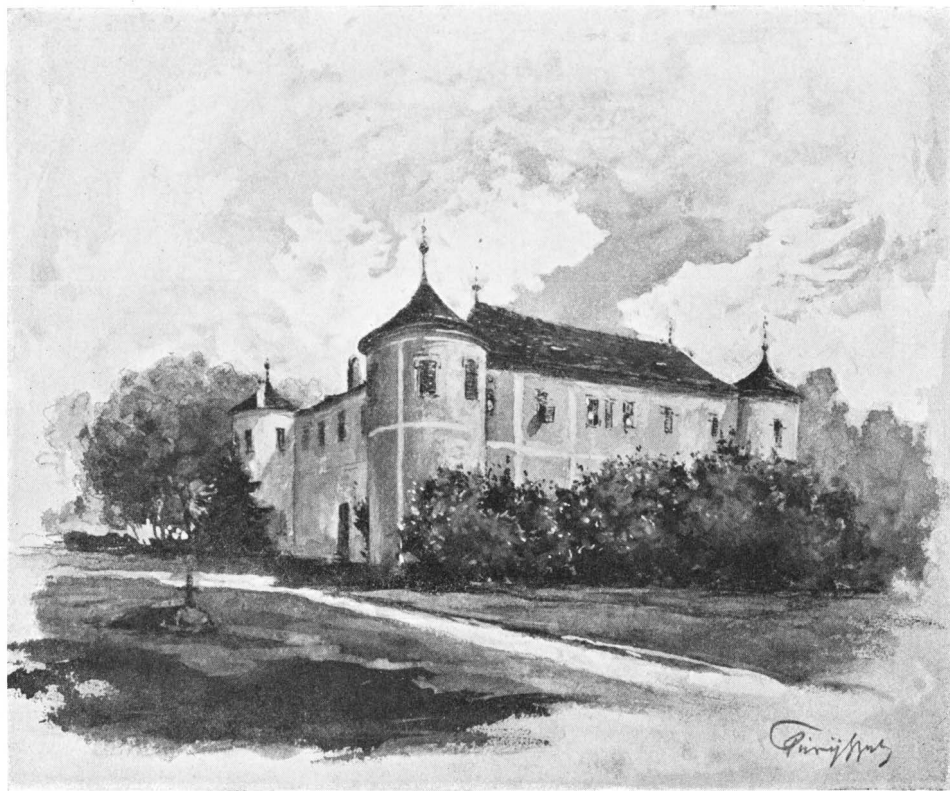
A Markovich család, miután majd száz évig bírta a cserneki uradalmat, a negyvenes évek vége felé *Colloredo-Auersperg* herczegnek eladta. A család azonban ma is él. Cserneki Markovich István nagybirtokos Csepregen, Sopron vármegyében. Ugyanott él Cserneki Markovich László, kinek leányát Máriát, gróf Szapáry György bírja feleségül.

A cserneki uradalom későbbi birtokosai időrend szerint

(1) *Markovich Domonkos 1690. máj. 29-én nemességet és nemesi czímet nyert I. Lipót királytól, ugyszintén neje: Vukelich Petronella, továbbá gyermekei: György, Mátyás, Katalin és Márta; valamint fivérei: Gergely Ferencz és Bertalan és ezek közül Gergelynek gyermekei: István, Ferencz és Miklós.*

L. Bojničić Joan: Der Adel von Kroatien (Siebmacher).

(2) L. Országos levéltár. L. R. 66. köt. 422. lap.

A CSERNEKI VÁRKASTÉLY.

imígyen következnek a pozsegamegyei telekkönyvi hivatal adatai szerint:

1856-ban birtokosa volt *Müller Vincze*,

1858-ban megvette báró *Grutschreiber Lajos* 400,000 pengő forinton.

1860-ban megvette «Superior Ludwig Nikola Michael Marija *Deletang*», 400,000 pengő forintért.

1861-ben megvette egy *svájczí társaság* Altdorfból 220,500 forintért.

1864-ben megvette «*Karíjon*» (talán Carillon?) Henrik párisi bankár 600,000 forintért. «Ő azután részvényeket bocsátott ki az uradalomra «*Fonds de Cernik*» néven, eleinte csak mérsékelt mennyiségben, melyek után nagy osztalékot fizetett. Így e részvények csakhamar a legkeresettebbekké váltak Párisban. Erre Carillon successive mintegy két millió frank értékű részvényt bocsátott ki, de osztalékot nem fizetett. E szédelgésnek az lett a vége, hogy Carillon csődbe, az uradalom pedig dobra került.»⁽¹⁾

1870-ben nyilvános árverésen *Tarnóczy Kázmér* és *Amália* vették meg az uradalmat 120,665 forintért.

1889-ben átíratott telekkönyvileg a *Tarnóczy* gyermekekre.

A *Markovich* család czimere a *cserneki* kastély kapuja fölött.

(1) Tarnóczy Gusztáv volt országgyűlési képviselő szóbeli közlése után.

1897-ben megvették *Strickler Emil* és *Tscharner Ede* svájcz vállalkozók 341,140 forinton, kik jelenleg az ottani terjedelmes bükk- és tölgyerdőségek kihasználására nagyszabású iparfa-gyártást üznek.

Csernek mezőváros még 1839-ben Nagy és Kis-Csernekből állott, a mi megfelelt a hajdani Alsó- és Felső-Cserneknek. A két helység az ötvenes években már egybeolvadt s ma csak *Cernik* név alatt szerepel. Régi épületei a török hódoltság alatt elpusztulván, hajdani fényes multjából mi sem maradt meg. Az ősi Vaskapuvár romjai fölött lévő kastélyt úgy látszik még a báró Petrasch család építette; mert a kastélyt földalatti út kötötte össze az 1726-ban épült kapisztránus zárdával. Az is lehet különben, hogy a kastély építését már a Markovich család fejezte be, mivel a kapu fölött ma is a Markovich család czimere áll.

Az idők jele és természetes következménye, hogy a hol egykoron századokig csörögtek a fegyverek s hol harczoktól visszhangzott az egész vidék, ma a gyárak zakatolnak s a békés munka terjeszti áldásait.

OKLEVELES FÜGGELÉK.

I.

1264. A pozsegai káptalan cserevalló levele, melylyel egyfelől Dezizló fia Miklós, másfelől a Borich bán nemzetségbeli Mátyás, Zavida testvére, elcserélik két birtokrészüket, még pedig Mátyás a Podwrs nevű földjét adja Miklósnak, Miklós pedig a Proucha nevű földjét Mátyásnak.

A. B. C. D. E.

Capitulum ecclesie Beati Petri de Posega. Universis Christi fidelibus tam presentibus, quam futuris, presens scriptum inspecturis, salutem et pacem in domino sempiternam. Gesta temporalium litterali merorie solent commendari, ne processu temporum certa possint dubiis commutari. Universitatis vestre devotioni tenore presentium duximus insinuandum, quod *Nycholaus filius Dezyzlay* ab una parte, et *Mathyas frater Zauyde de genere Borych Bani* ab alia constituti coram nobis, tale concambium inter se protulerunt ordinasse: quod prefatus *Mathyas frater Zauide* quandam terram suam nomine *Podwrs* vicinam et conterminam terre antedicti *Nicholay* dederit et statuerit eidem *Nicholao* tam sibi ipsi, quam suis successoribus in perpetuum possidendam. Memorata autem terra *Podwrs* talibus existit metis circumsepta: cujus prima meta incipit ab oriente a quodam fluvio nomine *Hodal* juxta terram *Nicholay* et vadit per unam magnam viam versus occidentem et incidit in fluvium nomine *Lezkoa* et per eundem fluvium ascendit versus aquilonem et in ascensu per eundem fluvium pervenit ad duas metas ad quoddam *Berch*, et ab hiisdem metis prope transit unam viam et devenit ad unam metam et ab illa meta descendit per directum ad vallem in fluvium nomine *Zqworch* et per ipsum fluvium reflectitur et tendit versus orientem et eundo per illum eundem fluvium supra mansionem *Wolkaz*, exit ad arbores duorum cerasorum, declinans versus meridiem et exinde vadit ad unum *Berch* in quoddam virgultum, sub quo est una meta; et deinde descendit in rivum nomine *Dolboka*

et deinceps per eundem rivum ipsa terra *Podwrs* est contigua et contermina terre sepedicti *Nicholay* et sic terminatur. E converso autem idem *Nicholaus* quandam terram suam nomine *Proucha* vicinam et commetaneam terre *Mathie* supradicti, eidem *Mathie* in concambium terre pretaxate dixit se dedisse similiter tam sibi ipsi, quam suis successoribus in perpetuum possidendam. Cujus terre mete per circuitum sunt tales: prima meta incipit a terra ipsius *Mathie* in fluvio *Proucha* ab uno littore et vadit per unam viam versus orientem usque ad aliam viam sed veterem, que declinat versus meridiem et ibi in commetaneitate cum terra *Mathie* tendit ad unum puteum, et exinde vadit versus occidentem ad litus, quod est in predicto fluvio *Proucha* et ibi est meta, et ab eodem littore per ipsum fluvium terra *Proucha* existens commetanea terre *Mathie* sepedicti redit ad locum littoris in initio nominati. Insuper autem idem *Nicholaus* pro equipollentia concambii addidit *Mathie* sepius nominato decem et novem marcas. Ut autem hujus concambii series perpetue firmitatis robur optineat, nec unquam aliquo temporum valeat in dubium revocari, litteras ad petitionem partium concessimus nostri sigilli munimine roboratas. Anno gratie M^o CC^o LX° quarto.

A. B. C. D. E.

(Eredetije hártján, fent és alant elvágott betűkkel, vörös-zöld selyemzsinórral függött, de elveszett pecséttel. Országos levéltár Dl. 573. Régi jelzet: N. R. A. Fasc. 68I. Nr. 3.)

II.

1363 november 4. A pozsegai káptalan kölcsönlevele, melylyel Cserneki Egyed fia Kormos, János fia Dezső, Miklós fia Tamás és Bakó fia Pál, a Benedek fia János deák mestertől kölcsön vett 10 dénárbeli márkát, melyet pozsegai számítás szerint kaptak, ígérik két határidőben visszafizetni, melyet ha meg nem tennének, 20 márka birságot tartoznak rögtön fizetni.

Nos capitulum ecclesie Beati Petri de Posega. Memorie commendamus per presentes, quod *Kormus* filius *Egidii*, *Desew* filius *Johannis*, *Thomas* filius *Nicolai*, et *Paulus* filius *Bakow*, nobiles de *Chernuk*, ad

nostram personaliter accedentes presentiam, assumpserunt et obligaverunt se super eo, quod si decem marcas promptorum denariorum compositi de predicta Posaga, quas a magistro *Johanne* literato (filio) *Benedicti* se dixerunt mutuo recepisse, eidem magistro *Johanni* in duobus terminis infrascriptis, videlicet in octavis festi epiphanie domini proxime venturis quinque marcas, et in octavis diei mediiquadragesime, scilicet ferie quarte immediate assequentibus similiter quinque marcas in promptis denariis pro regalibus pro tempore currentibus absque crastinatione et sine nostra portione integraliter coram nobis non persolverent, seu persolvere negligerent, extunc transactis eisdem terminis dictam pecuniam cum gravamine viginti marcarum absque portione judicis et ante litis ingressum pro omissione solutionis cujuslibet termini tenerentur magistro *Johanni* prenotato. Datum sabbato proximo post festum omnium Sanctorum. Anno Domini M^o CCC^o LX° tertio.

(Eredetije papiron, hátlapjára nyomott pecsét maradványával, gróf Dessewffy Aurél birtokában.)

III.

1396 márczius 23. A pozsegai káptalan határjáró és osztálylevele néhai Cserneki Egyed, néhai Cserneki Miklós fia Dezsizló és néhai Cserneki János unokái számára, mely szerint a család birtoka ezen három ág részére, három részre fölosztatik.

Excellentissimo principi domino eorum Sigismundo dei gratia regi Hungarie, Dalmacie, Croacie etc. Capitulum ecclesie beati Petri de Posega orationes in domino debitas et devotas. Receptis literis adiudicatoriis magnifici viri comitis *Johannis de Paztech* judicis curie vestre magnitudinis inter *Dominicum* et *Stephanum* filios *Desew*, *Johannem*, *Nicolaum* filio(s) *Ladislai*, *Stephanum* filium *Nicolai*, *Thomam*, *Johannem* filios *Georgii* et *Stephanum* filium *Michaelis*, nobiles de *Chenek* (!) actores ab una, necnon *Benedictum* filium *Egidii*, *Georgium*, *Michaelem*, *Matheum* et *Dominicum* filios *Kormus* de eadem *Chenek* (!) in causam attractos parte ex altera, super quadam possessionaria reambulatione, metarum erectione, divisione, statutione pridem factis et nobis directis secun-

dum earundem continentiam cum magistro *Michaele de Egervar* homine de curia vestre sublimitatis regio ad id specialiter destinato, nostrum hominem, videlicet magistrum *Thomam* socium et concanonicum nostrum pro parte prefatorum *Dominici, Stephani* filiorum *Desew, Johannis, Nicolai* filiorum *Ladislai, Stephani* filii *Nicolai, Thome, Johannis* filiorum *Georgii, et Stephani* filii *Michaelis*, nobilium de iamdicta *Chernuk* (!) actorum, pro parte vero ipsorum *Benedicti* filii *Egidi, Georgii, Michaelis, Mathei* et *Dominici* filiorum *Cormus* de antefata *Chernuk* in causam attractorum cum alio vestre sublimitatis homine, videlicet magistro *Ladislao de Berki*, eadem de curia similiter ad id specialiter deputato, alium nostrum hominem, videlicet magistrum *Georgium Glava* similiter socium et concanonicum nostrum ad exequenda infrascripta et in ipsis literis iudicis curie vestre capite sigilli nostri consignatis plenius expressa pro utrisque partibus pro testimoniis transmisimus. Qui demum ad nos reversi, nobis concorditer retulerunt, quod idem homines vestre sublimitatis presentibus dictis testimoniis nostris in die medie quadragesime ⁽¹⁾ et aliis diebus ad id aptis primo ad facies possessionum *Chernuk, Tarnocha, Procha, Prochicha, Ochich, Haroiateleke, Kukavicha*, alia *Kukavicha, Derugamhege, Liphine, Varallia* et *Jalsovicha* vocatarum apud manus ipsarum partium habitatarum vicinis et commetaneis earundem universis inibi legitime convocatis et partibus presentibus accedentes eisdem, habita prius ipsarum legitima reambulatione, cum cunctis earum utilitatibus in tres divisissent partes infrascriptas rectas et equales, quarum quidem trium partium unam predictis in causam attractis eorumque heredibus in perpetuum reliquissent, reliquas vero duas partes earundem trium partium prescriptis actoribus et eorum heredibus, contradictione ipsorum *Benedicti* et filiorum *Kormus* aliorumque quorumlibet previa ratione non obstante. Videlicet hoc ordine: primo scilicet incipiendo in fine ville ab aquilone sessio prima *Benedicto* filio *Egidi* et fratribus eiusdem cum sessione *Blasii* filii *Demetrii*; ⁽²⁾ item secunda sessio scilicet condam *Marci* cum sessione olim *Kormus* filiis *Ladislai* et *Stephanno* filio *Nicolai*; item tertia sessio videlicet *Lewkus* cum sessione *Benedicti* filii *Egidi* cessisset *Stephano* filio *Michael(is)*, filiis *Desew* et filiis *Georgii*; item ipsis filiis *Ladislai* et

(1) Márczius 12.

(2) Ezek is Chernekiek.

Stephano quatuor sessiones jobagionum, populose scilicet et deserte, due videlicet in *Sclacina* intra terminos eiusdem possessionis, et similiter due iuxta fluvium eiusdem ville, item iuxta ipsum fluvium tres sessiones cum una sessione in dicta *Sclacina* *Benedicto filio Egidi* et fratribus eiusdem; item iuxta fluvium *Rekavize* dictum due sessiones et iuxta ipsum fluvium *Tarnocha* tertia, necnon quarta in predicta *Zlacina* *Stephano filio Michael(is)* filiis *Desew* et filiis *Georgii* cessissent in portiones, terras autem arabiles, vineas et prata inter se equaliter in tres partes dividere, montes, rubeta et alpes eiusdem ville partes communiter possidere assumpsissent; item possessionem eorum *Podvers* taliter divisissent, quod primo una sessio marturinalis, portio scilicet condam *Sebastiani* a parte aquilonis cum una vinea penes eandem habita *Benedicto filio Egidi* et fratribus eiusdem; item alia sessio a meridie iuxta eandem *Stephano filio Michaelis*, filiis *Desew* et filiis *Georgii*, tertia autem similiter secus eandem ab eadem plaga filiis *Dezizlai*, ubi plures sessiones fieri non possunt, cessissent in portiones. Vineam autem erga manus *Stephani filii Nicolai* in eadem possessione habitam taliter dividere voluissent partes prenotate: quod due partes eiusdem vinee filiis *Ladislai* et *Stephano filio Nicolai* communiter, tertia autem pars eiusdem (filiis) *Desew* et filiis *Georgii*, filiis autem *Egidi* tantum locum pro vinea, in quanto scilicet portio *filiorum Johannis* esset constituta, ibidem dare sponduissent partes prenotate; item tota possessio *Also-Procha* vocata, in qua sex sessiones marturinales essent, filiis *Egidi*; item terra *Balsateleke* nominata, in qua tres sessiones populose essent cum tribus sessionibus iuxta fluvium *Lipzina* vocatum circa ecclesiam *Sancti Johannis*, filiis *Ladislai* et *Stephano filio Nicolai*; item possessio *Hrusoch* vocata, in qua similiter sex sessiones essent, *Stephano filio Michaelis*, filiis *Desew* et filiis *Johannis*; item possessio *Also-Lipzine* appellata a meridie tres sessiones in uno ordine site *Benedicto filio Egidi* et fratribus eiusdem; item in eadem similiter tres sessiones populose filiis *Ladislai* et *Stephano filio Nicolai*; item similiter in eadem possessione totidem tres sessiones *Stephano filio Michaelis*, filiis *Desew* et filiis *Georgii*; item iuxta fluvium *Liphine* vocatum ab oriente in terraque *Zaroiatelke* appellata tres sessiones in uno ordine filiis *Egidi*; item iuxta predictum fluvium *Liphine* in terra *Varallia* nominata totidem tres sessiones filiis *Dizizlai*; item in eadem terra filiis *Johannis* similiter tres sessiones, item pratum eorum *Abhodnak*

dictum inter possessiones eorum *Liphine* et *Zelnech* nobilium ab eadem situm ipse partes ad eorum jobagiones in dicta *Liphine* commorantes recta mensura dividere assumpsissent; item una sessio in terra *Adolch* nominata *filiis Johannis*, item iuxta fluvium predictum *Liphine* ab occidente alia sessio *filiis Dezizlai*; item secus sessionem eorundem *filiorum Dezizlai* similiter tertia sessio *filiis Egidi*, ita videlicet, quod quia predictae sessiones emptitiae et inpignoratae essent, ideo eadem partes, si ex eorundem alicuius partis possessio per modum juridicum ab aliqua parte alienaretur, tunc ipse partes portionem partis dampnum patientis deberent communiter coequare; item ipse partes molendina eorum, secundum quod jobagiones ipsorum possedissent, sic et nunc quilibet pars jobagionibus in ipsorum portionibus residentibus commississent; item iuxta dictum fluvium *Liphine*, sicut transit via de *Chernuk* in *Zapolya*, in locum *rew* dictum ab oriente tres sessiones *filiis Egidi*; item iuxta dictum fluvium ab occidente infra terram *Balsateleke* predictam due sessiones et tertia in possessione *Terench* ab occidente, in qua *Johannes Kerzacha* dictus commoraretur, *filiis Dezizlai*; item in eodem *Gozcinch* ab oriente due sessiones et tertia in possessione *Varalia* ab occidente *filiis Johannis*; item iuxta predictum fluvium *Liphine* in antedicto loco *rew* ab oriente iuxta predictas sessiones una sessio *filiis Egidi*; item similiter iuxta predictum fluvium una sessio ab oriente, in qua condam *Samlar* residisset *filiis Dezizlai*; item iuxta eundem fluvium ab occidente tertia sessio, in qua *Godes* residisset *filiis Johannis*; item medietas possessionis *Kukanicha* vocata a meridie simul cum possessione *Jalsolch* dicta *filiis Egidi*; item alia medietas eiusdem possessionis *Kukanicha* ab aquilone simul cum possessione *Druganhege* appellata *filiis Johannis*; item possessio *Kuzepsev Sumeliche* dicta, prout antea tempore per predecessores partium in portionem *filiorum Dezizlai* deventa extitisset, sic et nunc in portionem eorundem de . . . portionibus ex utraque parte eiusdem portionis existentibus, videlicet portione *Dolach* dicta et alia, quas vigore litterarum nostrarum, ut asseruissent, emptitionalium iidem *filiis Dezizlai* possedissent in eorum portionem, que condam *Sebastiani* fuisset, quibus portionibus *filiis Johannis* et *filiis Egidi* contradixissent; item portionem condam *Karuli* in dicta *Sumechicha* habitam iuxta divisionem inter ipsas partes olim factam ex voluntate ipsarum partium eisdem partibus tenere commisissent: item possessionem *Prouchicha* vocatam,

in qua decem recte possessiones fieri voluissent, in tres recta(s) et condecetes partes divisissent eo modo, quod sicut eandem villam *Kum-lus* ab aquilone manans et ex parte occidentis versus meridiem fluendo divideret, primo solum inter *filios Johannis* et *Dezizlai* sortem mit-tendo, pars populosa orientalis eiusdem ville *filiis Johannis*, alia autem pars eiusdem ex opposito videlicet occidentalis cum vinea *Dicach* in eadem habita ipsis *filiis Dezizlai*, exceptis populis in ipsa parte exist-entibus, cessissent in portiones, totidem autem recta tertia parte extra ipsam villam a meridie cum cauta mensura, que scilicet esset portio dictorum *filiorum Dezizlai*, cessisset *filiis Egidi* prenotatis, populi autem et jobagiones in portione ipsorum filiorum existentes secundum ordinationem ipsarum partium simul cum domibus eorundem iidem *filiis Egidi* usque festum beati Georgii martiris nunc venturum in ipso-rum portionem transducere deberent; prata autem ipsorum in margine nemoris *Zane* sita inter ipsos ipse partes similiter usque termi-num prefixum per modum divisionis adquare asumpsissent; item possessionem eorum *Also-Chernik* vocatam in tres divisissent partes eo modo, quod una pars a meridie iuxta fluvium *Proucha* in terra *Jekach* cum populis in eadem residentibus *filiis Johannis*, item secunda pars eiusdem iuxta ipsum fluvium cum mensura versus aquilonem *filiis Dezizlai* ac tertia pars eiusdem versus eandem partem similiter iuxta ipsum fluvium *filiis Egidi*; item possessionem eorum *Chernuk* ecclesia-sticam⁽¹⁾ hoc modo in tres rectas et condecetes partes divisissent quod a parte occidentis secus domum jobagionis *filiorum Johannis* ex opposito ecclesie Sancte Marie virginis in eadem *Cheranik* (!) fundate, in qua *Nicolaus Korontal* resideret, super quam domum partes semi-tam, per quam ad vineas eorum proficisci valerent, fieri voluissent, ab aquilone eiusdem semite incipiendo versus eandem partem aquilona-rem per fune(m) mensurando usque rubetum *Grobsicha* dictum et de-hinc ultra terram abbatis de Rudina *Also-Egres* dictam a plaga aquilo-nari usque (h)ortum curie *magistri Lewkus filii Egidi* similiter funi-culo ad partem meridionalem mensurando; item ex opposito predicte ecclesie a meridie in medio portionum (?) dictorum *filiorum Egidi* et *filiorum Johannis* quinquaginta unam funes predictis duabus particu-lis addendo, quamlibet funem in longitudine et latitudine per quin-

(1) Vagyis Felső-Chernek.

quaginta cubitas mensurando simulcum omnibus edificiis ac jobagionibus vulgo *Proudvorch* dictis devenissent in portionem dictorum *filiorum Dezizlai*, item alias (!) pars eiusdem possessionis ab aquilone iuxta portionem ipsorum *filiorum Dezizlai* inhoando in versus meridiem usque locum, ubi super gurgitem *Bruman* dictam esset transitus et dehinc super quoddam fossatum *Arok* dictum, quod a quadam sicca valle usque aquam *Prouchicha* dictam protenderetur, a meridie iuxta ipsam aquam ab occidente versus aquilonem usque quoddam fossatum, quod ab occidente versus usque predictam aquam *Prouchicha* extenderetur, super quod scilicet fossatum arbor piri esset constituta ex utraque parte ipsius aque usque magnam viam similiter funibus mensurando ipsorum *filiorum Egidi* simulcum omnibus edificiis et jobagionibus devenissent in portionem, tertia autem pars eiusdem possessionis a quadam gurgite a meridie incipiendo usque quendam puteum in medio eiusdem prati situm et dehinc modice contra orientem eundo et iterum versus aquilonem vergendo juxta portionem *filiorum Dezizlai* directe contra ipsam plagam aquilonarem usque domum annotati *Nicolai Korontal* dicti jobagionis dictorum *filiorum Johannis* modo simili funiculo mensurando cum cunctis edificiis et jobagionibus in superficie eiusdem portionis existentibus ipsorum *filiorum Johannis* cessisset in portionem, ita videlicet, quod cuilibet parti trecente et viginti tres funes funem quinquaginta cubitis mensurando devenissent, item in medio eiusdem ville viam sicut a *Sumechiche* usque villam *Also Chernuk* dictam protenderetur in altitudine viginti quinque cubitorum communiter reliquissent, preterea unam particulam terre eorum inter fluvium *Sumechicha* ac *Hodalena* dictos sitam ad curias ipsarum partium proprias spectare in tres rectas et coequales partes divisissent eo modo, quod una pars eiusdem terre ab oriente *filiis (Nicolai et filii)* (1) *Dezizlai* ac relique due partes eiusdem ab occidente *filiis Egidi* et *filiis Johannis* cessissent communiter possidende; item in monte eorum *Sancti Andree* sex vineas pro sex marturinalibus jobagionibus *filiorum Egidi* in *Also Procha* commorantibus commisissent et in eodem ac in alio montibus *Hrankoch* dictis talis pars, que plures vineas plantasset, parti alteri pauciores vineas habenti pro loco vinearum cum condecanti mensura teneretur rubata et terras incultas assignare; item

(1) Tollhiba: «Nicolai et filii» fölösleges, marad tehát *filiis.Dezizlai*.

in monte *Abhaga* (!) dicto, si qua partium vineas haberet, vel fecisset, eadem pars possideret, parti autem altere vineas non plantanti modo simili loca vinearum cum tanta mensura, quanta ipsa possideret deputare deberet; item jobagionibus *filiorum Nicolai* (1) in *Balsateleke* in monte existentibus *Goznul* vineas more ceterorum jobagionum deputare et vineas superflue remanentes iidem *filiis Nicolai* cum *filiis Johannis* in duas partes tenerentur inter se simulcum terris et aliis omnibus utilitatibus eiusdem coequare, item terras arabiles omnium possessionum ipsorum, exceptis terris possessionum *Hrusoth*, *Balsateleke* et trium sessionum marturinalium infra ecclesiam *Sancti Johannis* juxta *Liphine* existentium ac *Also-Procha* vocatarum ipse partes funiculo inter se rectificare asumpsissent; item ad quandam portionem possessionariam juxta fluvium *Liphine* dictum per *nobiles de Zelnetach filiis Johannis* pro quarto puellari *domine Anna vocale avie ipsorum*, ut asseritur, alii (!) predicta non concessissent, quam *filiis Egidi* et *filiis Dezizlái* ipsorum hereditarias esse asseruissent, item ad quandam portionem possessionariam in *Also Lipzine* existentem *Volcha* dictam, quam *Johannes filius Georgii* iam dictus conservasset, non concessissent eo, quod ipse *Johannes* ipsam portionem titulo concambii ad se devolutam fuisse asseruissent (!), cui in causam attracti contradixissent, ipsorum hereditarias esse asseruissent. Que quidem omnia premissa et premissorum singula modo quo supra statuissent et commisissent ipsis partibus eorumque heredibus in sempiternum possidere, tenere et habere, ut idem vestre excellentie et nostri homines nobis concorditer retulerunt, eidem vestre sublimitati ad octavas eiusdem diei medii quadragesime suo modo duximus rescribendum. Presentes autem propter maiorem durabilitatem sigillo nostro pendenti ad instantem petitionem predictarum partium sigillavimus. Datum feria quinta proxima ante dominicam Ramispalmarum, anno domini millesimo CCC-mo LXXXX-mo sexto.

(Eredetiye hártján, piros és zöld zsinórról függő ép pecséttel a *gr. Batthyány család köpcsényi levéltárában*, Capsa 16, fasc. 2. nr. 39.)

(1) Ez II. Miklós, I. János testvére, tehát itt megint csak II. Dezizló unokáiról van szó.

Hátlapján későbbi irással: Reambulatio metarum, divisio et statutio possessionum Chernuk, Tarnocha, Procha, Prochicha, Ochich, Haroya-teleke, Kukavicza, alias Kukavicha, Drugahege, Liphine, Varallya et Jalsovicha pro familia Csernek peractæ.

IV.

Dessewffy Ferencz és Héderváry Ferencz közt a pozsegai káptalan előtt 1514 junius 16-án kötött kölcsönös örökösödési szerződés királyi jóváhagyása és megerősítése Budán, 1514 október 29.

Commissio propria domini regis.

Nos Uladislaus Dei gratia rex Hungarie et Bohemie etc. Memorie commendamus tenore presentium significantes, quibus expedit universis; Quod pro parte et in personis fidelium nostrorum magnifici *Francisci filii olim Nicolai de Hederwara*, ac egregii similiter *Francisci Desewffy de Czernek filii quondam Stephani modo simili Desewffy de eadem Czernek* exhibite sunt coram nobis et producte quedam litere capituli ecclesie beati Petri de Posega fassionales in pergameno patenter confecte sigilloque suo a tergo impresse consignate, quibus mediantibus annotatus *Franciscus de Hederwara* ab una, ac dictus alter *Franciscus Desewffy de Czernek* ab alia partibus de super universis bonis et juribus ipsorum possessionariis infranominatam certam fassionem seu contractum in alterutrum ac vicissim sibi propriis et eorum heredibus universis in eo casu, ut quandocunque partem partium earundem ab hac luce, fortuna sevientem, absque heredum solatio decedere contigerit, universa bona et quelibet jura possessionaria talis partis in partem alteram et eiusdem heredes derivari et condescendi modo et ordine litteris in eisdem contento et specificato deberent atque possint, fecisse dinoscuntur tenore subsequenti. Supplicatum itaque extitit Majestati nostre in personis prelibatorum utriusque *Francisci* humiliter, ut nos prescriptas litteras ratas, gratas et acceptas habentes presentibusque litteris nostris privilegialibus de verbo ad verbum inseri et inscribi facientes, hujusmodi fassioni et contractui aliisque omnibus et singulis, inferius in tenore earundem litterarum clarius contentis, nostrum regium

prebere dignaremur consensum benevolum pariter et assensum. Quorum quidem litterarum tenor talis est:

Nos capitulum ecclesie beati Petri de Posega memorie commendamus per presentes; Quod magnificus *Franciscus filius quondam Nicolai de Hederwara* ab una, ac egregius *Franciscus filius olim Stephani Desewffy de Czernek* partibus ab altera coram nobis personaliter constituti sponte et libere sunt confessi, retuleruntque oraculo vive vocis ipsorum in hunc modum, quomodo ipsi tum divina, que etiam discordantes vera facit, concordia ac accedente voluntate, tum vero certis bonis respectibus rationalibusque ex causis animum ipsorum ad id moventibus et inducentibus permoti in bonis et juribus ipsorum possessionariis infrascriptis talem inter se fecissent contractum compositionemque et confederationem perpetuo duraturam, quod si divina volente clementia, cujus nutu et benignitate cuncta reguntur, prefatum *Franciscum de Hederwara* ab hac vita absque heredum solatio masculini sexus decedere contigerit, extunc universa bona et quelibet jura sua possessionaria in comitatu *de Posega* existentia et habita, videlicet *castrum Posegawar* vocatum simul cum *civitate* similiter *Posegawar* nuncupata, prope et subtus idem castrum fundata, nec non totales possessiones ad idem et eandem spectantes et pertinentes, utputa *Hemowitz, Ljppnje, Ljppantz, Zelcze, Werhowtz*, ac portiones possessionarias in possessionibus *Felsew* et *Also Prjbjnje, Derskowcz* et *Ztrwmennjk* vocatis unacum jure patronatus monasterii et abbatie ecclesie beati Michaelis archangeli *Rwdyna* appellati ordinis sancti Benedicti in possessione similiter *Rwdyna* vocata fundati et constructi ac universarum pertinentiarum ejusdem monasterii et abbatie, item *castrum Podwersa* nuncupatum cum totalibus possessionibus portionibusque possessionariis *Prjdworje, Podwersa, Thergowdol, Czrymothjstzja, Zagrebacz, Rathjborjak, Podgragje, Werbje, Kwpanczj, Orjawa, Koprijwna, Zentjsthan, Oryawjcz, Bathrowjghwerh, Ljwpjnja, Gregathowcz, Desevalcz* et *Kowachowcz* appellatis omnino in eodem comitatu *Posega* existentibus habitis, pariter cum eorundem et earundem cunctis utilitatibus et pertinentiis ad eadem et easdem de jure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus quibuslibet, quovis nominis vocabulo vocitatis, sub suis veris metis et antiquis limitibus in prelibatum *Franciscum Desewffy de Czernek* suosque heredes universos pure et simpliciter derivari et condescendi deberent eo facto; econverso autem, si annotatum *Franciscum Desewffy de*

Czernek e vivis absque heredibus decedere contigerit, ex tunc modo simili universa bona et quelibet jura sua possessionaria, scilicet *castellum Drynowcz* nuncupatum simulcum totalibus possessionibus portionibusque et juribus possessionariis ad idem pertinentibus, puta *Felsew* et *Also Czernek*, *Swmethÿcze*, *Perwthÿcza*, *Podgragÿje*, *Peterhegÿje*, *Czerdawÿcza*, *Kakwkwewlgÿje*, *Drwanowacz*, *Felsew* et *Also Bersthÿanjthacz*, *Weperÿjak*, *Werbsthÿach*, *Jelsewach*, *Dolacz*, *Felsew* et *Also Lÿwpÿnjÿje*, *Resetharowcz*, *Okÿjth*, *Jaxÿjncz*, *Gallowcz*, *Laskowcz*, *Wysseche*, *Ferenczewcz* in eodem *de Poseya*, item *castella Ezeek* et *Mrachaj* simulcum totalibus possessionibus portionibusque, puta *Gothalowcz*, *Lezkowcz*, *Wÿjthkowcz*, *Mylkowcz*, *Felsew* et *Also Bebrÿnjÿja*, *Therzthencz*, *Zwrakowcz* et *Podlwsÿja*, aliis quoque juribus possessionariis in *de Orbaz comitatibus existentibus* et adjacentibus eodem modo omnibus eorundem et earundem utilitatibus proventibus et pertinentiis, ad eadem et easdem spectantibus et pertinere debentibus quibuslibet quovismodo nuncupatis in prenommatum *Franciscum de Hederwara* suosque heredes universos derivarentur et condescenderent in utramque partem partium earundem cum omni ac pleno eo jure jurisque proprietate, quibus quelibet partium prescripta jura sua possessionaria teneret et possideret. Hoc non pretermissis, sed per expressum declarato et per utrumque *Franciscum* videlicet *de Hederwara* et *Desewffÿ* coram nobis sponte assumpto, quod a modo in posterum nullus ipsorum aliquem contractum seu fassionem perennem vel impignoratitiam super predictis bonis in toto vel in aliqua eorum parte cuiquam facere vel fateri, vel eadem quovis sub colore ascribere debeat, possitque et valeat; ubi vero aliqua partium id faceret, extunc talis pars contra partem alteram in perennali estimatione prescriptorum universorum jurium suorum possessionariorum convicta maneret, hujusmodique contractus seu fassio ac universe littere superinde conficiende penitus inrigorose sint et remaneant. Harum nostrarum vigore et testimonio litterarum mediante, que dum nobis in specie fuerint reportate, in formam nostri privilegii redigi faciemus. *Datum feria sexta proxima post festum beatorum Viti et Modesti martyrum, anno Domini millesimo quingentesimo decimo quarto.*

Nos itaque hujusmodi supplicationibus pro parte dictorum *Francisci de Hederwara* et alterius *Francisci Desewffÿ de Czernek* Majestati nostre modo quo supra porrectis, regia benignitate exauditis, clementerque admissis, prescriptas litteras sepefati capituli ecclesie beati Petri

de Posega non abrasas, non cancellatas, nec in aliqua sui parte suspectas, sed omni prorsus vitio et suspitione carentes, presentibusque litteris nostris privilegialibus de verbo ad verbum sine diminutione et augmento aliquali insertas, quoad omnes earum continentias, clausulas et articulos eatenus, quatenus eedem rite et legitime existunt emanate, viribusque earum veritas suffragatur, ratas, gratas et acceptas habentes, premissis fassioni contractuique et confederationi ac aliis omnibus et singulis superius in tenore earundem litterarum contentis nostrum regium consensum prebuimus, prebemusque benevolum pariter et assensum. Et nihilominus consideratis fidelitate et fidelibus serviciis prefatorum utriusque *Francisci*, videlicet *de Hederwara* et *Desewffy* per eos primum sacre hujus regni nostri Hungarie corone et deinde Majestati nostre pro locorum et temporum varietate cum summa fidelitatis constantia exhibitis et impensis, totum et omne jus nostrum regium, si quod in eisdem castris *Posegawar* et *Podwersa* castellisque *Drynowcz*, *Mrachaj* et *Ezeek* ac jure patronatus monasterii et abbatie de *Rwdjna* nec non civitate similiter *Posegawar* vocatis aliisque totalibus possessionibus portionibusque ac universis juribus possessionariis prescriptis qualitercunque haberemus, aut eadem et eedem nostram ex quibuscunque causis, viis, modis et rationibus concernerent Majestatem, simulcum cunctis eorundem et earundem utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, terris scilicet arabilibus cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, campis, fœnetis, silvis, nemoribus, montibus, vallibus, vineis, vinearumque promontoriis, aconibus, aquis, fluviis, tributis seu theloneis, piscinis, piscaturis, aquarumque decursibus, molendinis et eorundem locis, generaliter vero quarumlibet utilitatum et pertinentiarum suarum integritatibus quovis nominis vocabulo vocitatis, sub suis veris metis et antiquis limitibus existentibus, memoratis *Francisco de Hederwara* et alteri *Francisco Desewffy de Czernek* ipsorumque heredibus universis casu in premissis in memoratis alterius ipsorum bonis et juribus possessionariis vicissim dedimus, donavimus et contulimus, imo damus, donamus et conferimus jure perpetuo et irrevocabiliter tenendum, possidendum pariter et habendum, salvo jure alieno, harum nostrarum quibus secretum sigillum nostrum, quo ut rex Hungarie utimur, est appensum, vigore et testimonio litterarum mediante. *Datum Bude die dominico proximo post festum beatorum Simonis et Jude apostolorum, anno Domini millesimo quingentesimo decimo quarto, regnorum nostro-*

rum Hungarie etc. anno vicesimo quinto, Bohemie vero quadragesimo quarto. Wladislaus manu propria.

(Eredetije hártján, meggyszín, rózsaszín és sárga selyemzsinórról függő elég ép pecséttel, gróf Dessewffy Aurél birtokában.)

V.

Dessewffy Ferencz pozsegai főispán a Cserneken alapított Lehowcz nevű várának gyarapítására cserneki birtokán minden évben Ferencz napján tartandó országos vásár, valamint minden héten vasárnap tartandó hetivásár kiváltságát kapja örökösivel együtt II. Lajos királytól. Budán, 1520 márczius 28.

Nos Ludovicus Dei gratia rex Hungarie et Bohemie etc. Memorie commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis: Quod nos tum ad nonnullorum fidelium nostrorum huimillime supplicationis instantiam per eos pro parte fidelis nostri egregii *Francisci Desewffy de Czernek* comitis comitatus *de Posega* nostre propterea factam Majestati, tum vero pro augmento et commodo castris sui *Lehowcz in eadem Czernek* in comitatu eodem *de Posega* habita noviter fundati: consequenterque colonorum in eadem possessione commorantium nundinas liberas annuales seu fora libera annualia quolibet festo beati *Francisci confessoris* aliisque diebus ipsum festum beati *Francisci* precedentibus et immediate sequentibus, ad id scilicet necessario aptis et sufficientibus, omni anno, item forum ebdomadale singulis diebus *Dominicis* omni septimana sub hiisdem libertatibus et prerogativis, quibus nundine libere annuales, seu fora libera annualia sed et ebdomadalia aliarum civitatum, oppidorum et villarum sive possessionum huius regni nostri celebrantur, perpetuo in predicta possessione *Czernek* celebrari duximus gratiose annuendas et concedenda, immo annuimus et concedimus presentium per vigorem. Quocirca vos universos et singulos mercatores, institutores et forenses homines atque viatores quoslibet serie presentium affidamus, certificamus et assecuramus, quatinus ad prefatas nundinas liberas annuales, seu fora libera annualia, sed et ebdomadalia libera per nos modo premissis in pretacta possessione *Czer-*

nek perpetuo celebrari commissas et concessa cum omnibus mercimoniis, rebusque et bonis vestris venalibus quibuslibet libere, secure et sine omni pavore ac formidine rerum bonorum et personarum vestrarum veniatis, properetis et accedatis, peractisque inibi cunctis negotiationibus, persolutis etiam debitis tributis vestris in similibus nundinis et foris exigi solitis, ad propria, vel que malueritis loca redeatis, salvis semper rebus et bonis vestris permanentibus atque personis sub nostra protectione et tutela speciali presentibus prefato *Francisco Desewffy* suisque heredibus universis in hac parte attributa. Et hec volumus per fora et alia loca publica, ubi necesse fuerit, palam et manifeste proclamari et provulgari facere. Presentibus perlectis exhibenti restituis. Datum Bude feria quarta proxima ante Dominicam Judica anno Domini millesimo Quingentesimo vigesimo, regnorum nostrorum Hungarie et Bohemie etc. predictorum anno quinto.

(P. H.) Relatio magistri Francisci Aczeel.
secretarii regiæ Majestatis.

Franciscus Aczeel

(Eredetije, mely Aczeel Ferencz kezeirása, hártján, előlapra nyomott piros pecsét nyomával, gróf Dessewffy Aurél tulajdonában.)

VI.

1523 augusztus 14. Buda. Lajos király az István apát elhaldlóságával megüresedett benedekrendi rudinai apátságot az egy év alatt fölveendő szerzetesi öltöny kötelezettségével, Cserneki Dessewffy Miklósnak adományozza.

Nos Ludovicus Dei gratia rex Hungarie et Bohemie etc. Memorie commendamus tenore presentium significantes, quibus expedit universis: Quod nos inducti meritis et virtutibus ac doctrina et fidelitate sufficienti fidelis nostri magistri *Nicolai Desewffy de Chernek*, quibus ipsum ab altissimo peditum esse fidedignorum virorum testimonio cognovimus: Eundem igitur veluti personam idoneam et benemeritam ad abbatiam ecclesie de *Rwdyna* nunc per mortem et decessum venerabilis condam patris *Stephani*: eiusdem abbacie ultimi veri legitimi et immediati possessoris de jure et de facto vacantem eligendum,

nominandum et presentandum, ac illi cuius interest, ad confirmandum presentandum et nichilominus premissarum virtutum ipsius magistri *Nicolai Desewffy* intuitu abbatiam prescriptam de *Rwdyna* premissa modo vacantem eidem magistro *Nicolao* et nemini alteri simulcum cunctis eiusdem abbacie castris, castellis, oppidis, villis et possessionibus ac omnibus etiam aliis juribus possessionariis ad eandem de jure et ab antiquo pertinentibus et pertinere debentibus, autoritate juris patronatus nostri regii, quam in conferendis beneficiis omnium ecclesiarum huius regni instar predecessorum nostrorum divorum condam regum Hungarie optimo jure habemus, duximus dandum et conferendum, ita tamen, quod ipse infra annum habitum eiusdem ordinis sancti Benedicti suscipere, et quod sufficientes fratres sui ordinis in ecclesia ipsa pro servitiis divinis istic rite peragendis et continuandis alere et tenere debeat et teneatur. Imo eligimus, nominamus et presentamus ac damus et conferimus harum nostrarum vigore et testimonio litterarum mediante. Datum Bude in vigilia assumptionis beatissime Marie virginis. Anno Domini millesimo quingentesimo vigesimo tertio.

(P. H.)

Relatio magnifici domini
Emerici Orzag magistri
cubiculariorum Boh.

Relatio magnifici domini Emerici
Orzaag. Thomas Z. prepositus Agriensis.

(Eredetije papiron, elölapra nyomott piros pecsét töredékeivel, gróf Desewffy Aurél tulajdona.)

VII.

1524 április 23. Buda. II. Lajos király újra megerősíti Cserneki Desewffy Miklóst a rudinai apátság birtokában s az esetleg másoknak tett adományokat érvényteleníti.

Nos Ludovicus Dei gratia rex Hungarie et Bohemie etc. Memorie commendamus tenore presentium significantes, quibus expedit universis: Quod nos inducti meritis et virtutibus fidelis nostri venerabilis et egregii *Nicolai Desewffy de Czernek* superioribus diebus *Abbatiam Rudyna* vocatam per mortem religiosi fratris *Stephani* ultimi veri et legitimi

possessoris eiusdem abbacie: prefato *Nicolao Desewffy* contuleramus, et licet illam post huiusmodi nostram donationem pacifice hactenus possiderit: et nunc quoque possideat: ne tamen in ipsa ab aliquibus cum litteris nostris importunis precibus a Maiestate nostra forsitan obtentis molestaretur: supplicavit Maiestati nostre, ut prefatam nostram collationem et donationem ratam gratam et acceptam habere, eandemque confirmare: et in suo vigore relinquere dignaremur. Cuius supplicatione exaudita et admissa: premissam nostram donationem super eadem abbacia Rwdyna factam in vigore relinquimus, eidem *Nicolao Desewffy* eandem ipsam abbatiam, non obstantibus quibuscunque litteris nostris harum in contrarium sub quacunque forma verborum, quas presentibus revocamus et nullius roboris ac firmitatis esse volumus, quibuspiam datis vel dandis, rursus et denuo auctoritate jurispatronatus nostri regii duximus dandam et conferendam: Immo damus donamus et conferimus harum nostrarum, quibus manu nostra propria subscripsimus: vigore et testimonio litterarum mediante. Presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Bude feria sexta proxima in profesto Sancti Adalberti martiris. Anno Domini millesimo quingentesimo vigesimo quarto etc. regnorum nostrorum predictorum anno nono.

Ludovicus rex manu propria.

(P. H.)

(Eredetiye papiron, a szöveg alatt papirral fedett piros pecséttel.)

VIII.

Pozsegaszentpéter. 1524 október 18-án. Pawlowczi Kazkffy János pozsegai örkanonok, VII. Kelemen pápának az alanti ügyben apostoli meghatalmazottja, Cserneki Desewffy Miklóst a Fewldwari István apát halálával megüresedett rudinai apátságba nyilvánosan, ellentmondás nélkül, beiktatja.

Nos Johannes Kazkffy de Pawlowcz custos et canonicus collegiate ecclesie beati Petri de Posega dyocesis Quinqueecclesiensis ac in subnotandis commissarius apostolicus specialiter nominatus. Damus pro memoria, quibus expedit universis ac quos presens negotium posset concernere in futurum: Quod nos nona die mensis Octobris de commissione

et mandato sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Clementis pape septimi nobis factis egregium et discretum dominum *Nicolaum Desewffy de Czernek* tunc *electum abbatem monasterii beati Michælis archangeli de Rwdyna* dicte dyocesis post mortem et decessum reverendi *Stephani de Fewldwar* abbatis prefati monasterii de facto et de jure pure vacantis juxta tenorem et totalem formam literarum apostolicarum presentibus tergo ligatarum coram notario publico subscripto, cuius manu et presentes roborare fecimus et aliis quam pluribus testibus et personis fidedignis in realem et corporalem possessionem publice et canonice introduximus, installavimus, collocavimus eundemque auctoritate apostolica in verum et legitimum abbatem commendavimus et nominavimus, ac cum eodem domino *Nicolao* sic abbate per certos dies in prefata abbatia manentes in pacifico et quieto dominio reliquimus nullo penitus contradictore apparente. Precipientes nichilominus dicta auctoritate apostolica nobis in hac parte concessa universis et singulis predialibus officialibus ac aliis cuiusvis status et conditionis hominibus ad ipsam abbatiam prefatam pertinentibus, quatinus a modo deinceps prefatum reverendum dominum *Nicolaum* abbatem pro vero et legitimo domino ipsorum habeant, suscipiant et teneant, ad quod se modo premissis sine omni contradictione promiserunt coram nobis. Datum in Posegazenthpether decima octava die mensis Octobris anno domini millesimo quingentesimo vigesimo quarto.

(P. H.) Blasius Martini de Posegawar clericus Quinqueecclesiensis dyocesis sacra apostolica et imperiali auctoritatibus notarius publicus in premissis manu propria.

(Eredetije papiron, zöld pecsét helyével, gróf Dessewffy Aurél tulajdonában.)

IX.

II. Lajos király Cserneki Dessewffy Jánosnak és testvéreinek új adománylevelet ad öt vármegyében fekvő összes birtokaikról. Budán, 1525 április 1-én.

Nos Ludovicus Dei gratia rex Hungarie et Bohemie etc. Memorie commendamus tenore presentium significantes, quibus exquedit univer-

sis: Quod nos attentis et consideratis fidelitate et servitiis fidelibus fidelium nostrorum egregiorum *Johannis, Stephani, Georgii, Francisci, Nicolai et Ladislai Desewffy, fratrum uterinorum, filiorum egregii condam Francisci Desewffy de Czernek*, que ipsi instar predecessorum suorum sacre imprimis hujus regni nostri Hungarie corone, deindeque Majestati nostre pro locorum et temporum varietate cum omni fidelitatis constantia exhibuerunt et impenderunt, castrum novum *Lehowacz* alio nomine *Waskapw* nuncupatum in districtu *Czernek* predicto et pertinentias eiusdem castri, puta totales portiones possessionarias in possessionibus *Felsew et Also Czernek, Lehowycze, Swmeghycze, Podgragya, Perwchycza, Petrowyghwerh, Thernawycza, Kukowyehdol, Felsew et Also Bersthyanthacz, Werbsthyak, Weperyak, Jelsewacz, Dolacz, Felsew et Also Lwppynye, Resetharowcz, Jaksyncz, Galowcz, Lazkowcz, Swberkowcz, et Belgrad Mezewlak* alio nomine *Wyseche Okych*, necnon totales portiones possessionarias *Drughanowcz et Ferenchewcz*, alio nomine *Podbwchye* in *de Posega*; item portiones possessionarias in possessionibus *Gochalowcz, Lazkowcz, Wythkowcz, Mylkowcz, Felsew et Alsobebryna, Therzthencz, Zwrachkowcz, Podlwsya, Rachycze, Kamenyalacz, Oklywycz, Azzonfalwa, Bakyth, Czernye*, ac *Ezeek* in *de Orbaz* item totales portiones possessionarias in possessionibus *Jaromna, Fwngyancz, Boryncz, Zwynarfalwa, Gaater, Thernowcz*, — cum pertinentiis in *de Walko*; item castrum *Brewsthowcz*, alias *Elewskew* vocatum et pertinentias pariter eiusdem totales scilicet portiones possessionarias in possessionibus *Zlobothczyna, Bresthowacz, Bresthowchacz, Ozrech, Thergowysthye*, alieno modo *Zenthmarthon, Petrowche, Kanyncz* alio nomine *Pawkocz, Dolacz, Orehowcz, Izdolye, Dolany, Werhowachye, Banowcz, et Byzthra*, in *de Posega*, item etiam portiones possessionarias in possessionibus *Sarkan, Nemethy, Farrad, Zeplak, Sarro* in *Soproniensi*, necnon *Azzonfalwa, Semmyen, Myndzenth, Chehy* in castriferrei comitatibus existentibus adjacentibus habitas, in quarum pacifico et quieto dominio iidem predecessores et progenitores ipsorum ab antiquo perstitisse, seque ipsos persistere asserunt etiam in presentiarum, simulcum omni jure regio nostro, siquod in eisdem castris et portionibus possessionibusque ac juribus possessionariis prescriptis, qualitercunque haberemus, aut eedem nostram ex quibuscunque causis, viis, modis, et rationibus concernerent Majestatem, ac pariter cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, terris scilicet arabilibus cultis, et incultis, agris,

tributis, eorundemque exactionibus, pratis, pascuis, campis, foenetis, rubetis, alpibus, silvis, nemoribus, montibus, vallibus, vineis, vinearumque promontoriis, akonibus, prediis, aquis, fluviis, vadis, piscinis, piscaturis, aquarumque decursibus, molendinis et eorundem locis, generaliter vero quarumlibet utilitatum et pertinentiarum suarum integritatibus, quovis nominis vocabulo vocitatis, sub suis veris metis et antiquis existentibus, sic, ut prefertur, stantibus et se habentibus, memoratis *Joanni, Stephano, Georgio, Francisco, Nicolao, et Ladislao Desewffy de Czernek*, ipsorumque heredibus et posteritatibus universis *nove nostre donationis titulo* dedimus, donavimus et contulimus. Imo damus, donamus et conferimus, jure perpetuo et irrevocabiliter tenendas possidendas pariter et habendas. Salvo jure alieno. Harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante, quas in formam nostri privilegii redigi faciemus, dum nobis in specie fuerint reportate. Datum Bude sabatho proximo ante Dominicam Judica, Anno Domini millesimo quingentesimo vigesimo quinto. Regnorum nostrorum Hungarie et Bohemie etc. predictorum nono.

Ludovicus rex (P. H.)
m. propria.

(Eredeti je hártján, előlapra nyomott piros pecsét nyomával, gróf Desewffy Aurél tulajdonában.)

X.

1525 április 23. Buda. II. Lajos király vámjogot enged Cserneki Desewffy János pozsegai főispánnak és kamarásának a Csernek körüli falvakban, ugymint a Szűz Máriáról nevezett cserneki templom mellett és Hodolován, valamint egyébütt is birtokán föllállítandó hidakra és kompokra, azon kikötéssel, hogy a jövedelemből tartozik az atyja Ferencz által Cserneken a Szávától nem messze föllállított várat teljesen fölépíteni és jókarban tartani.

Nos Ludovicus Dei gratia rex Hungarie et Bohemie etc. Memorie commendamus tenore presentium significantes, quibus expedit universis: Quod nos cum ad nonnullorum fidelium nostrorum humillime supplicationis instanstiam per eos nostre propterea porrecte Maiestati, tum

etenim consideratis fidelibus servitiis fidelis nostri egregii *Johannis Desewffy de Czernek* comitis comitatus de *Posega* cubiculariique nostri ac universorum fratrum suorum per ipsos sacre inprimis huius regni nostri Hungarie corone deindeque Maiestati nostre pro locorum et temporum varietate exhibitis et impensis, eidem *Johanni Desewffy* id de mera nostre regie potestatis plenitudine et gratia speciali duximus annuendum et concedendum, ut ipse circa portionem suam possessionariam in possessione *Czernek* prefata in dicto comitatu de *Posega* existente habitam in eadem possessione *Czernek* puta penes ecclesiam Beatissime virginis Marie in eadem fundatam ac in loco *Hodolowa* vocato, nec non in aliis pertinentiis eiusdem possessionis *Czernek* pontes ac repleturas vulgo *Bath* nuncupatas seu transitum telonialem pro viatoribus necessarium instituere, rotasque erigere et eandem huiusmodi tributum sive thelonium sic institutum ipse sui que successores et heredes ac posteritates universi sub illis libertatum prerogativis proventibusque et emolumentis ac tributis, quibus cetera telonea ac tributa in hoc regno nostro exigenda tenentur et gubernantur, perpetue tenere, possidere et habere valeant atque possint, sed absque preiudicio theloneorum ac tributorum aliorum; ita tamen, ut idem *Johannes Desewffy* ex huiusmodi pecuniis thelonealibus pontes ac repleturas, transitum videlicet tributarium reformare et castrum quoque illud quod egregius quondam *Franciscus Desewffy*, genitor ipsius in pertinentiis *Czernek* predictae in eodem comitatu non longe a fluvio *Sau* distans pro regni defensione ex lapidibus erigi et construi facere cepisse dicitur, totaliter perficere et annuatim easdem pecunias tam ad istius castri conservationem, quam ad repleturarum restaurationem erogare et convertere teneatur, eiusdemque heredes, posteritates et successores universi debeant et teneantur. Quocirca vos universos et singulos cuiuscunque conditionis homines, tam videlicet mercatores, quam alios quovis negotiatores ac viatores presentibus affidamus et assecuramus, quatenus a modo deinceps per prefatum theloneum, sive tributum per nos circa dictam portionem possessionariam ipsius *Johannis Desewffy* in possessione *Czernek* prefata super repleturas sive pontes in premissis locis per eundem *Johannem Desewffy* instituendas ac erigendas concessum semper temporibus successivis universis libere ac absque omni formidine rerum et personarum vestrarum, solutis sub pena in decreto superinde expressa consvetis tributis et theloniis, transeat, procedatis

sub nostra protectione et tutela speciali. Et hec volumus ac mandamus in foris et aliis locis publicis ubique palam et manifeste proclamari ac promulgari, presentes vero post earum lecturam ubique reddi iubemus presentanti. Datum Bude die Dominico proximo in profesto beati Georgii martiris. Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo quinto, regnorum nostrorum Hungarie et Bohemie etc. anno nono. Ludovicus rex, manu propria.

(P. H.)

(Eredeti je hártján, a szöveg alatt papírral fedett piros pecséttel, gr. Dessewffy Aurél tulajdonában.)

XI.

Budán, 1525 április 9. II. Lajos királynak Dessewffy János és testvérei, valamint utódaik részére kelt nemességmegújító-, czimer- és pallosjogadományozó oklevele.

Nos Ludovicus Dei gratia Hungarie, Bohemie, Dalmatie, Croatie, Rame, Servie, Gallicie, Lodomerie, Comanie, Bulgarieque rex, necnon Slesie et Lucemburgensis dux, marchioque Moravie, et Lusacie etc. Tibi fidei nostro egregio *Johanni Desewffy de Czernek* comiti comitatus *de Posega*, cubiculario nostro, salutem, gratieque, et favoris nostri Regii incrementum. Cum principum, rerumque moderandarum fastigium tenentium status ex eo ampliari, elucescereque vel ipsa experientia testante consvevit, idque ac famam et gloriam eorum illustrandam plurimum accedere videatur, et subditorum suorum obsequiis ac meritis digna quadam trutinacione pensatis, quemque eorum non solum condignis ac debitis, verum plerumque majoribus honorum accessionibus regia liberalitate condonent, atque remunerent; ex hoc enim subditorum ipsorum animi ad promerenda ea, quibus sese cohonestatos a regia celsitudine conspiciunt, studiosius, acriusque inflammentur. Sane igitur nos attentis et consideratis fidelitate, et servitiis fidelibus multiplicis tuis, que sacre imprimis huius regni nostri Hungarie corone, et deinde Majestati nostre pro locorum et temporum varietate juxta tue possibilitatis exigentiam exhibuisti et impendisti, perspectis etiam clari-

tudine tuorum progenitorum, eorundemque predecessoris preclaris virtutibus, multiplicis obsequiorum generibus, quem sepius capitis periculum bello et armis adiisse banderiumque eterna laude ac memorabili victoria de medio Tartarorum immanissimorum fidei nostre christiane hostium salvum reportasse accepimus, propterque dum Tu certo iudicio in hoc officium comitatus *de Posega* per nos assumptus sis, et honorificentissime versatus, ideo ut Tu quoque in illo ordine eque, ut genitor tuus egregius condam *Franciscus Desewffy de Czernek* in eodem honore comitatus claruerit, dignitatem tuam conservares, sicuti nobis gratum existit, ita opportunum visum est, ut majora aduc (sic) et illustriora nostre erga te benivolentie argumenta extent. Unde volentes sub huiusmodi felicissimi regiminis nostri auspicio Te hoc honoris initio cohonestare, *Te et tui gratia Stephanum, Georgium, Franciscum, Nicolaum et Ladislaum Desewffy, germanos tuos uterinos, vestrosque heredes et posteritates universas*, quamvis alioquin ex nobili prosapia et antiquo neque insignibus carente stemmate oriundos de speciali gratia et nostre regie potestatis plenitudine rursus et de novo nobilitandos cetuique et numero verorum nobilium dicti regni nostri annumerandos et ascribendos (sic) duximus, ascribimusque et annumeramus presentium per vigorem; decernentes expresse, ut vos a modo imposterum veri nobiles prefati regni nostri habeamini, et reputemini, heredesque et omnis posteritas (sic) vestra habeantur et reputentur, omnibusque illis privilegiis, libertatibus et prerogativis, quibus ceteri veri nobiles huius ipsius regni nostri fruuntur et utuntur, vos quoque uti, frui et gaudere possitis, heredesque vestri universi et dicta posteritas possint et valeant. Et in signum huiusmodi vere nobilitatis vestre hec arma, sive nobilitatis insignia: Scutum videlicet triangulare coloris celestini, cuius campi clipei centrum continet dextram manum hominis armatam tenentem clavam, cuius vera denotatio est, quod predecessor progenitorum vestrorum, non perhorrens horrida bella Tartarorum adire subireque amputationem manus sue dextre, et alia vulnera mortalia ab eisdem hostibus suscepta, Banderium regni, quod tenuerit, salvum de medio cruentarum cedum reduxerit; cui quidem manui innovando superaddimus aquilam gerentem in capite coronam auream alys (sic) suis extensis, quo vos nostris hereditariis armis in signum singularis nostri amoris in vos fecimus participes. Pars superior clipei habet circa summitatem quadram lune et stellam a se distan-

tes eorum splendoribus rutilantes, supra clipeum stat galea erecta argenteo fulgore radians, a cuius cervice flores hinc inde veluti flatu violentiore agitati mutua sorte circumfunduntur; supra verticem galee est crista albo colore depicta, prout hec arma seu nobilitatis insignia in capite presentium literarum nostrarum suis appropriatis coloribus arte pictoria figurata sunt distinctius, et expressata. Animo deliberato et ex certa Majestatis nostre scientia vobis, vestrisque heredibus et posteritatibus universis dedimus et contulimus, imo ex abundantiori plenitudine nostre specialis gratie presentibus concedimus et elargimur ut vos heredesque vestri et posteritates universe huiusmodi pretacta arma seu nobilitatis insignia more aliorum verorum nobilium armis utentium a modo imposterum ubique in prelliis, hastiludiis, duellis, torneamentis, papilionibus ac aliis omnibus exercitiis nobilitaribus et militaribus nec non sigillis, anulis, velis, cortinis, tentoriis, domibus et generaliter in quarumlibet rerum et expeditionum generibus sub mere et sincere nobilitatis titulo, quali vos, vestrorumque heredes et posteritates cunctas ab universis et singulis cuiuscunque conditionis, status, dignitatis et preeminentie existant, insignitos et decoratos dici, nominari et teneri volumus atque etiam reputari: ferre et gestare, omnibusque et singulis gratiis, honoribus, indultis, libertatibus prerogativis et immunitatibus, quibus ceteri nobiles, milites et militares homines regni nostri armis utentes quomodolibet de jure, vel consuetudine usi sunt et gavis, uti, frui et gaudere possitis atque valeatis, de talismodique singularis et specialis nostre gratie antidoto merito exultetis et tanto ampliori studio ad honorem regie celsitudinis vestra de cetero solidetur intentio, quanto vos largiori favore regio et munere gratiarum conspiciatis esse preventos. Preterea cum enim sicuti regie interest sublimitati providere, et in terris suo principatui subiectis hominibus victum cum labore querentibus pax et securitas prebeat, malefactorum et nocivorum hominum perversitas et iniquitas deleatur, id quoque tibi *Johanni Desewffy ac per te prefatis tuis germanis uterinis, vestrisque heredibus et posteritatibus universis* de nostra regie potestatis plenitudine et gratia speciali annuendum et concedendum, plenamque et omnimodam auctoritatem et potestatem nostram in eo dandam et attribuendum (sic) duximus, imo annuimus et concedimus, damusque et atribuimus presentium per vigorem: ut vos in territorio universorum bonorum et possessionum vestrarum in quibuscunque

comitatibus regnorum nostrorum existentium habitarum patibulum, rotas, palos, ac aliorum tormentorum genera erigere, universosque fures, latrones, vespiliones, incendarios, intoxicatores, incantatrices, homicidas, aliosque quoscunque malefactores ubicunque in territorio bonorum ac possessionum vestrarum predictarum publice et manifeste locis sceleratis et maleficis deprehensos in persona detinere, detentosque, prout iuri videbitur, expediri, laqueari, rotari, decolare (sic), incinerare et iuxta eorum excessus et demerita condignis penis feriri et extinguere libere valeatis atque possitis, heredesque vestri et omnis posteritas possit et valeat. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes litteras nostras secreto sigillo nostro, quo ut rex Hungarie utimur, impendenti communitas vobis, heredibusque et posteritatibus universis duximus concedendas. Datum Bude Dominica Ramis Palmarum Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo quinto; regnorum nostrorum Hungarie et Bohemie etc. predictorum Anno Nono.

Ludovicus rex

manu propria.

(Eredetije hártján, vörös-zöld-kék sodrott selyemzsinórról függő ép pecsétel, gróf Dessewffy Aurél tulajdona.)

XII.

1525 szeptember 29. Buda. II. Lajos király vásárendélyező kiváltságlevele Cserneki Dessewffy János pozsegavármegyei főispán és kir. kamarás, és általa testvérei István, György, Ferencz, Miklós és László részére, melylyel Éleskő, máskép Bresthowcz nevű várnak gyarapítására országos vásárt enged, Thewrghowysthyé-nek pedig hetivásárt.

Nos Ludovicus Dei gratia rex Hungarie et Bohemie etc. Memorie commendamus tenore presentium significantes, quibus expedit universis, quod nos tum ad nonnullorum fidelium nostrorum humillime supplicationis instantiam per eos pro parte fidelis nostri egregii *Johannis Desewffy de Czernek* comitis comitatus de Posega cubicularii nostri propterea facte Maiestati, tum vero pro augmento et commodo castr

sui *Eleeskew* alio nomine *Brezthowcz*, necnon possessionis *Thewrghowysthye* vocate in eodem comitatu *de Posega* existentis, consequenterque colonorum et inhabitatorum eiusdem possessionis, aliarumque pertinentiarum dicti castri nundinas liberas annuales, sew fora libera annualia quolibet festo beati Martini episcopi et confessoris aliisque diebus ipsum festum beati Martini precedentibus et immediate sequentibus, ad id scilicet necessario aptis et sufficientibus omni anno: Item forum ebdomadale, quod ex annuentia legum alias in dicta possessione *Thewrghowysthye* feriis secundis celebrari solitum fuisse, sed tandem aboletum esse dicitur, iam nunc transsumentibus singulis diebus Dominicis omni septimana sub hiisdem libertatibus et prerogativis, quibus *nundine libere annuales* sew fora libera annualia sed et ebdomadalia aliarum civitatum, oppidorum et villarum sive possessionum huius Regni nostri celebrantur perpetuo *in predicta possessione Thewrghowysthye celebrari duximus* gratiose annuendas et concedenda, immo annuimus et concedimus presentium per vigorem. Quocirca vos universos et singulos mercatores, institutores, et forenses hominos, atque viatores quoslibet serie presentium affidamus, certificamus, quatenus ad prefatas nundinas liberas annuales, sew fora libera annualia sed et ebdomadalia libera per nos modo premissa in pretacta possessione *Thewrghowysthye* perpetuo celebrari commissas et concessa cum omnibus mercimoniis rebusque et bonis vestris venalibus quibuslibet libere, secure et sine omni pavore ac formidine rerum honorum et personarum vestrarum veniatis, properetis et accedatis, peractisque inibi cunctis negotiationibus, persolutis etiam debitis tributis vestris in similibus nundinis et foris exigi solitis, ad propria vel que malueritis loca redeatis, salvis semper rebus et bonis vestris permanentibus atque personis sub nostra protectione et tutela speciali presentibus prefato *Johanni Desewffy ac per eum Stephano Georgio Francisco Nicolao et Ladislao* fratribus suis uterinis ipsorumque heredibus universis in hac parte attributa. Et hec volumus per fora et alia loca publica, ubi necesse fuerit, palam et manifeste proclamari et promulgari facere. Presentibus perlectis exhibenti restituti. Datum Bude feria sexta in festo beati Michaelis archangeli; Anno Domini millesimo quingentesimo vigesimo quinto, regnorum nostrorum Hungarie et Bohemie etc. predictorum anno decimo.

Ludovicus rex manu propria.

(Eredetije hártján, a szöveg alatt papírral fedve volt pecsét nyomával, gr. Dessewffy Aurél tulajdona.)

XIII.

Dessewffy János az ő pozsegavármegyei főispánságáról, mely kiterjesztetik testvéreire és összes utódaikra is, Szapolyai János királytól királyi adománylevelet nyer. Esztergom, 1527 január 26.

Commissio propria domini Regis.

Nos Joannes Dei gratia rex Hungarie Dalmatie Croatie etc. Memorie commendamus tenore presentium significantes, quibus expedit universis: Quod nos de fide, fidelitate, animi integritate, ac rerum gerendarum peritia fidelis nostri egregii *Joannis Desewffy de Czernek* ad plenum confisi, medietatem illam honoris comitatus de Posega, quem et antea idem Joannes Desewffy vigore literarum serenissimi principis condam domini Ludovici regis, immediati predecessoris nostri felicis remiscentie in pargameno privilegialiter confectarum ac cirographo manus sue proprie roboratarum tenuit, simulcum omnibus solitis jurisdictionibus et proventibus suis eidem *Joanni Desewffy* et per eum *Stephano, Georgio, Francisco, Nicolao* et *Ladislao* fratribus suis uterinis ipsorumque heredibus universis ad hoc officium aptis et valentibus dandam duximus et conferendam. Ita tamen ut ipse, et dicti sui fratres et heredes ea omnia, que sui sunt officii et iurisdictionis ratione huiusmodi honoris comitatus fideliter diligenterque semper exequantur et curent exequenda; immo damus donamus et conferimus presentium per vigorem. Quocirca vobis fidelibus nostris egregiis et nobilibus universitati Nobilium predicti Comitatus *de Posega* ac aliis universis et singulis cuiusvis status et conditionis eiusdem comitatus hominibus harum serie firmiter precipiendo committimus et mandamus, quatinus habita presentium notitia, a modo imposterum quoad medietatem honoris annotati comitatus *de Posega* prefato *Joanni Desewffy* tanquam vestro vero et legitimo comiti suoque ac vicecomitis sui iudicio et iudicatu astare, ac in omnibus licitis et consuetis parere, obedire et obtemperare, proventus etiam et obventiones, ipsum ratione huiusmodi officiolatus concernentes, sibi administrare et per hos quo-

rum interest administrari facere modis omnibus debeatis et teneamini. Secus non facturi, presentibus perlectis exhibenti restitutis. In quorum premissorum testimonium presentes literas nostras privilegiales secreto sigillo nostro, quo ut rex Hungarie utimur, impendenti communitas prefato *Joanni Desewffy* ac dictis fratribus suis uterinis, ipsorumque heredibus universis duximus concedendas. Datum Strigonii in crastino festi conversionis Beati Pauli apostoli Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo septimo, regnorum nostrorum predictorum anno primo.

(Eredeti je hártján, zöld-kék-fekete sodrott selyemzsinórról függő ép pecsétel, gr. Dessewffy Aurél tulajdona.)

XIV.

I. Ferdinánd király adománylevele Podversa váráról és Szapolyai János soprony- és vasvármegyei részbirtokairól Dessewffy János és testvérei részére 1528 szeptember 8. Prága várában.

Nos Ferdinandus Dei gratia rex Hungarie et Bohemie etc. Infans Hispaniarum, Archidux Austrie etc. Memorie commendamus tenore presentium significantes, quibus expedit universis: Quod nos considerantes sinceram erga nos fidem, servitiaque fidelium nostrorum egregiorum *Joannis, Stephani, Georgii, Francisci, Nicolai* et *Ladislai Desewffy*, que iidem sacre imprimis prefati regni nostri Hungarie corone, deinde Majestati nostre maxima constantia exhibuerunt et impenderunt: imposterumque sunt exhibituri, *castrum* egregii quondam *Simonis Mersjth de Obrowacz Podversa* vocatum, in comitatu de *Posega* habitum simul cum oppidis et villis, possessionibusque et portionibus ac prediis et quibusvis juribus possessionariis ubicunque et in quibuscunque comitatibus existentibus et habitis ad idem castrum de jure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus, que per mortem et defectum seminis ejusdem ad nos, sacramque regni nostri Hungarie coronam devoluta esse perhibentur. Item portiones possessionarias *Joannis de Zapolya* comitis et woywode in possessionibus *Saarkand, Faraad, Njmithj, Sarood, et Zep lak* in *Soproniensi*; nec non *Semjjeen, Azzonfalwa, Mindzenth, et Chehj* vocatis in *Castri ferrei* comitatibus existen-

tes habitas, que tum alio quocunque titulo, tum presertim per manifestam notam et crimen ejusdem *Joannis* woÿvode ad predictam regni nostri coronam, consequenterque collationem nostram regiam juxta veterem et approbatam ejusdem regni nostri consuetudinem atque legem rite et legitime devoluta esse perhibentur et redacta. Item totum et omne jus nostrum regium, siquod in eodem castro *Podwersa*, oppidisque et villis ac possessionibus et juribus possessionariis ad idem castrum pertinentibus, et item portionibus possessionariis prefati *Joannis* comitis supranominatis qualitercunque haberemus, aut eedem nostram ex quibuscunque causis, viis, modis et rationibus concernerent Majestatem ac pariter cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, terris videlicet arabilibus cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, campis, fenetis, silvis, nemoribus, montibus, vallibus, vineis, vinearumque promonthoriis, aquis, fluviis, piscinis, piscaturis, aquarumque decursibus, molendinis, molendinorumque locis, generaliter vero quarumlibet utilitatum et pertinentiarum suarum integritatibus quovis nominis vocabulo vocitatis, sub suis veris metis et antiquis existentibus, premissis sic ut prefertur stantibus se habentibus, memoratis *Joanni, Stephano, Georgio, Francisco, Nicolao, et Ladislao Desewffy*, ipsorumque heredibus et posteritatibus universis dedimus, donavimus et contulimus. Imo damus, donamus et conferimus jure perpetuo et irrevocabiliter tenenda, possidenda pariter et habenda. Salvis juribus alienis. Harum nostrarum sigillo nostro Hungarico communitarum vigore et testimonio literarum mediante. Quas in formam nostri privilegii redigi faciemus, dum nobis in specie fuerint reportate. Datum in arce nostra Pragensi in festo nativitatis beate Marie virginis. Anno Domini millesimo quingentesimo vigesimo octavo. Regnorum nostrorum Hungarie et Bohemie etc. predictarum anno secundo.

Ferdinandus m. pr.

(Eredetiye hártján, előlapra nyomott piros pecsét nyomával, gr. Desewffy Aurél tulajdona.)

XV.

1531 november 19. Segesvár. Szapolyai János király a néhai Cserneki Borkaffy András fia Jánostól hűtlensége és martalóczkodása folytán elvett Tersztenicza várát, cserneki és terszteniczai rész-birtokait, valamint Felső- és Alsó-Lupina, Perussich, Zapola, Topolya, Bodowalcze, Dubochacz, Belosich, Mihalyevcze, Zelnachacz, Bilussa, Bercza, Dresnek, Zwethoyvamnye, Farkashegh, Bokwlya, Czothinczi és Isevnicza nevű rész-birtokokat Cserneki Dessewffy János pozsegavármegyei főispánnak, örököseinek és testvéreinek adománnyozza.

Commissio propria domini regis.

Nos Joannes dei gratia rex Hungarie, Dalmatie, Croatia etc. Memorie commendamus tenore presentium significantes, quibus expedit universis: Quod nos debitum, (ut decet) habentes respectum ad preclaram fidem fideliumque servitiorum gratissima cumulataque merita fidelis nostri egregii Joannis Desewffy de Czernek, comitis comitatus de Posega, que ipse sacre primum huius regni nostri Hungarie corone ac deinde Maiestati nostre pro locorum et temporum diversitate summa et fide et constantia exhibuit et impendit, totale castellum Therzthenacz vocatum in comitatu de Posega habitum, quod Joannis filii egregii condam Andree Borkaffy de Czernek prefuisset, sed ex eo, quod idem Joannes postposita fide sua christiana, in quam imperatori suo Christo semel juraverat, atque etiam fidelitatis sue immemor, qua nobis veluti vero legitimeque coronato regi Hungarie tenebatur, certos quosdam fures thurcicos marthalooz nominatos, qui christiane religionis utriusque sexus homines furtim rapere ac in miseram servitutem tradere solent, non solum hospitio sepenumero suscepisse, verum etiam huiusmodi sceleratis actibus illorum participem se prebuisse perhibetur, ad collationem nostre Maiestati rite et legitime devolutum extitisse dinoscitur, simulcum totalibus portionibus possessionariis in possessionibus Czernek et Therzthenjicza predictis, necnon Felsew et Also Ljppijnje, Perwchjczy, Zapola, Thopola, Bodowalcz, Dobochoacz, Belossewcz, Mijhaljowcz, Zelnachacz, Bilissj, Bercza, Dresnek, Zwethojwamnje,

Farkashegh, Bokwlja, Czozhjncz et Isanowcz alysque universis villis, possessionibus, prediis, portionibus et juribus possessionariis ad idem castellum ab olim et de jure pertinentibus ac pariter cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, terris scilicet arabilibus cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, campis, fenetis, silvis, nemoribus, montibus, vallibus, vineis, vinearumque promontoriis, aquis, fluviis, piscinis, piscaturis, aquarumque decursibus, molendinis, et eorundem locis, generaliter vero quarumlibet utilitatum et proventuum integritatibus quovis nominis vocabulo vocitatis, sub suis veris et antiquis metis existentibus, premissisque sic ut prefertur stantibus et se habentibus, memorato *Joanni Desewffy* suisque heredibus, et fratribus carnalibus universis dedimus, donavimus et contulimus, immo damus, donamus et conferimus jure perpetuo et irrevocabiliter tenendas possidendas pariter et habendas, salvo jure alieno, harum nostrarum vigore et testimonio litterarum mediante, quas in formam nostri privilegii redigi faciemus, dum nobis in specie fuerint reportate. Datum in civitate nostra *Segeswar* in festo beate Elisabeth vidue. Anno domini millesimo quingentesimo tricesimo primo. regnorum vero nostrorum anno sexto.

(Eredetije papiron, előlapra nyomott piros pecsét nyomával, gr. Desewffy Aurél tulajdona.)

XVI.

1536 április 4. Pozsony. Thurzó Elek országbiró és királyi helytartó a néhai Orbovai István fia Péter leányának Borbálának magvaszakadása által a királyra szállott Dobochoacz, Beochya, Pozada, Dresnek, Mellike és Polyana nevű pozsegavármegyei rész-birtokokat összes tartozékaival együtt Cserneki Desewffy Lászlónak és utódainak adományozza.

Nos comes Alexius Thurzó de Bethlenfalwa, judex curie et locumtenens serenissimi principis et domini domini Ferdinandi divina favente clementia Romanorum, Hungarie et Bohemie etc. regis, infantis Hispanorum, archiducis Austrie etc. Memorie commendamus tenore presen-

tium significantes, quibus expedit universis, quod nos consideratis fidelitate et servitiis egregii *Ladislai Desewffy de Czernek*, que idem sacre imprimis huius regni Hungarie corone et deinde prefate regie Maiestati, domino nostro clementissimo iuxta sue possibilitatis exigentiam exhibuit et impendit, totales portiones possessionarias in possessionibus *Dobochacz, Bwchja, Pozada, Dresnek, Melljke et Poljana* vocatis omnino in comitatu *de Posega* existentes habitas, que nobilis condam domine *Barbare* filie olim *Petri* filii condam *Stephani de Orbowa* pre-fuisse, sed per mortem et defectum seminis eiusdem domine ad sacram huius regni Hungarie coronam, consequenterque collationem regiam iuxta approbatam huius regni consuetudinem rite et legitime devolute esse perhibentur et redacte, simulcum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, terris scilicet arabilibus cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, campis, fenetis, sylvis, nemoribus, montibus, vallibus, vineis et promontoriis, aquis, fluviis, piscinis, piscaturis, aquarumque decursibus, molendinis, et eorum locis, generaliter vero quarumlibet utilitatum et pertinentiarum suarum integritatibus quovis nomine vocitatis, sub suis veris et antiquis metis existentibus, premissis sic ut prefertur stantibus et se habentibus, memorato *Ladislao Desewffy* suisque heredibus et posteritatibus universis auctoritate per prefatum dominum nostrum regem in hac maiestatis sue absentia nobis gratiose concessa et attributa dedimus, donavimus, et contulimus, imo damus, donamus et conferimus jure perpetuo et irrevocabiliter tenendas possidendas pariter et habendas salvo jure alieno, harum nostrarum, quas prefatus dominus noster rex in formam privilegii sui redigi faciet, dum Maiestati sue in specie fuerint reportate, vigore et testimonio litterarum mediante. Datum Posonii feria tertia proxima post dominicam Judica. Anno domini millesimo quingentesimo tricesimo sexto.

Ad commissionem propriam domini locumtenentis regie maiestatis.

Correcta in dictione: integritatibus.

(Eredeti je papiron, a szöveg alatt az országbirónak papirral fedett, ismert gyűrűpecsétje. Gróf Dessewffy Aurél sajátja.)

XVII.

I. Ferdinánd király Cserneki Dessewffy Jánosnak és általa testvéreinek új adománylevelet ad Tarkeő váráról és a hozzátartozó sáros-, abauj- és szepesvármegyei birtokokról Bécs, 1558 április 23-án.

Nos Ferdinandus divina favente clementia electus Romanorum imperator semper augustus, ac Germaniæ, Hungariæ, Boemiæ, Dalmatiæ, Croaciæ, Sclavoniæ, Ramæ, Serviæ, Galliciæ, Lodomeriæ, Comaniæ, Bulgariæque rex etc. infans Hispaniarum, archidux Austriæ, dux Burgundiæ, Brabantiæ, Styriæ, Carinthiæ, Carniolæ, marchio Moraviæ etc. Memoriæ commendamus tenore presentium significantes, quibus expedit universis: Quod cum regnum nostrum Hungariæ his superioribus disturbiorum annis ab obitu serenissimi principis domini quondam Ludovici, Dei gratia regis Hungariæ et Boemiæ, felicitis recordationis, prædecessoris et sororii nostri charissimi, vivente adhuc quondam Joanne rege, intestinis, seditionibus, factionibusque et tumultibus vastaretur et diriperetur, nos tanquam pius et benignus princeps et rex eiusdem regni Hungariæ ex suscepti regiminis nostri officio, summis votis et toto animi nostri desiderio omnes iustas et christiano principe dignas vias et rationes quæsivimus et adhibuimus, quo regnum ipsum nostrum Hungariæ et partes ei subiectas ab huiusmodi intestinis seditionibus, dissensionibus et periculis eliberaremus, ac in pacem et unionem, optatamque tranquillitatem, auspice Deo, deduceremus; ultimatim vero hoc felix et salubre propositum nostrum, post multos et varios tractatus cum regina Isabella relicta vidua et filio dicti Joannis regis habitos eo perduxeramus, ut pax et concordia diu desiderata inter nos transigeretur et concluderetur, adeo, ut ipsa regina Isabella et filius eius sacram dicti regni nostri Hungariæ coronam de suis manibus Maiestati nostræ libere reddiderint, ac reliquias eiusdem regni nostri Hungariæ et partes regni nostri Transylvaniæ, quas tum adhuc in manibus habebant, Maiestati nostræ sponte et realiter cesserint ac resignaverint, seque in ducatus illos, quos nos in Slesia, iuxta prædictæ pacis et concordiæ conditiones eisdem contuleramus, moratu-

ros receperint, sicque nos maximis curis et laboribus, non sine ingentibus etiam sumptibus, totum regnum nostrum Hungariæ cum Transylvania et partibus ei subiectis pacificaveramus, ac in manus et obedientiam nostram receperamus. Verum deinde præfata regina Isabella et filius eius violatis pacis et concordiae fœderibus, subordinatis etiam certis factionibus, turcicoque freti patrocínio, in prædictum regnum Transylvaniæ reverti ac subintrare, et illud in suam potestatem recipere et deveniri facere curaverunt, nonnulli quoque ex magnatibus et proceribus regni nostri Hungariæ, postposita fide et fidelitate eorum Maiestati nostræ et sacræ coronæ regni nostri Hungariæ debita, sponte eisdem reginæ Isabellæ et filio eius adherentes, contra Maiestatem nostram insurgere, armaque sumere, nobiles regnicolas et etiam miseram plebem regni nostri Hungariæ deprædari et vastare, ecclesias Dei diripere, castra nostra regia ac castella et munitiones fidelium nostrorum interciperere et per hoc publicum statum nostrum ac coronæ et regni nostri Hungariæ prædicti inturbare, notamque perpetuæ infidelitatis per hoc incurere non sunt veriti. Inter quos egregius *Georgius filius olim Nicolai de Tharcza*, tum adhuc supervivens, huiusmodi factioni reginæ Isabellæ et filii sui adherens, premissa mala contra Maiestatem nostram et fideles nostros regni Hungariæ perpetrare temerario modo ausus est. Nos igitur ex suscepti regiminis nostri officio volentes defensionem fidelium regnicolarum nostrorum ac conservationem ditionis nostræ Hungariæ succurrere ac temeritatem maleficiaque dictorum rebellium factiosorum, infidelium scilicet nostrorum reprimere, misso ad eas partes equitatus levis et gravis armaturæ ac peditatus exercitu, inter alia arcem præfati Georgii Tarczay *Tharkew* vocatam in comitatu *de Saros* exstructam obsidere ac expugnare fecimus, eamque cum omnibus oppidis, villis, possessionibus, prædiis portionibusque et quibuslibet juribus possessionariis ad eandem arcem pertinentibus, tam in dicto *de Sáros*, quam etiam in *Abaugvariensi* et *Scepusiensi* comitatibus habitis fidei nostro magnifico *Joanni Desewfj de Czernek*, magistro curiæ ac præfecto cameræ nostræ Hungariæ et consiliario nostro, et per eum *Ladislao Desewfy* fratri et *Margarethæ* sorori suis carnalibus, necnon *Georgio Gjletfj* ex generosa domina *Anna Desewfj*, ac *Georgio* et *Stephano Tahj* ex domina *Dorothea* similiter *Desewfj* sororibus eiusdem *Joannis Desewfy* carnalibus progenitis, ipsorumque heredibus et posteritatibus universis, pro fidelibus eiusdem *Joannis Desewfy* servitiis

vigore aliarum literarum nostrarum donationalium superinde confectarum per præmissam notam infidelitatis dicti *Georgii Tarczay* in perpetuum dederamus, donaveramus, et contuleramus, *arcemque ipsam Tarkeu* vi, ut premissum est, expugnatam, et in manibus nostris regiis existentem demoliri, et deinde simulcum prefatis suis pertinentiis manibus ipsius *Joannis Desewfy* realiter et cum effectu dari et assignari feceramus. Postea autem *Georgius Tarczay* suam rebellionem et infidelitatem contra Maiestatem nostram continuare non cessans, una cum certo numero exercitus equitatus et peditatus dictæ reginæ *Isabellæ* et filii sui, ac cum aliis nonnullis rebellibus et infidelibus nostris factioni eorundem adherentibus, ad obsidendum *castellum*, quod in oppido *Zewlews* in comitatu *de Ugocha* pro defensione et conservatione ditionis nostræ regiæ per nostros erectum fuerat, et nostro nomine per milites nostros tenebatur, apertis armis progredi non est veritus, ubi idem, dum ad capiendum castellum insultum faceret, globo pixidis interfectus, rebellionis et infidelitatis suæ meritas penas persolvens, ab hac luce absque heredibus decessit, et per hoc titulo quoque defectus seminis eiusdem *Georgii Tarczay* prædicta arx *Tarkeu* una cum præactis universis bonis et quibuslibet juribus possessionariis ipsius *Georgii Tarczay* ad ipsam arcem pertinentibus in præscriptis comitatibus dicti regni nostri Hungariæ existentibus habitæ ad sacram dicti regni nostri Hungariæ coronam, consequenterque collationem nostram regiam rite et legitime iterum devoluta esse perhibetur et redacta. Nos igitur attentis et consideratis prænotatis fidelibus et multiplicibus servitiis dicti *Joannis Desewfy*, quæ ipse a multis iam annis in curia nostra regia perseverando nobis et sacræ regni nostri Hungariæ coronæ integra fide ac constantia prestitit et exhibuit, quorum respectu ipsum nos primum quidem ad officium baronatus magistri curiæ nostræ ac consiliariatus, deinde vero ad præfecturam cameræ nostræ Hungariæ gratiose promovimus. Attento et considerato, quod egregii olim *Georgius, Franciscus*, et dictus *Ladislaus Desewfy de dicta Czerneki fratres eiusdem Joannis Desewfy carnales et uterini*, in fidelibus servitiis nostris et regni nostri præfati, in diversisque expeditionibus nostris tam *contra Turcas christiani nominis hostes publicos, quam etiam alios adversarios nostros fideliter et strennue dimicantes mortem oppetiissent*, quæ quidem fidelia eorum servitia licet longe maiore gratia nostra regia digna forent, volentes tamen aliqua saltem benevo-

lentiae nostrae regiae remuneratione recognoscere, praetactam arcem *Tarkew* demolitam, in praetacto comitatu *de Saros* existentem simul cum oppido *Héthhas*, ac possessionibus *Tarcza*, *Krijwan*, *Lubotina*, *Chernjcz*, *Jeztreb*, *Kijowa*, *Tarkew*, *Luchka*, *Chervenicza*, *Volja*, *Dzacz*, *Vjzoke*, *Krijwjanj*, *Torjssa*, *Olshe* et *Zljunjk* vocatis omnino in comitatu *de Saros* existentibus, ad praedictam arcem *Tarkew* de iure et ab antiquo pertinentibus, praeterea similiter possessionibus *Njres* in eodem *de Saros*, ac *Makrancz*, *Zakal* et *Czech* in *Abauywariensi*, necnon portionibus possessionariis *Nagylumnicza* et *Hunis* vocatis in *Scepusiensi* comitatibus existentibus et habitis, similiter ad dictam arcem *Tarkew* ab olim spectantibus, nunc tamen apud alienas manus pignori habitis; necnon aliis omnibus villis, possessionibus, praediis, portionibus, et quibuslibet iuribus possessionariis tam in praedictis, quam alias ubivis et in quibuscunque comitatibus regni nostri Hungariae existentibus et habitis, ad praedictam arcem *Tarkew* de iure, ut premissum est, et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus, ac pariter cum cunctis earundem et eorundem utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, terris scilicet arabilibus cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, campis, sylvis, nemoribus, montibus, collibus, vallibus, vineis, vinearumque promontoriis, aquis, fluviis, piscinis, piscaturis, aquarumque decursibus, molendinis, et eorum locis, theloneis et tributis, generaliter vero quarumlibet utilitatum et pertinentiarum suarum integritatibus quovis nominis vocabulo vocitatis, ad eandem et easdem de jure et ab antiquo pertinentibus et pertinere debentibus, sub suis veris metis, et antiquis limitibus existentibus, premissis quoque titulo defectus seminis ipsius *Georgii Tarczay*, infidelis nostri, totum insuper et omne jus nostrum regium, si quod in sepe nominata arce demolita *Tarkew* ac oppidis, villis, possessionibus, praediis, portionibus, et quibuslibet iuribus possessionariis ad eandem arcem ab antiquo spectantibus et pertinentibus etiam aliter qualitercunque haberemus, aut nostram ex quibuscunque causis, viis, modis et rationibus concernerent Maiestatem, praemissis sic ut praefertur stantibus et se habentibus, memorato *Joanni Desewfy* et per eum *Joanni, filio dicti quondam Ladislai Desewfy fratris sui*, ac dominabus *Annae*, quondam *Georgii Gjletfj*, *Margarethae*, olim *Ladislai Orbañ* et *Dorotheae*, quondam *Stephani Tahj* relictis sororibus carnalibus, necnon *Georgio Gjletfj* ex *Anna*, ac *Georgio* et *Stephano Tahj* ex praefata domina *Dorothea* progenitis, ipsorumque heredibus

et posteritatibus masculini sexus, illis extantibus, defficientibus vero, etiam feminini sexus universis, *denuo* dedimus, donavimus et contulimus, imo damus, donamus et conferimus jure perpetuo et irrevocabiliter tenendas, possidendas pariter et habendas, salvo jure alieno. Harum nostrarum secreto sigillo nostro, quo ut rex Hungariæ utimur, impendenti communitarum vigore et testimonio literarum, quas in formam privilegii nostri redigi faciemus, dum nobis in specie fuerint reportate. Datum in civitate nostra Vienna, vigesimatertia die mensis Aprilis, anno domini millesimo quingentesimo quinquagesimo octavo, regnorum nostrorum Romani vigesimo octavo, aliorum trigesimo secundo, electionis vero nostræ imperatoriæ primo.

Ferdinandus mp.

Nicolaus Olahus

Strigoniensis mp.

Joannes Listhius mp.

Hátlapján: Registrata folio 375 anno Domini 1558.

(Eredetije hártján, zöld-fehér-vörös sodrott selyemzsinorról függő kisebb pecséttel, a Dessewffy grófok finta levéltárában.)

XVIII.

Dessewffy János levele Miksa cseh királyhoz Nádasdy Tamás nádor és Mérey Mihály érdekében. 1559 márczius 15. Pozsony.

Serenissima Regia Maiestas,

Domine domine clementissime.

Fidelium servitiorum meorum in gratiam Ser. Maiestatis Vestræ humillimam et perpetuam subiectionem. Spectabilis et magnificus dominus *Thomas de Nadasd*, palatinus regni Hungariæ et locumtenens Sacratissimæ Cæs. Maiestatis, domini mei clementissimi, significavit mihi, se apud Maiestatem Vestram humillime supplicasse, uti Maiestas Vestra S. pro sua regia benignitate, proque perpetuis suis servitiis dignaretur Sua Regia et filiali promotione et commendatione apud præfatum Sacratissimum Cæs. Maiestatem efficere, ut Sua Maiestas Cæsarea arcem *Beszthercze*, si ad Maiestatem Suam devoluta esse jure decreta fuerit, ipsi domino palatino, vel perennali, vel pignoratitio jure, aut si omnino aliter fieri non posset, vel saltem pro officio sibi conferre, ut

in his periculosus temporibus, metu tanti hostis totius Reipublicæ Christianæ, dominam consortem et filiolum suum in ea arce a Turcica tyrannide adhuc aliquantulum remotiore et securiore collocare posset, dum solus ipse in sua persona in servitiis Maiestatis Vestræ et regni sui etiam cum discrimine capitis et vitæ suæ occupari et versari deberet. Idem dominus palatinus petiit me quoque humillimum Vestræ Maiestatis servitorem, et in huius supplicationis suæ commendationem ego quoque ad Maiestatem Vestram scriberem et supplicarem, et licet ego minimus servitorum Vestræ Maiestatis, imparem me tanto negotio sciam, nihilominus tamen non potui domino palatino denegare, quin ad petitionem suam has meas humillimæ supplicationis literas ad Maiestatem Vestram scriberem, et supplicarem, prout et subiectissime supplico (salvo tamen semper prudentissimo Maiestatis Vestræ iudicio) dignetur Maiestas Vestra pro consequenda hac supplicatione eiusdem domini palatini, tanquam probi et boni et fidelis veterani servitoris Maiestatis Vestræ, apud Sacratissimam Cæs. Maiestatem sua regia ac filiali autoritate et promotione adesse, ut idem dominus palatinus hac sua imperatoria gratia consecuta, prout et hactenus, ita etiam in posterum perpetua fidelitate et servitiis, vitæ etiam et capitis discrimine Suæ Sacr. Cæs. Maiestati, et etiam Vestræ Maiestati in omnem rerum et temporum eventum apud Maiestates Vestras hanc gratiam promereri studeat.

Egregius quoque *Michael de Mere*, similiter veteranus servitor Vestræ Maiestatis, cuius pauca bona, quæ ex gratia Sacr. Cæsareæ Maiestatis habet, periculo fere exposita habet, supplicat Maiestati Vestræ, ut arx *Hrjtho* cum suis pertinentiis, pro pecunia, eo pretio, quo aliis vendi posset, sibi conferretur, pro quo etiam Maiestati Vestræ humiliter supplico, nam et is a multis annis fideliter inservivit et postea pro suo posse constanter inserviet Sacr. Cæsareæ et Maiestati Vestræ.

Quod autem has literas manu mea non subscripserim, supplico Maiestati Vestræ, dignetur mihi clementer ignoscere, mea enim maledicta podagra et chyragra id me facere non admiserunt. Servet Maiestatem Vestram Regiam Deus opt. max. ad vota sua felicissimam que diutissime. Posonii die 15. Martii anno domini 1559.

Ser. Mti Vræ

fidelis et humillimus servitor
Joannes Desewffy

Külczim; Serenissimo Principi et domino domino Maximiliano Dei gratia regi Boemiæ, archiduci Austriæ, duci Burgundiæ etc. Domino meo clementissimo.

(Eredetiye Bécs. Közös pénzügyi levéltárban, Hungarica fasc. 14344.)

XIX.

Cserneki Desseffy Ferenczet s feleségét Lengyel Zsófiát, valamint az ő utódaikat I. Lipót király a magyar bárói, vagyis mágnási méltóságra emeli. Bécsben, 1666 február 18.

Leopoldus divina favente clementia electus Romanorum Imperator semper augustus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiae, Sclavoniæ, Ramæ, Serviæ, Gallitiæ, Lodomeriæ, Cumania, Bulgariæque etc. Rex, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Brabantia, Styriæ, Carinthiæ, Carniole, Marchio Moraviæ, Dux Luxemburgæ ac superioris et inferioris Silesiæ, Wierthembergæ et Thekæ, Princeps Sveviæ, Comes Habsburgi, Tyrolis, Ferreti, Kiburgi et Gortia, Lantgravius Alsatia, Marchio Sacri Romani Imperii supra Ansum Burgoviæ, ac Superioris et Inferioris Lusatia, Dominus Marchiæ Sclavonicæ, Portus Naonis et Salinarum etc. Tibi fideli nostro Egregio Francisco Desseffy seniori de Csernek salutem, et gratiæ nostræ cæsareæ atque regiæ continuum erga Te incrementum. Quum potestas imperatorum et regum, ac principum clarissimorum dignitas non solum ad tuenda regna et imperia, legumque defensionem a Deo optimo maximo constituta sit, verum etiam ut fideles, ac generosos subditos, quorum studio, opera, labore et servitiis ipsi principes ditiones suas divina ordinatione constituere, augereque et conservare soliti sunt, condignis præmiis, honoribus et privilegiis non modo propense prosequatur, ac uniuscuiusque virtuti convenienter respondeat, sed etiam partos a prædecessoribus principibus honores ac titulos confirmet. Quod tametsi ex quodam debito principum officio, et velut generali regnantium ordine ita fieri soleat, tamen nos partim ex eo, partim ex nostra quoque clementia eos amplioribus honoribus evehendos, et clarioribus donis condecorandos, ac in antiquis ipsorum prærogativis fulciendos esse

censemus, qui virtutum meritis, fidelibus obsequiis, pronisque affectibus, et devotis servitiorum studiis, atque propriis, et zelosis actibus, cæteris præeunt. Et hoc ordine rerum observato subditorum animi, veluti acri stimulo ad præclara virtutis et immortalitatis studia procul dubio exstimulari, incitarique consveverunt. Cum itaque harum rerum consideratio animo nostro hæreat, *Tu Francisce Deseoffy senior de prænotata Csernek* pro re præsentî, dignus nobis occuristi, quem cæsarea regiaque nostra clementia, et munificentia, exigentibus id virtutum tuarum meritis, propense ornaremus, denuoque claros prosapiæ tuæ titulos eveheremus. *Tu* siquidem et maiores, progenitoresque tui, ex celebri, et ab aliquot iam sæculis durante familia, quæ et aliquin, uti principibus charas, ita de patria quoque benemeritos plurimos, heroica virtute pollentes, in variisque dignitatibus constitutos magnates et baronatus titulo gaudentes, ipsique patriæ utiles produxit viros, originem ducens, illorumque vestigiis insistens, diversis in occasionibus fidelitatem ac fidelia servitia tua sacræ primum regni nostri Hungariæ coronæ, augustissimæque domui nostræ Austriacæ præstitisti, per hocque *Te* nobis gratum reddidisti, ac quemadmodum de *Te* persvasum habemus, imposterum quoque præstare et exhibere, *Te*que nobis gratum reddere non cessabis. Proinde *Te Franciscum Deseoffy seniore* *de præmemorata Csernek* alias etiam, *uti præmittitur, ex Magnatum familia ortum*, quo et posteritatibus tuis ad virtutes amplectendas et benemerendi studia consecranda calcar et incitamentum addatur; ac per *Te Sophiam Lengyel de Thoty*, consortem tuam, *vestrosque* hæredes et posteritates utriusque sexus universos ex certa nostra scientia motuque proprio, *denuo in ordinem, numerum, consortiumque et album annotati regni nostri Hungariæ, et partium ei subiectarum Baronum, seu Magnatum*, cera rubra in litterarum suarum obsignatione utentium, *evehendum, aggregandum, annumerandosque et cooptandos duximus*. Volentes et per præsentis decernentes, ut *Tu Francisce Deseoffy senior de totiesfata Csernek* et *coniunx Tua Sophia Lengyel, de prætacta Thoty*, vestrique hæredes, et posteritates utriusque sexus universi a modo, *sed et ab antiquo* deinceps futuris et perpetuis semper temporibus omnibus illis gratiis, privilegiis, honoribus, indultis, immunitatibus, libertatibus et exemptionibus, quibus cæteri antelati regni nostri Hungariæ, partiumque ei subiectarum barones, seu magnates, sive de iure, sive de antiqua consuetudine, aut aliter qualitercunque utuntur et fruuntur,

tam intra, quam extra judicia et comitia, aut alias ubivis uti, frui et gaudere, literas vestras quascunque cera rubra, instar aliorum baronum, seu magnatum munire possitis ac valeatis. Imo evehimus et aggregamus, annumeramusque et cooptamus. Harum nostrarum secreto sigillo nostro, quo ut rex Hungariæ utimur, impendenti communitarum vigore et testimonio literarum. Datum per manus fidelis nostri nobis sincere dilecti, reverendissimi in Christo patris domini Georgii Szelepchény archiepiscopi ecclesiæ metropolitanæ Strigoniensis, locique et comitatus ejusdem supremi, ac perpetui Comititis, primatis Hungariæ, legati nati, summi secretarii, et cancellarii, ac consiliarii nostri intimi etc. in civitate nostra *Vienna Austriae, die decima octava mensis Februarii Anno Domini millesimo sexcentesimo sexagesimo sexto*. Regnorum nostrorum Romani octavo, Hungariæ et reliquorum undecimo, Bohemiæ vero anno decimo. Reverendissimo ac venerabilibus in Christo patre ac domino prænominato Georgio Szelepchény, dictæ Metropolitanæ Strigoniensis archiepiscopo, Colocensis et Bacziensis ecclesiarum canonicè unitarum archiepiscopatu vacante, Thoma Pálffy, ab Erdeod electo Agriensis, Petro Petretich Zagrabiensis, episcopatu Nitriensi vacante, Georgio Bársony Váradiensis, similiter Georgio Széchény electo Jauriensi, Francisco Tolnay electo Transylvaniensis, Stephano Sennyey de Kiss Sennye electo Weszprimiensis, Francisco Szeghedy Vacziensis, fratre Hiacyntho Macripodáry electo Chyanadiensis, altero fratre Joanne Salix Quinqueecclesiensis, itidem Joanne Szmolianovich, electo Segniensis et Modrusiensis, sedibus episcopatum Sirmiensi et Samandriensi vacantibus, Francisco Gorup, electo Novensis, Joanne Andrea à Sternbergh electo Scopiensi, Matthæo Szentthamássy electo Corbaviensi, sedibus episcopatum Tininiensis et Scardonensis pariter vacantibus, tertio fratre Matthæo Benlich, electo Bosnensis, et Georgio Berdoczy electo Rosonensis ecclesiarum episcopis, ecclesias Dei fœliciter gubernantibus. Item spectabilibus ac magnificis Comite Francisco Wesseleny de Hadad, perpetuo in Murány, regni nostri Hungariæ palatino, comite altero Francisco de Nádasd, perpetuo terræ Fogharas, iudice curiæ nostræ regiæ per Hungariam, Comite Petro à Zrinio, annotatorum regnorum nostrorum Dalmatiæ, Croatiae et Sclavoniæ bano, comite Adamo Forgach de Ghymes Tavernicorum, officio agazonum vacante, comite Nicolao Pálffy à præfata Erdeod, cubiculariorum, comite æque Nicolao Draskovith de Trakostyan janitorum, comite Georgio Illésházy

perpetuo à Trinchin dapiferorum, officio pincernarum vacante, comite Paulo Eszterházy de Galantha curiæ nostrorum regalium in Hungaria magistris, ac mentionato Comite Nicolao Pálffy à memorata Erdeod comite Poseniensi, cæterisque quamplurimis sæpefati regni nostri Hungariæ comitatus tenentibus et honores. *Leopoldus* m. pr. *Georgius Szelephény* archiepiscopus Strigoniensis m. pr. *Stephanus Orbán* m. pr.

(Eredetije meggyszinbársonyba kötött könyvalakban, hártýára írva aranyozott rézsinoron függő pecséttel, gróf Dessewffy Aurél tulajdona.)

XX.

Mária Terézia Dessewffy Sámuelnek és utódainak a magyar bárói rangot és méltóságot adományozza. Bécs. 1756 márczius 30

Nos Maria Theresia divina favente clementia Romanorum imperatrix, Germaniæ, Hungariæ et Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclavoniæ, Ramæ, Serviæ, Gallitiæ, Lodomeriæ, Cumania, Bulgariæque Regina, Archi-Dux Austriæ, Dux Burgundiæ, Brabantia, Superioris et Inferioris Silesiæ, Mediolani, Styriæ, Carinthiæ, Carniolia, Mantuæ, Parmæ, Placentiæ, Limburgiæ, Lucemburgiæ, Geldriæ et Würthembergiæ, Princeps Sveviæ, Marchio Sacri Romani Imperii Burgoviæ, Moraviæ, Superioris et Inferioris Lusatia, Comes Habsburgi, Flandriæ Tyrolis, Ferretis, Kyburgi, Goritiæ, Gradiscæ et Arthesiæ, Landgravia Alsatia, Comes Namurci, Domina Marchiæ Sclavonica, Portus Naonis, Salinarum et Mechliniæ, Dux Lotharingiæ et Barri, Magna Dux Hetruræ etc. Tibi fideli nostro nobis dilecto Egregio *Samueli Dessewffy de Csernek* salutem, et gratiæ nostræ cæsareo regiæ continuum erga Te incrementum. Laudatissima fuit a multis sæculis majorum nostrorum gloriosissimorum Hungariæ regum consuetudo, ut quos de origine claros, et vitæ integritate conspicuos, atque virtutum ornamentis cumulate præditos, rebusque insuper præclare gestis insignitos, fideque ac sinceritate spectatos animadverterent, eos præ cæteris gratia sua fovendos, novisque honoribus ac dignitatibus munificentia sua decorandos susciperent. Id vero non solum hanc ob causam, ut ii meritis suis condignos honores, virtutique præmia ex augusta benignitate sese

consecuturos esse certo intelligerent, sed et posteri eorum majoris domesticæ laudis tuendæ, propagandæque studio allecti, ad paria virtutis, et veræ gloriæ capessendæ conamina totis viribus, plenoque cursu alacriter contenderent; hoc enim boni vel maxime summa regum et principum fastigia in præcellendo privatos quosve obtinere videntur, quod eorum probatis, et benemeritis viris, ac subditis remunerandi et honestandi, largiendique facultas sit uberior, nulla namque est virtus, quæ in augendis studiis, conciliandisque hominum animis principum munificentia sit præstantior et excellentior; hinc apud priscos orbis terrarum moderatores, qui ab ortu et occasu imperii metiebantur terminos, nihil benignitate, nil munificentia aut antiquius, aut æstimabilius habebatur, quo eorum laus et gloria, quæ in viris benemeritis honore et dignitate cumulandis quam maxime affulgere soleret, longe lateque propagaretur. Unde et nos, quæ dei ter optimi maximi nutu cætera inter regna et ditiones celebris ac pervasti quoque Hungariæ regni habenas jure hæreditario feliciter gerimus, nihil prius antiquiusque ducimus, quam præclara antecessorum nostrorum divorum quondam imperatorum et Hungariæ regum instituta et vestigia tum in aliis, cum vero hac ipsa in parte firmiter imitari, fidelesque nostros de nobis et republica christiana benemeritos ac virtutis colendæ studiosos gratia et favore nostris prosequi, adeoque commodis, et ornamentis eorum juvandis, promovendisque intentæ esse consuevimus, ut, quod nos perspectum habemus, id non minus ad rempublicam christianam fovendam, Majestatisque nostræ splendorem magis illustrandum pertinere, si vel ea ratione honestæ cupiditatis igniculis, alias mortalium animis a natura inditis fomitem addiderimus, virtutisque decus perpetuo beneficentiæ nostræ pignore posteritatis memoriæ commendatum uberiori regiæ benignitatis beneficio adornaverimus, ut hoc ordine observato, animi eorum veluti acri quodam stimulo gratiarum memores, ad fidelem in occasionibus quibusvis pro republica christiana, sacraque regni nostri Hungariæ corona fovenda præstandam operam, præclaraque virtutis et fidelitatis studia tanto ferventius incitari valeant, et denique, ut splendor cæsareæ et regiæ celsitudinis tanto latius pateat, diffusiusque per orbem propagetur. Quorum consideratio dum animo nostro fixius inhæret, *Tu Samuel Dessewffy de Csernek* pro re præsentis dignior nobis occuristi, quem cæsarea regiaque munificentia nostra benigne exornaremus; tu enim tum in majoribus

tuis et antenatis, tum propria jam virtute partis singularibus de sacro regni nostri diademate, serenissimisque eodem insignitis et coronatis regibus, augustaque domo nostra Austriaca, ac jam Majestate quoque nostra et bono publico gaudes ornarisque meritis; quandoquidem sub serenissimo quondam Hungariæ rege Ludovico Primo de eodem et regni nostri sacra Corona præclara fidelitatis zeli que benemerendi specimina exhibentes antenati tui, eo fervore patriam suam adversus naturalem christiani nominis hostem tutati sunt, ut extincto ad Mohácsium rege non plures, quam duos fortuna belli superstites servarit, amissis tunc arcibus et dominiis, quæ liberalitate regum habebant. Hi porro superstites duo Dessewffy gloriosæ memoriæ prædecessoris nostri Ferdinandi Primi partes ea iterum fide, et fidelitate secuti sunt, ut alter eorum honore magistri curiæ regiæ, officio consiliariatus, ac demum cameræ Poseniensis præfectura decorari meruerit, alter immatura quidem morte præventus, eos tamen reliquit posteros, qui continua serie erga augustam domum nostram Austriacam illibatam semper servarunt fidelitatem, malueruntque in diversis regionibus penes legitimos reges suos fundere sanguinem, privari pro fidelitate facultatibus, quam civilibus ditari spoliis. Crevit adeo in animis *Dessewffyonum* erga suum regem fidelitatis obsequium, ut jam in bellis per nos gloriose gestis viginti duo eodem tempore reperti sunt, qui diversis strenue defungebantur militaribus officiis, ex quibus aliquot adhuc alea belli servavit, multos absumpsit, inter quos immaturo fato, virtute maxima *frater tuus Adamus Dessewffy* Nadasdianæ legionis vicecolonellus occubuit, sanguinemque suum, quem sæpius in arduis occasionibus prodigaliter fuderat, tandem effudit. Ad hæc familia tua non modo a sæculis, et ante adhuc (per) Ludovicum Primum Hungariæ regem nobilitate donata, insigni hac prærogativa gavisa est, verum etiam magnatum titulo ornabatur; anno namque millesimo sexcentesimo sexagesimo sexto per gloriosæ memoriæ imperatorem, et regem Hungariæ divum Leopoldum, avum quippe nostrum in *liberum baronem regni Hungariæ*, partiumque eidem annexarum senior quondam *Franciscus Dessewffy de Csernek*, *abavus tuus* ob raras, insignesque, quibus pollebat, virtutes suas evector est. Tu porro *Samuel Dessewffy de præfata Csernek*, qui horum sanguis, et potioribus regni nostri Hungariæ proceribus ac magnatibus conjunctus es, a majorum tuorum vestigiis nihilo degener, mox in juvenili ætate tua, contemptis omnibus, quæ a virtutis palæstra ani-

mum tuum quoquo modo avertere potuissent, deliciarum blanditiis per arduum ad virtutem iter aggredi prælegisti, post emensas enim solidioris literaturæ, disciplinæque liberales artes, ut ad præstanda cum tempore regi, et regno servitia idoneus reddaris, totum Te ad comparandam politicorum juxta ac juridicorum experientiam convertisti eo cum profectu, ut sub ultimis regni comitiis, velut comitatus nostri Saárosiensis nuncius ablegatus fidelem, et utilem operam tuam nobis jam abunde testatus sis. Quatenus itaque singula præmissorum tanto clariora evadant, remuneratæque virtutis stimulos profundiores ad benemerendum agant radices, et simul præclara tua, tuorumque prærecensitorum in sago, et toga facinora novo regiarum gratiarum nostrarum erga te declarato argumento compensentur, taliterque etiam cæteris fidelibus nostris in virtutum palæstra semet exercentibus subditis, similia benemerendi studia majus amplectendi, et imitandi incitamentum, calcarque addatur, ac ipsa etiam posteritas in sectandis virtutibus et meritis tuis tanto ferventiores concursus animosque capessere valeat, Te *Samuelem Dessewffy de Csernek*, veluti de nobis et patria tua in antenatis quoque benemeritum, et *ut præmissum est, ex magnatum familia ortum*, hæredesque tuos et posteritates utriusque sexus universos in infinitum jam natos, et Dei beneficio nascituros *denuo* in cætum et numerum verorum antiquorum, ac indubitatorum præfati regni nostri Hungariæ et partium eidem annexarum *liberorum baronum sive magnatum* rubra cera in literarum suarum obsignatione utentium, cum prædicato, seu titulo Magnifici, germanico idiomate Wohlgebohrn, clementer evehendum et aggregandum, cooptandosque esse duximus. Volentes, per expressum decernentes, ut Tu *Samuel Dessewffy de Csernek* a modo imposterum futuris et perpetuis semper temporibus omnibus illis gratiis, honoribus, privilegiis, dignitatibus, indultis immunitatibus, prærogativis, libertatibus, favoribus et exemptionibus, quibus cæteri veri, antiqui ac indubitati prælibati regni nostri Hungariæ, partiumque eidem annexarum liberi barones, seu magnates, sive de jure, sive antiqua consuetudine, aut aliter qualitercunque utuntur, fruuntur, potiunturque et gaudent, tam intra, quam extra judicium, et comitia, aut alias ubivis uti, frui, et gaudere, litterasque tuas quascunque cera rubra instar aliorum baronum, et magnatum munire, ac sigillare possis ac valeas, præmissique hæredes et posteritates tui jam nati et ex post Dei beneficio in infinitum nascituri

utriusque sexus universi valeant atque possint. Quo vero perpetuum hujus nostræ tui ad hanc dignitatis evectionis extet documentum, eodemque pleniore beneficio decorato ob oculos hominum clarius incurrat, prænotata autoritate nostra cæsareo regia, antiqua et gentilitia armorum tuorum, quibus hactenus usus es, insignia aucta, atque hac, ut sequitur forma illustrata a modo imposterum futuris, et perpetuis semper temporibus gestanda, et deferenda benignissime concessimus: Scutum videlicet militare erectum quadripartitum, in cujus priore et posteriore coccinei coloris areis assurgunt tres petræ, mediæ illarum incumbit brachium humanum cataphractum clavo militari armatum, lucentibus in regione cephalica hinc crescente argentea, et illinc stella sex angula aurea: in secunda et tertia cyanei coloris areis super prato prasino erectus visitur Gryphus argenteus, rostro hiante, lingua rubicunda exerta, alis a tergo explicatis, et cauda intra posteriores pedes reflexa, anteriorum pedum falcibus diadema regium auro, gemmisque conspicuum sustentans. In corde scuti aliud adæret minus scutulum aureum unicipitem nigram aquilam pro more explicatam et coronatam deferens; ipsum majus scutum tegit corona baronibus propria, quam premunt duæ galeæ torneariæ clathratae, seu apertæ, auro reductæ, purpura suffultæ, et appensis monilibus decoræ, coronatæque, situ sibi mutuo obversæ, quarum dextra inter jugum alarum expansarum nigrum, sex argenteas struthionis plummas totidem rubeis stellis signatas semet in altum attollentes profert: sinistra vero fastigiatur Grypho scutario. Laciniis prioris galeæ rubris et aureis, alterius vero cœruleis, et argenteis; telamonum loco duabus syrenibus, quarum caudæ infra scutum coëunt et sibi innixæ sunt, scuti latera stipantibus. Quemadmodum hæc omnia in principio, seu capite præsentis diplomatis nostri cæsareo regii pictoris edocta manu et artificio propriis et genuinis suis coloribus clarius depicta et lucidius ob oculos intuentium posita esse conspiciuntur, Tibi clementer elargimur. Liceat itaque Tibi *Samuel Desseffy de Csernek*, hæredibusque ac posteritatibus tuis universis jam natis, et ex post Dei beneficio in infinitum nascituris prædeclarata armorum insignia in omnibus et singulis honestis ac decentibus actibus, exercitiis, atque expeditionibus, tam serio, quam joco, in hastiludiis, seu hastatorum dimicationibus pedestribus et equestribus, in bellis, duellis, singularibus certaminibus et quibuscunque pugnis cominus, et eminus in scutis, banderiis, vexillis, clypeis,

tentoriis, cœnotaphiis, sepulchris, monumentis, clenodiis, annulis, monilibus, sigillis, ædificiis, parietibus et suppellectilibus libere ac pacifice et absque omni impedimento, molestia vel contradictione habere, gestare, ac deferre, illisque in ævum uti, frui et gaudere. Ac insuper aptus etiam, et idoneus sis, tuique præscripti universi sint apti et idonei ad ineundum, ac recipiendum omnes gratias, libertates, exemptiones, jura, privilegia, vacationemque ab oneribus et muneribus quibuscunque realibus, personalibus, et mixtis, ad utendum denique singulis juribus, quibus cæteri a liberis baronibus progeniti capaces et participes veri memorati regni nostri Hungariæ, partium eidem annexarum liberi barones, seu magnates utuntur, fruuntur et gaudent, quomodolibet de jure, vel consuetudine, nemine unquam prohibente. Imo evehimus, aggregamus, annumeramus, prædeclaratisque armorum tuorum insignibus modo prævio auctis, et illustratis Te ac præmissos tuos universos legitime descendentes præattacto liberorum baronum titulo, ac honore cum prædicato Magnifici germanice Wohlgebohrn donamus, et concedimus. Atque ideo universis, et singulis Majestatis nostræ regnorum, ditionumque et provinciarum nostrarum subditis, tam ecclesiasticis, quam sæcularibus cujuscunque status, gradus, dignitatis, ordinis, conditionis et præeminentiae existant, serio mandantes, ut Te *Samuelem Dessewffy de Csernek*, tuosque modo, quo supra, universos pro veris ac indubitatis regni nostri Hungariæ et partium eidem annexarum liberis baronibus, seu magnatibus dicto et scripto nominent, teneant, habeant, et honorent, iisdemque titulis jugiter frui, et gaudere sinant, nec adversus hanc benignam nostram gratiam et indultum impediunt, turbent, aut molestent, ab aliis impediti, turbati aut molestari permittant quovis modo, si qui vero ex nobis subjectis id attentare præsumserint, nostram et successorum nostrorum indignationem se ipso facto incururos noverint. In quorum fidem et testimonium hasce literas nostras privilegiales manus nostræ propriæ subscriptione et sigilli majoris duplicis, quo ut regina Hungariæ utimur, impendentis munimine roboratas emanari, Tibique ac tuis universis in perpetuam rei memoriam extradari jussimus. Datum per manus fidelis nostri, cognati nobis sincere dilecti reverendissimi in Christo patris, et illustrissimi sacri Romani imperii principis, domini Nicolai e comitibus Csáky de Keresztszegh, perpetui terræ Scepusiensis, archi-episcopi Strigonien-sis, primatis regni nostri Hungariæ, legati nati, summi secretarii can-

cellarii, comitatum Scepusiensis et Strigoniensis supremi ac perpetui comitis, necnon nostri actualis intimi et consilii nostri regii locumtenentialis consilarii, in Archi-ducali civitate nostra *Vienna Austriae Die trigesima mensis Martii, anno domini millesimo, septingentesimo, quinquagesimo sexto*, Regnorum nostrorum Hungariae, Bohemiae et reliquorum anno decimo sexto. Prænominato illustrissimo, ac reverendissimis, reverendis item, ac venerabilibus in Christo patribus dominis Nicolao e Comitibus Csáky de Keresztszegh, perpetuo terræ Scepusiensis, sacri Romani imperii principe, metropolitanæ Strigoniensis, ac altero comite Francisco Xaverio Klobusiczky de Zettény, Colocensis et Báchiensis ecclesiarum canonice unitarum archi-episcopis; comite Francisco Antonio Engl de Wagrein, Csanádiensis; Michaële Carolo e comitibus ab Althann Vácziensis; comite Emerico Eszterházy de Galantha Nittriensis; comite Francisco Zichy de Vasonkeő Jauriensis; comite Francisco Barkóczy de Szala Agriensis; Martino Biró de Padány, Wesprimiensis; barone Georgio Wolfgango Chiolich de Levenspergh Segniensis et Modrusiensis, seu Corbaviensis; comite Paulo Forghách de Ghymes, Váradiensis; barone Sigismundo Sztojka, Transylvanienensis; Francisco Thauszy, Zagrabiensis; Georgio Klimo, Quinque-ecclesiensis; Josepho Chiolnich, Bosniensis; Nicolao Givovics, Syrmienensis; Stephano Pucz, Belgradiensis et Samandriensis; Josepho Carolo Zbiskó de Kis-Kolacsin, Tinniensis; Paulo Bartakovics electo Almisiensis; Jacobo Tabri, electo Dulciniensis; Stephano Keczer, electo Makariensis; Francisco Xaverio Lauchas, electo Sibeniczensis; barone Antonio Josepho Gaun, electo Pharensis; Andrea Püspöky, electo Vovadrensis; Paulo Orosz, electo Ansariensis; Samuele Engelmayr, electo Biduanensis; Joanne Stehenics de Jerebicz, electo Tannensis; Alexandro Fonyo, electo Scutariensis; Barone Adamo Patachich de Zajezda, electo Noviensis; Josepho Szent-Illonay, electo Arbensis; barone Nicolao Francisco de Jean Roy, electo Dulmensis; Joanne Galgóczy, electo Traguensis; comite Carolo Eszterházy de Galantha, electo Catariensis ecclesiarum episcopis, ecclesias Dei feliciter gubernantibus; necnon spectabilibus, ac magnificis comite Ludovico de Batthyán, perpetuo in Németh-Ujvár, aurei velleris equite, prælibati regni nostri Hungariae palatino, et locumtenente nostro regio; comite Georgio Erdődy de Monyoró-Kerék aurei velleris equite, iudice curiæ nostræ regiæ; comite Carolo de Batthyán, perpetuo in Németh-Ujvár, aurei

velleris equite, regnorum nostrorum Dalmatiæ, Croatiaë, et Sclavoniæ bano; comite Josepho Illésházy de Eadem, perpetuo in Trenchin, tavernicorum; comite Nicolao Pálffy a prærepetita Erdőd, janitorum; illustrissimo sacri Romani imperii principe Paulo Antonio Eszterházy de Galantha, perpetuo in Frakno, aurei velleris equite, cubiculariorum; (officiis pincernarum et dapiferorum vacantibus) nostrorum regalium per Hungariam magistris; ac prælibato comite Carolo Pálffy a præfata Erdőd comite Poseniense, cæterisque quamplurimis sæpefati regni nostri Hungariæ comitatus tenentibus, et honores. *Maria Theresia* m. p.: Nicolaus e comitibus Cháky princeps archiepiscopus Strigoniensis m. p. Bernardus Koncsek m. p.

(Eredeti je mely nyolcz lap, hártýára van írva, az első lapon a festett bárói czímerrel, vörös bársonyba kötve és a fatokba zárt királyi nagy kettős függő pecséttel ellátva, a Dessewffy grófok fintai levéltárában őriztetik.)

XXI.

Choiseul herczeg levele Dessewffy Károly Mária grófhhoz.

Versailles le 23. Mai 1770.

J'ai reçu, Monsieur, la lettre, que vous m'avez fait l'honneur de m'écrire le 17. du mois passé, relativement à la demande, que vous vous proposez de faire à l'Impératrice Reine de l'abolition de la proscription prononcée contre feu votre père et feu votre oncle. Le Roi est très disposé à appuyer vos sollicitations de sa recommandation et S. M. ordonnera à celui qu'elle chargera de ses affaires à Vienne, d'employer ses bons offices en votre faveur; mais je dois vous prévenir, Mr. d'après les principes et la resolution que la cour de Vienne a manifesté lorsque Mr. le Maréchal de Berchény sollicitait la même grace, qu'il faut retrancher de votre demande tout ce qui pouvoit avoir trait à votre réintégration dans les biens de vos ancêtres, et vous borner à la revocation pure et simple de ce jugemens de proscription. Vous ferez Mr. rediger un mémoire ou un requête en conséquence, et vous l'adresserez à la personne qui residera à Vienne de

la part du Roi, que je munirai de mon côté des instructions nécessaires. J'ai l'honneur d'être etc. etc.

(Egykorú másolatról a budapesti országos levéltár kancellária osztályában. Ugyanez megvan egykorú másolatban Bécsben a «Hof- und Staatskanzlei» iratai közt.)

XXII.

Broglie herczeg ajánlólevele Kaunitz herczeghez Dessewffy Károly Mária gróf érdekében

Paris, le 29 fevrier 1772.

Monsieur,

J'ai l'honneur de recommander aux bontés de votre altesse M. le comte Dessoffy de Czernek qui aura l'honneur lui-même de vous remettre cette lettre. Les services distingués que cet officier a rendu dans la guerre dernière lui ont mérité l'estime de tous les officiers généraux; comme je les connais mieux que personne, je prends le plus vif intérêt à ce qui le regarde, et cela m'engage à vous prier, Monsieur, de vouloir bien l'honorer de votre protection, et d'être persuadé de la reconnaissance que j'en aurai. Je profite avec bien du plaisir de cette occasion pour vous renouveler les assurances de l'attachements, et de la consideration distinguée avec laquelle j'ai l'honneur d'être

Monsieur

de votre altesse

le très humble et très obeissante
serviteur

Duc de Broglie m. pr.

(Eredetije a bécsi «Hof- und Staatsarchiv» iratai közt.)

XXIII.

Dessewffy Károly Mária gróf, franczia brigadéros részére Sárosvármegye által 1772-ben kiállított leszármazási bizonyítvány kirdlyi átírata.

Nos Maria Theresia Dei Gratia Romanorum Imperatrix vidua, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae et Sclavoniae Regina Apostolica, Archi-Dux Austriae, Dux Burgundiae. Magna Princeps Transylvaniae, Dux Mediolani, Mantuae, Parmae, Comes Habsburgi, Flandriae, Tyrolis, vidua Dux Lotharingiae et Barri, Magna Dux Hetrueriae etc. Memoriae commendanus tenore praesentium significantes, quibus expedit, universis: quod pro parte, ac in persona Caroli Mariae Dessöffy de Csernek et Tarkö, serenissimi Galliarum regis equestris exercitus generalis Brigaderii et ordinis S. Ludovici regis equitis exhibitae et praesentatae sint nobis certae quaedam universitatis praelatorum, baronum, magnatum et nobilium comitatus de Sáros literae testimoniales ex generali eiusdem congregatione in libera ac regia civitate nostra Eperjesiensi, die 5. mensis Augusti, anni modo labentis celebrata expeditae, authenticoque eiusdem comitatus sigillo roboratae antiquam dicti Caroli Mariae Dessöffy de Csernek et Tarkö familiam, alias de sacra praefati regni nostri Hungariae corona, augustaque domo nostra benemeritam remonstrantes ac in se continentes, tenoris infra-scripti. Supplicatum itaque existit Majestati nostrae debita cum instantia humillime, quatenus nos praemissas antelati comitatus de Sáros literas testimoniales in transumpto literarum nostrarum eidem benigne extradare dignaremur; quarum quidem literarum testimonialium tenor talis est: Nos, liber baro Samuel Dessöffy de Csernek et Tarkö supremus comes, totaque universitas praelatorum, baronum, magnatum et nobilium comitatus Sárosiensis damus pro memoria tenore praesentium significantes, quibus expedit universis: Quod cum nos anno, mense et die, locove datarum praesentium pro pertractandis statum publicum, adeoque servitium principis et ulteriorem comitatus nostri permansionem tangentibus rebus atque negotiis pro generali congregatione in unum convenissemus, insimulque fuisset constituti: Eotum illustrissimus comes Carolus Dessöffy de Csernek et Tarkö equestris exercitus regis

christianissimi generalis brigaderius, et ordinis S. Ludovici regis eques, medio demissi memorialis sui ipse quoque præsens coram nobis existens datas ex generali congregatione comitatus huius in libera et regia civitati Eperjessiensis anno adhuc 1727 die 13. Decembris celebrata *Valentino quondam Dessöffy et genitori suo Nicolao aequo Dessöffy* in Galliis existentibus, literas genealogiales testimoniales grata memoria recoluit, ac una exposuit, nihil sibi potius et antiquius esse, quam ut posteris suis illæsam ac intemeratam inclyti et pervetusti stemmatis sui prærogativam hic et ibidem pro gentis etiam Hungaræ gloria stabiliret essetque incitamento eisdem, quo ii pluribus titulis et nominibus coruscant prosapiam suam apud exteros quoque gratam et inclytam reddere, animosis satagant ausibus, generosamve hanc intentionem suam nimis, quam ardui e dissitissimo Galliarum regno horsum suscepti itineris ratione cumulatissime testatus, requisivit nos condigno cum respectu, quatenus novas pro uberiori eidem et prolibus suis futura cautela super vera sua ex illustri et nobili Hungarica familia *Desseöffy de Csernek et Tarkö* descendencia in certis gradibus expressa literas nostras testimoniales eidem extradare vellemus, dignamurque. Cum autem iusta petenti nunquam sit denegandus assensus, publiceque nobis notum sit, supratitulatum Illustrissimum *Comitem Carolum Dessöffy de Csernek et Tarkö*, sex filiorum ex Dei benedictione actu viventium, *Thomæ* videlicet, *Ladislai*, *Francisci*, *Ludovici*, *Alexandri* et *Stephani*, duarum item filiarum *Mariæ Theresiæ* quippe et *Rosaliae* patrem *de vetustissima et maritis gravi illustri et nobili familia Dessöffy* iam inde a temporibus Geysæ æquissimo virtutis bellicæ Dessöffianæ æstimatore arce *Csernek* in *Sclavonia*, in comitatu *Posegano* sita, subinde sub glorioso quoque Austriaco regimine a *Ferdinando 1º* in magnifico *Joanne Dessöffy* primum magistro curiæ regiæ et actuali intimo consiliario regio, dein cameræ regiæ præside alia arce *Tarkö* cum adherentibus bonis in comitatu hoc *Sárossiensi*, quem de præsentis alter iam ex eadem illustri et nobili familia in principio nominatus illustrissimus liber baro *Samuel Dessöffy de Csernek et Tarkö* summa cum potestate supremi comitis regit et gubernat, clementissime donata, atque non solum domi supremis honoribus, sed etiam in arena belli militiæ præfecturis priscis pariter, ac recentioribus temporibus in *Stephano* quidem generalis campi mareschalli locumtenente, *Emerico* item et *Josepho* eiusdem campi mareschalli supremis vigiliarum præfectis, singularum-

que legionum equestrium Hungaricarum colonellis proprietariis, postremo ad hæc titulo comitis in successoribus etiam condecorato, *continuo ornata, illustrataque ortum suum ducere et esse progenitum surculum ex Nicolao, filio Adami, filii Francisci filii alterius Francisci, filii Joannis, filii Ladislai, filii Francisci. filii Stephani Dessöffy de repetitas Csernek, qui duo posteriores (ut vetustiora silentio prætereantur) comitatus de Posega, ubi arcem Csernek (ut præmissum ess) ex munificentissima collatione regia mæritissime obtinuerunt, supremi comitis officii defungebantur. Ex eo eiusdem Illustrissimi Comitatus Caroli Dessöffy de Csernek et Tarkö condignæ et æquitati consonæ requisitioni deferentes, super vera eiusdem et nobis publice nota ex illustri hac nobilique familia Dessöffy de Csernek et Tarkö per prævie deductos gradus habita descendencia futuram iurium eiusdem, successorumque eius ad cautelam præsentis literas nostras genealogiales testimoniales usuali et authentico sigillo nostro communitas extradandas et concedendas esse duximus, prout etiam extradidimus et concessimus, communi suadente iustitia. Datum ex generali congregatione nostra in libera et regia civitate Eperjessensi die quinta Augusti, anno Domini millesimo septingentesimo septuagesimo secundo continuative celebrata (L. S.) Lecta et extradata per iuratum eiusdem incliti comitatus Sárosiensis ordinarium notarium Antonium Tahi de Tah m. pr. Nos itaque præinsertas præmemorati comitatus de Sáros literas testimoniales de verbo ad verbum sine diminutione, vel augmento aliquali transscribi facientes, easdem in transumpto præsentium literarum nostrarum præmentionato Carolo Mariae Dessöffy de Csernek futura iurium eiusdem pro cautela necessarias sub secreto sigillo nostro, quo ut Apostolica regina Hungariae utimur, impresse communitas benigne extradandas esse duximus et concedendas. Datum in archiducali civitate nostra Vienna Austriae, die undecima mensis Septembris, anno Domini millesimo septingentesimo septuagesimo secundo; regnorum nostrorum Hungariae, Bohemiae et reliquorum, anno trigesimo duo. Maria Theresia m. p. Comes Georgius Fekete m. p. Josephus Jablanczy m. p.*

(Eredeti je pergamenen, aranyzsinoron függő királyi nagy pecséttel fatokban. Párisban a Bibliothèque nationale-ban. Szövegét lásd még orsz. levéltár L. R. 57. k. 62. lap és 60. k. 135. lap.)

XXIV.

Dessewffy Ferencz gróf levele Bercsényi Ferencz Antal grófhöz.

«D'Erlangen en Franconie le 4 juin 1798.

Monsieur Le Comte, La position malheureuse ou se trouve la France, les horreurs dont elle a été le théâtre, me déterminent à renoncer à jamais pour moi et les miens à ce pays, pour m'établir s'il est possible dans celui de mes ancêtres; je vous prie en conséquence Monsieur Le Comte de vouloir bien solliciter auprès de son Excellence le Ministre de sa Majesté imperiale les passe-ports nécessaires pour m'y rendre avec un ancien et fidèle domestique. La révolution quoiqu'ayant été très prejudiciable a la fortune de ma femme lui en laisse cependant encore assez pour la déterminer à chercher d'en tirez parti à quelque prise que se soit affin d'en replacer la valeur en Hongrie si cela lui est possible; il m'est donc nécessaire Monsieur Le Comte d'y prendre préalablement les renseignements propres à effectuer ce projet. J'ai d'ailleurs très à cœur de me faire connoître de ma famille et il me servit bien plus agréable de vivre au milieu d'elle en attendant son effet, que d'errer dans d'autres pays, qui ne sont pas dans le cas de me procurer les mêmes ressources. L'activité militaire dans laquelle j'ai été nourri dès mon enfance, me fait bien regretter de ne pas jouir du même bonheur que mes frères, mais la position critique dans laquelle se trouvoit ma famille necessitoit ma présence a portée d'elle *si l'education que j'ai reçu qui a été une suite des bontés du roy, ne m'avoit pas obligé par devoir et par reconnaissance de me vouer à son service*, il y auroit longtemps que je me servois reunit à mon aîné, mais je devois encore d'autant moins suivre ce penchant, qu'il avoit de même que moi reçu son education, des bienfaits du roy; actuellement Monsieur Le Comte que toutes ces considerations cessent, veuillez bien ne rien negliger pour qu'au moins je trouve dans la patrie de mes pères un azile pour moi et les miens quoique dans ce moment-ci je n'ai point de fond à placer je seroi a même d'ici à ce qu'il m'en arrive de me procurer ceux

nécessaires à ma subsistance sans être à charge au gouvernement. Je suis avec respect Monsieur Le Comte votre très humble et très obéissant serviteur Cte Dessöffy m. pr.»

(Eredetije az orsz. levéltár kanczel. osztályában 1798. év 8357. sz. a.)

XXV.

Gróf Bercsényi Ferencz Antal levele gróf Pálffy Károlyhoz a magyar udvari kancellárhoz, gróf Dessewffy Ferencz és annak két társa érdekében.

Vienne le 7. juillet 1798.

«Monsieur Le Comte.

J'ai l'honneur d'adresser à votre Excellence ainsi qu'elle le bien voulut me le permettre la note que Monsieur le Baron de Thugut m'a envoyé et les lettres des personnes qui demandent à s'établir en Hongrie, le premier, Monsieur le Comte *de Chabot* est cousin de Madame de Bercsény ma femme, c'est une personne dont j'assure les principes et qui vient placer en Hongrie quelques fonds qu'il a put sortir de France, le second, Monsieur *de Bauregard* est son ami, il a comme le verra votre Excellence par sa lettre aussi des fonds à placer. Le troisieme est *Le Comte Dessoffy*, c'est un sujet très distingué, il demande à se réjoindre à ses frères et à sa famille. Ces frères sont entrés comme hongrois au service de sa Majesté l'empereur, vous verrez Monsieur Le Comte qu'il a aussi sauvés quelques fonds et qu'il demande à rentrer dans sa première patrie. Veuillez me faire une réponse favorable que je ferai passer aux personnes qui sollicitent par mois vos bontés et que j'ose avec confiance recommander à votre Excellence. Je suis avec respect

Monsieur Le Comte

votre très humble

et très obéissant serviteur

Le Comte de Bercsény m. pr.

(Eredetije az országos levéltár kanczel. osztályában 1798. év 8357. sz. a.)

XXVI.

*Baulny község bizonyáglevelé Dessewffy Miklós esküvőjéről
1718 január 11-én.*

Extrait des registres de l'état civil de la commune de *Baulny*, (département de la Meuse, arrondissement de Verdun).

L'an de grâce mille sept cent dixhuit l'onsième jour du mois de janvier après avoir publié les bans de mariage à trois divers jours de dimanche et fette chomable sans qu'il y aye en aucune opposition entre *très noble et honoré Seigneur messir Nicolas chevalier Dessoify de Csernek* capitaine d'une compagnie de cavallerie hussarde au régiment de Vahley, fils de defunct noble et honoré seigneur Adam Dessoify de Csernek et de sa noble et honorée dame Eve de Bellouar son épouse de la ville de Krivan au comté de Sarosie en Hongrie, et paroissien de St Pierre de Verdun d'une part, et *noble demoiselle Anne Louyse Ogier* fille de deffunct noble et honoré seigneur messir *François Ogier* écuyer, seigneur de Villier, Baulny et autres lieux, autrefois major des gendarmes de feu son altesse royale de d'Orlean et officier de la faulconnerie du feu roi et de noble et honorée dame *Marie de Vaux* son épouse de cette paroisse, d'autre, après aussi avoir eu les permissions de monsieur de Vahley et de monsieur de Villars et le certificat de Monsieur de Verdun je *Jean François Collart, prestre et curé de Baulny* leur aye donné la *bénédiction nuptiale* dans l'église de ma paroisse avec les cérémonies ordinaires le jour et an que dessus en présence des témoins soussigné. Ont signé : Nicolas Dessoify. — Anne Louise Ogier. — Marie de Vaulx. — Dessoify. — Frank Ogier. — Ogier de Boureuil. — Ogier de Baulny. — David Grotker. — Kemy. — Nespino. — Chartogne. — Collart.

Pour copie conforme certifiée et délivrée par nous Maire de la commune de Baulny, le *vingt deux fevrier mil neuf cent deux*. C. Javelot m. pr. (P. H.) Vu par nous Gaudé juge de Paix du canton de Varennes (Meuse) pour légalisation de la signature de M. Javelot maire de Baulny apposé et contre. Varennes le 23 fevrier 1902. Gaudé m. pr. (P. H.).

NÉVMUTATÓ
A LESZÁRMAZÁSI TÁBLÁKHOZ.

A nyolcz leszármazási táblán és «a leszármazási táblákba be nem kapcsolható családtagok» című fejezetben *előfordul született Dessewffy* (férfi: 542, nő: 393) = 935, *beházasodott családtag* (férfi: 227, nő: 248) = 475, és így mindösszesen 1410 családtag.

NÉVMUTATÓ A LESZÁRMAZASI TÁBLÁKHOZ.

A *-gal jelöltek oly családtagok, kiket nem lehetett a táblákba bekapcsolni. Lásd azokat «A leszármazási táblákba be nem kapcsolható családtagok» című fejezet alatt.

- Ágnes, Dessewffy István második neje. I. t. VII. íz.
- Akay Magdolna, Dessewffy Jánosné, III. t. XIV. íz.
- Ambrózy Mária bárónő, Dessewffy Aladár gróf neje 1888-tól, VII. t. XX. íz.
- Andrássy Mária grófnő, Dessewffy Sámuel gróf neje (1792—1848), VII. táblán XVII. íz.
- Andruscsakevics Emilia, Dessewffy Pál második neje 1901-től, III. táblán XVIII. íz.
- Anna, Cserneki György neje 1437., törzsöktáblán. V. íz. a *) jel alatt.
- *Anna, Cserneki Miklós deák neje.
- Anna, Koztelláni Porkoláb Osvát özvegye, Dessewffy István neje 1484., I. táblán VII. íz.
- Anna, Dessewffy László neje, II. t. XVI. íz.
- Antalóczy Anna, Dessewffy Lászlóné 1897-től, III. t. XIX. íz.
- Bachellé (Le) Marie-Clemence, Dessewffy Louis-François-Gustave neje 1837-től, IV. t. XVII. íz.
- Bakacs Viktoria bárónő, Dessewffy Ferenczné, V. t. XV. íz.
- Balogh Kata, Dessewffy Györgyné 1754., I. t. XVI. íz.
- Baloghy Anna, Dessewffy Titusné 1836-től, VI. t. XVIII. íz.
- Bánffy Anna, Dessewffy Ádám neje meghalt 1660-ban, III. t. XII. íz.
- Bánffy Janka bárónő, Dessewffy Ágoston gr. neje 1820-től, VII. táblán XVIII. íz.
- Bánó Éva, Dessewffy Andrásné 1810., VI. t. XVIII. íz.
- György, Dessewffy Albertina második férje, VI. t. XIX. íz.
- Klára, Dessewffy András-Ádámné 1784-től, VI. t. XVII. íz.
- Mária, Dessewffy Sándorné, III. t. XVII. íz.
- Miklós, Dessewffy Albertina első férje, VI. t. XIX. íz.
- Banovics József, Dessewffy János nejének, Péchy Juliának második férje, II. t. XVIII. íz.
- Baranyi Amália, Dessewffy János második neje 1857-től, III. táblán XVIII. íz.
- Bárczay Ferencz, Dessewffy Katalina férje, 1777. I. t. XV. íz.
- Bárczay Kata, Dessewffy Lajos özvegye, 1750. I. t. XIV. íz.
- Bárczy Zsuzsánna, Dessewffy Sándorné, III. t. XIII. íz.
- Barkóczy István gróf, Dessewffy Klára

- második férje 1662—1676., II. t. XIII. íz.
- Barkóczy Klára grófnő, Dessewffy-Szirmay Tamás gr. második neje, II. t. XV. íz.
- Batthyány Ella grófnő, Dessewffy Emil gróf neje 1902-től, VII. t. XX. íz.
- Bay Berta, Dessewffy Miklós gróf neje 1777-től, VII. t. XX. íz.
- Becky Éva, Dessewffy Gábor özvegye, III. t. XIII. íz.
- Becsky Ilona, Dessewffy János első neje, II. t. XI. íz.
- Bekényi Mihály, Dessewffy Klára férje, I. t. XIV. íz.
- Belleváry Zsuzsánna, II. Dessewffy Ádám neje, I. és IV. t. XIII. íz.
- Berthóty Erzsébet, Dessewffy Imre tbk. neje, V. t. XIV. íz.
- Gerő, Dessewffy Klára férje, I. t. XV. íz.
- József, Dessewffy Mária férje, II. t. XVIII. íz.
- Krisztina 1683—1721., Dessewffy Miklós neje, I. t. XIV. íz.
- Lajos, Dessewffy Borbála férje, I. t. XIII. íz.
- Lajos, Dessewffy Erzsébet férje 1722. III. t. XIV. íz.
- Miklós, Dessewffy Zsófia második férje, III. t. XIV. íz.
- Petronella, Dessewffy Róbert második neje 1860-tól, V. t. XIX. íz.
- Berzeviczy Alajos, Dessewffy Anna Mária férje 1798-tól, V. t. XVI. íz.
- Anna, Dessewffy István neje, V. t. XVII. íz.
- Anna, Dessewffy Józsefné 1818-tól, II. t. XIX. íz.
- Boldizsár, Dessewffy Mária férje 1762-től, II. t. XVII. íz.
- Ferencz, Dessewffy Mária férje 1830-tól, II. t. XIX. íz.
- Ignác, Dessewffy Amália férje 1887-től, III. t. XIX. íz.
- Berzeviczy Ilona, Dessewffy Imréné 1770-től, V. t. XVI. íz.
- Imre, Dessewffy Mária férje, I. t. XIV. íz.
- Imre, Dessewffy Hermina férje, III. t. XVIII. íz.
- Lipót, Dessewffy Mária férje 1808-tól III. t. XVI. íz.
- Mária, Dessewffy Zsigmondné, II. t. XIV. íz.
- Petronella, Dessewffy Bertalanné, III. t. XVII. íz.
- Ricolphus, Dessewffy Terézia második férje, 1776-tól, V. t. XVI. íz.
- Szilárd, Dessewffy Kornélia férje 1866-tól, III. t. XIX. íz.
- Szilárd, Dessewffy Hermina férje 1857-től, II. t. XX. íz.
- Titus, Dessewffy Lætitia grófnő férje 1832-től, VII. t. XVIII. íz.
- Besancenet (De) Alfréd écuyer, Dessewffy Louise-Henriette férje 1868-tól, IV. t. XVIII. íz.
- Bezzegh János, Dessewffy Erzsébet első férje, III. t. XIV. íz.
- Bydeskuty Laura, Dessewffy Lajos neje 1853-tól, II. t. XX. íz.
- Bohus Sámuel, Dessewffy Erzsébet második férje 1726., III. t. XIV. íz.
- Bogma Klára, Dessewffy Lászlóné, II. t. XX. íz.
- Bornemissza (Ádámföldi) Anna, Cserneki Bornemissza, másképp Lőkös János neje 1617—18., törzsökt. XI. íz.
- Antal, Dessewffy Klára első férje, III. t. XV. íz.
- Apollónia, Dessewffy Ferencz Xav. második neje, III. t. XVII. íz.
- Bossányi János, Dessewffy Anna férje 1731—54., I. t. XV. íz.
- Breheret de Montalard Louise-Pauline-Agláé, Dessewffy Charles neje 1824-től, IV. t. XVII. íz.

- Brunel Zsuzsánna, Dessewffy Stanislas gróf hadnagy neje 1900-tól, IV. t. XIX. íz.
- Buday Ignác, Dessewffy Krisztiná férje, V. t. XVIII. íz.
- Bunyiczky Mária, Dessewffy Ambrus első neje 1887-től, V. t. XX. íz.
- Burg Lajos, Dessewffy Ottilia férje 1869-től, lásd a 156—157. lapon lévő táblázatot.
- Butkay Anna, Dessewffy István második neje, II. t. XIII. íz; utóbb Dessewffy Ferenczné 1690-től, I. táblán XIV. íz.
- Butkay Margit, Dessewffy Ádámné, II. t. XIV. íz.
- Csaklay Éva, Dessewffy Pálné, II. táblán, XV. íz.
- Csáky Aloysia grófnő, Dessewffy Ferencz gróf neje 1819-től, VII. t. XVIII. íz.
- Cserneki András, III. Cserneki Deziszló fia, törzsöktáblán V. íz *) jel alatt.
- András, 1407. Benedek bán fia, törzsöktáblán, V. íz.
- András 1501. Cserneki Borchyg János fia, törzsöktáblán VII. íz *) jel alatt.
- András, Ispánffy — 1473. Cs. Ispánffy Gergely fia, törzsöktáblán VII. íz *) jel alatt.
- Anna, Ispánffy — 1514. Cs. Ispánffy Mihály lánya, törzsöktáblán VIII. íz *) jel alatt.
- *Anna, Was (Wes) — 1514. Cserneki Was (Wes) György lánya.
- Bakó, 1363-ban már halott, törzsöktáblán III. íz.
- Balázs 1396 előtt, Cserneki Demeter fia, törzsöktáblán V. íz.
- Bálint 1431—1433, István deák fia, törzsöktáblán VII. íz.
- Benedek bán 1372—1396, Egyed fia, törzsöktáblán IV. íz.
- Cserneki Borbála 1466—1468., Jakab leánya, törzsöktáblán VI. íz.
- Demeter 1372., Egyed fia, törzsöktáblán IV. íz.
- Desew 1363—1372, János fia, törzsöktáblán IV. íz.
- Desew 1431—1449., János fia, törzsöktáblán VI. íz.
- II. Deziszló 1372—1380., II. Miklós fia, törzsöktáblán IV. íz.
- III. Deziszló, törzsöktáblán. IV. íz *) jel alatt.
- Domokos 1372—1396. Desew fia, törzsöktáblán V. íz.
- Domokos 1492., János fia törzsöktáblán VII. íz *) jel alatt.
- Domokos, Kormus fia, 1396. törzsöktáblán V. íz.
- Egyed 1363-ban már néhai, János fia, törzsöktáblán III. íz.
- Gáspár, Lőkös — 1524—28, Lőkös János fia, törzsöktáblán VIII. íz.
- Gergely 1372., Egyed fia, törzsökt. IV. íz
- Gergely, Ispánffy — 1444—1470, András alispán fia, törzsöktáblán VI. íz *) jel alatt,
- György 1372—1380., János fia, törzsöktáblán IV. íz.
- György 1380., Kormus fia, törzsöktáblán V. íz.
- György 1407., Benedek bán fia, törzsöktáblán V. íz.
- György 1407. 1418., III. Deziszló fia, törzsöktáblán V. íz *) jel alatt.
- György 1455. 1463-ban halott, Jakab fia, törzsöktáblán VI. íz.
- Lőkös György 1524., Lőkös János fia, törzsöktáblán VIII. íz.
- *György, Was (Wes) — 1437—1470. László deák fia.
- *Hedvig, Was (Wes) — 1514.
- Ilona asszony 1468., Jóna lánya, törzsöktáblán VI. íz.

- Cserneki István 1372—1407., Desew fia, törzsöktáblán V. íz.
- István 1380—1403., Mihály fia, törzsöktáblán V. íz.
- István, IV. Miklós fia 1396, törzsöktáblán VI. íz.
- István deák 1431-ben halott, János fia, törzsöktáblán VI. íz.
- Jakab 1407—1431., Benedek bán fia, törzsöktáblán V. íz.
- János, 1363-ban már néhai, I. Miklós fia, törzsöktáblán III. íz.
- János 1396, György fia, törzsökt. V. íz.
- János 1396, László fia, törzsöktáblán VI. íz.
- János, 1449., Balázs fia, törzsöktáblán VI. íz.
- János, 1407., Benedek bán fia, törzsöktáblán V. íz.
- János 1437—1470. György fia, törzsöktáblán VI. íz *) jel alatt.
- János, Lőkös — 1498—1524., Lőkös Miklós fia, törzsöktáblán VII. íz.
- János, Borchyg — 1449. 1466., VI. Miklós fia, törzsöktábla VI. íz *) jel alatt.
- János, Ispánffy — 1514., Cs. Ispánffy Mihály fia, törzsöktáblán VIII. íz *) jel alatt.
- János, Therek — 1491—1492. Cs. Borchyg János fia, törzsöktáblán VII. íz *) jel alatt.
- Jósa 1407, Benedek bán fia, törzsöktáblán V. íz.
- Katalina, Ispánffy — 1514., Cs. Ispánffy Mihály leánya, törzsöktáblán VIII. íz *) jegy atatt.
- Klára 1411., Domokos leánya, törzsöktáblán VI. íz.
- Kormus 1363—1372, Egyed fia, törzsöktáblán IV. íz.
- László, II. Deziszló fia, törzsöktáblán V. íz.
- *Cserneki László deák.
- Cserneki László, Lőkös — 1437., Lőkös fia, törzsöktáblán V. íz.
- Leh, 1431—1433., István deák fia, törzsöktáblán VII. t.
- Leukus (Lőkös) mester 1372—1396., Egyed fia, törzsöktáblán IV. íz.
- Lőkös, Bornemissza másképp — Imre tokaji kapitány 1569—1584. törzsöktáblán X. íz.
- Lőkös, Bornemissza másképp — János tokaji kapitány, meghalt 1617-ben, törzsöktáblán XI. íz.
- Lőkös, Bornemissza másképp — Miklós ónódi kapitány, meghalt 1603-ban, törzsöktáblán XI. íz.
- Márta, Therek — 1514. 1524., Cserneki Therek János leánya, törzsöktáblán VIII. íz, *) jel alatt.
- Magdozna, Ispánffy — 1514., Cs. Ispánffy Mihály leánya, törzsöktáblán VIII. íz, *) jel alatt.
- *Magdozna, Was (Wes) — 1814., Cserneki Was György leánya a VII. ízben.
- Máté, Kormus fia, 1396., törzsöktáblán V. íz.
- Mihály 1407., Benedek bán fia, törzsöktáblán V. íz.
- Mihály 1396—1408., Kormus fia, törzsöktáblán V. íz.
- Mihály, Ispánffy — 1492., Cserneki Ispánffy Gergely fia, törzsöktáblán VII. íz, *) jel alatt.
- Mihály 1372—1380., János fia, törzsöktáblán IV. íz.
- II. Miklós 1363-ban már néhai, I. Miklós fia, törzsöktáblán III. íz.
- IV. Miklós, II. Deziszló fia, törzsöktáblán V. íz.
- VII. Miklós, László fia, 1396. törzsöktáblán VI. íz.
- III. Miklós 1372—1380, II. Miklós fia, törzsöktáblán IV. íz.

- Cserneki Miklós 1380., Mihály fia, törzsoéktáblán V. íz.
- VI. Miklós 1407. 1479., III. Deziszló fia, törzsoéktáblán V. íz. *) jel alatt.
- Miklós, Lókös — 1437. 1473. Lókös László fia, törzsoéktáblán VI. íz.
- *Miklós deák 1437—1454, László fia.
- Miklós, Lókös — 1524., Lókös János fia, törzsoéktáblán VIII. íz.
- *Miklós, Was (Wes) — 1514—1530, Cserneki Was György fia (VII. ízen).
- Pál, Bakó fia, 1363—1372. törzsoéktáblán IV. íz.
- Pál, Feyr — 1464—66., VI. Miklós fia, törzsoéktáblán VI. íz. *) jel alatt.
- *Pál 1470., Miklós deák fia.
- Sebe 1381, III. Miklós leánya, törzsoéktáblán V. íz.
- Tamás, György fia, 1396. törzsoéktáblán V. íz.
- Tamás 1372—80, Egyed fia, törzsoéktáblán IV. íz.
- Tamás barát 1363—80. II. Miklós fia, törzsoéktáblán IV. íz.
- *Zsófi, Was (Wes) — Cserneki Was György leánya.
- Cserniczky Pál, Dessewffy Zsuzsánna férje, I. t. XVII. íz.
- Czabalay András, Dessewffy Terézia férje 1843-tól, III. t. XVII. íz.
- Czakó Károly, Dessewffy Mathild első férje 1881-tól, III. t. XIX. íz.
- Czeplédy Mózes, Dessewffy Judit férje 1751., I. t. XIV. íz.
- Daczó Ferencz, Dessewffy Melanie férje 1884-tól, VI. t. XIX. íz.
- *Dalecek Mária, Dessewffy László neje, 1716-tól.
- *Dancs László, Dessewffy Mária férje, 1728.
- Daniel Mária, Dessewffy János neje 1898-tól lásd a 156—157. lapszámok táblázatát.
- Daniel Pál, Dessewffy Julia férje 1897-től, lásd a 156—157. lapszámok táblázatát.
- Darholtz Katalina, Dessewffy István neje, 1649-ben már özvegy. II. t. XII. íz.
- Daróczy Anna, Dessewffy Ádámné, II. t. XVI. íz.
- Darvas János, Dessewffy Johanna harmadik férje, V. t. XVI. íz.
- Degenfeld-Schomburg Lajos gróf, Dessewffy Ilona férje 1866., VI. t. XIX. íz.
- Dercsényi Terézia, Dessewffy Tamás-Sámuel első neje 1814-től, VI. t. XVIII. íz.
- Dessewffy Ábrahám, Ádám fia, II. t. XV. íz.
- Ádám, 1616—1663., III. Ferencz fia, I. és III. t. XII. íz.
- Ádám, IV. Ferencz fia, 1644—1698. I. és IV. t. XIII. íz.
- Ádám, I. Sámuel fia, I. t. XIV. íz.
- Ádám alezredes, Miklós fia, I. t. XV. íz.
- Ádám 1660—1721., János fia, II. t. XIV. íz.
- Ádám, zászlótartó 1782., Gábor fia, I. t. XVI. íz.
- Ádám 1667—1715., Ferencz fia, II. t. XIV. íz.
- Ádám, Péter fia, II. t. XVI. íz.
- Ádám, Ádám fia, III. t. XIII. íz.
- Ádám, Sándor fia, III. t. XIV. íz.
- Ádám főhadnagy 1757-ben., Ádám fia, III. t. XV. íz.
- Ádám-Árpád, sz. 1857., Imre fia, III. t. XVIII. íz.
- Ágoston gróf 1796—1855. II, Sámuel gr. fia, VII. t. XVIII. íz.
- Ágnes 1833—1835., János leánya, V. t. XIX. íz.
- Ákos 1869—1885., Ignác fia, III. t. XIX. íz.
- Aladár 1845—1871., Jenő fia, III. t. XVIII. íz.

- Dessewffy Aladár sz. 1882., Marczel fia, III. t. XX. íz.
- Aladár gróf sz. 1857., Miklós gr. fia, VII. t. XX. íz.
- Aladár István, Imre fia, V. t. XIX. íz.
- Alajos 1788—1852., Imre fia, III. t. XVI. íz.
- Alajos gróf sz. 1851., Gyula gr. fia, VII. t. XX. íz.
- Albert kir. testőr, sz. 1805., Gáspár-Tamás fia, VI. t. XVIII. íz.
- Albert sz. 1869., Pál fia, VI. táblán XX. íz.
- Albertina sz. 1833., Bánó Miklósné, utóbb Bánó Györgyné, VI. táblán XIX. íz.
- Alexandrina 1883—1885., Aurél leánya, III. t. XIX. íz.
- Alice sz. 1883., Elek leánya, VI. t. XX. íz.
- Aloysia, báró Fischer Kálmánné 1862-től, III. t. XVIII. íz.
- Aloysia grófnő sz. 1781., István gr. leánya, VII. t. XVII. íz.
- Amália, Alajos leánya, Péchy Jánosné 1835-től, III. t. XVII. íz.
- Amália, Berzeviczy Ignáczné 1887-től, III. t. XIX. íz.
- Amália-Klára sz. 1741., József lánya, I. t. XVII. íz.
- Amália, sz. 1811., Szirmay Györgyné 1841-től, VI. t. XVIII. íz.
- Amália 1805—1809., Imre leánya, VI. t. XVIII. íz.
- Amália sz. 1795., Imre leánya, VI. t. XVIII. íz.
- *Amália sz. 1815., József leánya.
- Amália grófnő 1800—1858., II. Sámuel gróf leánya, VII. t. XVIII. íz.
- Ambrus, meghalt 1784-ben féléves korában, Imre fia, II. t. XIX. íz.
- Ambrus sz. 1866., Róbert fia, V. t. XX. íz.
- Dessewffy Ambrus sz. 1836., Miklós fia, V. táblán XIX. íz.
- András ezredes, meghalt 1745., Ferencz fia, I. és VI. t. XV. íz.
- András 1726—1787., András ezredes fia, VI. t. XVI. íz.
- András-Ádám 1755—1817., András fia, VI. t. XVII. íz.
- András 1785—1833., András-Ádám fia, VI. t. XVIII. íz.
- András Arisztid sz. 1882., Arisztid fia, VI. t. XX. íz.
- Anna, Gáy Lőrinczné 1486., I. t. VIII. íz.
- Anna, Giletffy Györgyné, I. t. IX. íz.
- Anna, Pongrácz Ferenczné, I. táblán XIII. íz.
- Anna, György leánya, Guldenfinger Dánielné, I. t. XIV. íz.
- Anna, Ferencz leánya, Bossányi Jánosné 1754-től, I. t. XV. íz.
- Anna, sz. 1755., Gábor leánya, Tevely Ádámné, I. t. XVI. íz.
- Anna, Péter leánya, Dettrich Józsefné 1756-től, II. t. XVI. íz.
- Anna, Sándor leánya, Makay Györgyné, 1724-ben özvegy, III. t. XIV. íz.
- Anna, 1774—75., György leánya, III. t. XV. íz.
- Anna Eleonora Fruzsina 1771—1776. György leánya, II. t. XVII. íz.
- *Anna sz. 1773. Mádon D. István és Török Mária leánya.
- Anna 1822—23., Ignác leánya, III. t. XVII. íz.
- Anna, sz. 1846. József leánya, III. t. XIX. íz.
- Anna, sz. 1856., Ignác leánya, III. t. XVIII. íz.
- Anna, sz. 1897., László leánya, III. t. XX. íz.
- Anna, sz. 1832., Pál leánya, Kereszt-szeghy Albertné, utóbb Iklódy Mártonné, V. táblán XIX. íz.

- Dessewffy Anna, András leánya, Fejérváry Lászlóné 1751-től, VI. t. XVI. íz.
- Anna 1830—1899. Mihály leánya, III. t. XVIII. íz.
- Anna 1872—73, Ödön leánya, II. t. XX. íz.
- Anna Borbála, sz. 1755., Szerdahelyi Zsigmondné, III. t. XVI. íz.
- Anna-Karolina, Imre leánya, Jellačić Zsigmondné 1849-ben, III. tábla XIV. íz.
- Anna-Klára, sz. 1741., József leánya, I. t. XVII. íz.
- Anna-Klára meghalt 1771., Tamás leánya, VI. t. XVII. íz.
- Anna-Laura, sz. 1753., József leánya, I. t. XVII. íz.
- Anne-Louise-Henriette, szül. 1748., Maillet lovag neje, IV. t. XVI. íz.
- Anna-Mária, sz. 1676., II. Ádám leánya, I. t. XIV. íz.
- Anna-Mária, sz. 1752., István leánya, báró Fischer Józsefné, I. t. XVI. íz.
- Anna-Mária, Korponay Zsigmondné 1779-től, János leánya, II. tábla XVIII. íz.
- Anna-Mária 1789., György leánya, III. t. XVI. íz.
- Anne-Marie sz. 1885., Dessewffy Henri-Auguste leánya, IV. t. XIX. íz.
- Anne-Marie-Rose sz. 1818, Miklós leánya, IV. t. XV. íz.
- Anna-Mária, Dessewffy Ferenczné, utóbb Ternyey Jánosné, V. tábla XV. íz.
- Anna-Mária, József leánya, Berzeviczy Alajosné 1798-től, V. t. XVI. íz.
- Anna-Mária, János leánya, Dessewffy Lászlóné, V. t. XVII. íz.
- Anna-Mária sz. 1796., Passuth Imréné 1821-től V. t. XVIII. íz.
- Anna-Mária, Tamás leánya, Soós Jánosné 1797-től, VI. t. XVII. íz.
- Dessewffy Anna-Mária *Constantia* grófnő, orsolya apáczafejnőknő 1743—1790., József gr. leánya, I. táblán XI. íz.
- Anna-Mária-Boriska sz. 1764., I. t. XVI. íz.
- Anna-Mária-Klára, György leánya, Lánya Mihályné 1798-től III. táblán XVI. íz.
- Anna-Zsófia sz. 1739., Ferencz leánya, V. t. XVI. íz.
- Antal 1749—1751., I. t. XVI. íz.
- Antal, Péter fia, II. t. XVI. íz.
- Antal 1772. még élt., Ferencz fia, V. t. XVI. íz.
- Antal, Ferencz fia, III. t. XV. íz.
- Antal 1723—1786., Ádám fia, III. t. XV. íz.
- Antal 1788—1843., Temesi alispán, Imre fia, II. t. XIX. íz.
- Antal 1794—1844., őrnagy, Sándor fia, III. t. XVII. íz.
- Antal 1828—1832., Antal fia, II. táblán XX. íz.
- Antal sz. 1851., Kálmán fia, III. t. XVIII. íz.
- Antal 1862—1876., Géza fia, V. táblán XX. íz.
- Antal sz. 1881., Aladár István fia, V. t. XX. íz.
- Antonia bárónő sz. 1747., Sámuel báró leánya, VII. t. XVI. íz.
- Antonia, Ignác leánya, Dobay Edéné 1838-től, III. t. XVII. íz.
- Antonia grófnő sz. 1866., Victor-Egyed leánya, VII. t. XX. íz.
- Anzelmus 1825—27., Ignác fia, III. t. XVII. íz.
- Apollónia sz. 1843., Dessewffy Ignácné 1862-től, V. t. XIX. íz.
- Arisztid a *vértanú* 1802—1849. Gáspár Tamás fia, VI. t. XVIII. íz.
- Arisztid-Elek 1851—1856., Imre fia, III. t. XVIII. íz.

- Dessewffy Arisztid az író sz. 1854., Dénes fia, VI. t. XIX. íz.
- Arisztid, sz. 1863., Vincze fia, III. t. XIX. íz.
- Arisztid 1879—1885., Aurél fia, III. t. XIX. íz.
- Arisztid-András, sz. 1882., Arisztid fia, VI. t. XX. íz.
- Arisztid, sz. 1899., Aurél fia, II. t. XXII. íz.
- Armand «gróf», sz. 1839., Louis-François-Gustave fia, IV. t. XVIII. íz.
- Árpád 1847., Imre fia, III. t. XVIII. íz.
- Árpád 1858—1886., Dénes fia, VI. t. XIX. íz.
- Árpád 1862—1863., Róbert fia, V. t. XX. íz.
- Árpád-Imre sz. 1896. Ádám-Árpád fia, III. t. XIX. íz.
- Atilla-Ádám, Vincze fia, sz. 1858., III. t. XVIII. íz.
- Augusztá, Gusztáv Adolf leánya, Márffy Gézáné 1883 előtt, VI. t. XIX. íz.
- Aurél gr. az író, 1808—1842, József gr. fia, VII. t. XVIII. íz.
- Aurél, sz. 1852., Bertalan fia, III. t. XVIII. íz.
- Aurél 1844—1845., Ferencz Xav. fia, III. t. XVIII. íz.
- Aurél gróf, sz. 1846., Emil gr. fia, VII. t. XIX. íz.
- Aurél, János fia, III. t. XIX. íz.
- Aurél, sz. 1853., Gábor fia, II. t. XXI. íz.
- Aurél, sz. 1869., Kálmán fia, III. t. XX. íz.
- Aurél, sz. 1875., Géza fia, I. a 156—157. lapok táblázatát.
- Aurél, sz. 1900., Aurél fia, I. a 156—157. lapok táblázatát.
- Aurélia, sz. 1853., Mozler Antalné 1880-tól, III. t. XVIII. íz.
- Balamér, sz. 1864., Ignác fia, III. t. XIX. íz.
- Dessewffy Bálint, I. Sámuel fia, I. és IV. t. XIV. íz.
- Béla 1821—1859., Antal fia, II. t. XX. íz.
- Béla, sz. 1868., Géza fia, V. t. XX. íz.
- Béla, sz. 1892., Béla fia, V. t. XXI. íz.
- Béla, sz. 1898., Balamér fia, III. t. XX. íz.
- Béla, sz. 1871., János fia, V. t. XX. íz.
- Béla, sz. 1885., Pál fia, V. t. XX. íz.
- Béla, sz. 1807., Tamás fia, VI. t. XVIII. íz.
- Béla 1868—1896., Ferencz fia, VI. t. XX. íz.
- Béla gróf 1824—1847., Ferencz gr. fia, VII. t. XIX. íz.
- Béla gróf sz. 1854., Gyula gr. fia, VII. t. XX. íz.
- Béla, sz. 1895., Marczel fia, III. t. XIX. íz.
- Béla, sz. 1837., János fia, jószágkormányzó, lásd a 156—157. lapszámok táblázatát.
- Béla, 1873—1887., Béla fia, I. a 156—157. lapszámok táblázatát.
- Berta, Ignác leánya, Récsey Gyuláné 1861-től, V. t. XIX. íz.
- Berta, sz. 1890., Arisztid leánya, VI. t. XX. íz.
- Bertalan 1789—1853., Imre fia, II. t. XIX. íz.
- Bertalan, Alajos fia, III. t. XVII. íz.
- Blanka grófnő, Emil gróf leánya, Vécsey József báró neje 1861-től, VII. t. XIX. íz.
- Bódog, sz. 1856., Bertalan fia, III. t. XVIII. íz.
- Boldizsár, sz. 1757., Gábor fia, I. t. XVI. íz.
- Boldizsár, sz. 1777., György fia, II. t. XVII. íz.
- Boldizsár 1843—1874., János fia, V. t. XIX. íz.
- Borbála, IV. Ferencz leánya, Berthóty Lajosné, I. t. XIII. íz.
- Boriska, Gábor főhadnagy leánya, I. t. XVI. íz.

- Dessewffy Borbála bárónő, majd grófnő, báró Meskó Jakabné 1762-től, VII. t. XVI. íz.
- Borbála, Ádám leánya, Nedeczey Györgyné 1760-tól, II. t. XV. íz.
- Borbála 1762—1841. hajadon, János leánya, II. t. XVIII. íz.
- Borbála, Ádám leánya, Kiss Istvánné 1669. III. t. XIII. íz.
- Borbála, György leánya, Dobay Károlyné 1803-tól, III. t. XVI. íz.
- Borbála 1813—1816, János leánya, V. t. XVIII. íz.
- Borbála 1775—1829., Tamás leánya, Máriássy Maximilianné, VI. tábla XVII. íz.
- Boriska-Krisztina, Péter leánya, Fáy Istvánné, I. t. XV. íz.
- Caroline-Anne-Marie sz. 1838. Louis, François-Gustave leánya, apáca, IV. t. XVIII. íz.
- Charitas bárónő sz. 1749., Sámuel báró leánya, VII. t. XVI. íz.
- Charles, sz. 1784., Jean-Philippe-François fia, IV. t. XVII. íz.
- Charles-François-Thomas, sz. 1764., Jacques-Charles-Marie fia, touli kano-nok, IV. t. XVI. íz.
- Charles-Florentin-Philippe-Nicolas, sz. 1749., Jacques-Charles-Marie fia, IV. t. XVI. íz.
- Clementine, meghalt 1851., Jean-Philippe-François leánya, IV. tábla XVII. íz.
- Dénes, sz. 1686., István fia. II. t. XV. íz.
- Dénes 1806—1865., János fia, V. t. XVIII. íz.
- Dénes 1828—1898., Tamás fia, VI. t. XVIII. íz.
- Dénes gróf, sz. 1848., Gyula gr. fia, VII. t. XX. íz.
- Dénes 1895., Balamér fia, III. t. XX. íz.
- Dessewffy Dezső, sz. 1864., Ödön fia, VI. t. XX. íz.
- Dezső, sz. 1865., tiszttartó, Gyula fia, II. t. XXI. íz.
- Dezső 1868., Ignác fia, III. t. XIX. íz.
- Dorottya, I. Ferencz leánya, Tahy Istvánné 1564. I. t. IX. íz.
- Dorottya, István leánya, Molnár Józsefné, I. t. XVI. íz.
- Ede sz. 1839., Miklós fia, V. t. XIX. íz.
- Ede, Alajos fia, sz. 1810. III. t. XVII. íz.
- Ede 1823—1888., Sándor fia, III. t. XVIII. íz.
- Egyed (Napoleon) gróf, 1808—1835. István gr. fia, VII. t. XVIII. íz.
- Egyed (Victor) gróf 1832—1899., VII. t. XIX. íz.
- Egyed 1835—1839., Ferencz Xav. fia, III. t. XVIII. íz.
- Egyed 1865—1882., Ignác fia, III. t. XIX. íz.
- Elek sz. 1883., Róbert fia, V. t. XX. íz.
- Elek sz. 1844. Titus fia, VI. t. XIX. íz.
- Elek-Sándor, I. Sámuel fia, plebános Miskolczon 1717—1720. I. t. XIV. íz.
- Elemér, sz. 1885., István fia, III. t. XIX. íz.
- Eleonora sz. 1801., Imre leánya. II. t. XIX. íz.
- Eleonora grófnő, István gr. leánya, báró Palocsay Frigyesné, utóbb Wanderstätten Ferenczné, VII. t. XVII. íz.
- Eleonora, sz. 1885., Aurél leánya, III. t. XIX. íz.
- Eleonora grófnő sz. 1889., Aurél gr. leánya, VII. t. XX. íz.
- Emanuella sz. 1853., Imre leánya, III. t. XVIII. íz.
- Emerentia 1768—1769., János leánya, II. t. XVIII. íz.
- Emerentia 1779—80., György leánya, III. t. XVI. íz.

- Dessewffy Emerika 1841—1842., Titus leánya, VI. t. XIX. íz.
- Emil sz. 1862., János fia, III. t. XIX. íz.
- Emil sz. 1888., Ambrus fia, V. t. XXI. íz.
- Emil gróf 1812—1866., József gr. fia, VII. t. XVIII. íz.
- Emil gróf, sz. 1873., Aurél gr. fia, VII. t. XX. íz.
- Emil, János fia, főszolgabíró Nagy-Kátán, lásd a 156—157. lapszámok táblázatát.
- Emilia (Emma), Közepessy Kálmánné 1875-től, III. t. XIX. íz.
- Emilia sz. 1883., Aladár István leánya, V. t. XX. íz.
- Emma 1850—1887., Albert leánya, Szirmay Balamérné, VI. t. XIX. íz.
- Emma, sz. 1859., Dénes leánya, VI. t. XIX. íz.
- Emma sz. 1884. Robert leánya, V. t. XX. íz.
- Emma-Mária grófnő, sz. 1769., VII. t. XVII. íz.
- Endre 1855—1867., Ignác fia, V. t. XIX. íz.
- Endre, sz. 1870., Ferencz fia, VI. t. XX. íz.
- Ernesztina, János leánya, Mórocz Miklósné 1874-től V. t. XIX. íz.
- Ernesztina 1809—1884., Ignác leánya, Dessewffy Jánosné 1842-től, III. t. XVII. íz.
- Ernő-Luczián, sz. és meghalt 1815., József fia, V. t. XVIII. íz.
- Ernő sz. 1894., Ambrus fia, V. t. XXI. íz.
- Erzsébet, 1675—1679., Gábor leánya, II. t. XIV. íz.
- Erzsébet, István leánya, Usz Antalné I. t. XVI. íz.
- Erzsébet sz. 1755., József leánya I. t. XVII. íz.
- Erzsébet 1699., István leánya, II. t. XV. íz.
- Dessewffy Erzsébet sz. 1763., István leánya, I. t. XVII. íz.
- Erzsébet, Bezzeg Imréné, utóbb Bohus Sámuelné (1726), III. tábla XIV. íz.
- *Erzsébet sz. 1765, meghalt 1767., D. István és Nagy Mária leánya iker-testvér Máriával.
- *Erzsébet sz. 1774. Mádon, D. János és Lőrinczy Mária leánya.
- Erzsébet 1789—1791., György leánya, III. t. XVI. íz.
- Erzsébet, Gáborleánya, Jékey Péterné, III. t. XIV. íz.
- Erzsébet, Lajos leánya, Berthóty Lajos neje 1722. III. t. XIV. íz.
- Erzsébet meghalt 1743 előtt, János leánya, III. t. XV. íz.
- Erzsébet, Miklós leánya, Dessewffy Imréné, III. t. XVI. íz.
- Erzsébet grófnő, Miklós gr. leánya, Fekete Ferencz báró neje 1878-től, VII. t. XX. íz.
- Erzsébet sz. 1898., Emil leánya, III. t. XX. íz.
- Erzsébet 1865—1866., Izidor leánya, II. t. XXI. íz.
- Erzsébet-Teréz, sz. 1890., Pál adoptált leánya, VI. t. XX. íz.
- Ervina, Robert leánya, Lukovich Atiláné 1895-től V. t. XX. íz.
- Etelka, Tamás-Sámuel leánya, sz. 1836., Dessewffy Gyuláné, utóbb Kosztka Vilmosné VI. t. XIX. íz.
- Etelka, sz. 1859., Gyula leánya, II. t. XXI. íz.
- Etelka, Titus leánya, Némethy Kálmánné 1868-től VI. t. XIX. íz.
- Etelka sz. 1842., János leánya, Viczián Albertné 1862-től, I. a 156—157. lapszámok táblázatát.
- Etelka sz. 1879., Ödön leánya, VI. t. XX. íz.

- Dessewffy Etelka, sz. 1881., Róbert leánya, V. t. XX. íz.
- Etienne, Jacques-Charles-Marie fia, IV. t. XVI. íz.
- Eugenie sz. 1856., János leánya, Érkövy Tivadarné, majd Krajszik Rezsóné, l. a 156—157. lapszámok táblázatát.
- Éva, György leánya, Terjegy Jánosné I. t. XIV. íz.
- Éva, sz. 1705. Ferencz sárosi alispán leánya, I. t. XV. íz.
- Éva, 1755—1787., János leánya, Roskoványi Kristófné 1778-tól, II. tábla XVIII. íz.
- Éva, sz. 1886, Róbert leánya, V. t. XX. íz.
- Farkas 1699., István fia, II. t. XV. íz.
- Ferencz (I) Pozsega vármegye főispánja 1524-ben már néhai, I. t. VIII. íz.
- Ferencz (II) 1551., győri kapitány, Ferencz fia, I. t. IX. íz.
- Ferencz (III) 1584. 1620. II. János fia, I. t. XI. íz.
- Ferencz (IV) 1612—70., Ferencz fia, I. t. XII. íz.
- Ferencz 1650. 1665. István fia, II. t. XIII. íz.
- Ferencz 1660—1667., Ádám fia, III. t. XIII. íz.
- Ferencz esztergomi fősztrázsester, † 1754., IV. János fia, I. t. XIV. íz.
- Ferencz, I. Sámuel fia, I. t. XIV. íz.
- Ferencz, sárosi alispán 1703., III. István fia, I. t. XIV. íz.
- Ferencz, túróczyi alispán 1732—35., Ferencz fia, III. t. XIV. íz.
- Ferencz, abauji alispán 1759-ig. Imre tbk. fia, V. t. XV. íz.
- Ferencz, Xav. István fia, II. táblán XV. íz.
- Ferencz, 1760—1829., Miklós fia, III. t. XVI. íz.
- Dessewffy Ferencz, Ferencz Xav. fia, II. t. XVI. íz.
- Ferencz sz. 1743. József fia, I. tábla XVII. íz.
- Ferencz 1788—1797., András Ádám fia, VI. t. XVIII. íz.
- Ferencz Xav. 1797—1856., Ferencz fia, III. t. XVII. íz.
- Ferencz 1803—1805., Gáspár-Tamás fia, VI. t. XVIII. íz.
- Ferencz 1804—1807., János fia, V. t. XVIII. íz.
- Ferencz 1815—1876., Tamás-Sámuel fia, VI. t. XIX. íz.
- Ferencz 1830—1862., József fia, III. t. XVIII. íz.
- Ferencz sz. 1834., Ferencz Xav. fia, III. t. XVIII. íz.
- Ferencz-Kálmán sz. 1845., Ferencz Xav. fia, III. t. XVIII. íz.
- Ferencz gróf alezredes 1728—57., József gr. fia, I. t. XVI. íz.
- Ferencz gróf, meghalt 1820., Ferencz gróf fia, I. t. XVII. íz.
- Ferencz gr. 1798—1868., II. Sámuel gr. fia, VII. t. XVIII. íz.
- Florentine meghalt 1853, Jean-Philippe François fia, IV. t. XVII. íz.
- Francziska 1790., Imre leánya, III. t. XVI. íz.
- Francziska bárónő, Henrik báró leánya, II. t. XVII. íz.
- Francziska, Sándor leánya, 1825. III. t. XVIII. íz.
- Francziska sz. 1848., Gyula leánya, II. t. XXI. íz.
- Francziska, Antonia grófnő sz. 1760., Sámuel gr. leánya, VII. t. XVI. íz.
- Gábor, István fia, 1650. II. t. XIII. íz.
- Gábor 1660. 1690. Ádám fia, III. t. XIII. íz.
- Gábor 1679-ben már halott, István fia, II. t. XV. íz.

- Dessewffy Gábor 1754-ben főhadnagy.
Ferencz fia, I. t. XV. íz.
- Gábor, 1759-ben kapitány, Imre fia, III. t. XV. íz.
- Gábor sz. 1706, Péter fia, II. t. XVI. íz.
- Gábor meghalt 1780., József fia, V. t. XVI. íz.
- Gábor sz. 1748., József fia, I. t. XVII. íz.
- Gábor 1790—1858., huszárkapitány. Sándor fia, III. t. XVII. íz.
- Gábor 1828—1890., József fia, II. t. XX. íz.
- Gabriella-Mária (Irma) sz. 1848., Ignác leánya, III. t. XVIII. íz.
- Gáspár, Ádám fia, II. t. XV. íz.
- *Gáspár bélteki ispán sz. 1769., József fia.
- Gáspár-Tamás 1778—1854., András fia, VI. t. XVII. íz.
- Georgina 1825—1826., József leánya, II. t. XIX. íz.
- Germaine, sz. 1882., Armand leánya, IV. t. XIX. íz.
- Géza 1831—1835., Pál fia, V. t. XIX. íz.
- Géza 1838—1901. János fia, V. t. XIX. íz.
- Geyza sz. 1842. Albert fia, VI. t. XIX. íz.
- Géza 1840—1846., Károly-Vincze fia, IV. t. XIX. íz.
- Géza 1826., József fia, II. t. XX. íz.
- Géza honvéd százados sz. 1864., József fia, VI. t. XX. íz.
- Géza, sz. 1896., Béla fia, V. t. XXI. íz.
- Géza, kuriai bíró Budapesten, János fia, lásd a 156—157. lapszámok táblázatát.
- Gizella, sz. 1843., Imre leánya, III. t. XVIII. íz.
- Gizella 1819—1822., József leánya, II. t. XX. íz.
- Gizella sz. 1822., József leánya, Ferenczy Alajosné, II. t. XX. íz.
- Gizella, János leánya, Jármay Endréné 1886-tól, V. t. XX. íz.
- Dessewffy Gizella sz. 1861., Gyula leánya, II. t. XXI. íz.
- Gusztáv-Adolf 1799—1860., Gáspár-Tamás fia, VI. t. XVIII. íz.
- György, ki 1528-ban még élt, I. Ferencz fia, I. t. IX. íz.
- György, III. Ferencz fia, I. t. XIII. íz.
- György, II. László fia, I. t. XIII. íz.
- György, Ádám fia, III. t. XV. íz.
- György, József fia, I. t. XVI. íz.
- György sz. 1754., György. fia, I. t. XVII. íz.
- György meghalt 1753, Zsigmond fia, III. t. XV. íz.
- György 1724—1790., Ferencz fia, III. t. XV. íz.
- György, 1723—1801., László fia, II. t. XVI. íz.
- György. 1799—1878., Imre fia, VI. t. XVIII. íz.
- Gyula 1825—1893., Tamás fia, VI. t. XVIII. íz.
- Gyula gróf 1820—1878., Ferencz gr. fia, VII. t. XIX. íz.
- Gyula 1821—1868., János fia, II. t. XX. íz.
- Gyula, János fia, nyugalmazott esperesplebános, lásd a 156—157. lapszámok táblázatát.
- Gyula-József, Lajos fia, 1841. I. t. XVIII. íz.
- Gyula-László, sz. 1843., József fia, III. t. XIX. íz.
- Gyula-Miklós gr., 1892—1901., Aladár gr. fia, VII. t. XXI. íz.
- Henri «gróf», sz. 1825., Charles fia, IV. t. XVIII. íz.
- Henri-Auguste «gróf», sz. 1842. Louis-François-Gustave fia, IV. t. XVIII. íz.
- Henrik báró, 1717—1781., Péter fia, II. t. XVI. íz.
- Henrik báró, Henrik báró fia, II. t. XVII. íz.

- Dessewffy Hermina, sz. 1837., Ferencz Xav. leánya, Berzeviczy Imréné, III. t. XVIII. íz.
- Hermina, sz. 1852., Kálmán leánya, III. t. XVIII. íz.
- Hermina, sz. 1847., Titus leánya, Reiner Gyuláné, VI. t. XIX. íz.
- Hermina 1836—1864., Antal leánya, Berzeviczy Szilárdné, II. t. XX. íz.
- Ida sz. 1840., Titus leánya, Szenessy Gyuláné, VI. t. XIX. íz.
- Ida 1836—1868., Dénes leánya, Halassy Sándorné V. t. XIX. íz.
- Ida, sz. 1882., Géza leánya, I. a 156—157. lapszámok táblázatát.
- Ignácz báró 1757—1758., Sámuel báró fia, VII. t. XVI. íz.
- Ignác 1784—1841., György fia, III. t. XVI. íz.
- Ignác testőr 1775—1830., János fia, V. t. XVII. íz.
- Ignác 1815—1893., Ignác fia, III. t. XVII. íz.
- Ignác sz. 1835., József fia, III. t. XVIII. íz.
- Ignác sz. 1816., János fia, V. táblán XVIII. íz.
- Ilona 1846., Miklós leánya, I. tábla VIII. íz.
- Ilona, sz. 1837., Lajos leánya, Kacsokovics Boldizsárné, I. t. XVIII. íz.
- Ilona sz. 1844., Jenő leánya, III. t. XVIII. íz.
- Ilona, sz. 1868., Lajos leánya, VI. t. XX. íz.
- Ilona sz. 1883. Marczel leánya, III. t. XIX. íz.
- Ilona 1883—84., Marczel leánya, III. t. XX. íz.
- Ilona 1833—34., József leánya, II. t. XX. íz.
- Ilona 1823—1826., Antal leánya, II. t. XX. íz.
- Dessewffy Ilona, sz. 1863., Gyula leánya, Wardener Arthúrné, II. t. XXI. íz.
- Ilona grófnő, sz. 1871., Aurél gr. leánya, VII. t. XX. íz.
- Ilona, sz. 1884., Emil leánya, I. a 156—157. lapszámok táblázatát.
- Ilona grófnő sz. 1890., Aladár gr. leánya, VII. t. XXI. íz.
- Ilona, sz. 1897., Dezső leánya, VI. t. XXI. íz.
- Ilona, sz. 1897., Emil leánya, III. t. XX. íz.
- Ilona, Ödön leánya, Szemere Lajosné 1896-tól, VI. t. XX. íz.
- Ilona, Ottó leánya, gr. Degenfeld-Schomburg Lajosné, VI. t. XIX. íz.
- Imre 1731—1800., Ferencz fia, III. t. XV. íz.
- Imre tbk. meghalt 1739., III. István fia, I. és V. t. XIV. íz.
- Imre, sz. 1748., József fia, I. t. XVII. íz.
- Imre főstrázsamester 1717. Gábor fia, III. t. XIV. íz.
- Imre, beregi alispán 1776., Pál fia, III. t. XV. íz.
- Imre 1792., Imre fia, III. t. XVI. íz.
- Imre, József fia, V. t. XVI. íz.
- *Imre sz. 1716. László és Dalecsek Mária fia.
- Imre, sárosi alispán, 1756—1822., János fia, II. t. XVIII. íz.
- Imre 1767—1832., Tamás fia, VI. t. XVII. íz.
- Imre sz. 1816., Alajos fia, III. t. XVII. íz.
- Imre sz. 1802., Imre fia, V. t. XVIII. íz.
- Imre 1818—1897., János fia, V. t. XVIII. íz.
- Imre, sz. 1833., Miklós fia, V. t. XIX. íz.
- Imre 1826—1855., Antal fia, II. tábla XX. íz.
- Imre 1772—1805., Gábor fia, V. t. XVII. íz.
- Imre 1858—1859, Imre fia, V. t. XIX. íz.

- Dessewffy Imre, sz. 1866., Ödön fia, VI. t. XX. íz.
- Irma-Gabriella sz. 1848., Ignác leánya, III. t. XVIII. íz.
- Irma sz. 1851., Ignác leánya, V. t. XIX. íz.
- Irma grófnő, Miklós gr. leánya, Serényi János grófné 1883-tól, VII. t. XX. íz.
- Irén, sz. 1900., Béla leánya, V. t. XXI. íz.
- István 1443—1492., Cserneki Desew fia, I. t. VII. íz.
- II. István 1519—1566., I. Ferencz fia, I. t. IX. íz.
- István 1610—1649., III. János fia, II. t. XII. íz.
- István, III. Ferencz fia, I. t. XII. íz.
- István 1650—1684., István fia, II. t. XIII. íz.
- István 1658—1663., IV. Ferencz fia, kassai kapitány I. t. XIII. íz.
- István 1660—1721, János fia, II. t. XIV. íz.
- István tábornok 1667—1742., III. István fia, I. t. XIV. íz.
- István, sz. 1761., József fia, I. t. XVII. íz.
- István, Imre tbk. fia 1741-ben főstrázsamester, V. t. XV. íz.
- István 1690. 1699. István fia, II. t. XV. íz.
- István, Miklós fia, abauji alispán meghalt 1772., I. t. XV. íz.
- István, Péter fia, II. t. XVI. íz.
- István, József fia, I. t. XVI. íz.
- István gróf 1736—1785., Sámuel báró, majd gróf fia, VII. t. XVI. íz.
- István 1767—1795., Gábor fia, V. t. XVII. íz.
- *István sz. 1767-ben Mádon, D. István és Nagy Mária fia.
- István gróf 1776—1850. István gr. fia, VII. t. XVII. íz.
- Dessewffy István, sz. 1784., János fia, V. t. XVII. íz.
- István' 1800—1806., János fia, V. t. XVIII. íz.
- István, 1802—1808., Tamás fia, VI. t. XVIII. íz.
- István, sz. 1847., Jenő fia, III. t. XVIII. íz.
- István-Aladár, sz. 1855., Imre fia, V. t. XIX. íz.
- István, sz. 1887., István fia, III. t. XIX. íz.
- István, sz. 1877., Ferencz Kálmán fia, III. t. XIX. íz.
- István, 1825—1897., Gusztáv-Adolf fia, VI. t. XIX. íz.
- István 1821—1830., János fia, II. t. XX. íz.
- István gr., sz. 1882., Aurél gróf fia, VII. t. XX. íz.
- Iván 1863—1889., Ferencz fia, VI. t. XX. íz.
- Izabella grófnő, Miklós gróf leánya, Pongrácz Jenő grófné 1877-től, VII. t. XX. íz.
- Izabella, László leánya, III. t. XIX. íz.
- Izméne 1858—1860., Lajos leánya, VI. t. XX. íz.
- Izméne 1861—1862., Lajos leánya, VI. t. XX. íz.
- Izidor, 1836—1890., József fia, II. t. XX. íz.
- János (I) 1519—1567., pozsegai főispán, Ferencz fia, I. t. IX. íz.
- János (II) 1556. 1582. I. László fia, I. t. X. íz.
- János tokai kapitány, II. János fia, a tarczai ág alapítója 1584., 1620-ban már néhai, I. és II. t. XI. íz.
- János, III. Ferencz fia, I. t. XII. íz.
- János, III. János fia, II. t. XII. íz.
- János 1650., István fia, II. t. XIII. íz.
- János 1658—1687., IV. Ferencz fia, I. t. XIII. íz.

- Dessewffy János, meghalt 1670 előtt, Ferencz fia, II. t. XIV. íz.
- János, Lajos fia, III. t. XIV. íz.
- János, Ádám fia, II. t. XV. íz.
- János, Ferencz fia, III. t. XV. íz.
- János-Kristóf szépesi kanonok 1761—1782., Péter fia, II. t. XVI. íz.
- János 1770—1777., István fia, II. t. XVII. íz.
- János, sz. 1753., beregi főszolgabíró, Imre fia, III. t. XVI. íz.
- János 1772., 1786. káplár, Gábor fia, I. t. XVI. íz.
- János, 1749—1801. Beregi alispán, V. t. XVI. íz.
- János 1729—1795. Ferencz fia, ker. táblai ülnök II. t. XVII. íz.
- János 1825-ben főszolgabíró, János fia, III. t. XVII. íz.
- János sz. 1759., János fia, II. t. XVIII. íz.
- János 1778—1833., János fia, V. t. XVII. íz.
- János Nep. gróf 1780., István gr. fia, VII. t. XVII. íz.
- János Nep. 1804—1805, Ferencz fia, III. t. XVII. íz.
- János Nep. 1810—1811, Ferencz fia, III. t. XVII. íz.
- János 1813—1814., Ignác fia, III. t. XVII. íz.
- János Nep. József 1800—1883., Imre fia, V. t. XVIII. íz.
- János 1791—1847., Imre fia, II. t. XIX. íz.
- János sz. 1814. János fia, V. t. XVIII. íz.
- János 1817—1872., László fia, III. t. XVIII. íz.
- János 1833—1888., Pál fia, V. t. XIX. íz.
- János, Gáspár bélteki ispán örökbe-fogadott fia, I. a szövegben a 154. lapon, vagy a 156—157. lapszámok táblázatát.
- János Antal 1836—1879., János fia, V. t. XIX. íz.
- Dessewffy János, Róbert fia, V. t. XX. íz.
- János sz. 1873. Géza fia, Dániel Mari férje, lásd a 156—157. lapszámok táblázatát.
- János, sz. 1898., Dezső fia, VI. t. XXI. íz.
- Jacques-Charles-Marie «gróf» maréchal de camp., Nicolas fia, IV. t. XV. íz.
- Jean-Philippe-François sz. 1756. alvezredes, IV. t. XVI. íz.
- Jean 1875—1877, Henri-Auguste fia, IV. t. XIX. íz.
- Jean 1880—1893, Armand fia, IV. t. XIX. íz.
- Jenő 1808—1865., Ignác fia, III. t. XVII. íz.
- Jób 1797—1882. Imre fia, VI. t. XVIII. íz.
- Johanna, András leánya, Mazsary Jánosné 1752., VI. t. XVI. íz.
- Johanna, sz. 1743., Sámuel báró leánya, VII. t. XVI. íz.
- Johanna-Zsuzsánna, György leánya, Wladár Pálné 1792, II. t. XVII. íz.
- Johanna-Klára sz. 1786, Imre leánya, III. t. XVI. íz.
- Johanna, Ferencz leánya, Melczér Pálné, utóbb Kelcz Antalné, végül Darvas Jánosné, V. t. XVI. íz.
- Johanna, sz. 1780., Tamás leánya, VI. t. XVII. íz.
- Johanna-Julia 1799., Imre leánya, V. t. XVIII. íz.
- Johanna 1803—1804., Imre leánya, VI. t. XVIII. íz.
- Johanna 1806—1823., Tamás leánya, VI. t. XVIII. íz.
- Jolán, János leánya, Kállay Györgyné 1894-től, V. t. XX. íz.
- Jolán, Róbert leánya, Klomfár Alajosné 1894-től, V. t. XX. íz.
- Jolán sz. 1876., Géza leánya, Daniel Pál neje, I. a 156—157. lapszámok táblázatát.

- Dessewffy Jolánta, József leánya, sz. 1823., Kossúth Antalné 1843-tól, II. t. XX. íz.
- Jozefa-Klára, Kristóf leánya, Semsey Róbertné 1831-től, III. t. XVII.
- Jozefa, Mihály leánya, Sándor Pálné 1867-től, III. t. XVIII. íz.
- Jozefa-Zsófia, Ferencz Xav. leánya, Szalyovics Vinczéné III. t. XVIII. íz.
- József gróf tbk. 1702—1768., I. táblán XV. íz.
- József-Imre sz. 1734., József gr. fia, I. t. XVI. íz.
- József, 1754., Ferencz fia, I. t. XV. íz.
- József, 1741-ben huszárcapitány, Imre tbk. fia, V. t. XV. íz.
- József, József fia, I. t. XVI. íz.
- József 1746—1791., József fia, I. t. XVII. íz.
- József 1783—1791., József fia, I. t. XVIII. íz.
- József, Ferencz Xav. fia, II. t. XVI. íz.
- József, László fia, II. t. XVI. íz.
- József sz. 1739., László fia, II. táblán XVII. íz.
- *József, Horvát Julia férje, Gáspár bélteki ispán apja.
- József gróf, István gróf fia 1771—1843. VII. t. XVII. íz.
- József-Sándor 1775—1777, Gábor fia, V. t. XVII. íz.
- József-Sándor, sz. 1779., Gábor fia, V. t. XVII. íz.
- József-Tamás sz. 1780., János fia, V. t. XVII. íz.
- József 1782—1786., János fia, III. t. XVII. íz.
- József 1796—1859., Sándor fia, III. t. XVII. íz.
- József 1789—1770., Gábor fia, V. t. XVII. íz.
- József-Miklós 1797., Imre fia, V. t. XVIII. íz.
- Dessewffy József, Tamás fia, VI. t. XVIII. íz.
- József sz. 1815., beregmegyei jegyző, László fia, III. t. XVIII. íz.
- József-Lajos sz. 1831., József fia, II. t. XX. íz.
- József sz. 1832., József fia, III. t. XVIII. íz.
- József 1860—1899., Imre fia, III. t. XVIII. íz.
- József 1782—1846., Imre fia, sárosi alispán, II. t. XIX. íz.
- József báró sz. 1792., Károly báró fia, II. t. XVIII. íz.
- József sz. 1833., Tamás-Sámuel fia, VI. t. XIX. íz.
- József, sz. 1875., Ferencz fia, VI. t. XX. íz.
- József 1849—1888, Gábor fia, II. t. XXI. íz.
- Judit, István leánya, 1827—1879. Usz Gáborné, utóbb Sztankay Andrásné, II. t. XIII. íz.
- Judit, János leánya, Czeglédy Mózesné, I. t. XIV. íz.
- Juliska bárónő, sz. 1750., Sámuel báró leánya, VII. t. XVI. íz.
- Julianna-Thekla, György leánya, sz. 1767. II. t. XVII. íz.
- Julia 1736., László leánya, II. tábla XVII. íz.
- Julia, András ezredes leánya, Péchy Gáborné VI. t. XVI. íz.
- Julia grófnő, István gr. leánya sz. 1778. Ormosdy Károlyné 1796. VII. t. XVII. íz.
- Julia grófnő sz. 1838. Kálmán gr. leánya, VII. t. XIX. íz.
- Kálmán gr. 1797—1879., II. Sámuel gróf fia, VII. t. XVIII. íz.
- Kálmán 1801—1805., Gáspár-Tamás fia, VI. t. XVIII. íz.
- Kálmán sz. 1808. Gáspár Tamás fia, VI. t. XVIII. íz.

- Dessewffy Kálmán 1828—1884., Ignác fia, III. t. XVII. íz.
- Kálmán gr. 1835—1853., Kálmán gr. fia, VII. t. XIX. íz.
- Kálmán 1836—1890., Albert fia, VI. t. XIX. íz.
- Kálmán sz. 1839., 24 óráig élt. Ignác fia, V. t. XIX. íz.
- Kálmán sz. 1845., József fia, III. t. XIX. íz.
- Kamilla sz. 1881., Ödön leánya, VI. t. XX. íz.
- Károly, Imre fia, III. t. XV. íz.
- Károly kapitány, András ezredes fia, VI. t. XVI. íz.
- Károly sz. 1742., László fia, II. t. XVII. íz.
- Károly báró meghalt 1820., Henrik báró fia, II. t. XVII. íz.
- Károly-Vincze 1811—1869., Louis fia, IV. t. XVIII. íz.
- Karolina, Imre leánya, sz. 1779., Fűzy Károlyné, III. t. XVI. íz.
- Karolina grófnő, Aurél gr. leánya, Semsey Lászlóné 1894-től, VII. t. XX. íz.
- Katalin 1617., III. Ferencz leánya, Dóczy Menyhértné 1631., I. t. XII. íz.
- Katalin, László leánya, I. t. XIII. íz.
- Katalin 1752., Lajos leánya, Bárczay Ferenczné. I. t. XV. íz.
- Katalina, Ádám leánya, Marin Péterné, utóbb Ráthy Istvánné, III. tábla XIII. íz.
- Katalina, János leánya, Domby Györgyné 1675., II. t. XIV. íz.
- Katalina meghalt 1742., László leánya, II. t. XVII. íz.
- Katalina, Lajos leánya, Szent-Iványi Mihály özvegye 1732-ben, III. t. XIV. íz.
- Katalina, István leánya, Zombory Gáborné, II. t. XV. íz.
- Dessewffy Katalina, Ferencz leánya, Soós Lászlóné 1759. V. t. XVI. íz.
- Katalina, János leánya, Semsey Sándorné 1800-tól II. t. XVIII. íz.
- Katicza sz. 1876., Emil leánya, I. a 156—157. lapszámok táblázatát.
- Kázmér sz. 1868., Ödön fia. VI. táblán XX. íz.
- Klára, István leánya, Ibrányi Ferenczné 1650, utóbb gróf Barkóczy Istvánné 1662. II. t. XIII. íz.
- Klára, III. Ferencz leánya, Perneszy Gáborné 1630—1638., 1641-ben már néhai, I. t. XII. íz.
- Klára, IV. János leánya, Bekényi Mihályné, I. t. XIV. íz.
- Klára, György leánya, Nemessányi Mihályné, I. t. XIV. íz.
- Klára, Ferencz leánya, báró Perényi Andrásné, I. t. XV. íz.
- Klára, László leánya, Berthóty Geróné, I. t. XV. íz.
- Klára, Ádám leánya, Ottlik Sándorné, II. t. XV. íz.
- Klára, Lajos leánya, Melczer Jánosné, utóbb Markovszky Istvánné, III. t. XIV. íz.
- Klára, Bornemissza Antalné, utóbb Palásthy Ignáczné, III. táblán XV. íz.
- Klára, István leánya, báró Orbán Pál őrnagy neje, I. t. XVI. íz.
- Klára (Mária), Ferencz leánya, Dessewffy Antal neje, II. t. XVII. íz.
- Klára grófnő 1739—1800., Sámuel gróf leánya, gr. Szirmay Károlyné 1756-tól, VII. táblán XVI. íz.
- Klára, Antal leánya, Vratarich Antalné 1778-tól, III. t. XVI. íz.
- Klára, György leánya, lásd Anna Mária Klára alatt.
- Klára 1740—1745, Ferencz leánya, V. t. XVI. íz.

- Dessewffy Klára, Ferencz leánya, Körtvélyessy Tamásné 1818-tól, III. t. XVII. íz.
- Klára 1767—1825., János leánya, II. t. XVIII. íz.
- Klára, Mihály leánya, Horváth Györgyné 1847-től, III. t. XVIII. íz.
- Klára, Imre leánya, Drisnyey Lászlóné 1809-től, II. t. XIX. íz.
- Klementina 1833., Ferencz Xav. leánya, III. t. XVIII. íz.
- Kornél 1854—1886., János fia, I. a 156—157. lapszámok táblázatát.
- Kornélia 1819—1855., Antal leánya, II. t. XX. íz.
- Kornelia, Ignác leánya, Berzeviczy Szilárdné 1866-től, III. t. XVIII. íz.
- Kristóf meghalt 1670 előtt, Ferencz fia, II. t. XIV. íz.
- Kristóf testőr 1778—1841., Imre fia, III. t. XVI. íz.
- Krisztina 1751, Miklós leánya, Semsey Boldizsárné, utóbb Usz Istvánné, I. t. XV. íz.
- Krisztina sz. 1823., János leánya, Buday Ignáczné, V. t. XVIII. íz.
- Ladislas (Lancelotus) touli kanonok, Jacques-Charles-Marie fia, IV. t. XVI. íz.
- Lætitia grófnő, István gr. leánya, Berzeviczy Tituszné 1832-től, VII. t. XVIII. íz.
- Lajos, Ádám fia, III. t. XIII. íz.
- Lajos, I. Sámuel fia, I. t. XIV. íz.
- Lajos, Péter fia, II. t. XVI. íz.
- Lajos 1807—1848., János fia, I. t. XVII. íz.
- Lajos (Louis), Thomas osztr. alezredes fia, osztrák őrnagy, IV. t. XVII. íz.
- Lajos 1772—1838., János fia, II. t. XVIII. íz.
- Lajos báró 1798—1827, Károly báró fia, II. t. XVIII. íz.
- Dessewffy Lajos-Ferencz 1840—1877., Lajos fia, I. t. XVIII. íz.
- Lajos sz. 1826., Gusztáv Adolf fia, VI. t. XIX. íz.
- Lajos 1851—1888., Imre fia, V. t. XIX. íz.
- Lajos 1824—1877., Antal fia, II. t. XX. íz.
- Lajos gróf 1826—1879., Kálmán gr. fia, VII. t. XIX. íz.
- Lajos 1870—1871., Ödön fia, VI. t. XX. íz.
- László 1519—1556., budavári kapitány, I. t. IX. íz.
- László 1615—1651., III. Ferencz fia, I. t. XII. íz.
- László, II. László fia, I. t. XIII. íz.
- László kurucz hadnagy 1706., György fia, I. t. XIV. íz.
- László, Gábor fia, III. t. XIV. íz.
- László sz. 1710. hadnagy, Ferencz fia, I. t. XV. íz.
- László, 1677—1772., Zsigmond fia, II. t. XV. íz.
- László, László fia, II. t. XV. íz.
- László 1781., Imre fia, III. t. XVI. íz.
- László sz. 1769., György fia, II. t. XVII. íz.
- László, János fia, III. t. XVII. íz.
- László sz. 1857., Ignác fia, III. t. XVIII. íz.
- László sz. 1868., János fia, III. t. XIX. íz.
- László 1821—1877, József fia, II. t. XX. íz.
- László sz. 1875., Emil fia, I. a 156—157. lapszámok táblázatát.
- László sz. 1867. huszárkapitány, József fia, VI. t. XX. íz.
- László, sz. 1900. László fia, III. t. XIX. íz.
- Leontina-Mária-Stephana-Klára sz. 1829., János leánya, II. t. XX. íz.
- Lidia 1807—1843., Imre leánya, VI. t. XVIII. íz.

- Dessewffy Louis-César-Hyacinthe 1867—1842., Jacques-Charles-Marie fia, francia ezredes, IV. t. XVI. íz.
- Louis-François-Gustave 1817—1845. Louis-César-Hyacinthe fia, IV. t. XVII. íz.
- Louise-Henriette sz. 1841., Louis-François-Gustave leánya, Besancenet Alfréd neje, IV. t. XVIII. íz.
- Louise-Marie-Emma sz. 1826. Charles leánya, Franchessin gróf neje, IV. t. XVIII. íz.
- Luczián Ignác sz. 1853., Jenő fia, III. t. XVIII. íz.
- Ludmilla 1802—1833., Imre leánya, II. t. XIX. íz.
- Ludovika sz. 1894., Aurél leánya, II. t. XXII. íz.
- Luiza grófnő 1836—1865., Ferencz gr. leánya, Schell-Bauschlott báró neje 1856-től, VII. t. XIX. íz.
- Luiza, Miklós leánya, Roskoványi Miklósné, V. t. XIX. íz.
- Magdolna, I. Sámuel leánya, Király Jánosné 1727-től, I. t. XIV. íz.
- Magdolna, sz. 1761., Gábor leánya, Fándly Józsefné 1783-től, I. t. XVI. íz.
- *Magdolna sz. 1760. Mádon D. István és . . . Erzsébet leánya.
- Magdolna 1821—22, Ignác leánya, III. t. XVII. íz.
- Magdolna sz. 1899., Aurél leánya, I. a 156—157. lapszámok táblázatát.
- Manó 1813—1879, szatmári kanonok, László fia, III. t. XVIII. íz.
- Manó sz. 1871., Kálmán fia, III. t. XX. íz.
- Marczel gróf 1810—1886., József gr. fia, VII. t. XVIII. íz.
- Marczel sz. 1852., Simon fia, III. t. XVIII. íz.
- Marczel sz. 1852., kir. közigazgatási bíró, János fia, III. t. XIX. íz.
- Dessewffy Marczel sz. 1881., Marczel közigazgatási bíró fia, III. t. XX. íz.
- Margit, Orbay Lászlóné, I. t. IX. íz.
- Margit 1857., II. László leánya, Péchy Jánosné, I. t. XIII. íz.
- Margit, sz. 1867., Ignác leánya, Szakmári Dezsőné 1886-től, III. táblán XIX. íz.
- Margit-Valéria, sz. 1867., Vincze leánya, III. t. XIX. íz.
- Margit 1873—74., Ödön leánya, VI. t. XX. íz.
- Margit sz. 1874., Emil leánya, Lukáts Kálmáné, I. a 156—157. lapszámok táblázatát.
- Margit sz. 1898., Pál leánya, (Amerikában), V. t. XX. íz.
- Mária, Ádám leánya, Perényi Istvánné 1661., III. t. XIII. íz.
- Mária 1726., Ferencz leánya, III. t. XIV. íz.
- Mária, György leánya, Berzeviczy Imréné, I. t. XIV. íz.
- Mária, Gábor leánya, Eröss Gáborné, III. t. XIV. íz.
- Mária, László leánya, Dobay Zsigmondné, I. t. XV. íz.
- Mária, István leánya, II. t. XV. íz.
- Mária, Ádám leánya, II. t. XV. íz.
- Mária, Pál leánya, Péterffy Istvánné 1738., III. t. XV. íz.
- Mária, Ferencz leánya, Berzeviczy Boldizsárné 1762-től II. t. XVII. íz.
- Mária, Antal leánya, Berzeviczy Lipótné 1708-től, III. t. XVI. íz.
- Mária 1804—1829, Sándor leánya, Dessewffy Jánosné 1828-től, III. táblán XVII. íz.
- *Mária, meghalt 1762., Mádon, D. István és Nagy Mária leánya.
- *Mária sz. 1765., Mádon, D. István és Nagy Mária leánya, ikertestvér Erzsébettel.

- *Dessewffy Mária sz. 1777. Mádon, D. István és Nagy Zsuzsánna leánya.
- Mária 1795—96., János leánya, V. t. XVII. íz.
- Mária 1780—1781., Gábor leánya, V. t. XVII. íz.
- Mária 1818—1836., Ignác leánya, III. t. XVII. íz.
- Mária sz. 1755., Berthóty Józsefné, II. t. XVIII. íz.
- Mária sz. 1842, Ferencz Xav. leánya, Tahy Lajosné, 1866-tól, III. táblán XVIII. íz.
- Mária 1810—11., János leánya, V. t. XVIII. íz.
- Mária sz. 1812., László leánya, III. t. XVIII. íz.
- Mária 1833—34., József leánya, III. t. XVIII. íz.
- Mária sz. 1849., Bertalan leánya. III. t. XVIII. íz.
- Mária sz. 1864., Róbert leánya, V. t. XX. íz.
- Mária grófnő 1824—55., Kálmán gr. leánya, Humniczky Alfréd grófné, VII. t. XIX. íz.
- Mária 1796—1853., Imre leánya, Berzeviczy Ferenczné 1830-tól, II. t. XIX. íz.
- Mária, Gusztáv-Adolf leánya, Márffy Gézáné, 1880 előtt, VI. tábla XIX. íz.
- Mária 1822—28., János leánya, II. t. XX. íz.
- Mária sz. 1861., Vincze leánya, III. t. XIX. íz.
- Mária sz. 1870., Vincze leánya, III. t. XIX. íz.
- Mária sz. 1871. Béla leánya, Simontsits Elemérné, I. a 156—157. lapszámok táblázatát.
- Mária sz. 1893., Béla leánya, V. t. XXI. íz.
- Dessewffy Mária, sz. 1898., László leánya, III. t. XIX. íz.
- Maria-Amália bárónő, 1800—1839., Rudnyánszky Sándor báró neje 1820-tól, II. t. XVIII. íz.
- Mária-Amália sz. 1832., Antal leánya, II. t. XX. íz.
- Mária-Anna grófnő sz. 1850., Gyula gr. leánya, VII. t. XX. íz.
- Mária-Anna-Francziska sz. 1841., József leánya, III. t. XIX. íz.
- Mária-Erzsébet grófnő sz. 1888., Aladár gróf leánya, VII. t. XXI. íz.
- Mária-Etelka sz. 1865., Imre leánya, Sándy Jánosné, III. t. XVIII. íz.
- Mária-Julianna, Ferencz leánya, Tahy Antalné 1816-tól, III. t. XVII. íz.
- *Mária-Julianna, Udvarhelyi Linkner Mihály özvegye, 1799.
- Mária-Karolina 1818—1874., Louis leánya, IV. t. XVIII. íz.
- Mária-Klára grófnő, Victor-Egyed gr. leánya, Hellenbach Dénes báró neje 1891-től, VII. t. XX. íz.
- Marie-Louise 1866—1887., Henri leánya, Emilien de Lignières gróf neje, IV. t. XIX. íz.
- Mária-Paula grófnő sz. 1858., Gyula gr. leánya, VII. t. XX. íz.
- Marie-Pauline-Beatrix, Henri leánya, IV. t. XIX. íz.
- Marie-Rose sz. 1769., Jacques-Charles Marie leánya, Porrin de Villosne neje, IV. t. XVI. íz.
- Mária-Stefana sz. 1854., Jenő leánya, Gulácsy Vendelné, III. t. XVIII. íz.
- Marie-Thérèse sz. 1765., Jacques-Charles-Marie leánya, Rouyer Ágoston neje, IV. t. XVI. íz.
- Mária-Terézia 1834—35., János leánya, II. t. XX. íz.
- Mária-Terézia 1838—1849., Lajos leánya, I. t. XVIII. íz.

- Dessewffy Mária-Terézia, János leánya,
Semsey Ferdinándné 1847-től, utóbb
Fekete Adolfné 1868-tól, V. t. XIX. íz.
- Mária-Thekla 1801—1825., Imre leánya,
V. t. XVIII. íz.
- Mária-Zelim, Kálmán leánya, Szakmáry
Elemérné, III. t. XX. íz.
- Mártha, Miklós leánya, 1469-ben, I. t.
VIII. íz.
- Mathilda 1802—4., Imre leánya, VI. t.
XVIII. íz.
- Mathild grófnő, Ferencz gr. leánya,
Pálffy István grófné 1828-tól, VII. t.
XIX. íz.
- Mathild, Nándor leánya, Czakó Károly-
né 1881-től, utóbb Tittl Zsigmondné
1888-tól III. t. XIX. íz.
- Mathild, Titus leánya, Gál Endréné
1862-től, VI. t. XIX. íz.
- Mathild sz. 1847., Károly Vincze leánya,
IV. t. XIX. íz.
- Mathilda (Malvina), sz. 1854., Imre
leánya, Láday Béláné, V. t. XIX. íz.
- Mathilda, János leánya, Jármay Miklósné
1886-től, V. t. XX. íz.
- Melanie, Gyula leánya, Daczó Ferencz-
né 1884-től, VI. t. XIX. íz.
- Mihály, III. Ferencz fia, I. t. XII. íz.
- Mihály, László fia, II. táblán XVI. íz.
- Mihály 1719., Ferencz Xav. fia, II. t.
XVI. íz.
- Mihály 1791—1853. alezredes, Sándor
fia, III. t. XVII. íz.
- Mihály sz. 1795., Ferencz fia, III. t.
XVII. íz.
- Mihály 1806—09., Ignác fia, III. t.
XVII. íz.
- Mihály 1823., Mihály alezredes fia,
III. t. XVIII. íz.
- Mihály 1828—1883., Mihály alezredes
fia, III. t. XVIII. íz.
- Mihály 1793—1807., Imre fia, II. t.
XIX. íz.
- Dessewffy Mihály 1848—49., József fia
III. t. XIX. íz.
- Miklós 1443—1473, Cserneki Desew
(Dezső) fia, I. t. VII. íz.
- Miklós, I. Ferencz fia, rudinai apát
utóbb saági prépost, meghalt 1550.,
I. t. IX. íz.
- Miklós 1655., László fia, I. t. XIII. íz.
- Miklós 1674—1748., István kassai kapi-
tány fia, I. t. XIV. íz.
- Miklós (Nicolas), Ádám fia, Francia-
országba költözött, I. és IV. t.
XIV. íz.
- Miklós meghalt 1776., Ádám fia, III. t.
XV. íz.
- Miklós 1743., Pál fia, III. t. XV. íz.
- Miklós sz. 1797., Imre fia, V. táblán
XVIII. íz.
- Miklós gróf 1829—1893., Kálmán gr. fia,
VII. t. XIX. íz.
- Miklós gróf sz. 1854., Miklós gr. fia,
VII. t. XX. íz.
- Miklós Antal sz. 1769, Sámuel báró fia,
VII. t. XVI. íz.
- Miklós 1868—1898., József fia, VI. t.
XX. íz.
- Miklós-András sz. 1894., Pál adoptált
fia, VI. t. XX. íz.
- Miksa 1812—1834., Alajos fia, III. t.
XVII. íz.
- Nándor pap sz. 1810-ben, Ignác fia,
III. t. XVII. íz.
- Nándor 1826—1882., Mihály alezredes
fia, III. t. XVIII. íz.
- Nándor-Zsigmond sz. 1840., János fia,
V. t. XIX. íz.
- Natália sz. 1835, Albert leánya, Szak-
máry Donátné, VI. t. XIX. íz.
- Natália, Géza leánya, Papszt Lajosné
1894-től, V. t. XX. íz.
- Oszkár 1881—1885., Aurél fia, III. t.
XIX. íz.
- Ottilia, Tamás leánya, VI. t. XVIII. íz.

- Dessewffy Otília sz. 1841., János leánya, Burg Lajosné, I. a 156—157. lap-számok táblázatát.
- Otília sz. 1843., Ignác leánya, V. t. XIX. íz.
- Otília sz. 1835. Miklós leánya, V. t. XIX. íz.
- Otília sz. 1884, Ödön leánya, VI. t. XX. íz.
- Otília-Victoria grófnő sz. 1794. Sámuel gróf leánya, VII. t. XVIII. íz.
- Ottó 1875—1876., Ödön fia, VI. t. XX. íz.
- Ottó, 1813—1895., nógrádi alispán, Imre fia, VI. t. XVIII. íz.
- Ottó, Dezső fia, VI. t. XXI. íz.
- Ödön sz. 1837., Titus fia, VI. t. XIX. íz.
- Pál meghalt 1670 előtt., Ferencz fia, II. t. XIV. íz.
- Pál szolgabíró 1717., Gábor fia, III. t. XIV. íz.
- Pál, Ádám fia, II. t. XV. íz.
- Pál, István fia, II. t. XV. íz.
- Pál 1772—1807., György fia, II. t. XVII. íz.
- Pál 1808—1836., János fia, V. t. XVIII. íz.
- Pál 1835—1858., Pál fia, V. t. XIX. íz.
- Pál sz. 1839., Albert fia, VI. t. XIX. íz.
- Pál sz. 1846., Ignác fia, III. t. XVIII. íz.
- Pál sz. 1860., Imre fia, V. t. XIX. íz.
- Paula sz. 1868., Gyula leánya, II. t. XXI. íz.
- Paula, Miklós leánya, Tuláts Sándorné, V. t. XIX. íz.
- Paulina, Gusztáv-Adolf leánya, Máriássy Albertné 1847-től, VI. t. XIX. íz.
- Paulina, János leánya, Raszlaviczky Edéné 1854-től, II. t. XX. íz.
- Paulina sz. 1898., Ambrus leánya, V. t. XXI. íz.
- Péter 1706-ban kuruczkapitány, György fia, I. t. XIV. íz.
- Péter, III. István fia, I. t. XIV. íz.
- Dessewffy Péter, 1706—1725, Ádám fia, II. t. XV. íz.
- Petronella 1802—1877., Sándor leánya, Redvicz Károlyné 1826-től, III. t. XVII. íz.
- Philippe «gróf» francia kapitány, Valentin ezredes fia, IV. t. XV. íz.
- Pierre 1877., Henri-Auguste fia, IV. t. XIX. íz.
- Piroska sz. 1839., Dénes leánya, V. t. XIX. íz.
- Regina sz. 1838., Miklós leánya, V. t. XIX. íz.
- Regina-Mária sz. 1840, Ferencz Xav. leánya, Tahy Vinczéné, III. t. XVIII. íz.
- Róbert 1832—1899., János fia, V. t. XIX. íz.
- Róbert sz. 1895, Ambrus fia, V. t. XXI. íz.
- Róza bárónő, Sámuel báró majd gróf leánya, báró Laffert Antalné 1755-től, VII. t. XVI. íz.
- Róza sz. 1746., Ferencz leánya, V. t. XVI. íz.
- Róza, Dessewffy Ödönné 1863-tól, VI. t. XIX. íz.
- Rozália, János leánya, Makay Jánosné 1791-től, II. t. XVIII. íz.
- Sámuel 1649. 1703., IV. Ferencz fia, I. és IV. t. XIII. íz.
- Sámuel báró, gróf 1711—1776., Miklós fia, I. és VII. t. XV. íz.
- Sámuel gróf 1768—1847. István gr. fia, VII. t. XVII. íz.
- Sámuel sz. 1758. Mádon, József fia, I. t. XVII. íz.
- Sándor, 1660—1708. Ádám fia, III. t. XIII. íz.
- Sándor meghalt 1808., Imre fia, III. t. XVI. íz.
- Sándor 1796—1798., Ferencz fia, III. t. XVII. íz.

- Dessewffy Sándor testőr 1799—1851., Sándor fia, III. t. XVII. íz.
- Sándor 1802—1810., Ferencz fia, III. t. XVII. íz.
- Sándor sz. 1875., Ferencz Kálmán fia, III. t. XIX. íz.
- Sándor sz. 1889., Marczel fia, III. t. XIX. íz.
- Sándor sz. 1843. csanádi püspök, Antal fia, II. t. XX. íz.
- Sarolta sz. 1820., József leánya, Hodossy Ambrusné 1839-től II. t. XX. íz.
- Sarolta 1869—1887., Béla leánya, I. a 156—157 lapszámok táblázatát.
- Sarolta sz. 1885—1901. Marczel leánya, III. t. XIX. íz.
- Simon 1778—1779., György fia, III. t. XVI. íz.
- Simon sz. 1820., Ignác fia, III. t. XVII. íz.
- Serafine grófnő 1840—1852., Emil gr. leánya, VII. t. XIX. íz.
- Szeréna, János leánya, Illosvay Aladárné 1887-től, V. t. XX. íz.
- Szilárd 1811—1852., Ignác fia, III. t. XVII. íz.
- Stanislas-Marie-Alexandre sz. 1873., Henri-Auguste fia, IV. t. XIX. íz.
- Tamás 1742—45 insurgens alezredes, Ferencz fia, I. t. XV. íz.
- Tamás, Ádám fia, 1890-ben Szirmay fiául adoptálta, II. t. XV. íz.
- Tamás, Péter fia, II. t. XVI. íz.
- Tamás, László fia, II. t. XVI. íz.
- Tamás 1736—1784., András ezredes fia, VI. t. XVI. íz.
- Tamás sz. 1778., Tamás fia, VI. t. XVII. íz.
- Tamás-Sámuel 1786—1853., András-Ádám fia, VI. t. XVIII. íz.
- Tamás sz. 1859., József fia, consul New-Yorkban, VI. t. XX. íz.
- Tamás sz. 1882., Ödön fia, VI. t. XX. íz.
- Dessewffy Teréz 1737—1738., Ferencz leánya, V. t. XVI. íz.
- Terézia bárónő, majd grófnő, sz. 1748., Sámuel báró, gróf leánya, báró Vécsey Farkasné, utóbb Jekelfalussy Józsefné, VI. t. XVI. íz.
- Terézia, József leánya, Fogarassy Pálné, utóbb Berzeviczy Ricolphusné V. t. XVI. íz.
- Terézia, Tamás leánya, Szilassy Józsefné 1785-től VI. t. XVII. íz.
- Terézia-Anna, János leánya, Földessy Györgyné 1808-től V. t. XVII. íz.
- Teréz 1793—1866, Sándor leánya, Raszlaviczy Józsefné 1818-től, III. tábla. XVII. íz.
- Terézia, Ignác leánya, Czabalay Andrásné 1843-től, III. t. XVII. íz.
- Teréz 1763—1817, György leánya, II. t. XVII. íz.
- Terézia 1792—1834, Gáspár-Tamás leánya, Ujházy Antalné, VI. t. XVIII. íz.
- Terézia, Imre leánya, Szulyovszky Lajosné 1817, VI. t. XVIII. íz.
- Terézia-Mária (1791—1792). Károly báró leánya, II. t. XVIII. íz.
- Terézia 1804—1805, Imre leánya, V. t. XVIII. íz.
- Terézia, sz. 1793., Sámuel gróf leánya, VII. t. XVIII. íz.
- Terézia sz. 1831., Tamás-Sámuel leánya, VI. t. XIX. íz.
- Teréz, Ignác leánya, Grassely Nándorné 1865-től V. t. XIX. íz.
- Teréz sz. 1851. Gábor leánya, II. t. XXI. íz.
- Terézia-Boriska grófnő, *Generosa* néven orsolya apáczs 1747—1803., József gróf leánya, I. t. XVI. íz.
- Terézia-Ilona, József leánya, Közepessy Móriczné 1858-től, III. t. XIX. íz.
- Thomas-Louis-Philippe 1750—1799 osztrák ezredes, IV. t. XVI. íz.

- Dessewffy Tibor sz. 1893., Aurél fia, II. t. XXII. íz.
- Titus 1810—1874., Imre fia, VI. t. XVIII. íz.
- Tivadar sz. 1843., Lajos fia, I. táblán XVIII. íz.
- Valéria 1834—1835. János leánya, V. t. XIX. íz.
- Valéria grófnő, Emil gr. leánya, Windisch-Graetz Lajos herceg neje 1870től, VII. t. XIX. íz.
- Veronika 1745—1806., Ferencz alispán leánya, Szuhányi Lászlóné, V. t. XVI. íz.
- Victor 1822—22, Antal fia, II. t. XX. íz.
- Victor-Egyed gr. lásd Egyed alatt.
- Victor sz. 1845., Bertalan fia, III. t. XVIII. íz.
- Victor-Géza 1830—1832., Antal fia, II. t. XX. íz.
- Victoria sz. 1852., Ignác leánya, Semsey Gézáné, III. t. XVIII. íz.
- Vincze sz. 1824., Sándor fia, III. t. XVIII. íz.
- Virginia grófnő, 1807—1856, József gr. leánya, VII. t. XVIII. íz.
- Virginia-Izabella grófnő sz. 1891, Aladár gr. leánya, VII. t. XXI. íz.
- Zoltán sz. 1878., Izidor fia, II. t. XXI. íz.
- Zulejka, Nándor leánya, Hye Arthurné 1874-től, utóbb Mauks Ödönné 1886-tól, III. t. XIX. íz.
- Zsigmond kapitány, meghalt 1755., Sándor fia, III. t. XIV. íz.
- Zsigmond 1697—1744, Gábor fia, III. t. XIV. íz.
- Zsigmond 1660—1721., János fia, II. t. XIV. íz.
- Zsigmond 1667—1760, Zsigmond fia, II. t. XV. íz.
- Zsigmond 1830—1886. Tamás fia, VI. t. XVIII. íz.
- Zsófia, Lajos leánya, Pongrácz Jánosné, utóbb Berthóty Miklósné, III. t. XIV. íz.
- Dessewffy Zsófia, József leánya, Veréb Andrásné 1757, I. t. XVI. íz.
- Zsófia, András ezredes leánya, Okolicsányi Jánosné 1757—68., VI. tábla XVI. íz.
- Zsófia, Antal leánya, Melczer Antalné 1779-től III. t. XVI. íz.
- Zsófia sz. 1793., András-Ádám leánya, VI. t. XVIII. íz.
- Zsófia, Imre leánya, Máriássy Tamásné 1830-tól, utóbb Földváry Sándorné 1855-től, VI. t. XVIII. íz.
- Zsófia 1862—1890. Pál leánya, Dessewffy Arisztidné, VI. t. XX. íz.
- Zsófia sz. 1881. Arisztid leánya, VI. t. XX. íz.
- Zsuzsánna, György leánya, Kálnássy Sándorné, Majd Kálnássy Andrásné, I. t. XIV. íz.
- Zsuzsánna, Sándor leánya, Tahy Ferenczné 1702., III. t. XIV. íz.
- Zsuzsánna, Miklós leánya. Máriássy Ferenczné, I. t. XV. íz.
- Zsuzsánna, András ezredes leánya, Zerdahelyi Sándorné 1753-tól, VI. t. XVI. íz.
- Zsuzsánna, János leánya, Cserniczky Pálné, I. t. XVII. íz.
- Zsuzsánna, András leánya, Piller Ignáczné, VI. t. XVII. íz.
- *Zsuzsánna sz. 1782. Mádón, D. János és Molnár Mária leánya.
- Zsuzsánna sz. 1794. Imre leánya, Winkler Andrásné 1813-tól, II. tábla XIX. íz.
- De Ville Fülöp (Marquis) Nancy-ból, Dessewffy Francziska br.-nő férje 1777-től. II. t. XVII. íz.
- Dettrich József, Dessewffy Anna férje 1756-tól, II. t. XVI. íz.
- I. Dezsizló 1210—1242. Törzsöktábla I. íz.

- Dobay Ede, Dessewffy Antonia férje 1838-tól, III. t. XVII. íz.
- Károly, Dessewffy Borbála férje 1809-től, III. t. XVI. íz.
- Zsigmond, Dessewffy Mária férje, I. t. XV. íz.
- Dóczy Menyhért, Dessewffy Katalin férje 1631—1641. I. t. XII. íz.
- Domby György, Dessewffy Katalina férje. 1675. II. t. XIV. íz.
- Dorottya, Cserneki Jakab neje 1431. Törzsök-tábla V. íz.
- Dorottya, I. Dessewffy Ferencz neje, I. t. VIII. íz.
- Dovorányi Julia, Dessewffy Lászlóné. 1706. I. t. XIV. íz.
- Drisnyey László, Dessewffy Klára férje 1809-től, II. t. XIX. íz.
- Druzovics Anna, Dessewffy János felesége. I. t. XVI. íz.
- Dubszky Amália, Dessewffy József neje 1815-től. V. t. XVI. íz.
- Dulęba (Lęki) Mária, Dessewffy Aurélné 1877-től, III. t. XVIII. íz.
- Durcsák Jozefa, Dessewffy Józsefné 1828-től, III. t. XVII. íz.
- Elek Terézia, Dessewffy Izidorné 1864-től, II. t. XX. íz.
- Eödönffy-Vinnay Zsuzsánna, Dessewffy Ferenczné, II. t. XIII. íz.
- Eötvös Éva, Dessewffy Pálné, III. tábla. XIV. íz.
- Érkövy Tivadar, Dessewffy Eugenie első férje, lásd a 156—157 lapszámok táblázatát.
- Eröss Gábor, Dessewffy Mária férje, III. t. XIV. íz.
- Erzsébet, 1470., Dessewffy Miklós neje, I—VII. íz.
- Fándly József, Dessewffy Magdolna férje 1783-től, I. t. XVI. íz.
- Fáy István, Dessewffy Boriska Krisztina férje, I. t. XV. íz.
- Farkas Judit, IV. Dessewffy János első neje, I. t. XIII. íz.
- Farkas Mária, Dessewffy Józsefné 1837-től, III. t. XVIII. íz.
- Fejérváry László, Dessewffy Anna férje 1742—1751., VI. t. XVI. íz.
- Fekete Adolf, Dessewffy Mária-Terézia férje 1868-től, V. t. XIX. íz.
- Fekete Ferencz báró, Dessewffy Erzsébet grófnő férje 1878-től, VII. tábla XX. íz.
- Ferenczy Alajos, Dessewffy Gizella férje, II. t. XX. íz.
- Fischer József báró, Dessewffy Anna-Mária férje, I. t. XVI. íz.
- Fischer Kálmán báró, Dessewffy Aloysia férje 1862-től, III. t. XVIII. íz.
- Flossmann Klára, Dessewffy Pál harmadik neje, VI. t. XIX. íz.
- Fogarassy Pál, Dessewffy Terézia első férje, V. t. XVI. íz.
- Földessy György, Dessewffy Terézia-Anna férje 1808-től, V. t. XVII. íz.
- Földessy Emilia, Dessewffy János első neje, III. t. XVIII. íz.
- Földváry Sándor, Dessewffy Zsófia második férje 1855., VI. t. XVIII. íz.
- Forgách Ludmilla grófnő, Dessewffy Ferencz gróf alezredes neje, I. tábla XVI. íz.
- Forster Zsófia, Dessewffy Ádám-Árpád neje 1895-től, III. t. XVIII. íz.
- Franchessin gróf, Dessewffy Louise-Marie-Emma férje, IV. t. XVIII. íz.
- Freyseysen Erzsébet, Dessewffy Marczelné 1880-től, III. t. XIX. íz.
- Füzy Károly, Dessewffy Karolina férje, III. t. XVI. íz.
- Füzy Mathild, Dessewffy Pál első neje 1880-től, III. t. XIX. íz.

- Gab Ernesztina, Dessewffy Kristóf első neje, III. t. XVI. íz.
- Gabányi Anna, Dessewffy Istvánné 1707., XV. íz.
- Gál Endre, Dessewffy Mathilda férje 1862-től, VI. t. XIX. íz.
- Gallé Ludovika, Dessewffy Aurélné 1892-től, II. t. XXI. íz.
- Ganzaugh Anna, Dessewffy Gusztáv-Adolf első neje, VI. t. XVIII. íz.
- Ganzaugh Klementina, Dessewffy Albert neje 1831-től, VI. t. XVIII. íz.
- Ganzaugh Paulina, Dessewffy Lajosné, VI. t. XIX. íz.
- Garay Anna, Dessewffy Györgyné 1862., I. t. XIII. íz.
- Gáy Lőrincz, Dessewffy Anna férje 1486-ban, I. t. VIII. íz.
- Giletffy György, Dessewffy Anna férje, I. t. IX. íz.
- Görgey Anna, Dessewffy Lászlóné, II. t. XV. íz.
- Görgey Jerta, Dessewffy Józsefné 1856-VI. t. XIX. íz.
- Grassely Nándor, Dessewffy Teréz férje 1865-től, V. t. XIX. íz.
- Grohol Mária, Dessewffy Béláné 1891-től, V. t. XX. íz.
- Gulácsy Vendel, Dessewffy Mária-Stefana férje, III. t. XVIII. íz.
- Guldenfinger Dániel, Dessewffy Anna férje, I. t. XIV. íz.
- Guldenfinger Regina, Dessewffy Vinczéné 1862-től, III. t. XVIII. íz.
- Gyürky Terézia, Dessewffy Tamás első neje, VI. t. XVII. íz.
- Halassy Sándor, Dessewffy Ida férje, V. t. XIX. íz.
- Haller Ferencz gróf, Dessewffy Amália grófnő férje 1819-től, VII. tábla XVIII. íz.
- Hankonyi Mária, IV. Dessewffy János harmadik neje (1892—99). I. tábla XIII. íz.
- Héderváry Ilona, I. Dessewffy László neje. I. t. IX. íz.
- Hellenbach (Paczolai) Dénes báró, Dessewffy Mária-Klára grófnő férje 1891-től, VII. t. XX. íz.
- Hellenbach Poxelina bárónő, Dessewffy Imréné 1793., VI. t. XVII. íz.
- Helot de Vidame Marie-Louise, Dessewffy Jacques-Charles-Marie felesége 1747-től, IV. t. XV. íz.
- Hedry Borbála, Dessewffy Gáborné, V. t. XVI. íz.
- Hedry Mária, Dessewffy Gézáné 1861-től, V. t. XIX. íz.
- Henter Jozefa bárónő, Dessewffy Mihályné, III. t. XVII. íz.
- Hodossy Ambrus, Dessewffy Sarolta férje 1839-től, II. t. XX. íz.
- Hodossy Anna, Dessewffy Ferenczné, III. t. XVIII. íz.
- Hoffmann Margit, Dessewffy János második neje, II. t. XI. íz.
- *Horak Magdolna, özv. Langelberger Magnusné, Dessewffy Gáspár neje 1809 szept. 18-ikától.
- Horváth (Palochai) Frigyes báró, Dessewffy Eleonora grófnő első férje, VII. t. XVII. íz.
- Horváth György, Dessewffy Klára férje 1847-től, III. t. XVIII. íz.
- *Horváth Julianna, Dessewffy Józsefné 1769.
- Horváth Kata (Palochai) bárónő 1801—1832., III. Dessewffy Ferenczné I. t. XI. íz.
- Klára (Palochai) bárónő, Dessewffy Sámuel báró majd gróf első neje, VII. t. XV. íz.
- Magdolna (Palochai) bárónő, Dessewffy György neje 1773-től, III. táblán XV. íz.

- Humniczky Alfréd gróf, Dessewffy Mária grófnő férje, VII. t. XIX. íz.
- Huszár Terézia, Dessewffy Józsefné 1740—1766., I. t. XVI. íz.
- Hye Arthur, Dessewffy Zulejka első férje 1874-től, III. t. XIX. íz.
- Ibrányi Ferencz, Dessewffy Klára első férje 1650., II. t. XIII. íz.
- Iklódy Márton, Dessewffy Anna második férje, V. t. XIX. íz.
- ... Ilona, Cserneki Therek János neje 1525. Törzsoéktáblán VII. íz. a *) jel alatt.
- Ilosvay Aladár, Dessewffy Szeréna férje 1887-től, V. t. XX. íz.
- ... I. István, I. Deziszló fia, törzsoéktáblán II. íz.
- Irínyi Klára, Dessewffy Jánosné 1803-tól, V. t. XVII. íz.
- Jármay Endre, Dessewffy Gizella férje 1886-től, V. t. XX. íz.
- Jármay Miklós, Dessewffy Mathilda férje 1886-től, V. t. XX. íz.
- Jekelfalussy József, gr. Dessewffy Terézia második férje, VII. tábla XVI. íz.
- Jékey Péter, Dessewffy Erzsébet férje, III. t. XIV. íz.
- Jellačić Zsigmond, Dessewffy Anna Karolina férje (1749). III. t. XIV. íz.
- Jourdan Adèle, Dessewffy Dénes neje 1853-től, VI. t. XVIII. íz.
- Kacsókovics Boldizsár, Dessewffy Ilona férje, I. t. XVIII. íz.
- Kállay György, Dessewffy Jolán férje 1894-től, V. t. XX. íz.
- Kállay Mária, Dessewffy Kálmán gróf neje 1819-től, VII. t. XVIII. íz.
- Kálnássy András, Dessewffy Zsuzsánna második férje, I. t. XIV. íz.
- Kálnássy Sándor, Dessewffy Zsuzsánna első férje, I. t. XIV. íz.
- Kaminszky Eugenia, Dessewffy Róbert első neje, V. t. XIX. íz.
- Kapy Antonia, Dessewffy Lajosné, II. t. XVIII. íz.
- Károlyi Pálma grófnő, Dessewffy Aurél gróf neje 1869-től, VII. táblán XIX. íz.
- *Kászonyi Dániel, Dessewffy Anna férje, esküvő 1844 máj. 11. Eperjesen.
- Kayser Jozefa, Dessewffy Imre második neje, III. t. XV. íz.
- Kazinczy Erzsébet, Dessewffy Ádámné, II. t. XIV. íz.
- Keczely Erzsébet, Dessewffy Mihályné, III. t. XVIII. íz.
- Keczer Anna, IV. Dessewffy Ferencz első neje, I. és IV. t. XII. íz.
- Keczer Czeczilia, Dessewffy Ferencz neje 1792-től, III. t. XVI. íz.
- Keltz Antal, Dessewffy Johanna második férje, V. t. XVI. íz.
- Kenezsey Mária, Dessewffy Gusztáv-Adolf második neje, VI. t. XVIII. íz.
- Kerekes Kata, Dessewffy Imréné, V. t. XVIII. íz.
- Keresztszeghy Albert, Dessewffy Anna első férje, V. t. XIX. íz.
- Király János, Dessewffy Magdolna férje, I. t. XIV. íz.
- Kisfaludy Zsuzsánna, Dessewffy Ferenczné, III. t. XIII. íz.
- Kiss István, Dessewffy Borbála férje, III. t. XIII. íz.
- Mária (Farády), Dessewffy Lajosné, I. t. XVII. íz.
- Teréz (Nemes-Kéri) Dessewffy Imre első neje, III. t. XV. íz.
- Kleinholtz Marie-Louise, Dessewffy Valentin ezredes felesége, IV. tábla XIV. íz.
- Klobusiczky Klára grófnő, Dessewffy

- István báró, majd gróf első neje, megh. 1765., VII. t. XVI. íz.
- Klomfár Alajos, Dessewffy Jolán férje 1894-től, V. t. XX. íz.
- Kolossy Mária, Dessewffy Jánosné, II. t. XIX. íz.
- Koppauer Zsuzsánna, Dessewffy Antal neje 1818-tól, II. t. XIX. íz.
- Kormos Borbála, I. Dessewffy Sámuel neje, I. és IV. t. XIII. íz.
- Korponay Zsigmond, Dessewffy Anna-Mária férje, II. t. XVIII. íz.
- Kossuth Antal, Dessewffy Jolánta férje 1843-tól, II. t. XX. íz.
- Koszka Vilmos, Dessewffy Etelka második férje 1876-től, VI. táblán XIX. íz.
- Kovács Julianna, Dessewffy Pál neje 1884-től, V. t. XIX. íz.
- Piroska, Dessewffy Istvánné, III. t. XVIII. íz.
- Victoria, Dessewffy Alajosné, III. t. XVI. íz.
- Köck Luiza, Dessewffy Károly-Vincze gróf neje 1839-től, IV. t. XVIII. íz.
- Körtvélyessy Tamás, Dessewffy Klára férje 1818-tól, III. t. XVII. íz.
- Közepessy Erzsébet, Dessewffy Emilné 1889-től, III. t. XIX. íz.
- Kálmán, Dessewffy Emilia férje 1875-től, III. t. XIX. íz.
- Mórincz, Dessewffy Teréz-Ilona férje 1858-tól, III. t. XIX. íz.
- Krajtsik Rezső dr., Dessewffy Eugenie második férje, I. 156—157 lapszámok táblázatát.
- Kristian Ottilia, Dessewffy Kálmánné, III. t. XVII. íz.
- Kubínyi Borbála, Dessewffy András neje, VI. t. XVI. íz.
- Kubinyi Julia, Dessewffy Gáspár-Tamás felesége 1792-től, VI. t. XVII. íz.
- Láday Béla, Dessewffy Mathilda (Malvina) férje, V. t. XIX. íz.
- Laffert Antal báró, Dessewffy Róza grófnő férje 1755-től, VII. t. XVI. íz.
- Ilona bárónő, Dessewffy Louis «gróf» osztrák őrnagy felesége, IV. tábla XVII. íz.
- Róza bárónő, Dessewffy Thomas «gróf» osztrák ezredes felesége, IV. tábla XVI. íz.
- Lakatos Katalina, Dessewffy József első neje 1782. I. t. XVII. íz.
- Lamezan-Salins Luiza grófnő, Dessewffy László neje 1898-tól, VI. t. XX. íz.
- Lányi Mihály, Dessewffy Anna-Maria-Klára férje 1798-tól, III. t. XVI. íz.
- Laszkáry Ilona, Dessewffy Dezső neje, VI. t. XX. íz.
- *Latsny Pál, Dessewffy Mária férje 1822. Mádon.
- Lengyel Ilona, Dessewffy Józsefné 1858-tól, III. t. XVIII. íz.
- Jolánta, Dessewffy János neje 1864-től, V. t. XIX. íz.
- Zsófia, IV. Dessewffy Ferencz második neje. I. t. XII. íz.
- Lignières Emilien gróf, Dessewffy Marie-Louise férje. IV. t. XIX. íz.
- *Linkner Mihály (Udvarhelyi), Dessewffy Mária Julianna férje, 1799-ben már néhai. [XIX. íz.
- Liptay Vilma, Dessewffy Lászlóné, III. t.
- *Lőrinczy Mária, Dessewffy Jánosné 1774-ben Mádon.
- Luby Amália, Dessewffy Pálné, V. t. XVIII. íz.
- Lukachich (Vendich) Ilona, Dessewffy Bódogné 1900-tól, III. t. XVIII. íz.
- Lukáts Kálmán, Dessewffy Margit férje 1893-tól, I. a 156—157 lapszámok táblázatát.
- Lukovich Atilla, Dessewffy Ervina férje 1895-től, V. t. XX. íz.

- Maillet (De) chevalier, Dessewffy Anne-Louise-Henriette férje, IV. tábla XVI. iz.
- Makay György, Dessewffy Anna férje 1724. III. t. XIV. iz.
- Makay János, Dessewffy Rozália férje 1791-től, II. t. XVIII. iz.
- Makar Mária-Jozefa bárónő, Dessewffy Imre neje, III. t. XIV. iz.
- Márfy Géza, Dessewffy Mária, utóbb Augusztá férje, VI. t. XIX. iz.
- Máriássy Albert, Dessewffy Paulina férje, VI. t. XIX. iz.
- Ferencz, Dessewffy Zsuzsánna férje, I. t. XV. iz.
- Maximilian, Dessewffy Borbála férje 1800., VI. t. XVII. iz.
- Tamás, Dessewffy Zsófia első férje 1830., VI. t. XVIII. iz.
- Marin Péter, Dessewffy Katalin első férje, III. t. XIII. iz.
- Markovszky István, Dessewffy Klára második férje, III. t. XIV. iz.
- Mauks Ödön, Dessewffy Zulejka második férje 1886-től, III. t. XIX. iz.
- Maurice de Saarguemines Marie-Madeleine, Dessewffy Fülöp neje, IV. t. XV. iz.
- Mazsary János, Dessewffy Johanna második férje 1752. VI. t. XVI. iz.
- Megyery Anna, Dessewffy Ádámné, 1732-ben már özvegy, III. t. XIV. iz.
- Erzsébet, Dessewffy Józsefné, II. t. XVI. iz.
- Zsófia, Dessewffy Péterné, II t. XV. iz.
- Melczér Antal, Dessewffy Zsófia férje 1779-től, III. t. XVI. iz.
- János, Dessewffy Klára első férje, III. t. XIV. iz.
- Pál, Dessewffy Johanna első férje 1759-től, V. t. XVI. iz.
- Merse (Szinnyei) Emma, Dessewffy Arisztid második neje, VI. t. XVIII. iz.
- Meskó Jakab báró, Dessewffy Borbála grófnő férje 1762-től, VII. t. XVI. iz.
- I. Miklós, I. Dezsizló fia 1240—1271. Törzsóktábla II. iz.
- Molnár József (Parnói), Dessewffy Dorottya férje, I. t. XVI. iz.
- *Molnár Mária, Dessewffy Jánosné 1782. Mádon.
- Mórocz Miklós, Dessewffy Ernestina férje 1874-től, V. t. XIX. iz.
- Mozler Antal, Dessewffy Aurelia férje 1880-től, III. t. XVIII. iz.
- Müller Erzsébet, Dessewffy Ambrus második neje 1893-től, V. t. XX. iz.
- Nagy Anna-Mária, Dessewffy József neje, V. t. XV. iz.
- Nagy Gáspár (Szigethy), Dessewffy Margit első férje 1539., I. t. IX. iz.
- *Nagy Mária, Dessewffy Istvánné 1762—1767 Mádon.
- *Nagy Zsuzsanna, Dessewffy Istvánné 1777 Mádon.
- Nagy-Szombathy Erzsébet, Dessewffy Ferenczné, II. t. XVI. iz.
- Naláczy Julia, Dessewffy Nándorné 1851-től, XVIII. iz.
- Nedeczey György, Dessewffy Borbála férje 1760-től, II. t. XV. iz.
- Nemes Anna-Mária, Dessewffy Jánosné, III. t. XVI. iz.
- Nemessányi Mihály, Dessewffy Klára férje, I. t. XIV. iz.
- Némethy Kálmán, Dessewffy Etelka férje 1868-től, VI. t. XIX. iz.
- Ogier de Baulny Anne-Louise, Dessewffy Miklós francia ezredes neje 1718-től, IV. t. XIV. iz.
- Okolicsányi János, Dessewffy Zsófia férje 1757—68. VI. t. XVI. iz.
- Olasz Julia, Dessewffy Istvánné, I. t. XV. iz.

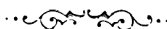
- Oláh Ludmilla, Dessewffy Imréné, III. t. XVII. íz.
- Oldofredi Leonce gróf, Dessewffy Mathild «grófnő» férje, IV. t. XIX. íz.
- Olsavszky Sarolta, Dessewffy János neje 1. a 156—157 lapszámok táblázatát.
- Orbay László, Dessewffy Margit neje, I. t. IX. íz.
- Orbán Pál báró, Dessewffy Klára férje, I. t. XVI. íz.
- Ormódsy Károly, Dessewffy Julia grófnő férje 1796-tól, VII. t. XVII. íz.
- Orosz Terézia, Dessewffy Lajos báró neje, II. t. XVIII. íz.
- Osskó Éva, Dessewffy Xav. Ferenczné, II. t. XV. íz.
- Ottlík Sándor, Dessewffy Klára férje, II. t. XV. íz.
- Pacozth Mária, Dessewffy Jánosné, II. t. XIII. íz.
- Palásthy Anna, Dessewffy István neje 1737-től, V. t. XV. íz.
- Palásthy Ignác, kamarai tanácsos, Dessewffy Klára második férje, III. t. XV. íz.
- Pálffy István gróf, Dessewffy Mathild grófnő férje 1856-tól, VII. tábla XIX. íz.
- Palochai Horváth Frigyes báró, Dessewffy Eleonora grófnő első férje, I. Horváth alatt.
- Papszt Lajos, Dessewffy Natália férje 1894-től, V. t. XX. íz.
- *Paskády Antal, Dessewffy Klára férje 1775-től, Nagy-Károly.
- Passuth Imre, Dessewffy Anna-Mária férje 1821-től, V. t. XVIII. íz.
- Péchy Anna, Dessewffy József első neje, I. t. XVI. íz.
- Anna, Dessewffy Lászlóné 1813., II. t. XVII. íz.
- Anna, Dessewffy Tamásné, I. t. XV. íz.
- Péchy Borbála, Dessewffy Jánosné 1754-től, II. t. XVII. íz.
- Éva, Dessewffy Lajosné, III. t. XIII. íz.
- Gábor, Dessewffy Julia férje, VI. t. XVI. íz.
- János, Dessewffy Margit férje, I. t. XIII. íz.
- Julia, Dessewffy Jánosné, II. tábla XVIII. íz.
- Krisztina, Dessewffy Péterné 1706., I. t. XIV. íz.
- Petronella, Dessewffy Ferencz Xav. első neje, III. t. XVII. íz.
- Terézia, Dessewffy Kristóf második neje 1807-től. III. t. XVI. íz.
- Péky János, Dessewffy Amália férje 1835-től, III. t. XVII. íz.
- Pergen Mária - Katalina - Terézia, Dessewffy-Szirmay Tamás első neje, II. t. XV. íz.
- Perényi András, Dessewffy Klára férje, I. t. XV. íz.
- Erzsébet, Dessewffy Henrik báró neje, II. t. XVII. íz.
- István, Dessewffy Mária férje 1661—1681., III. t. XIII. íz.
- Perneszi (Osztopáni) Gábor, Dessewffy Klára neje 1630—1638., I. t. XII. íz.
- Pesthy Anna, II. Dessewffy János neje, I. t. X. íz.
- Péterffy István, Dessewffy Mária férje, III. t. XV. íz.
- Petróczy Antónia, Dessewffy János József második neje, V. t. XVIII. íz.
- Piller (Mérki) Ignác, Dessewffy Zsuzsánna férje, VI. t. XVII. íz.
- Mariska (Mérki), Dessewffy Balamérné 1894-től, III. t. XIX. íz.
- Pilisy Mária (de Pilis), Dessewffy Emil neje 1873-től, I. a 155—157 lapszámok táblázatát.
- Plathy Borbála, Dessewffy Tamásné 1761-től, VI. t. XVI. íz.

- Podhorányi Klára, Dessewffy Imréné
1782-ől, II. t. XVIII. íz.
- Pongrácz Ferencz (Szent-Miklósi), Dessewffy Anna férje 1682., I. t. XIII. íz.
- Ilona, Dessewffy Pál második neje
1867-től, VI. t. XIX. íz.
- János, Dessewffy Zsófia első férje,
III. t. XIV. íz.
- Jenő gróf, Dessewffy Izabella grófnő
férje 1877-től, VII. t. XX. íz.
- Julianna, Dessewffy Károly báró neje,
II. t. XVII. íz.
- Teréz, Dessewffy Ignáczné, V. t.
XVII. íz.
- Porrin de Villosne, Dessewffy Marie-Rose
férje IV. t. XVI. íz.
- Posamezei Péter, Miklós fia, Cserneki
Sebe férje. 1381. Törzsöktáblán
V. íz.
- Priessnitz Berta, Dessewffy Pál első neje
1861-től, VI. t. XIX. íz.
- Raszlavicz Ede, Dessewffy Paulina férje
1854-től, II. t. XX. íz.
- Raszlavicz József, Dessewffy Teréz férje
1818-től, III. t. XVII. íz.
- Ráthy István, Dessewffy Katalin második
férje, III. t. XIII. íz.
- Rátsker Francziska, Dessewffy Gyula
első neje, II. t. XX. íz.
- Récsey Gyula, Dessewffy Berta férje 1861-
től, V. t. XIX. íz.
- Redvíc Károly báró, Dessewffy Petro-
nella neje 1826-től, III. táblán
XVII. íz.
- Régel (De) Blanche-Marie-Isidore, Dessewffy
Henri-Auguste neje 1872-től,
IV. t. XVIII. íz.
- Reiner Gyula, Dessewffy Hermína férje,
VI. t. XIX. íz.
- Richard Anne-Marie, Dessewffy Louis-
César-Hyacinthe francia ezredes
neje 1816-től, IV. t. XVI. íz.
- Roskoványi Aloysia, Dessewffy Ignáczné,
1844-től, III. t. XVII. íz.
- Karolina-Sarolta, Dessewffy Simonné,
III. t. XVII. íz.
- Kristóf, Dessewffy Éva férje 1778-től,
II. t. XVIII. íz.
- Miklós, Dessewffy Luiza férje, V. t.
XIX. íz.
- *Rottenstein Ferencz, kinek második neje
Dessewffy Anna Mária (1760--67-
ben özvegy).
- Rouyer Ágoston, lieutenant-général, Dessewffy
Marie-Thérèse férje, IV. t.
XVI. íz.
- Rouyer Marie-Jeanne, Dessewffy Jean-
Philippe-François neje 1784-től,
IV. t. XVI. íz.
- Rudnyánszky Sándor báró, Dessewffy
Mária-Amália bárónő férje 1820-től,
II. t. XVIII. íz.
- Saarguemines-i Maurice Marie-Madeline
Dessewffy Philippe francia kapi-
tány neje, IV. t. XV. íz.
- Saint-Vincent Angélique-Marie-Louise
grófnő, Dessewffy Henri «gróf» neje
1848-től, IV. t. XVIII. íz.
- Sándor Albert, Dessewffy Anna első férje
1854-től, III. t. XVIII. íz.
- János, Dessewffy Anna második férje
1871-től III. t. XVIII. íz.
- Józefa, Dessewffy Tamás-Sámuel máso-
dik neje 1827-től, VI. t. XVIII. íz.
- Pál, Dessewffy Jozefa férje 1867-től,
III. t. XVIII. íz.
- Sándy János, Dessewffy Mária-Etelka
férje, III. t. XVIII. íz.
- Schell-Bauschlott Rudolf báró, Dessewffy
Luiza grófnő férje 1856-től, VII. t.
XIX. íz.
- Schenzel Károly honv. kapitány, Dessewffy
Francziska férje, II. t. XXI. íz.
- Schmidegg Ferencz gróf (Sár-Ladányi),

- Dessewffy Francziska grófnő férje
1785-től, VII. t. XVI. íz.
- Seguin de Broin Alix, Dessewffy Armand
gróf neje 1876-től, IV. táblán
XVIII. íz.
- Seide Natalia, Dessewffy Jenőné, III. t.
XVII. íz.
- Semsey Erzsébet, Dessewffy Istvánné
II. t. XIV. íz.
- Boldizsár, Desseffy Krisztina első férje
meghalt 1732-ben, I. t. XV. íz.
- Ferdinánd, Dessewffy Mária-Terézia
férje 1847-től, V. t. XIX. íz.
- Géza, Dessewffy Victoria férje, 1878-
től, III. t. XIX. íz.
- Klára, III. Dessewffy István neje 1663.,
I. t. XIII. íz.
- László, Dessewffy Karolina grófnő
férje 1894-től, VII. t. XX. íz.
- Róbert, Dessewffy Jozefa férje 1831-től,
III. t. XVII. íz.
- Sándor, Dessewffy Katalin férje 1800-
től, II. t. XVIII. íz.
- Sényi Zsuzsánna, Dessewffy Károly neje,
III. t. XV. íz.
- Sennyey Anna bárónő, Dessewffy Gyula
gr. nje 1847-től, VII. t. XIX. íz.
- Serényi János gróf, Dessewffy Irma grófnő
férje 1883-től, VII. t. XX. íz.
- Simontsits Elemér, Dessewffy Mária férje
1892-től, lásd a 156—157. lapszámok
táblázatát.
- Skarycza Máté, Cserneki Therek Márta
férje 1514. 1524. Törzsöktáblán
VIII. íz. a *) jel alatt.
- Sólyom Julia, Dessewffy Tamás második
neje, VI. t. XVII. íz.
- Soós János, (Sófalvi) Dessewffy Anna-
Mária férje, VI. t. XVII. íz.
- Soós László, (Sófalvi) Dessewffy Katalina
férje 1759. V. t. XVI. íz.
- Splényi Francziska bárónő, Dessewffy Sán-
dor neje, III. t. XVI. íz.
- Stansith Horvát Katalina, Dessewffy Ádám
második neje, III. t. XII. íz.
- Stansith Horvát (Gradeczi) Anna-Mária,
Dessewffy András ezredes neje,
1716-től, VI. t. XV. íz.
- Szabó Mária, Dessewffy Dénesné 1835-től,
V. t. XVIII. íz.
- Szarmáry Dezső, Dessewffy Margit férje
1886-től, III. t. XIX. íz.
- Szarmáry Donát, Dessewffy Natália férje,
VI. t. XIX. íz.
- Szarmáry Elemér, Dessewffy Mária Zelim
férje, III. t. XX. íz.
- Szalyovics Aloysia, Dessewffy Miklósné,
V. t. XVIII. íz.
- Szalyovics Vincze, Dessewffy Jozefa férje,
III. t. XVIII. íz.
- Szányi Zsuzsanna, Dessewffy Imre neje,
meghalt 1769. III. t. XV. íz.
- Széchy Margit, Dessewffy Lászlóné 1632.
1650., I. t. XII. íz.
- Szelestey Anna, Dessewffy Gábor neje I. t.
XV. íz.
- Szemere Lajos, Dessewffy Ilona férje
1896-től, VI. t. XX. íz.
- Szenessy Gyula, Dessewffy Ida férje
1863-től, VI. t. XIX. íz.
- Szent-Iványi Francziska grófnő, Dessewffy
Sámuel báró majd gróf második
neje, VII. t. XV. íz.
- Szent-Iványi Mihály, Dessewffy Katalina
férje, III. t. XIV. íz.
- Szent-Miklóssy Anna, Dessewffy János
neje, V. t. XVI. íz.
- Szent-Máriay Erzsébet, Dessewffy Miklós
gróf neje 1852-től, VII. táblán
XIX. íz.
- Szepessy Mária bárónő, Dessewffy Egyed-
Napoleon gróf neje 1831-től, VII. t.
XVIII. íz.
- Szerdahelyi Zsigmond, Dessewffy Anna
Borbála férje, III. t. XVI. íz.

- Szerdahelyi Zsuzsanna, Dessewffy Zsigmondné, III. t. XIV. íz.
- Szilassy Ilona, Dessewffy Elek neje 1874., VI. t. XIX. íz.
- Szilassy József, Dessewffy Terézia férje 1785-től, VI. t. XVII. íz.
- Szirmay Balamér, Dessewffy Emma férje 1870-től, VI. t. XIX. íz.
- György, Dessewffy Amália férje 1741-től, VI. t. XVIII. íz.
- Károly gróf, Dessewffy Klára grófnő férje 1756., VII. t. XVI. íz.
- Szőllőssy Mária, Dessewffy Ignáczné 1838-tól, V. t. XVIII. íz.
- Sztankay András, Dessewffy Judith második férje 1650., II. t. XIII. íz.
- Sztáray Eleonora grófnő, Dessewffy József gróf neje 1806-tól. VII. tábla. XVII. íz.
- Sztáray József grófnő, Dessewffy István gróf neje 1804-től., VII. táblán XVII. íz.
- Szuhányi László, Dessewffy Veronika férje, V. t. XVI. íz.
- Szulyovszky Lajos, Dessewffy Terézia férje 1817-től, VI. t. XVIII. íz.
- Tahy Antal, Dessewffy Mária-Anna férje 1816-tól, III. t. XVII. íz.
- Ferencz, Dessewffy Zsuzsanna férje, 1702. III. t. XIV. íz.
- István, Dessewffy Dorottya első férje, 1564. I. t. IX. íz.
- Lajos, Dessewffy Mária férje, III. t. XVIII. íz.
- Mária, Dessewffy Ignáczné 1805-től, III. t. XVI. íz.
- Vincze, Dessewffy Regina férje, III. t. XVIII. íz.
- Tajkly Erzsébet, Dessewffy József második neje 1786—1791. I. t. XVII. íz.
- Tatár Mária, Dessewffy Istvánné 1759. I. t. XVI. íz.
- Terebesy Éva, Dessewffy Zsigmondné, III. t. XIV. íz.
- Terjegy János, Dessewffy Éva férje, I. t. XIV. íz.
- Ternyey János, Dessewffy Anna-Mária férje 1745-től, V. t. XV. íz.
- Tevely Ádám, Dessewffy Anna férje 1773-tól, I. t. XVI. íz.
- Tibay Anna, Dessewffy Gáborné, II. t. XIII. íz.
- Tittl Zsigmond, Dessewffy Mathild második férje 1888-tól, III. t. XIX. íz.
- Tivadar Miklós, Dessewffy Gizella férje, 1888-tól, III. t. XVIII. íz.
- Tótfalussy Blanka, Dessewffy Gábor második neje 1849-től, II. t. XX. íz.
- *Török Mária, Dessewffy Istvánné 1773. Mádon.
- Török Zsuzsanna, Dessewffy Ferenczné, 1860-től, VI. t. XIX. íz.
- Trajtler Katalin, Dessewffy Ottóné 1841-től, VI. t. XVIII. íz.
- Tuláts Ilona, Dessewffy Imréné, V. t. XIX. íz.
- Tuláts Sándor, Dessewffy Paula férje, V. t. XIX. íz.
- Turcsányi Erzsébet, Dessewffy Tivadarné, 1875-től I. t. XVIII. íz.
- Túrterebesi Judit, IV. Dessewffy János második neje, I. t. XIII. íz.
- Újfalussy Lénárd, Dessewffy Dorottya második férje 1578., I. t. IX. íz.
- Újfalussy Ottilia, Dessewffy Gábor első neje 1848-tól, II. t. XX. íz.
- Újházy Antal, Dessewffy Terézia férje 1816-től, VI. t. XVIII. íz.
- Antonia, Dessewffy Arisztid első neje, VI. t. XVIII. íz.
- Zsuzsána, Dessewffy Györgyné 1762-től, II. t. XVI. íz.
- Újlaky Erzsébet, Dessewffy István első neje 1679. II. t. XIII. íz.

- *Usz Anna, Dessewffy Zsigmond neje
1707-ben, előbb Berhóty Sámuelné.
- Usz Antal, Dessewffy Erzsébet férje, I. t.
XVI. íz.
- Gábor, Dessewffy Judit első férje, II. t.
XIII. íz.
- Irma, Dessewffy Marczelné, 1882-től,
III. t. XVIII. íz.
- István, Dessewffy Krisztina második
férje, I. t. XV. íz.
- Krisztina, Dessewffy József gróf, tbk.
neje, I. t. XV. íz.
- Ürményi Ágota, Dessewffy Egyed gróf
neje 1857-től, VII. t. XIX. íz.
- Vécsey Anna bárónő, Dessewffy István
gr. második neje (1766—1771). VII. t.
XVI. íz.
- Farkas báró, Dessewffy Teréz grófnő
első férje, VII. t. XVI. íz.
- József báró, Dessewffy Blanka grófnő
férje 1861-től, VII. t. XIX. íz.
- Veréb András, Dessewffy Zsófia férje
1757. I. t. XVI. íz.
- Véssey Irma, Dessewffy István Aladár neje,
1880-től, V. t. XIX. íz.
- Viczián Albert, Dessewffy Etelka férje
1862-től, I. a 156—157. lapszámok
táblázatát.
- Ida, Dessewffy Géza neje 1872-től, I.
a 156—157. lapszámok táblázatát.
- Julia, Dessewffy Aurél neje 1898-től,
I. a 156—157. lapszámok táblázatát.
- Zsuzsánna, Dessewffy Béla neje 1868-
tól, I. a 156—157. lapszámok táblá-
zatát.
- Vida Aladár, Dessewffy Anna férje, III. t.
XIX. íz.
- Viesand Erzsébet, Dessewffy Györgyné,
VI. t. XVIII. íz.
- Vitalis Anna-Mária, Dessewffy Ferenczné,
I. t. XIV. íz.
- Vratarich Antal, Dessewffy Klára férje,
1778-tól, III. t. XVI. íz.
- Wanderstätten Frigyes, Dessewffy Eleo-
nora grófnő második férje. VII. t.
XVII. íz.
- Wardener Arthur báró, Dessewffy Ilona
férje, II. t. XXI. íz.
- Wenckheim Paulina bárónő, Dessewffy
Emil gróf neje 1836-tól, VII. t.
XVIII. íz.
- Wimmersperg Francziska, Dessewffy Hen-
rik báró neje, II. t. XVI. íz.
- Windisch-Graetz Jozefa grófnő, Dessewffy
István gróf harmadik neje 1775.
VII. t. XVI. íz.
- Windisch-Graetz Lajos herceg, Des-
sewffy Valéria grófnő férje 1870-
tól, VII. t. XX. íz.
- Winkler András, Dessewffy Zsuzsánna
férje 1813-tól, II. t. XIX. íz.
- Winkler Julianna, Dessewffy Miklósné
1759-től, III. t. XV. íz.
- Wladár Pál, Dessewffy Johanna férje
1792. II. t. XVII. íz.
- Wouermann Zelim, Dessewffy Kálmán-
né, III. t. XIX. íz.
- Zelnatachi Anna, Cserneki János neje,
törzsöktáblán III. íz.
- Zerdahelyi Izabella, Dessewffy Gyuláné
1852-től, VI. t. XVIII. íz.
- Zerdehelyi Sándor Dessewffy Zsuzsanna
férje 1753—1761. VI. t. XVI. íz.
- Zombory Gábor, Dessewffy Katalina férje,
II. t. XV. íz.

Törzsöktábla.

A könyv mellékleteként megjelent családfákat méretük miatt technikai okokból, a hasonmás kiadásban nem jelentettük meg. Megértésüket köszönjük!